

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1955

ANDRA KAMMAREN

Nr 15

22—27 april

Debatter m. m.

Fredagen den 22 april

	Sid.
Svar på fråga av herr Rylander ang. utredningen om sådan ändring av § 28 regeringsformen, att medborgarna i nordiska län- der få möjlighet att erhålla svensk statstjänst.	5
Priskontrollnämnden	6
Försäljning från allmänna arvsfonden	9
Bidrag till svensk film	10
Höjning av vissa pensioner	34
Kvinnas prästtjänst	35
Interpellation av herr Severin i Stockholm ang. befordran av brev- post till U S A	45

Tisdagen den 26 april

Svar på interpellationer av:

herr Christenson i Malmö ang. framläggande av förslag till riksda- gen om turisthotellens kreditfrågor	49
herr Braconier ang. publiceringen av en reservation till priskon- trollnämndens protokoll innan protokollet justerats	55

Onsdagen den 27 april fm.

Svar på interpellationer av:

herr Håstad ang. en redogörelse för i anledning av spionagen mot vårt land vidtagna skyddsåtgärder.	61
fru Ewerlöf ang. viss ändring av bestämmelserna om civilförsvars- plikten	65
herr Birke ang. utredningen om forskningsavdelningar och profes- surer beträffande den tunga psykiatrin.	68

	Sid.
fröken Karlsson ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län	70
Jakten på älg m. m.	82
Lantmäteristaten	85
Jordbrukets rationalisering m. m.	87
Redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation	99
Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel:	
Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m.	103
Statliga farledsarbeten	117
Byggnad av fiskehamnar	121
Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	122
Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel:	
Universitetskanslersämbetet: Avlöningar	124
Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar	127
Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter	130
Skolöverstyrelsen: Avlöningar	138

Onsdagen den 27 april em.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel:	
Allmänna läroverken: Avlöningar	140
Utbildning av lärarinnor i barnavård	150
Skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter	153
Idrottens främjande	155
Pension åt Thyra Ingeborg Sallberg	160
Pension åt Dick Helander	161
Ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.	168

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 22 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 73, om priskontrollnämnden	6
— nr 74, ang. landsantikvarieorganisationen m. m.	9
— nr 75, ang. poliskåren i Boden m. m.	9
— nr 76, ang. anslag å kapitalbudgeten under inrikesdepartementet	9
— nr 77, ang. försäljningen från allmänna arvsfonden	9
— nr 78, ang. avstående av allmänna arvsfondens rätt till arv	10
— nr 79, ang. bidrag till svensk film, m. m.	10
— nr 80, om förhöjda pensioner i vissa fall	34
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 26, om kvinnas prästtjänst	35

Sid.

Onsdagen den 27 april fm.

<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. jakten på älg m. m.	82
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 18, rörande lantmäteristaten.	85
— nr 19, rörande lantbruksundervisning m. m.	87
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. redogörelser från Nordiska rådet	99
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, rörande utgifter under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	103
— nr 8, rörande vissa utgifter under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet).	124

Onsdagen den 27 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, rörande vissa utgifter under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	140
— nr 81, ang. idrottens främjande	155
— nr 82, ang. bidrag till privatläroverk	160
— nr 83, ang. statens rättsläkarstationer m. m.	160
— nr 84, ang. epileptikervården	160
— nr 85, ang. överlåtelse av fastigheter m. m.	160
— nr 86, om ändrade lönegradsplaceringar.	160
— nr 87, om pensioner eller understöd	160
— memorial nr 88, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut om ersättning till vissa reservofficerare m. fl. (voteringsproposition godkänd) ..	167
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 35, ang. skattebetalning med check	168
— nr 36, om värdeminskningsavdrag å byggnader samt avdrag för täckdikning m. m.	168
— nr 37, om ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.	168
— nr 38, ang. d:o	168
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. reglering av priserna på fisk m. m.	169
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 17, om åldringarnas anpassning i produktionslivet	169

Fredagen den 22 april

Kl. 13.00

§ 1

Justerades protokollet för den 15 in-
nevarande april.

§ 2

**Svar på fråga ang. utredningen om sådan
ändring av § 28 regeringsformen, att
medborgarna i nordiska länder få möj-
lighet att erhålla svensk statstjänst**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr
statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Vid Nordiska rådets
första session i februari 1953 upptogs
från svensk sida problemet om nor-
diska medborgares rättsliga likställig-
het. Denna sak berör en hel rad olika
rättsområden, och den har föranlett ut-
redningar och förslag i åtskilliga hän-
seenden. Ett led häri gäller den av herr
Rylander nu upptagna frågan om möj-
ligheterna att revidera de bestämmelser,
som i de olika länderna begränsar rät-
ten för annan än landets egna med-
borgare att inneha statstjänst. Vid ett
nordiskt justitieministermöte i decem-
ber 1953 enades man om att de olika
länderna var för sig skulle undersöka
vad som kan göras för att undanröja
hindren för likställighet i detta hän-
seende. En förberedande utredning har
verkställts för att genom yttranden från
ett stort antal myndigheter få en över-
blick över de praktiska behov som kan
finnas att förbehålla tjänster åt svensk
medborgare och de problem i övrigt
som kan föreligga på detta område. Men-
ingen är att detta vidlyftiga material
skall vidare bearbetas och att en utred-
ning på grundval därav skall göras i

syfte att åstadkomma en mera tidsenlig
och konsekvent utformning av bestäm-
melserna i 28 § regeringsformen om ut-
lännings rätt att inneha statstjänst.

Herr Rylander har nu frågat mig, om
jag avser att slutföra denna utredning
i så god tid att förslag i ämnet kan före-
läggas riksdagen under innevarande
andrakammarperiod.

Härtill vill jag svara att utrednings-
arbetet kan antagas bli så omfattande,
att jag inte räknar med att proposition
i ämnet skall kunna föreläggas 1956 års
riksdag. Det är dessutom ovisst i vad
mån motsvarande lättnader kan tänkas
bli genomförda i de andra nordiska
länderna.

Herr von Friesen begärde härefter
ordet. På förslag av herr talmannen be-
slöt kammaren att i avseende å detta
ärende upphäva den i § 20 mom. 4 av
kammarens ordningsstadga gjorda in-
skränkningen i yttranderätten, varef-
ter herr von FRIESEN (fp) anförde:

Herr talman! Herr Rylander har an-
hållit om sjukledighet, och av den an-
ledningen har han bett, att jag å hans
vägnar skall tacka herr statsrådet för
det lämnade svaret. Jag kan säga, att
det är både jag och herr Rylander som
tackar för meddelandet, som ju ligger
på det nordiska planet. Emellertid har
slumpen — eller vad man skall kalla
det — fogat det så, att jag själv inom
konstitutionsutskottet i år har gjort en
preliminär omförmälan mot chefen för
ecklesiastikdepartementet rörande till-
lämpningen av denna § 28. Det för-
håller sig på det sättet — vilket inte
torde vara kammaren obekant — att
Kungl. Maj:t på ecklesiastikministerns

föredragning till professor vid tandläkarhögskolan i Stockholm har utnämnt en dansk medborgare. I denna sak vill jag för tillfället endast anför, att docenten Nils Andrén i ett nyss utkommet nummer av Statsvetenskaplig tidskrift har skrivit följande: »De båda befodringsärendenas utgång» — det gällde nämligen samtidigt avgörande av två fall, dels en professur vid Stockholms högskola, dels en professur vid tandläkarinstitutet — »visar alltså, att Kungl. Maj:t i de förevarande fallen underkänt universitetskanslerns grundlagstolkning.»

Det är i anledning av detta, herr talman, som, även om jag helt och fullt gillar, att man mer och mer uppmjukar praxis i detta avseende, jag velat framhålla, att det ändå inte får bli på det sättet, att man använder denna paragraf som ett skalkeskjul för att till förfång för högt meriterade svenska medsökande utse en, låt vara mycket förtjänt, medborgare i ett annat land. Frågan är ur rättsliga och andra synpunkter utomordentligt intressant, men, herr talman, jag skall för att kunna följa riksdagens arbetsformer ordentligt avstå från att för ögonblicket göra några ytterligare kommentarer.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 629, av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm.

§ 4

Föredrogs den av herr *Braconier* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder i syfte att vinna ökad kunskap och kännedom om det frivilliga sparandets art och omfattning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Priskontrollnämnden

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till statens priskontrollnämnd jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln (punkterna 90 och 91, s. 127—129) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1955/56 anvisa dels till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 372 400 kronor dels ock till Statens priskontrollnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 369 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herr *Kollberg m. fl.* (II: 266), i vilka hemställts

1) att riksdagen måtte avslå det i statsverkspropositionen gjorda yrkandet om anslag till priskontrollnämnden för budgetåret 1955/56,

2) att riksdagen måtte besluta vidtaga sådana ändringar i personalförteckningen för kommerskollegium, att monopolutredningsbyrån från och med den 1 juli 1955 försåges med den ytterligare personal som i motionerna angivits,

3) att riksdagen vid godkännande av avlöningsstat och omkostnadsstat för kommerskollegium måtte företaga den uppräknings och ifrågakommande anslagsposter och slutsumma som påkallades av det under 2) gjorda yrkandet samt

4) att riksdagen måtte uppräknas förslagsanslagen till kommerskollegium: Avlöningar och Omkostnader med belopp som påkallades av yrkandena under 2) och 3),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren

Priskontrollnämnden

av herr *Magnusson m. fl.* (I: 270) och den andra inom andra kammaren av herr *Edström m. fl.* (II: 364), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1955/56 anvisa till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 140 000 kronor och till Statens priskontrollnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

I. avslå motionerna I: 269 och II: 266, i vad de avsåge avveckling av statens priskontrollnämnd och förstärkning av kommerskollegii monopolutredningsbyrås verksamhet;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 269 och II: 266, i vad de avsåge anslagen till statens priskontrollnämnd, samt motionerna I: 270 och II: 364 för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 372 400 kronor;

b) till Statens priskontrollnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 369 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Svärd, Skoglund* i Do-verstorp och *Onsjö*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 269 och II: 266, i vad de avsåge anslagen till statens priskontrollnämnd, samt motionerna I: 270 och II: 364 för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 670 000 kronor;

b) till Statens priskontrollnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 180 000 kronor.

2) av herrar *Alfred Nilsson, Aastrup, Jacobsson* och *Malmborg* i Skövde, frö-

ken *Elmén*, herr *Widén* samt fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet under I. och II. bort hemställa att riksdagen måtte

I. bifalla motionerna I: 269 och II: 266, i vad de avsåge avveckling av statens priskontrollnämnd och förstärkning av kommerskollegii monopolutredningsbyrås verksamhet;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 269 och II: 266, i vad de avsåge anslagen till statens priskontrollnämnd, samt motionerna I: 270 och II: 364 för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 670 000 kronor;

b) till Statens priskontrollnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 180 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Själva sakdiskussionen i denna fråga ägde rum här i kammaren för några veckor sedan. Därvid utvecklade vi från vårt håll våra synpunkter på priskontrollnämndens verksamhet och angelägenheten av en snabb avveckling av densamma. Högerreservationen på denna punkt ansluter sig helt till dessa synpunkter. Givetvis skall jag inte nu ta upp en ny sakdebatt, utan jag ber att få inskränka mig till att yrka bifall till den utav herr Svärd m. fl. avgivna reservationen.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Vid debatten om förlängning av prisregleringslagen utvecklade flera talare folkpartiets huvudsakliga inställning till priskontrollnämndens verksamhet i nuvarande försörjningsläge. I korthet innebär denna inställning, att vi vill ersätta direkt priskontroll och prisövervakning med åtgärder, ägnade att befordra ökad konkurrens inom näringslivet. Då det är så

Priskontrollnämnden

nyligen som den 30 mars den av mig åberopade debatten hållits, torde det vara tillräckligt om jag i dag hänvisar till denna som motivering för att jag yrkar bifall till reservationen av herr Alfred Nilsson m. fl. Denna reservation innebär en begränsning av anslaget till priskontrollnämnden och förutsätter en successiv avveckling av densamma, men till skillnad från högerreservationen förutsätter den också något annat, som vi inom folkpartiet anser vara mycket väsentligt, nämligen en förstärkning av monopolutredningsbyrån.

Herr talman! Med denna korta motivering yrkar jag alltså bifall till den av herr Alfred Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag skall också fatta mig kort. Jag skall med hänvisning till den motivering, som utskottet anfört, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Stockholm (k):

Herr talman! Jag tänker inte heller göra något längre inlägg i denna fråga, även om det som inträffat de senaste dagarna väl hade motiverat att frågan fått en annan behandling än den nu får. Både högern och folkpartiet har ju segrat i fråga om räntepolitiken, och vi ser framåt mot mycket stora prisstegringar. Det kan beräknas att kollektivavtalsuppgörelserna i genomsnitt gett 6 å 7 procents löneförbättring, men allt detta och mer därtill kommer innan årets slut att ha ätits upp genom den räntestegring som beslutats och genom andra åtgärder. Just med hänsyn därtill hade det varit befogat att vi i dag kunnat ge priskontrollnämnden helt andra resurser än dem som nu förordas av statsutskottets majoritet. För någon vecka sedan påvisades det i »Fackföreningsrörelsen» — det var i samband med att man kommenterade uppgörelsen för handels- och livsmedelsarbetar-

na — att 13 procents löneförhöjning representerar ungefär 1,5 procents kostnadsstegring för handeln. Det är en tendens som är representativ för hela det svenska näringslivet. Genom de åtgärder, som nu genomföres, kommer emellertid de beslutade löneförbättringarna på 6 å 7 procent att sannolikt resultera, inte i prisstegringar på 1 procent, vilket de ökade omkostnaderna kanske representerar, utan i prisstegringar på 10 procent eller mer — vad vet vi?

Enligt uppgift kontrollerar för närvarande priskontrollnämnden ungefär 15 procent av de varor som utbjudes till konsumtion. Det betyder att större delen av dessa varor är helt undantagna från kontroll, och framför allt innebär det att just på de områden, där spekulationen kommer att sätta in, nämligen beträffande de varor som efterfrågas vid investeringarna, har priskontrollnämnden synnerligen litet att säga till om.

Om detta läge hade varit för handen, när propositionen om priskontrollen framlades, skulle åtminstone vi för vår del ha föreslagit helt andra anslag och åtgärder än som nu är möjliga. Men sådan situationen nu är, finns det inte något annat att göra än att yrka bifall till utskottets utlåtande. Jag skulle emellertid vilja uttrycka en förhoppning om att i det för de svenska konsumenterna allvarliga läge, som nu håller på att skapas, både regeringen och priskontrollen utnyttjar de resurser som man har för att försöka förhindra sådana konsekvensprisstegringar som redan skymtar i bakgrunden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Svärd m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Alfred Nilsson m. fl.; och fann

herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits propositionen om bifall till reservationen av herr Alfred Nilsson m. fl. följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Alfred Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 71 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till poliskåren i Boden m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Försäljning från allmänna arvsfonden

§ 7

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8

Lades till handlingarna.

§ 8

Försäljning från allmänna arvsfonden

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr VIGELSSO (bf):

Herr talman! I detta ärende har samtliga ledamöter på västmanlandsbänken här i andra kammaren och samma bänk i första kammaren hemställt om att riksdagen måtte besluta, att den tredje gården i ordningen bland de uppräknade, den som har tillhört förre nämndemannen Johan August Andersson från Tärna kommun, Västmanlands län, skall få förvärfvas av den arrendator, som suttit på denna gård i 17 år och följaktligen har tre år kvar av fjärde arrendeperioden, till ett pris som vi har ansett vara skäligt, nämligen 150 000 kronor. Statsutskottet har emellertid inte ansett sig kunna tillstyrka motionen men har i vart fall uttalat, att Kungl. Maj:t, när försäljningen skall verkställas, bör beakta de synpunkter som motionärerna har lagt på frågan. Jag skulle ytterligare vilja understryka, att man också bör ta hänsyn till de förhållanden, som tidigare har framkommit i en skrivelse som har avläm-

Bidrag till svensk film

nats till advokatfiskalsämbetet. Nuvarande arrendatorn John Eriksson har nämligen inte bara arrenderat gården i 17 år utan är också att betrakta som fosterson till den avlidne Johan August Andersson i Isätra och borde enligt vad folket i bygden anser genom arv ha blivit gårdens rättmätige innehavare. Jag vill bara understryka statsutskottets uppfattning, att Kungl. Maj:t bör beakta de synpunkter som har anförts och inte förbigå arrendatorn vid det tillfälle, när försäljning verkställs.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10**Bidrag till svensk film**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 85 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 11 februari 1955, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, samt 2) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1951 (nr 458) om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

De berörda författningsförslagen voro av följande lydelse:

**Förslag
till**

förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning.

Häriigenom förordnas, dels att 5 § förordningen den 8 juni 1951 om särskilt bidrag till producent av svensk film, vilken gäller intill utgången av juni månad 1955, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att förordningen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet intill utgången av juni månad 1959.

(Nuvarande lydelse)**5 §**

Bidraget utgår med *tjugo* procent av statens andel i nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken bidragsberättigande film visas och i vilken till högst femton procent ingå utländska filmer. Annonssfilm anses icke utgöra del av föreställningen.

(Föreslagen lydelse)**5 §**

Bidraget utgår *beträffande film, som framställts helt i färg, med trettiofem procent och beträffande annan film med tjugo procent* av statens andel i nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken bidragsberättigande film visas och i vilken till högst femton pro-

*(Nuvarande lydelse)**Förslag
till*

*förordning angående fortsatt giltighet
av förordningen den 8 juni 1951 (nr
458) om tillägg till förordningen den
21 december 1945 (nr 823) om
nöjesskatt*

Härigenom förordnas, att förordningen den 8 juni 1951 (nr 458) om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, vilken förstnämnda förordning gäller intill utgången av juni månad 1955, skall äga fortsatt giltighet intill utgången av juni månad 1959.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat sex motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Widén m. fl.* väckt motion (II: 515) hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 85 angående fortsatt stöd åt produktionen av svensk film måtte besluta 1. att förordningens giltighetstid bestämdes till den 1 juli 1957 och att bidraget — för såväl svartvit film som färgfilm — sänktes från nuvarande 20 procent till 12 procent av statens andel av nöjesskatten för tiden till den 1 juli 1956 och till 6 procent för tiden därefter, samt 2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om införande av ett system med ekonomisk premiering från statens sida av konstnärligt och kulturellt välkvalificerad svensk film samt om förslag här- om senast till 1957 års riksdag.

I en inom andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.* väckt motion (II: 516)

Bidrag till svensk film*(Föreslagen lydelse)*

cent ingå utländska filmer. Annonssfilm anses icke utgöra del av föreställningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1955.

hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 85.

I en inom andra kammaren av herrar *Adamsson och Nilsson* i Östersund väckt motion (II: 517) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå förslaget om restitution av nöjesskatt till svensk svartvit- och färgfilm, att till de fem bästa filmerna per budgetår återbära hela den statliga delen av nöjesskatten, att tilldela producenter av svensk konstnärlig kortfilm ett förslagsanslag om 200 000 kronor, att en filmnämnd tillsattes med uppdrag att dels utvälja de fem bästa filmerna och dels fördela anslaget om 200 000 kronor till producenter av svensk konstnärlig kortfilm, samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i vilken utsträckning fortsatt återbäring av statens andel på nöjesskatten skulle utgå till svensk filmproduktion.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 514 och II: 516, motionen II: 515 i vad den avsåge bidragsbestämmelsernas giltighetstid och bidragets successiva minskning samt motionen II: 517 i vad den avsåge avslag å Kungl. Maj:ts förslag, bidrag till de fem bästa filmerna per budgetår och till konstnärlig kortfilm — antaga vid propositionen fogade förslag till

a) förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning;

b) förordning angående fortsatt gil-

Bidrag till svensk film

tighet av förordningen den 8 juni 1951 (nr 458) om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

II. att motionen II: 515, i vad den avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionen II: 517, i vad den avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 319 och II: 279 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Widén*, som ansett att utskottet bort hemställa

dels under I. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 515, i vad den avsåge bidragsbestämmelsernas giltighetstid och bidragets successiva minskning, ävensom med avslag å motionerna II: 514, II: 516 och II: 517, sistnämnda motion i vad den avsåge avslag å Kungl. Maj:ts förslag, bidrag till de fem bästa filmerna per budgetår och till konstnärlig kortfilm — antaga i reservationen intagna förslag till förordningar i ämnet, överensstämmande med Kungl. Maj:ts förslag med de ändringar, att tiden för deras giltighet begränsats till utgången av juni månad 1956, varjämte för 5 § av förordningen om särskilt bidrag till producent av svensk film föreslagits följande ändrade lydelse:

5 §.

Bidraget utgår med *tolv* procent av statens andel i nöjesskatten för biograf föreställning, vid vilken bidragsberättigande film visas och i vilken till högst femton procent ingå utländska filmer. Annonsfilm anses icke utgöra del av föreställningen,

dels ock under II. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 515, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning

om införande av ett system med ekonomisk premiering från statens sida av konstnärligt och kulturellt välkvalificerad svensk film samt om förslag härom senast till 1957 års riksdag;

2) av herr *Hesselbom*

3) av herr *Bengtson*

4) av fröken *Olsson*.

Reservationerna 2) — 4) saknade angivna yrkanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp):

Herr talman! När riksdagen förra gången — det var den 30 maj 1951 — hade uppe denna fråga hölls här i kammararen en debatt som har sitt intresse även för dagens läge.

Man sade klart ifrån, att statsstödet var en temporär anordning och skulle ha karaktären av hjälp till självhjälp. Filmproduktionen sades vara i en kritisk situation. Därför borde den inte lämnas åt sitt öde utan få ett lyftetag så att den skulle kunna klara sig själv. Men den synes efter dessa år alltför behöva matas från statens flaska.

Jag har med stort intresse läst igenom kammardebatten 1951. Jag fäster mig vid ett inlägg som gjordes av bevillningsutskottets ärade ordförande herr *Adolv Olsson* i Gävle. Det är alltid en vanskelig sak att uttala sig om värdet av den ena eller andra filmen. Herr *Olsson* var dock inte rädd för att åtminstone snudda vid en värdebedömning. Han yttrade bl. a.: »Man kan uttala önskemål om att det skall bli bättre filmer, filmer som har mer värde än de som nu spelas in, men innebär inte hela den anordning som här vidtages att man flyttar över ansvaret i detta avseende till filmindustrin? Man lägger i filmindustriens händer att avgöra om detta stöd skall fortsätta eller upphöra, ty det är självfallet, såvitt jag förstår, att om det skulle bli på det sättet att filmunderstödet slukas av Åsa-Nisse och dylika filmer under de år det är garan-

Bidrag till svensk film

terat då blir saken klar för riksdagens vidkommande.»

Vad har nu skett sedan dessa berömvärda ord yttrades i Sveriges riksdag? Kan man med verklig saklighet konstatera en så avgjord förbättring av den svenska filmproduktionen att det stöd som nu föreslås kommer som en följdriktig konsekvens av vad som beslutades år 1951? Jag är inte kompetent att bedöma denna sak till fullo, det erkänner jag gärna, men jag har sökt att i någon mån följa skeendet och har tagit del av vad andra som sysslar med dessa ting har att säga.

Jag tar filmen »Männen i mörker». Den betecknas både av gruvarbetare och av arbetsgivare som osann i fråga om både människoskildring och teknik, säger ombudsman Sven Strömbäck i Gruvindustriarbetareförbundet. Det vill med andra ord säga att den går kulturskymningens ärenden, ty med osann människoskildring och osanning när det gäller tekniken är man inne på just de vägarna. Gruvarbetarna framställs som dilettantmässiga vid ett räddningsarbete, tafatta och oföretagsamma. Samma omdöme ger ombudsman Edvin Johanson i Arbetaren och vänder sig med skärpa mot den framställning som filmen ger av arbetaren som supig och hysterisk. Alla borde veta, säger han, att det är absolut förbjudet att komma till arbetsplatsen berusad, och sådant har ingen motsvarighet i verkligheten, varken arbetare eller arbetsgivare skulle tolerera det. Men, ärade kammarledamöter, i svensk film går det — med riksdagens benägna och välvilliga stöd.

Jag kan ta ännu ett exempel. I tidningen Frihet skriver herr Karl Ekvall om en annan svensk film: »Man trodde att den tid var förbi då ett gäng arbetare skildras som en samling snusiga menageriapor. Men varför kan inteapor få varaapor och människor förbli människor? Det är en fråga som man vill ställa till herrar regissörer. Och därmed är det skönt att få lämna

unkna svenska sommarvindar och övergå till att tala om friskare vindar.»

Jag har inte sett den filmen, men jag tror väl att herr Ekvall i Frihet, även om han kanske i någon mån skjuter i överkant, ändå lär ha ett visst sakligt underlag innan han producerar en artikel av denna kvalitet i den ärade tidskriften. Det är alltså dylika väldiga kulturella insatser som svensk filmindustri gör i vårt svenska samhälle — med riksdagens välvilliga stöd.

Det finns ju likväl värden som vi alla är överens om att de inte kan sättas åsido utan att stora vådor följer. Rättfärdighet och sanning, trohet och ansvar är några av de fundament på vilka både den enskilda människan och samhället gör klokt i att bygga.

Det finns ytterligare en film, ja, det finns nog flera, som behöver synas just utifrån de synpunkter som herr Adolf Olsson år 1951 tog upp i sitt inlägg i debatten i kammaren. Jag skall inte ingående granska t. ex. »Hästhandlarens döttrar», som jag dock har sett. Filmerna har en hel del vackra naturscenerier som får räknas till dess förtjänster, men jag tvekar inte att säga att den är en fullödlig exponent för rena bordellmoralen. Herrarna går från rum till rum i korridoren, och är det upptaget hos en av damerna knackar man bara på dörren till nästa rum och går in där. Alltid är det någon ledig säng som man kan krypa ner i.

Sådant är vad svensk filmindustri anser sig förpliktigad att producera i detta land för av riksdagen beviljade skattemedel — eller med riksdagens välvilliga stöd.

Herr talman! Jag kan inte med den allra generösaste tolkning av de intentioner som var vägledande då man drog upp riktlinjerna för filmstödet finna att man från ansvarigt håll inom filmproduktionen har uppfyllt dessa intentioner. Standarden är med andra ord mycket, mycket låg.

Kulturellt sett är det i högsta grad

Bidrag till svensk film

anmärkningsvärt att man utan urskillning subventionerar det ganska simpla gods som den svenska filmindustrin i många fall åstadkommer. Om jag rätt uppfattat saken är inte heller priskontrollnämnden utan vidare säker på att det statliga stöd, som jag förmodar riksdagen i dag kommer att lämna, är så alldeles nödvändigt. Nämnden anser att den utredning som lagts fram inte bör tillmätas alltför stort värde. Ekonomiskt kunniga personer menar också att den förlust som uppstår inom filmproduktionen i regel är mest bokföringsmässig. Man tar in på karusellen vad man förlorar på gungorna. Är det inte så att Svensk Filmindustri ger en effektiv förräntning på 4,8 procent åt aktieägarna? Jag har en aning om att det förhåller sig så att de stora bolagen inte bara är filmproducenter utan också biografägare. Av någon taktisk anledning, som jag inte närmare känner till och vars djupa visdom jag inte kan pejla, fördelar man tydligen intäkterna på de två verksamhetsgrenarna så, att själva filmproduktionen framstår som direkt förlustbringande. Sedan höjs det ett nödrop över den förlustbringande, otacksamma och ekonomiskt ruinerande verksamheten.

Jag kan inte anse, herr talman, att den väg riksdagen här går leder till det syfte man vill nå. Syftet är väl ändå att få fram god svensk film. Men då bör väl detta på något sätt markeras genom att statsunderstöden förbehålles den produktion som verkligen söker skapa god film och inte strös ut utan urskillning till hjälp åt vad som helst.

Jag har mina dubier över huvud taget mot filmen i nutiden som en så väldig kulturfaktor som många vill göra den till, men låt gå för att stöd åt filmen är nödvändigt. Om man än med tvekan går med på principen, kan jag inte inse att det ur några synpunkter är ett allmänintresse att med pekuniära statsunderstöd uppmuntra den svenska filmproduktionen över lag, så mycket

larv och skräp som nu vevas fram under namn av filmkonst.

Jag anser att den väg man borde söka sig fram på är en annan, som även kommit till synes i debatten kring detta spörsmål. Man kunde uppmuntra bra svensk film genom att anslå en summa som stipendier till några svenska filmer per år. Det vore ett anslag analogt med stipendierna till författare, tonsättare o. s. v. Här borde såväl det rent konstnärliga som även idealitet och ansvarskänsla ha sitt ord med i laget. Jag för min del ser saken så, att allvar och ansvarskänsla inte är fiender till konsten eller, uttryckt på annat sätt, att konsten inte är fiende till allvar och ansvarskänsla.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen av herr Widén vid statsutskottets utlåtan-
de nr 79.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! När vi för fyra år sedan diskuterade frågan om stöd åt svensk filmproduktion, var frekvensen för biografbesök sjunkande. I dag är läget det motsatta: frekvensen är stigande. Produktionskostnaderna för filmen har utan tvivel stigit, men samtidigt har biljettpriserna höjts, vilket jämte den ökade besöksfrekvensen i viss mån har kompenserat kostnadshöjningen. Det är märkligt att man fortsätter att producera film, trots att den svenska filmproduktionen redovisar ganska stora förluster. Vad kan det bero på, och varifrån får man medel att täcka förlusterna med?

Det är så att våra större filmproducenter har egna biografkedjor, som tydligen är en god affär. Därtill kommer att en av förutsättningarna för att biograferna verkligen skall vara den goda affär som de tycks vara är att man har svensk film. Det har omvittnats från flera håll, att den svenska filmen är eftertraktad och i allmänhet drar mest

Bidrag till svensk film

med folk, och därför vill de svenska biograferna ha svensk film.

Det avgörande i detta sammanhang synes vara fördelningen av inkomsterna mellan biografägarna och filmproducenterna. Jag vill här citera vad en registrör säger: »Först i det ögonblick man sätter en vettig fördelningsprocent mellan biografägare och producent, så att den som verkligen utför det riskfyllda och betydelsefulla arbetet får en skälig återbäring, kan branschen som sådan träda fram och göra sina anspråk gällande inför statsmakterna.» Jag tror det är riktigt sagt.

I statsutskottets utlåtande har man också berört det faktum, att biografägarna, som enligt utredningen för fyra år sedan hade ställt i utsikt ett visst stöd åt filmproducenterna, icke har stått vid sitt ord. Utskottet talar om »det enligt utskottets mening anmärkningsvärda förhållandet, att den av biografägarna på sin tid gjorda utfästelsen att lämna filmproducenterna särskilt produktionsbidrag utöver sedvanligt utgående filmhyra endast till mindre del infriats».

Utredningsmannen har också varit inne på det spörsmålet och erinrat om att biografägarorganisationerna i samband med 1950 års filmutrednings arbete hade ställt i utsikt ett större bidrag, uppskattat till cirka 23 000 kronor per film. Han säger: »Om orsakerna till att bidrag inte kom att utgå med de belopp, som sålunda hade avsetts, har det upplysts, att åtskilliga biografägare med hänvisning till sina rörelsens mindre goda lönsamhet inte hade velat åta sig bidrag av den ursprungligen ifrågasatta storleken. Det synes emellertid oaktat vad som sålunda har förekommit kunna antas, att åtminstone ett betydande antal biografer, särskilt de större, utan nämnvärt men för lönsamheten skulle kunna bära ett större bidrag än det som nu utgår. Det bör också observeras, att en väsentlig del av de 15 000 kronor, som har bortfallit i jämförelse med kal-

külen, skulle ha härrört från producenternas egna biografer; i den mån så är fallet har tydligtvis bortfallet inte annat än formellt inverkat på det ekonomiska resultatet.»

Jag vill för min del framhålla, att en höjning av biljettpriset med 10 öre skulle kunna ge även den svenska filmindustrien ett bidrag på 600 000—700 000 kronor och dessutom ge biograferna möjlighet att lämna effektivare stöd åt den svenska filmen. Riksräkenskapsverket har varit inne på tanken att här borde kunna ske en justering, och även statskontoret menar att biljettpriserna skulle kunna justeras. En höjning med 10 öre skulle inte behöva inverka särskilt menligt på besöksfrekvensen.

I den motion, nr 515, som är väckt i denna kammare, har vi föreslagit att nu utgående filmstöd skulle successivt avvecklas. Vi har föreslagit att bidraget den 1 juli 1955 skulle sänkas till 12 procent och från den 1 juli 1956 till 6 procent för att sedan helt slopas 1957. Vi har föreslagit detta därför att vi anser att det kan vara svårt att utan vidare ta bort detta stöd när man nu har fått det, och vi menar att en övergångstid här med anpassningsmöjlighet för filmindustrien skulle vara lämplig.

I den reservation, som här föreligger, yrkas att bidraget skall sänkas till 12 procent och att frågan skall nästa år ånyo föreläggas riksdagen. Anledningen till att reservationen här inte helt följer motionen har varit vissa svårigheter med lagtexten.

Jag vill i detta sammanhang med tillfredsställelse notera den glidning i ståndpunkten, som man märker hos statsutskottet. Statsutskottet sade för fyra år sedan, att det fann det sannolikt att filmproduktionens utgiftssida hade påverkats av den betydande pris- och löneutvecklingen under den gångna delen av 1951 och att filmutredningens kalkyler därför inte utgjorde så tillförlitligt underlag för bedömning som

Bidrag till svensk film

varit önskvärt. Utskottet förutsatte därför att Kungl. Maj:t på grundval av utredningen skulle ta frågan om procent-satsens höjning under omprövning. Men i år säger utskottet: »Från dessa synpunkter kunde det måhända förefalla diskutabelt, huruvida statsmakterna verkligen bör binda sig för en så lång period som den i propositionen föreslagna förlängningen på ytterligare fyra år av det statliga stödet eller om inte, såsom i motionen II: 515 påyrkas, filmstödet borde kunna avvecklas under en kortare tidsperiod.»

Där har alltså statsutskottet i viss mån tillmötesgått motionärernas synpunkter. Som herr Gustafsson i Borås nämnde förut var ju inte avsikten med filmstödet att det skulle vara permanent, utan det skulle vara av tillfällig natur.

I vår motion har vi föreslagit utredning om stöd för konstnärligt och kulturellt välkvalificerad film. Jag har svårt att förstå denna ångslan för att pröva utvägen att stödja svensk filmproduktion genom att ge den bästa filmen ett särskilt stöd. Det är klart att det här kan vara svårt att bedöma, vad som är kvalitetsfilm, och att ange, vad som skall vara normgivande för denna bedömning. Det är klart att vi där kan komma till olika uppfattningar, men jag tror att vi har lättare att säga vad som är dålig film. Jag skulle här vilja säga att vi i vår svenska filmproduktion har så pass mycket god film att den vore värd att stödjas. Och när vi motionärer och även jag som reservant har gått emot det allmänna stödet, har det inte varit därför att vi vill hindra den svenska filmproduktionen utan därför att vi anser att den verkligt goda film, som här produceras, bör få ett stöd, medan vi däremot inte vill vara med om att stödja den film som vi anser vara dålig.

Det finns tydligen även bland producenter, regissörer och skådespelare många som menar, att det nuvarande

filmstödet inte är utformat som det borde vara utan att man borde gå efter en kvalitetsbedömning.

Med stöd av detta ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Dahlén* (fp).

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Tillsammans med herr Nilsson i Östersund har jag väckt en motion, där vi föreslår att i stället för den nuvarande ordningen de fem bästa filmerna skall erhålla återbäring på hela nöjesskatten. Vi föreslår vidare ett anslag på 200 000 kronor till svensk konstnärlig kortfilm samt att en filmnämnd tillsättes med uppdrag dels att utvälja de bästa filmerna, dels att fördela anslaget till producenterna av svensk konstnärlig kortfilm.

Då utskottet yrkar avslag på samtliga dessa förslag, finns det anledning för mig att ta till orda i denna debatt. Jag skall då främst ta upp några punkter i utskottsutlåtandet. Det är för det första frågan om kvalitetsprövningen. Där säger sig utskottet sakna anledning att göra något nytt uttalande efter statsmakternas ställningstagande 1951. Jag tycker att detta måste betecknas som uppseendeväckande. Det finns enligt min mening i och för sig anledning att ta upp den svenska filmens standard till bedömning i denna debatt, men jag anser det överflödigt. Det har sagts och skrivits så mycket i den saken, och dessutom tänker jag inte ge mig in på herr Gustafssons i Borås gebit. Låt mig kort och gott konstatera, att inte ens filmproducenterna själva är främmande för tanken på en kvalitetsbedömning när det gäller det statliga stödet.

Man förutsätter givetvis en representativ sammansättning av den institution som skall bedöma filmerna, och jag vill gärna medge att riksdagens

Bidrag till svensk film

ställningstagande här måste föregås av en utredning. Vi har tillåtit oss att i motionen skissera hur vi har tänkt oss detta, men det är klart att det på den punkten skulle vara värdefullt att även få andra synpunkter innan riksdagen tar ställning.

Som vi ser på frågan hade det varit naturligt att utskottet hemställt om en utredning och om ett förslag redan till nästa års riksdag. Jag ser mig därför på denna punkt nödsakad att hemställa om bifall till herr Widéns reservation.

Den andra punkt där jag har anledning att göra en invändning mot utskottets resonemang gäller behovet av stöd till filmen.

Vi motionärer har den uppfattningen, att något behov av stöd icke föreligger för filmen såsom näringsgren, och riksdagen betonade ju starkt år 1951, att det var fråga om ett provisorium. Utskottet säger nu, att den ifrågavarande stödformen utgör ett provisorium, som skall avvecklas så snart förhållandena ger anledning därtill. Men på vilket sätt skall man gå att bedöma den frågan?

Jag medger gärna att 1951 års filmutredning hade synnerligen begränsade direktiv, och jag skall med hänsyn därtill inte ingå på utredningens ställningstagande. Det förhåller sig emellertid så, att återbäringen av den statliga nöjesskatten givit ett gott stöd åt sådana filmproducenter som även är biografägare, medan de som inte har biografkedjor har fått ringa eller intet stöd av skatterestitutionen, och ändå är det väl de sistnämnda som har det största behovet av stöd. Om de förra kan man nämligen säga, att de tar igen på gungorna vad de förlorar på karusellen.

Och hur är det nu med möjligheter-na till insyn i kostnaderna för framställning av en film? Jag såg för någon tid sedan en uppgift i pressen, att man betalat 93 kronor i hyra för en väckarklocka. Det är i och för sig upp-

seendeväckande, men mer uppseende-väckande är att en direktör i ett av de större filmföretagen här i landet har uttalat, att exemplet mycket väl kan vara riktigt. Han fortsatte: »Det slarvas bort för mycket pengar när det görs film. I dag kostar det mellan 400 000 och 500 000 kronor att göra en svensk film. Det skulle kunna pressas ned till 300 000 kronor med bättre planläggning.» Det är väl ändå ingen som har någon annan uppfattning än att denne direktör talar om ting som han känner till.

Kan det då vara rimligt att riksdagen med öppna ögon under fyra år framåt bibehåller denna ordning och av allmänna medel återbetalar 12 miljoner kronor till svensk film? Jag anser det orimligt.

I motionen har vi utöver vad jag inledningsvis nämnde ställt ett yrkande om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning i vilken utsträckning fortsatt återbäring av statens andel på nöjesskatten skall utgå till svensk filmproduktion. Det yrkandet kommer jag att vidhålla, och det är väl också ett synnerligen rimligt krav.

Såsom jag redan antytt anser jag mig i den föreliggande situationen icke kunna yrka bifall till motionen i övriga delar. Då utskottet inte tagit upp tanken på en filmnämnd och därför ingen erforderlig författningstext föreligger för att riksdagen skall kunna besluta i denna del, kommer jag, herr talman, att under punkt I a) rösta för bifall till utskottets förslag. Under punkt I b) yrkar jag bifall till herr Widéns reservation, vilken innebär att förordningen endast skall gälla till utgången av juni månad 1956. Under punkt II yrkar jag bifall till herr Widéns reservation, som till sitt innehåll sammanfaller med vad vi principiellt har hemställt om i vår motion, och under punkt III yrkar jag bifall till motion nr II: 517 i denna del.

Bidrag till svensk film

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Man måste finna det väl motiverat att kammaren ägnar en stund åt en överläggning i dessa ting. Det är ju så att filmen såsom instrument för opinionsbildning på gott och ont — tyvärr enligt min uppfattning mest det senare — har den allra största betydelse, och vi kommer inte ifrån de problemställningar som här anmäler sig.

Det är såsom företrädare för en ståndpunkt, vilken inte avspeglar sig vare sig i utskottsutlåtandet eller i någon till utskottsutlåtandet fogad reservation, som jag ber att få yttra några ord. Vad jag här har att säga ansluter sig för övrigt helt till synpunkter som framförts i en motion med nr 516 i denna kammare och för vilken jag gärna ikläder mig ansvaret. Jag vill för övrigt också omedelbart yrka bifall till denna motion, vilket är liktydigt med avslag på Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Kalla denna ståndpunkt extrem, gärna det! Kalla den vad som helst, så är det i alla fall min bestämda uppfattning, att den delas av inte så få medborgare i detta land — i alla läger, ville jag tillägga — som omöjligt kan förstå de skäl som skulle göra det till en förpliktelse för det allmänna att subventionera en verksamhet, om vilken med bästa vilja i världen inte kan påstås, att den uppvisar någon entydigt klar bild av kulturell eller konstnärlig oantastlighet. Förhållandet är det rakt motsatta. Jag bygger detta mitt påstående i någon liten mån på självsyn, men också på iakttagelser och värderingar, som stått att hämta från andra håll och som vi i långa stycken nog skulle kunna enas om. Vi står, menar jag, inför en företeelse som inger de starkaste betänkligheter främst ur synpunkten av vad som kan betecknas såsom önskvärt och eftersträvansvärt kulturellt, konstnärligt och allmännyttigt sett.

Till saken hör att detta statliga film-

stöd alltså föreslås skola utgå i ett läge, då i övrigt alldeles uppenbart nyttiga och angelägna anslagsbehov, inte minst på kulturlivets och kulturvårdens område, får stå tillbaka av budgetära skäl. Det föresvävar mig i detta sammanhang, att det skulle vara av ett icke ringa intresse, om det låte sig göra att något pejla de känslor som månne röra sig t. ex. i kulturministerns inre värld inför anblicken av den frikostighet, som statsrådet och chefen för finansdepartementet här generellt visar gentemot en verksamhet som är sådan, att — fortfarande generellt taget — den främste målsmannen för kulturpolitik och kultursträvanden i detta land näppligen med gott samvete skulle kunna tänkas vilja anbefalla ett stöd åt den. Jag föreställer mig i varje fall det och jag föreställer mig än vidare, att statsrådet Persson med mycket ringa ansträngning — ja, med ingen ansträngning alls — skulle kunna peka på en rad utomordentligt behjärtansvärda reformbehov på kulturfronten, vilka det inte varit möjligt eller är möjligt att skaka fram pengar till. Det är dock att märka, att kostnaderna för det statliga filmstödet, som vi här resonerar om, uppgår till högst ansenliga belopp. De två senaste åren har det rört sig om genomsnittligt 2,4 miljoner kronor per år, och med det förhöjda anslaget till färgfilm räcker inte ens dessa höga belopp; det allmännas kostnader beräknas stiga med 360 000 kronor om året.

Att märka är än vidare, att detta stöd skall utgå under en bidragsform med nyttjande av en mekanik, som innebär, att den rena skräpfilmerna — film som över huvud taget inte borde framställas — om den blott är tillräckligt publikdragande, kommer att stå i en gynnad ställning jämfört med film, som är kvalitetsmässigt bättre, men som inte är tillräckligt publikdragande. Här måste ligga en uppenbar orimlighet. Ett sådant system, som jag skulle vilja beteckna som ett system av godtycke och

Bidrag till svensk film

oförnuft, har man svårt att ge sin avslutning till. Jag finner det över huvud taget oriktigt och otillfredsställande, att en verksamhet som är att hänföra till rena nöjesbranschen, skall ifrågakomma för subventionering från det allmännas sida. De som anser sig vara betjänta av den med förlov sagt ytterligt magra och vitaminfattiga kost som modern svensk film — jag medger, att det finns undantag — utgör, må också, synes det mig, fullt ut på biljettpriset betala vad nöjet kostar. Det kan inte vara rimligt, att det allmänna här skall träda emellan.

Med de utgångspunkter jag här anlagt, alltigenom principiellt betonade och betingade, finns det ingen som helst anledning för mig att ingå på de kostnadsmässiga kalkyler som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition. Här kommer man för övrigt in på bedömningar och beräkningar, som av många skäl förefaller ganska osäkra och vanskliga. Svarar t. ex. de i vissa fall mycket brett tilltagna skådespelargager, som tynger kostnadssidan, emot ett fullt legitimt och naturligt rationaliseringsintresse? Det är en fråga som man har anledning att ställa sig, men jag medger, att den på intet sätt är relevant för ett resonemang på det principiella plan, som jag här för.

Till sist bara en enda randanmärkning, som enligt mitt förmenande ställer i blyxtbelysning det sätt, på vilket debatten om filmens förnyelse och filmkulturens höjande har kommit att snedvridas. Det har gjorts gällande, och departementschefen synes också ha den uppfattningen, att en kvalitetsförbättring skulle tillfalla oss liksom en mogen frukt, om man bara i högre grad överginge till s. k. färgfilmsproduktion. Det har också föreslagits, att speciellt färgfilmen skulle ekonomiskt uppmuntras från statens sida. Här måste väl ändå föreliggande en felbedömning. Den svenska filmens förtroendekris — en sådan är uppenbarligen för handen — har, så-

vitt jag förstår, inte ett spår med den rent tekniska sidan att göra. Vad som måste till, är tydligen en injektion av ett helt annat slag, en uppstramning på ett plan, där inte formen, den tekniska utgestaltningen, utan där innehållet och intentionerna får fälla utslaget.

Med åberopande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 516, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! När riksdagen för fyra år sedan beslöt den skattelindring för svensk film, som finansministern och utskottet nu vill förlänga — och när det gäller färgfilmen utbygga — stod vi inför hotet om en omedelbar produktionsstrejk. Producenterna höll på att duka under för den hårda amerikanska konkurrensen, den lika hårda beskattningen och kostnadsstegringarna. Visst fanns det producenter som tidigare tjänat förmögenheter på svensk film, men redan då var klimatet bistrare. Svenska riksdagen fann angeläget att hålla svensk filmproduktion i gång och beslöt denna skatteåterbäring. Har läget förbättrats sedan dess? I stort sett har det avsevärt försämrats. Det är nästan symboliskt, att det enda undantaget är »Hon som dansade en enda sommar». Televisionen tränger på och skapar ny konkurrens. Producenterna förklarar, att de nu håller produktionen uppe endast i den mån de har biografkedjor, och det har redan sagts ett par gånger i denna debatt, att dessa storföretag tjänar in på gungorna vad de förlorar på karusellen. Men så var det också när vi beslöt förra gången. Läget är nu som förut, att produktionen av mera värdefull svensk film troligen skulle stoppas, om skatteåterbäringen skulle upphöra.

Det finns flera motionärer i denna kammare som vill ta den risken. Några säger, att man kan höja biljettpriserna. De är redan så högt uppdrivna, att

Bidrag till svensk film

många svenskar mycket sällan kan gå på bio. Några vill så till vida ge kom-pensation, att man antingen vill ge fem utvalda kvalitetsfilmer hundra procentig återbäring eller vill ha en utredning om i vilka former högkvalificerad film skall stödjas. Utredningar i all ära, men det måste beslutas något nu.

Den första fråga vi bör ställa är: Bör Sveriges riksdag medverka till att den svenska filmproduktionen hålles vid liv, utvecklas och blir bättre och mera konkurrenskraftig? Den grupp jag tillhör svarade ja förra gången på den frågan, och vi svarar ja också nu, trots att vi lika väl som andra vet, att svensk film domineras av stora monopolbolag, som driver filmproduktion kommersiellt och mot vilka det finns åtskilligt att anmärka. Vi gör det nu som förra gången under skarp kritik mot filmer av typen Kronblom, Åsa-Nisse och andra schablonfilmer, som förvanskar och förfalskar vår svenska vardag. Trots detta anser vi stöd ofrånkomligt, och vi är med om att man i fortsättningen skall se till att utbygga detta så att kvalitetsfilmen får det största stödet. Vi gör det därför att filmen vid sidan av radion är den konstform, som bäst når ut till massorna och är ett mäktigt medel för att påverka människor. Det är därför ett stort intresse för Sverige och svensk kultur, att det produceras konstnärligt högtstående och goda svenska filmer, som ger något av vår egenart och bygger på svenska betingelser. Det är också betydelsefullt att det produceras svensk film, som ger god underhållning.

Dessutom skall vi inte glömma, att svensk film är en produktionsgren, som sysselsätter ganska många människor. Vad skulle våra unga skådespelare vid våra statliga teatrar, som kanske redan anses mogna för huvudroller men ändå bara får en avlöning på 800 å 900 kronor i månaden, över huvud taget leva på, om de inte någon gång fick ett filmengagemang?

Inte bara den svenska filmen utan all västeuropeisk film lider mycket hårt under trycket av den amerikanska konkurrensen. Genomsnittligt visas det minst sex amerikanska filmer på en svensk. Den franska och italienska filmen och delvis också den engelska har tidvis haft svårt att hålla sig över vatt-net, kippat efter andan på grund av denna konkurrens och många företag har fått slå igen. Den amerikanska gangsterfilmens producenter använder också gangstermetoder i konkurrensen. Det är ju känt att biografägarna för att få en förstklassig och eftertraktad amerikansk film får förbinda sig att programsätta sex eller sju tredje-, sjätte eller sjunde klassfilmer på de svenska biograferna. De amerikanska producenterna stoppar också den svenska marknaden för högklassiga italienska, janska och andra filmer. Den amerikanska import som dominerar består huvudsakligen av krigsskildringar och krigshets, av gangster-, kriminal- och vilda västernfilmer, där revolverarna, kulsprutorna, råheten och de hårda knytnävarna avgör allt, där sadismen drivhusodlas lika systematiskt som i gangsterserierna.

Motionärerna har redan påmint oss om att det också finns mycket dålig svensk film. Ja, det är vi väl medvetna om. Herr Gustafsson i Borås tycker också, att den svenska filmen är osedlig. Den faran har jag inte märkt så mycket av, men det är klart, att man ställer ett allvarligt problem när man frågar sig: Bör staten understödja filmer av typen Åsa-Nisse, Kronblom och 91:an Karlsson? För vår del har vi svårt att kalla det för understöd i egentlig mening. Kan man som herr Gustafsson i Borås säga, att staten matar in anslag till de svenska filmproducenterna? Vi tycker i stället, att det är så, att staten lämnar tillbaka en del av en alltför hög skatt som den tagit ut. Vi tycker nämligen inte det är rimligt, att film skall beskattas med 37½ procent,

Bidrag till svensk film

när varieté och cirkus slipper undan med 20 procent. Staten ger inga frikostiga bidrag. Den uraktlåter bara att ta ut en del av en mycket hög skatt, som den knappast skulle få ut så mycket av, därför att i annat fall en stor del av filmerna aldrig skulle ha spelats in. Jag tror inte heller att vi förbättrar svensk film genom att strypa den.

Vad skulle resultatet bli, om vi genast eller med mycket kort tidsfrist drog in denna skatteåterbäring och lysttrade till dem som ropar: »Ge oss Barrabas lös och Karin Månsdotter, men häng Kronblom och Åsa-Nisse och alla farserna med Åke Söderblom, Åke Grönberg och Edvard Persson!» Jo, resultatet skulle sannolikt bli — om vi samtidigt godtog förslaget om fem kvalitetsfilmer — att bolagen producerade fem filmer, som de trodde skulle få hundra procentig återbäring, plus någon film ytterligare, som fick komma med på sladden. Resten av filmproduktionen skulle bestå av enkla farsor, d. v. s. sådana som enligt föregående talare alltid »går hem». Kronblom och Åsa-Nisse skulle överleva vid sidan av Barrabas, och Kronbloms långa öron skulle bli det enda svenska, som stack upp i den djungel av amerikansk gangsterfilm som då skulle översvämma vårt arma land. Det skulle bli de amerikanska filmerna som fyllde ut tomrummet — men vem skulle ha glädje av det? Inga andra än filmmonopolen i Hollywood och spekulanterna i Sveriges fortsatta amerikanisering skulle hälsa en sådan utveckling med glädje. Har vi inte nog av tough guys och gangsterbrudar från Chicago, Arizona och Oklahoma? Har vi inte nog med idiotschlagers på rådbråkad amerikanska?

Kronblom och Åsa-Nisse tycks inte vara lika idealbildande. Vi tycker mycket illa om dem, men de är trots allt ett mindre ont, jämförda med Mike Spillanes gangsterfilmer, där det lustfyllda mordandet fyller ut massor av bildrutor. Kronblom och Åsa-Nisse når

inte över våra gränser, de är inte riktigt vår andes stämma i världen. Vi skäms för dem, ty de är enfaldiga. Det är urgammal buskteater, och vitsarna är urgamla, men det var i alla fall våra svenska morföräldrars morföräldrar som skrattade åt dem först. Vi behöver inte importera skräpet.

Om vi följer den andra linjen, så får vi åter en produktionskris. Vi delar helt den utbredda uppfattningen att svensk kvalitetsfilm bör stödjas, men se detta som en påbyggnad till den föreslagna skatteåterbäringen. Vi har anledning att protestera mot en utbredd smaklöshet, men den svenska filmen är ändå inte så dålig som det såges. Sjöströms och Stillers guldålder är förbi, men svensk film är ändå på väg uppåt och börjar göra sig gällande i internationell konkurrens. Det produceras flera goda och många skapliga filmer i Sverige. Stödet till kvalitetsfilmen bör därför enligt vår mening ges som en påbyggnad till det som nu finns.

Vid en konferens inom arbetarrörelsen, tillkommen efter vittgående diskussioner i filmfrågan, har vi kommit fram till följande förslag till åtgärder utöver det stöd som nu ges, och vi har tänkt framlägga det i motion till nästa års riksdag.

Vi föreslår att återbetalning av skatte-medel sker, så att producenterna kan kompenseras för den genomsnittliga förlusten, med särskilt beaktande av att färgfilmen i enlighet med den statliga utredningens förslag får förhöjd restitution. — Det är sålunda delvis vad som nu tillgodoses. — Vidare att undervisningsfilm och barnfilm befrias fullständigt från skatt.

Ett allvarligt problem för den svenska filmen är emellertid att kvalitetsfilm inte erhåller en rättvis uppmuntran från samhällets sida. Vi föreslår, att en summa motsvarande återbäringen dessutom avsättes för att efter en jurys gottfinnande fördelas mellan de tio främsta svenska filmerna under året. I sum-

Bidrag till svensk film

man inbegripes stipendier till enskilda filmarbetare, tekniker, regissörer och skådespelare.

Jury utses på likartade grunder som radionämnden. Röstningsförfarandet göres öppet och redovisas offentligt. Alla försök göres för att stimulera en offentlig debatt kring fördelningen av filmprisen.

En filmakademi bör snarast inrättas jämte ett filminstitut. Ett till Musikaliska akademien motsvarande antal lärostolar inrättas.

Myndigheterna bevakar och underlättar den svenska filmens framträdande på exportmarknaden. Med stöd av lagstiftning bör alla former av kombinationsimport beivras.

Filmstudioverksamheten uppmuntras med statliga anslag i likhet med vad som kommer det övriga fria folkbildningsarbetet till del. Den kraftiga monopoliseringen bland biograferna måste brytas, främst genom upprättandet av kommunala biografer.

Det sista ansluter till en opinionsyttring, som varit synlig i pressen under de senaste dagarna, närmast företrädd av skådespelaren George Fant i en artikel i Aftontidningen. Denna opinionsyttring kommer från fristående producenter och konstnärer, som vid sidan om de stora bolagen söker skapa konstnärlig film. De vill bryta det bestående filmmonopolet, som fördyrar eller omöjliggör deras strävanden genom alltför höga ateljéhyror och genom att utestänga dem från de stora premiärbiograferna. Även om en del mindervärdig produktion stoppas av dessa kedjor, finns det ändå anledning att statligt och kommunalt stödja konstnärlig nydanarvilja, ambition och experimentlust.

Skådespelare George Fant har framfört tanken på statliga ateljéer, som uthyres till måttliga priser till fristående producenter, samt kommunalisering av biografrörelsen. Sistnämnda tanke har också framförts i motion i Stockholms

stadsfullmäktige, och som vi vet har den förverkligats i Norge. Den tanken måste vi emellertid glida förbi här i riksdagen, eftersom den inte hör hit, men den kommer att aktualiseras på annat sätt. Det torde framför allt vara viktigt att folkrörelsernas filmproduktion och konstnärliga filmer från fristående producenter får möjlighet att vid sidan av de stora bolagens produkter framföras på centralt belägna premiärbiografer.

Lika viktigt är att vi stöder god svensk barnfilm. Nu inspelas knappast några svenska barnfilmer alls. Det lönar sig inte, säger bolagen. Barnfilmen bygger bara på matinéföreställningarna, och det räcker inte. Fru Andrén har tagit upp den saken i en motion. Vi vill att barnfilmen skall bli helt skattefri, och vi beklagar att utskottet inte har följt den linjen. Vi kommer för vår del att biträda ett bifallsyrkande till fru Andréns motion.

I övrigt är det klart hur vi kommer att rösta. I dessa tider av investeringsbegränsning och räntehöjning är det inte så ofta vi har anledning stödja propåer från finansminister Sköld. I dag upplever vi emellertid något högst sällsynt: både finansministern och utskottet föreslår återbetalning av alltför hög skatt för att stödja svensk produktion mot utländsk konkurrens. Då bör man rita kors i taket. Vi biträder yrkandet om bifall till finansministerns och utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag vet inte om det är blamerande för mitt vidkommande om jag erkänner, att jag varken sett Åsa-Nisse eller Kronblom eller 91:an Karlsson, varför jag faktiskt inte kan yttra mig om de filmerna. Men när jag suttit och lyssnat på den debatt som förts här har jag kunnat iaktta, att den

Bidrag till svensk film

i stort sett är en spegelbild av den debatt vi hade 1951. Och då även filmproduktionens läge tycks vara likartat, torde vi alla i stort sett befinna oss på en gammal och inprövad väg då vi går att diskutera huruvida stöd skall ges eller inte.

Utskottet skrev 1951 att vi närmast siktade till att det skulle bli en hjälp till självhjälp i fråga om filmproduktionen. Vi har fortfarande samma uppfattning, även om vi i dag är beredda att förlänga kontraktet. Det har bland annat kommit till det nya momentet, att man i Sverige börjat experimentera med färgfilm, och vi vill biträda finansministerns förslag på den punkten, nämligen att ge ett något ökat stöd åt färgfilmen i förhållande till svartvitfilmen.

I denna debatt liksom 1951 har från vissa håll särskilt poängterats, att det statliga stödet, som man säger och som herr Johansson i Stockholm mycket riktigt uttryckte det, egentligen innebär en skatteåterbäring till producenterna, som skall förbehållas god svensk film. Ja, ärade kammarledamöter, om det nu är så att Åsa-Nisse och Kronblom och 91:an Karlsson går bra och mycket folk ser dem kan man befara, att de också tycker att det är god film. Vad menar man då egentligen med god film? Det finns icke något enhetligt uttryck för en biografpubliks mening om vad som menas med en god film. Jag undrar om vi inte här rör oss med talesätt, som vi inte riktigt tänkt igenom. Man syftar till något som man egentligen inte definierat. Att t. ex. premiärfilm i förskott, som ifrågasatts på vissa håll, lär vara omöjligt. Det lärde jag mig förra gången vi sysslade med dessa frågor, 1951. Det var framlidne regissören Edgren som då vid ett privat samtal med mig övertygade mig om att man inte kunde innan en film var färdig säga om filmen blev en god eller dålig produkt. Jag har funderat litet på detta själv och kommit till det resulta-

tet, att man inte i förväg kan med någon större bestämdhet säga, att det eller det skall bli en konstnärlig film, under det att den eller den filmen blir av mindre konstnärlig art. Låt oss göra det tankeexperimentet, att vi har en utomordentligt bra duk, de bästa tänkbara färger och penslar, ett utsökt motiv och en hygglig konstnär som skall göra tavlan. Vi har alltså alla de ingredienser som behövs, men är det någon kammarledamot som därför vill stiga upp och säga, att det blir ett konstverk? Vi får väl vänta med omdömet tills produkten blir färdig. Sedan säger, skulle jag tro, en del, att det är ett gott konstverk, och andra har en motsatt mening. Här ger man sig, menar jag, in på en värdebedömning utan några enhetliga normer. När man säger att det skall skapas bara konstnärliga filmer, får vi komma ihåg, att det får lov att finnas ett litet, litet utrymme för människornas förströelse. Även på den punkten skulle jag tro, att filmen har en viss uppgift att fylla. Med ett sådant betraktelsesätt har jag, herr talman, inom utskottet icke velat vara med om en värdebedömning av ansvaret.

Här har också nämnts specialsaker, exempelvis barnfilmen. Men barnfilmen har ju varit föremål för utredning, och den ligger nu under ecklesiastikdepartementets prövning. Jag kan inte i dag säga hur långt man kommit, men då det redan har varit en utredning tycker jag att man handlar riktigtast, om man avvaktar, vilka åtgärder departementet tänker vidtaga.

Det låter sig säga, att man skall premiära de fem bästa filmerna, men mot bakgrunden av det jag tidigare anfört om vad som kan anses vara kvalitetsfilm skulle jag tro, att man även på denna punkt får stora svårigheter.

Herr Widén vill i sin reservation begränsa den statliga återbäringen till filmproducenterna. Han rekommenderar, att man skall höja priset med 10

Bidrag till svensk film

öre. Jag har personligen ingenting att erinra, om man vill höja biljettpriset med 10 öre och på det viset få filmerna att gå bättre. Men såvitt jag är riktigt underrättad — det kanske finns ledamöter som kan korrigera mig — lär vissa tekniska frågor i samband med beskattningen göra, att det behövs inte bara 10 öre utan mycket mera, och om jag läst propositionen rätt tycker jag mig ha anledning förmoda, att 1954 års nöjesskatteutredning får ta upp en del av dessa spörsmål till prövning.

Herr talman! Det finns kanske mera att säga, men jag tror att jag med det anförda i någon mån angivit varför vi har handlat som vi gjort i utskottet, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WIDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Efter vad herr Lindholm sade måste jag understryka, att när vi talar om att kvalitetsfilmen skall stödjas, så är det inte fråga om att den skall bedömas i förväg, utan det är den färdiga produkten som skall bedömas. Jag håller helt med herr Lindholm om att det inte går att av manuskriptet bedöma, hur en film blir. Det innebär givetvis också, att de som producerar filmer inte i förväg kan säga, om en film kommer att löna sig, men det är just däri som något av tävlingsmomentet och sporren ligger. Det är väl inte fel att försöka skapa en film som kan premieras — om man misslyckas någon gång, är ju det en sak för sig.

Jag sade i mitt anförande också, att det kan vara svårt att bedöma vad som är god film och vad som är kvalitetsfilm. Jag har en känsla av att det är lättare att komma överens om vad som är dålig film än att bedöma vad som är den bästa eller den näst bästa filmen, men jag finner under alla förhållanden, att ingenting hindrar att man inför en värdebedömning. En sådan görs ju t. ex. av tidningarnas kri-

tiker. Varför skulle man inte kunna göra en värdebedömning såsom underlag för en premiering av den goda filmen?

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara med anledning av vad herr Widén sist yttrade erinra kammarens ledamöter om att för några år sedan fanns i en stad i vårt land ett slags filmnämnd, som skulle rekommendera filmer åt invånarna i staden. Men biografägarna var förfärligt rädda för att denna filmnämnd skulle rekommendera någon film, ty det ledde omedelbart till förlust för vederbörande biografägare!

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Av flera inlägg under denna debatt har framgått, att en stor del av den svenska filmpubliken har en ganska dålig smak. Den är nog inte så dålig som en del filmproducenter tror, men dålig är den i alla fall, ty annars skulle en del av de filmer, som nämnts här, aldrig ha överlevat premiären.

Men vad kan man göra för att råda bot på detta missförhållande? Vi vet, att barnen börjar gå på bio vid en mycket tidig ålder nu för tiden. De flesta barn börjar regelbundet gå på bio långt innan de har några som helst förutsättningar att fatta innehållet i de filmer de ser. De fattar enstaka scener — det är den s. k. situationskomiken i dess mest lättillgängliga form — som de skrattar åt. Så fortsätter de att gå på bio, och när de blivit så gamla, att de skulle kunna begripa det de ser, har de redan fått denna inställning, att de går på bio för att skratta åt löseräckta scener. De går inte dit för att få någonting att tänka på, för att verkligen följa innehållet i en handling.

Under senare år har ju en barnfilmkommitté kommit till just för att ta hand om dessa ungdomliga biobesökare och försöka ge dem litet bättre valuta

Bidrag till svensk film

för pengarna och litet bättre vanor i förhållande till filmen. Det är en helt frivillig verksamhet, som fått mycket stor anslutning och säkerligen redan uträttat mycket gott, men dess verksamhet håller på att stoppas av brist på filmer, som man kan utnyttja för sina klubbar. Det produceras ju, som sagts här, praktiskt taget ingen svensk barnfilm.

Frågan är alltså: Kan vi på något sätt hjälpa denna rörelse? Det är ett problem av mycket mindre ekonomisk räckvidd än stödet åt den övriga svenska filmproduktionen, och det är mycket lättare att komma till rätta med. Den kvalitetsbedömning, som herr Lindholm och säkert flera med honom hyser rädsla för, kan inte möta samma invändningar när det gäller barnfilmen och allra minst i fråga om film för de minsta barnen. Där är vi på säkrare mark, när vi avgör vad som är god och dålig film.

Vi har barnfilmjuryn, som redan samlat en aktning svärd erfarenhet och som har tillvunnit sig stor aktning och respekt från skilda läger, och den skulle kunna ta hand om ett statligt stöd åt barnfilmen. Vi har också den publikorganisation, som barnfilmkommittén är. På den vägen skulle vi kunna få erfarenhet om hur ett statligt stöd skall konstrueras för att verkligen komma till den nytta, som man vill att det skall göra.

Man borde alltså kunna, utan att på något sätt lösa hela problemet om stöd åt svensk filmproduktion, ta itu med barnfilmproduktionen och börja en verksamhet i liten skala där, som skulle kunna göra mycket stor nytta. Utskottet har inte heller avvisat de motionärer, som rekommenderat ett särskilt stöd åt barnfilmen, men det hänvisar till att ett kommittéutlåtande föreligger från december 1952, och utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta.

Det har ju dock gått över två år

sedan detta förslag lades fram. Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag vill instämma i utskottets förhoppning, att Kungl. Maj:t verkligen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och att Kungl. Maj:t snart är färdig att förelägga riksdagen ett förslag i anslutning till 1949 års barnfilmkommittés betänkande.

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! Alla är vi väl ense om att frågan om barn och film rymmer problem av sådan räckvidd, att vi inte kan gå förbi dem. Trots detta visar denna församling ganska liten förståelse för de konkreta förslag, som i form av propositioner och motioner då och då läggs fram. Det är ju förslag, som syftar till att göra filmen till en positiv faktor i barnens fritidssysselsättningar.

Vi vet, att produktion av barnfilm, som står konstnärligt och tekniskt på tillräckligt hög nivå, drar så stora kostnader, att den sällan lönar sig. God barnfilm är därför absolut beroende av ett produktionsstöd, ty i Sverige, ja t. o. m. i Skandinavien, blir dess marknadsalltför begränsad. Det är ett faktum som både UNESCO och Nordiska rådets kulturavdelning har strukit under.

Jag har i min motion gjort en sammanställning av nio stycken speciellt för barn inspelade filmer av hög kvalitet, av vilka endast tre har gått ihop, detta trots att flera av filmerna spelats under en tid av upp till åtta år. Det är filmer, som vi väl alla har hört talas om och med tacksamhet sett att de blivit inspelade: »Tant Brun, tant Grön och tant Gredelin», »Pippi Långstrump», »Två år i varje klass» och »Kvarterets olycksfåglar» — filmer som måste anses vara en tillgång i barnfilmsvärlden.

Det har synts mig naturligt, att när man nu skall stödja all svensk film-

Bidrag till svensk film

produktion utan avsende på kvalitet, skulle man känna ett moraliskt ansvar för den goda barnfilmen, som kanske arbetar under de största svårigheterna, och såsom jag föreslagit i min motion ge denna ett produktionsstöd upp till 50 procent. Jag talar alltså om den högklassiga, speciellt för barn under 12 år inspelade filmen, som ju nu i likhet med all svensk filmproduktion endast kan få ett generellt stöd av 20 procent. Utskottet har avslagit min motion under motiveringen, att barnfilmskommitténs betänkande nr 2 är under behandling i departementet. Jag hoppas att vi inte vid 1956 års riksdag skall behöva förgäves leta efter Kungl. Maj:ts proposition med ett förslag till stöd för god svensk barnfilm.

Herr talman! Med anledning av att jag är beredd att vänta ännu ett år på att det görs något för den svenska barnfilmen har jag intet yrkande.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! När jag suttit och lyssnat till debatten här i dag, har jag inte kunnat underlåta att göra den observationen, att en ganska betydelsefull omständighet, när det gäller att ta ställning till detta utskottsutlåtande, över huvud taget inte berörts. Jag förmenar nämligen, att den proposition, som finansministern har lagt fram och som tillstyrkts av statsutskottet så när som på en enda reservant, utgör ingenting annat än en konsekvens av den ståndpunkt, som statsutskottet och riksdagen för fyra år sedan intog i denna fråga.

Det förhöll sig ju på det sättet, att finansministern den gången hade tillkallat en utredning för att söka klara upp begreppen. Utredningen framlade ett förslag om en tjuguprocentig återbäring av den statliga delen av nöjesskatten.

Inom parentes vill jag, innan jag går vidare, understryka vad statsutskottets ärade talesman för en stund sedan på-

pekade, nämligen att det egentligen är ett fel att här tala om »understöd». Detta är inte det adekvata uttrycket. Vad det är fråga om är en återbäring, inte av hela den nöjesskatt, som belöper på svensk film, utan en återbäring med 20 procent av den statliga delen av nöjesskatten.

Jag återgår till vad som hände för fyra år sedan. Då tillstyrkte statsutskottet den föreliggande propositionen och riksdagen följde utskottet. Emellertid påpekade detta, att det fann sannolikt, att filmproduktionens utgifts-sida hade påverkats av den betydande pris- och löneutvecklingen under den då gångna delen av år 1951 och att filmutredningens kalkyl därför inte utgjorde ett så tillförlitligt underlag för bedömningen, som hade varit önskvärt. Statsutskottets uttalande den gången var otvivelaktigt riktigt. Finansministern har hållit det i minnet sedan dess. Han har låtit tillsätta en utredare, som har kommit fram till den uppfattningen, att fog finns för en justering av procentsatsen. Han har visat, att kostnadsstegringen vid framställningen av svensk film numera är av den storleksordningen, att man, om man vill bevara filmproduktionen, får sträcka sig litet längre än vad fallet hittills har varit. Finansministern har nu inte följt utredningsmannen helt. Denne har föreslagit, att bidraget — om jag skall använda den termen — ökas från 20 till 25 procent. Finansministern går i stället den vägen, att han bibehåller de 20 procenten för svartvit film men föreslår stödet till färgfilm till 35 procent. Det är också en utväg att lösa problemet, som man kan sympatisera med, och jag kan väl förstå, att statsutskottet mot bakgrunden av sitt tidigare ställningstagande har rekommenderat riksdagen att godta den föreliggande propositionen. Jag menar, att riksdagen i konsekvens med sin ståndpunkt för fyra år sedan bör fatta samma beslut.

Bidrag till svensk film

Här har nu i dag kommit upp en diskussion i en ganska viktig fråga — det bestrider jag inte — en diskussion, som jag emellertid knappast hade förväntat skulle blossa upp, med hänsyn till de bestämda uttalanden, som riksdagen gjorde för fyra år sedan. Jag syftar på den gamla, livligt omtraggade frågan om kvalitetsbedömningen av film. Jag kan instämma i vad herr Lindholm härvidlag anfört. För egen del trodde jag, att denna fråga var avvecklad. Jag kan förstå, att statsutskottet för sin del går förbi den bara med en enda rad. Det säger sig sakna »anledning att härvidlag göra något nytt uttalande». Därför har man, som jag sade, anledning till en viss förvåning, när denna angelägenhet nu återigen börjat diskuteras.

Jag vill säga kammarens ledamöter, att vi nog bör akta oss för att vidta åtgärder, som kan leda till att riksdagens kamrar konstituerar sig som något slags filmjury. Gör vi inte det, kan jag försäkra, mina damer och herrar, att vi här skulle få debatter, som i fråga om intensitet — om jag får använda detta uttryck — komme att bli sådana, att jag tror vi får be alla goda makter bevara oss från dem. Ty, ärade kammarledamöter, vad är god film och vad är dålig, vad är god konst och vad är dålig konst? Det är ofta mycket subjektiva omdömen, som här kommer till synes. Det finns inga allmänt accepterade, objektiva värderingsnormer härvidlag. Jag skulle på förekommen anledning vilja bringa i erinran en diskussion, som ägt rum i vårt land för några veckor sedan i frågan »Vad är konst och vad är inte konst?» Det gällde den gången inte film utan en dramatisk-lyrisk prestation på rikets främsta scen, nämligen Ingrid Bergmans framställning av »Jeanne d'Arc på bålet». Hur gestaltade sig meningarna då? Den professionella kritiken var återhållsam, för att inte använda ett starkare uttryck,

men hur reagerade allmänheten? Jo, den var av ganska motsatt uppfattning. Pjäsen blev för Kungl. teatern den största kassapjäsa som Operan någonsin lär ha haft. Jag vill inte dra alltför vida konsekvenser av detta konstaterande; jag vill bara visa, hur svårt det är att här ställa upp några allmänt godtagbara regler. Det går helt enkelt inte. Vad någon anser vara god konst, kommer alltid någon annan att anse vara dålig konst och vice versa i all oändlighet. Låt pressen, låt kritikerna och den allmänna opinionen själva göra bedömningen men håll lagstiftningen utanför densamma!

Jag skulle vilja göra ännu ett påpekande, som är av mera hypotetisk natur. Låt oss antaga, att vi stryker ett streck över denna återbäring av redan erlagd skatt. Vad blir konsekvensen? Jo, den svenska filmen kommer naturligtvis inte att helt försvinna från biograferna — det kommer alltid att leva kvar ett visst slag av svensk film — men det kommer att bli ett gap, som i stället kommer att fyllas av importerad film. Är det alldeles säkert, att detta utbyte kommer att bli sådant, att den svenska allmänheten känner sig tillfreds därmed? Jag är för min del inte övertygad därom.

Jag skulle, herr talman, vilja anföra ytterligare en synpunkt och därvid anknyta till vad herr Lindholm påpekade, nämligen att det här egentligen är fråga om en skatteåterbäring. Den svenska filmen utgör attraktiv film ur publikens synpunkt, och detta betyder att den svenska filmen är en ganska god skatteuppbördsman för det svenska statsverket. Genom att den svenska filmen senteras av allmänheten inflyter det tack vare den rätt mycket skattemedel. Det är inte alls säkert, att den importerade film, som skulle komma att fylla ut det gap, jag här talat om, skulle ur statens fiskaliska synpunkt vara lika fördelaktig som den svenska filmen. Jag tycker att detta är en om-

Bidrag till svensk film

ständighet, som man kanske kan hålla i minnet.

Vi bör inte heller glömma bort, att det i grund och botten inte gäller någon stor angelägenhet »utgiftsmässigt» sett. Det är ju fråga om en ökning för färgfilmens del och om status quo för den svartvita filmen, och hela beloppet utgör 360 000 kronor om året.

Herr Widén har under debatten ifrågasatt, om inte man genom en höjning av biografernas biljettpriser skulle kunna tillförsäkra producenterna en sådan ökning av filmhyrorna att produktionen kunde bli lönsam. Det låter ju tilltalande, och för egen del skulle jag kanske inte ha något emot en sådan anordning. Men jag vill fästa herr Widéns uppmärksamhet på att denna väg inte är framkomlig, så länge nöjesskatten är konstruerad som den nu är. På grund av nöjesskattens konstruktion såsom en procentuell andel av biljettprisets brutto, d. v. s. skatten inräknad, måste en höjning på tio öre slå igenom med avsevärt större belopp i bruttopriset. Man måste alltså höja biljettpriset med mer än tio öre, och det är väl osäkert, hur allmänheten då skulle komma att reagera.

Jag vill fästa kammarledamöternas uppfattning på att finansministern själv har diskuterat denna angelägenhet och tycks vara av den uppfattningen, att konstruktionen av nöjesskatten inte är tillfredsställande. Jag delar finansministerns uppfattning därvidlag. Finansministern anser, att den nuvarande konstruktionen onekligen medför vissa olägenheter, och han har därför kommit till den meningen, att »det synes böra närmare undersökas huruvida icke skatten skulle kunna ges en sådan ändrad konstruktion — t. ex. genom att en viss del av den nuvarande procentuella skatten omvandlas till en fast avgift — att skattens prisfördyrande effekt vid en eventuell höjning av biljettpriserna minskas». För egen del skulle jag med tillfredsställelse se att en så-

dan rent teknisk reformering av nöjesskatten kunde komma till stånd. Jag tror, att åtskilligt skulle vara att vinna på den vägen.

Finansministern är, såvitt jag kunnat utläsa av hans uttalanden, intresserad av att dessa problem blir föremål för en undersökning, och han ger uttryck åt den uppfattningen att denna undersökning lämpligen bör ske i samband med den översyn av vissa bestämmelser i nöjesskatteförordningen som f. n. verkställs av 1954 års nöjesskatteutredning. Finansministerns positiva intresse för en sådan teknisk omläggning tar sig ju också uttryck i ett tillkännagivande, i vilket han förklarar sig ha för avsikt att i ett senare sammanhang uppta denna fråga till övervägande. För egen del vill jag gärna uttrycka min tillfredsställelse med detta uttalande från finansministerns sida.

I övrigt, herr talman, har jag föga att tillägga till vad herr Lindholm anfört i denna fråga. Jag hemställer om bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg kom i sitt anförande in på något som varit en av de centrala punkterna för mig vid mitt ställningstagande i detta ärende, nämligen frågan om huruvida det är befogat med en skatteåterbetalning av den storleksordning som de svenska filmproducenterna nu erhåller. Herr Hagberg har i detta sammanhang hänvisat till de utredningar som gjorts. Jag har nog det intrycket att 1951 års utredning hade synnerligen begränsade direktiv i fråga om sina möjligheter att få en verklig insyn på detta område. Jag kan inte komma ifrån, att även en direktör i ett stort filmbolag bör ha möjlighet att bedöma, huruvida pengarna användes på ett alldeles riktigt sätt inom den svenska filmproduktionen. Såsom jag tidigare erinrat om har

Bidrag till svensk film

en filmdirektör i pressen gjort det uttalandet, att en svensk film beräknas kosta mellan 400 000 och 500 000 kronor men att det vid en bättre planläggning borde vara möjligt att pressa ned kostnaderna till 300 000 kronor.

Det yrkande, som jag här ställt, innebär visserligen ett bifall till utskottets förslag, men endast för ett år. Jag har nämligen hemställt om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en utredning om i vilken utsträckning återbäring av statens andel av nöjesskatten i fortsättningen borde ske till svensk filmproduktion. Vidare borde man undersöka frågan om på vilket sätt svensk konstnärlig film skulle kunna premieras.

Tillåt mig, herr talman, att i avseende på just den sista frågan tillägga, att väl ingen föreställt sig att riksdagen skulle verka som en filmjury. Personligen kan jag inte förstå att det resonemang som förts härvidlag är hållbart. Riksdagen har ju beslutat om författarstipendier. Är det någon som tror, att det inte begås misstag vid utdelningen av dessa stipendier? Är det någon som tror, att man inte om, låt mig säga, 50 år måste konstatera att det funnits författare som varit värda att få dessa stipendier men som inte erhållit några? Den risken får man väl ändå räkna med, och när man på ett område har tagit detta steg, att premiера konstnärliga insatser, så tycker jag inte att det är värre att göra det på ett annat.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmåle:

Herr talman! Det är klart att man alltid kan diskutera benämningarna. Jag har använt uttrycket »statlig subvention». Man kan också säga »statligt bidrag», som Kungl. Maj:t gör i sin proposition, eller »producentbidrag», som Föreningen Sveriges filmproducenter kallar det. Sakligt är det väl ungefär detsamma. Herr Johansson i Stockholm får nog ganska svårt att

övertyga herr Adolv Olsson i Gävle om att inte dessa pengar är skattemedel, oavsett på vilket sätt pengarna kommer in till svenska staten.

Sedan vill jag passa på att göra ett förtydligande. Jag har aldrig sagt, att all svensk filmproduktion är dålig. Jag har velat ställa i bjärt belysning sådan film, som jag anser inte är lämplig att ge statsunderstöd. Jag talade om att det kulturellt sett är anmärkningsvärt, att man subventionerar utan urskillning. De goda filmer som många gånger åstadkommes av svensk filmindustri fann jag det inte som min uppgift att gå in på här i dag, men det kan naturligtvis sägas en hel del även om dem.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag skall endast säga några få ord för att inte för mycket förlänga debatten. Frågan gäller ju här hur beskattningen skall avvägas på inhemsk och utländsk film. Kungl. Maj:ts förslag innebär att man tills vidare som ett provisorium skulle ha lägre beskattning av inhemsk film på grund av de här mycket diskuterade skälen.

Enligt min mening ligger det nära till hands att dra en parallell med den vanliga tullpolitiken, där vi onekligen — av olika skäl — belastar utländska varor en hel del — i regel utan att belasta inhemska varor i motsvarande mån. I en del fall har vi accis på inhemska varor men i regel inte. När vi då inte lägger accis på inhemska varor — vilket vi gör på utländska — skulle man kunna säga att vi ger subventioner på jättelika belopp. Det rör sig här om några tusentals miljoner kronor per år. Man skulle kunna säga att staten subventionerar det svenska näringslivet med denna summa. Man skulle kunna fråga: Har vi verkligen råd till det när vi måste vara så återhållsamma med statsutgifter?

Jag vill inte påstå att parallellen är

Bidrag till svensk film

hundra procentigt riktig, men nog ligger det ändå mycket i den. Det är härvidlag snarare en fråga om hur stor börda staten genom nöjesskatt skall lägga på olika slag av filmproduktion än en fråga om att i ett helt »jungfruligt» tillstånd ge en subvention åt svensk film. Parallellen med tullpolitiken tycker jag är träffande nog. Av dessa skäl tycker jag det är mycket lätt att överdriva de statsfinansiella resonemangen som skulle tala mot propositionen och utskottsmajoriteten.

På den andra punkten kan jag, herr talman, fatta mig mycket kort och bara anknyta till vad herr Hagberg i Malmö nyss sade. Man säger att det går att höja biljettpriset så att filmproducenterna får litet mer. Men detta försvåras i hög grad av att biljettpriserna skulle leda till ytterligare skattehöjning. Om det allmänna rekommenderar en lösning genom en prishöjning, då borde man kunna begära att det allmänna inte ordnar skatten så, att man för att få ut tio öre per biljett till filmproducenterna måste ta ut en krona ytterligare av biobesökarna. Det förefaller därför utomordentligt välkommet att denna fråga nu tas upp till en särskild skatte-teknisk utredning. Jag skulle rent av kunna våga mig på att uttala det önskemålet, att den kommande utredningen skall pröva möjligheten att ordna det så, att en prishöjning inom de aktuella marginalerna i varje fall till största delen kan komma filmproducenterna till godo. Om en prishöjning här genomförs — naturligtvis i samförstånd med de olika intresserade parterna — bör staten för sin del kunna avstå från att tränga sig emellan och göra anspråk på en del av prishöjningen. Det är inte bara staten det gäller här, jag skall i stället välja uttrycket »det offentliga». Det offentliga bör alltså inte försvåra en lösning av detta problem. Herr Widén har i sitt anförande pekat på detta, och vad jag här säger är endast en naturlig komplettering.

Jag vill sedan också helt kort understryka något som herr Lindholm var inne på. Han sade att den goda filmen inte så sällan är riskabel, finansiellt sett. Om man inte i förväg har en väl grundad förväntan att nå goda ekonomiska betingelser, då är det risk för att en hel del av den goda filmen aldrig blir producerad. Det problemet kan man inte lösa bara genom att säga att man skall utdela några premier i efterhand åt god film. Jag förbigår här svårigheten att fastställa vad som är god film, en svårighet som naturligtvis är betydande.

Det talas, herr talman, om de svaga filmer som producerats i Sverige lika väl som i andra länder. Jag tror också att man kan konstatera att en hel del sådana gjorts. Men låt oss inte glömma hur mycket god film som producerats i Sverige och vilken kulturell insats svensk film gjort under de sista tre årtiondena. Herr Widén var också inne på detta, och det glädde mig att höra, även om han berörde det mera i förbigående. Jag vill emellertid understryka den synpunkten. Jag tycker att det är en gärd av rättvisa att det ordentligt framhålls, att många goda filmer producerats här i Sverige. Detta är ju både en kulturell insats i och för sig och en insats som vi har haft glädje och nytta av — i några fall även ära av — i andra länder.

Jag förstår mycket väl att det finns starka skäl att ifrågasätta den ordning som nu föreslås med ett förlängt provisorium. Jag vill gärna medge att herr Widén anfört många vägande synpunkter, men, herr talman, det är ju nu fråga om ett provisorium, och då förefaller det mig — med den återhållsamma skrivning som utskottsmajoriteten gjort — som om de avgörande skälen ändå talade för utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Jag vill gärna, herr talman, att totalintrycket av denna debatt i den svenska riksdagen skall bli, att man här

Bidrag till svensk film

har full förståelse för de insatser, som den svenska filmindustrin har gjort under en lång period, även om man, som vi brukar göra här i riksdagen, också kritiserar vad som kan ha brustit.

Herr WIDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad både herr Ohlin och herr Hagberg sade angående en prishöjning vill jag påpeka, att jag nämnde i mitt anförande, att om man kunde tänka sig en höjning av biljettpriset med tio öre skulle filmindustrin kunna få den hjälp den behöver. Jag är väl medveten om att det går bort åtskilligt i skatt. Jag har inget emot en omprövning av vårt nuvarande skattesystem på denna punkt. Men om man säljer över 60 miljoner biljetter om året, ger tio öres prishöjning över 6 miljoner kronor i ökade inkomster. Med nuvarande system medför detta, att svensk filmindustri automatiskt får 600 000—700 000 kronor i ökade inkomster och de svenska biograferna drygt 2 miljoner kronor. Eftersom de svenska biograferna tidigare har om inte direkt lovat så ändå ifrågasatt, att de skulle kunna ge större bidrag åt svensk filmindustri, kan man kanske räkna med att de med dessa ekonomiska förutsättningar ytterligare stöder svensk filmindustri. Detta är alltså tankegången bakom mitt förslag om en eventuell höjning av biljettpriset med tio öre.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin menade att en prishöjning skulle kollidera med den skattelagstiftning som gäller på detta område. Det är alldeles riktigt, men å andra sidan får vi väl ofta när det gäller skattefrågor räkna med att man inte i förväg kan överblicka alla detaljer, som kan inträffa under den tid skatten tas ut. Man bestämmer väl skatten med hänsyn till de förhållanden som råder. Nu har finansministern, såsom framgår av propositionen,

sin uppmärksamhet riktad på detta område. Utskottet förutsätter att 1954 års nöjesskatteutredning får titta på denna sak också, så att vi kanske kan komma fram till en ordning, som gör det överflödigt att riksdagen så som i dag beslutar om stöd åt filmen.

Herr EDENMAN (s):

Herr talman! Jag skall beröra en specialfråga, som har varit uppe några gånger under debatten i dag. Flera talare har nämligen hänvisat till 1949 års filmkommittés betänkande »Barn och film». Även utskottet har utgått ifrån att »Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på» frågan om att aktualisera stödet till den svenska barnfilmen.

Det kanske är på sin plats att starkt betona, att detta inte är en bortglömd fråga. Den ligger mycket högt upp när det gäller en angelägenhetsgradering i ecklesiastikdepartementet.

Filmkommitténs betänkande bestod av två delar. Den ena delen, som bl. a. behandlade de bägge barngränserna, skulle aktualiseras vid fjolårets riksdag. När den frågan var löst, var det meningen att gå vidare till det direkta produktionsstödet. Tyvärr fälldes, som denna kammars medlemmar mycket väl erinrar sig, detta förslag vid förra årets riksdag, inte i denna kammare men i första. Det är självklart att det inte i dag går att säga något om vilket utrymme i budgeten som kan komma att finnas för att förverkliga förslaget om stöd åt svensk barnfilm. Det är dock fråga om 300 000—400 000 kronor. Men å andra sidan är frågan av den naturen att den inte kan skjutas åt sidan. Våra nordiska grannländer har samtidigt med Sverige aktualiserat denna fråga om barnfilmstödet. Det är möjligt att man kan göra något på nordisk basis.

Jag vill samtidigt säga något om kortfilmen, den konstnärliga kortfilmen, undervisningsfilmen, konstfilmen, dokumentärfilmen eller vad man nu

Bidrag till svensk film

vill kalla den. Det föreligger en skrivelse från riksdagen med begäran om utredning för att klargöra formerna för stöd åt sådan film. Resultatet av denna utredning har efterlysts i många sammanhang, i pressen och i interpellationer. Det är bara det att en utredning av denna typ inte bör tillsättas såsom en undanmanöver för att vinna tid. En sådan utredning bör tillsättas för att omedelbart följas av ett praktiskt och konkret förslag om stöd till sådan verksamhet. Det är alltså uppenbart att denna fråga inte kommer att aktualiseras förrän man också är beredd att gå från ord till handling. Enligt vad jag här sagt bör också stödet till barnfilm ligga något före i tiden.

Till sist, herr talman, kan jag inte undgå att säga något om kvalitetsbedömningen av film, eftersom jag när frågan diskuterades för fyra år sedan på den punkten hade ungefär samma uppfattning som herrar Widén och Adamsson. Jag kan inte finna det vara riktigt att som exempelvis herr Hagberg i Malmö säga: Vad är god film? Vad är dålig film? Vad är god konst? Man kan ju tillägga: Vad är god litteratur, och vad är dålig litteratur? Detta är inte någon metod för diskussion av denna fråga. Vi känner alla svårigheterna att bedöma konstnärliga produkter, men så länge vi har haft litteratur och världslitteratur har mänskligheten försökt sig på att bedöma litteratur och konst. När det gäller film har man ändå på det internationella planet kommit ganska långt beträffande sådana bedömningar. Vi har internationella filmtävlingar, vi har filmfestivaler, vi har internationella pris, och det kan inte vara alldeles omöjligt att komma fram till en någorlunda auktoritativ uppfattning om vilka filmer som skulle kunna vara värda att premieras. Men, herr Hagberg, det är sannerligen inte fråga om statens auktoritet på detta område. Alla som talat om detta här i kammaren, senast herr Adamsson, har ju

klart strukit under att det skall vara en kritik som självfallet framförs av sakkunniga, av filmbranschens egna, av pressen, av filmkritikerna o. s. v. Det är att observera att filmens egna representanter, även representanterna för kritikerna, inte alls är så oerhört pessimistiska när det gäller att de skulle få sig förelagd en sådan uppgift som bedömning av kvalitetsfilm. Jag har inte velat ta upp den debatten i dag. Jag tror det kan vara klokt att som herr Johansson i Stockholm säga, att denna fråga får läggas ovanpå frågan om skatteåterbäring. Under alla förhållanden kan vi kanske vänta fyra år för att få något större erfarenhet av det system, som i propositionen klart anges vara ett provisorium, och därefter komma tillbaka till frågan hur pengarna bäst skall placeras för att gagna den värdefulla kvalitetsfilmen.

Jag ber att få tillstyrka utskottets förslag.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Man har under denna debatt vid flera tillfällen, nu senast från herr Ohlins sida, understrukit nödvändigheten av att göra en översyn över beskattningsförhållandena för att ge möjlighet till en ökning av biljettpriserna, som alltså inte skulle slå igenom i skatten. Statsutskottets talesman har ju erinrat om att det såväl i propositionen som i utskottsutlåtandet framhållits att man ämnar göra en undersökning av detta problem. Departementschefen säger härom: »En undersökning av hithörande problem kan lämpligen ske i samband med den översyn av vissa bestämmelser i nöjesskatteförordningen, som för närvarande verkställes av 1954 års nöjesskatteutredning. Jag har för avsikt att i senare sammanhang upptaga denna fråga till övervägande.»

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att instämma i vad utskottets talesman här sagt och tillägga att

Bidrag till svensk film

— såvida 1954 års nöjesskatteutredning är rätt underrättad — finansministerns uppfyllande av det löfte han sålunda gett är nära förestående.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav till en början propositioner i avseende å utskottets i punkten I a) gjorda hemställan, nämligen på 1:o bifall till utskottets hemställan i denna del; 2:o) bifall till den av herr Widén avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Widén begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits propositionen om bifall till herr Widéns reservation i förevarande del följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I a) i utskottets utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Widén i denna del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Widén begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 143 ja och 39 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten I a).

3 — Andra kammarens protokoll 1955. Nr 15

Beträffande punkten I b) gav herr förste vice talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Widén avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Widén begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I b) i utskottets utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Widén i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten I b).

Herr förste vice talmannen framställde här efter propositioner i fråga om punkten II, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till herr Widéns reservation i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Vidare gav herr förste vice talmannen propositioner beträffande punkten III, dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 517 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Slutligen biföll kammaren på fram-

Höjning av vissa pensioner

ställd proposition utskottets i punkten IV gjorda hemställan.

§ 11

Höjning av vissa pensioner

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt vissa f. d. befattningshavare, som på grund av olycksfall i tjänsten blivit förtidspensionerade.

I en inom andra kammaren av herr *Senander* väckt motion (II: 372) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till årets riksdag i syfte att bereda de statspensionärer, som på grund av olycksfall i tjänsten förtidspensionerats före den 1 juli 1952 och icke före detta datum eljest skolat avgå på grund av uppnådd pensionsålder, den höjning av deras pensioner som kunde erfordras för att dessa skulle bli jämställda med de pensioner som numera utginge på grund av att de befattningar de tidigare innehåft uppflyttats i lönegrad.

Utskottet hemställde, att motionen II: 372 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag har vid denna punkt ett yrkande att sådana befattningshavare i statens tjänst, som råkat ut för olycksfall, skulle få sina pensioner förbättrade såsom en följd av att de tjänster, som dessa befattningshavare på sin tid innehade, genom den senaste tjänsteförteckningsrevisionen uppflyttats i högre lönegrad. Som bekant företogs genom tjänsteförteckningsrevisionen 1952 en hel rad uppflyttningar av tjänster hos staten, och det medförde självfallet också högre pensionsförmåner. De befattningshavare jag här åsyftar är sådana som på grund av att de råkat ut för olycksfall, som orsa-

kat invaliditet, har måst avgå från tjänsten före denna tidpunkt. Hade de inte råkat ut för olycksfall, hade de självfallet kommit i åtnjutande av den lönegradsuppflyttning, som kom till stånd för deras tjänst vid tjänsteförteckningsrevisionen, och därvid också fått den högre pensionen.

Den motion jag avgivit åsyftar att rätta till detta förhållande, och jag måste beklaga att statsutskottet icke velat gå med på bifall till motionen. Tidigare har ju till och med här i riksdagen ställts kravet att alla de befattningshavare, som före den 1 juli 1952 avgick med pension, skulle komma i åtnjutande av de högre pensionsförmåner, som medföljde en uppflyttning av de befattningar de innehade medan de ännu var i tjänst. Det har jag emellertid inte påyrkat i detta sammanhang, fastän det kan diskuteras huruvida inte också detta vore rättvist. Jag har inskränkt mig till de olyckliga statstjänstemän, framför allt kanske vid järnvägen, som råkat ut för olycksfall och därför inte kunnat fortsätta sin yrkesutövning utan måst avbryta den och då förtidspensionerats. Nu menar jag att det bara vore en gärd av rättvisa, att dessa skulle komma i åtnjutande av de högre pensionsförmåner som åsyftas.

Med vad jag här sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avlämnade motionen.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är klart att den grupp, som herr *Senander* här har talat om, kommit i en mycket tråkig situation. Men å andra sidan skulle ett bifall till motionen medföra allvarliga konsekvenser på andra områden. Det är alltså uteslutande av rent principiella skäl som utskottet här inte kunnat biträda det motionsyrkande som framställts. Yrkanden av enahanda innebörd beträffande andra kategorier har ju tidigare framförts i kammaren. Vi har anledning att räkna med att de

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

återkommer, och har man öppnat porten är det nog rätt svårt att hålla den stängd för de andra kategorierna.

Nu vet jag att man exempelvis vid järnvägen har vidtagit åtgärder, som innebär att man där får följa sin årskull. Det är inte ovanligt att en invald, som kanske mist en arm, får göra tjänst med en mera underordnad syssla men ändå följer sin årsklass i befordringen. Det förekom för inte så länge sedan att vi hade en ganska lång lista på sådana tjänstemän till prövning i lönenämnden, där de fördes upp automatiskt så som man antog att de skulle flyttats upp, därest de hade fått fullfölja tjänsten i vanlig ordning.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Om statsutskottets ställningstagande bara hänger på fruktan för konsekvenserna så blir det hela ännu mera obegripligt för mig, ty hur skulle väl de som fortsatt sin tjänst ända tills de pensionerats kunna göra anspråk på att få samma undantagsförmån som dessa, som fått sin stats-tjänst avbruten genom att de råkat ut för så svåra olycksfall att de orsakats invaliditet för livet? Jag kan inte förstå att övriga med åberopande härav skulle kunna hävda att de borde komma i åtnjutande av samma förmån.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om behörighet för kvinna att in-

neha prästerlig och annan kyrklig tjänst.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 15 i första kammaren av herr *Ollén* och nr 25 i andra kammaren av herr *Rimmerfors*, vilka båda motioner voro likalydande, samt nr 43 i andra kammaren av fru *Andrén m. fl.*

I motionerna I:15 och II:25 hade hemställts, »att det år 1950 av offentlig utredning utarbetade förslaget till lag om kvinnas behörighet att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst (SOU 1950:48) efter den överarbetning, som den avslutade remissbehandlingen eventuellt kan befinnas föranleda, så snart som möjligt, dock senast 1956, föreläggas riksdagen».

I motionen II:43 hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att förslag framlägges för riksdagen senast år 1956 om sådan ändring i gällande lagstiftning, att kvinna erhåller behörighet inneha kyrkliga ämbeten och tjänster i enlighet med de riktlinjer som utarbetats av den år 1946 tillsatta utredningen».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motioner, I:15 och II:25 samt II:43, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för nästa kyrkomöte och därefter för riksdagen framlägga förslag om lagstiftning, som gäve kvinna behörighet att inneha präst-ämbete.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag har en bestämd känsla av att de som står bakom detta utskottsutlåtande eller har framfört däri berörda motioner ej haft fullt klart för sig att de här har berört ett

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

av vår kyrkas allra mest känsliga och ömtåliga områden. Det är ju vanligt att man nalkas problem av dylik art med pietet och varsamhet, men varken motionärerna eller utskottet röjer en sådan inställning.

Först och främst har jag frågat mig, om det är ett sant uttryck för en verkligt kristen ekumenism när huvudmotionärerna herrar Ollén och Rimmerfors — som jag förmodar tillhör frikyrkosamfund och som mycket väl känner denna frågas ömtåliga art — på detta sätt kastar in problemet i en så sekulariserad församling som riksdagen dock är. Formen för motionen är också i vissa avseenden ganska häpnadsväckande. Man kan jämföra denna motion med motionen om folkomröstning angående kyrkans skiljande från staten. Där gäller det kanske främst kyrkans yttre organisation och ej direkt kyrkans inre liv och bekännelse, men motionen har dock i förståande ordalag talat om kyrkans rättigheter och om att kyrkan borde få ta det första steget i den saken. I den fråga som vi nu behandlar berör vi däremot ett centralt problem i kyrkans inre liv, som för stora delar av vårt kyrkfolk är en trossak — troheten mot Den Heliga Skrift — och som kyrkans ledning tillika befarar kan bli en allvarlig sprängkil i kyrkans enhet.

Trots detta för motionärerna ett för kyrkans egenart okänsligt och i övrigt hårt och maktfullkomligt språk. De lämnar helt åsido talet om trohet mot Skriften, trots att de flesta av vårt lands professorer och docenter i nya testamentets exegetik här står emot motionens krav. Ja, i denna så centrala inre fråga för vår kyrka anser motionärerna rent av att riksdagen *först* skall säga sin mening. Längre kan man väl knappast komma i fråga om makt-språk.

Till Baptistsamfundets heder må nämnas att förbundet, enligt vad som har framkommit i ett uttalande i dess

tidning, anser att detta är en inre fråga för kyrkan som inte skall påtvingas kyrkan, allra minst genom åtgöranden från frikyrkligt håll.

Jag tillåter mig här citera ur Baptistsamfundets tidningsorgan Veckoposten: »Har vi frikyrkliga med den saken att göra? Är inte detta en inomkyrklig fråga? Den kan naturligtvis intressera oss, men den angår oss inte. Vill kyrkan ha kvinnliga präster, må den ordna den saken. Vill den inte ha det, finns det enligt vårt sätt att se inga skäl för att frikyrkomän skall söka efter möjligheter att tvinga den därtill. Vad skulle man inom Missionsförbundet säga, om ett par präster ledade efter påtryckningsmedel att få sagda samfund att t. ex. välja en biskop mot medlemmarnas vilja?» Tidningen fortsätter: »Är det inte en fundamental frikyrklig princip, att staten inte skall blanda sig i kyrkans angelägenheter? Det gör den visserligen ändå, men om de frikyrkliga bidrar till detta, hur får de det att rimma med frikyrklig grundsyn? Hur kan vi vädja till den politiska makten att besluta om kyrkans ämbeten?»

Utskottet, som i det allvarliga spörsmålet om trohet mot Skriften också är fullkomligt oberört, har gjort den gesten att föreslå, att frågan först skall föreläggas kyrkomötet, men skrivsättet är ganska hårt och innebär i sak ett klart ställningstagande. När våra biskopar sökt anvisa en medelväg — säkerligen i vällovlig avsikt att värna om kyrkans enhet — har man bryskt avvisat den utsträckta handen. För kyrkans ledning bör detta vara en tankeställare om hur vanskligt det är att kompromissa i för kyrkan centrala frågor.

Det är möjligt att åtminstone en del av utskottets ledamöter ej haft fullt klart för sig att utskottets skrivsätt kan bli en kampsignal för en kyrkostrid mellan stat och kyrka. Jag vill inte undanhålla mina kamrater här i

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

kammaren denna mycket allvarliga sak.

Har det helt förbigått utskottet, att riksdagen i anslutning till behandlingen av religionsfrihetslagen har accepterat justitieministerns följande uttalande: »Kyrkan är en andlig gemenskap, ett trossamfund som leder sitt ursprung från de äldsta kristna församlingarna och vars karaktär och verksamhet bestämmas av dess bekännelse.» Jag har gjort mig den frågan. Om man inte helt glömt detta uttalande borde väl riksdagen känt förpliktelse att visa återhållsamhet i frågor av den art, som vi nu behandlar, vilken måste beröra kyrkans bekännelse, trohet mot skriften.

Att jag, herr talman, däremot icke kan medverka till kvinnans tillträde till prästämbetet beror på att jag icke kan sätta mig över den ledning som Kristus i sitt handlande givit mig och vad Den Heliga Skrift säger mig i detta fall. Kristus själv kallade aldrig någon kvinna till apostel. Att härvidlag söka göra Kristus beroende av judisk tradition och sedvänja är att nedvärdera och inordna Honom i mänsklig tillfällighetspolitik. Kristus var i många fall klart obunden av judisk uppfattning när det gällde kvinnan. Det fanns många kvinnogestalter i Hans omgivning, som evangeliet framställer som religiösa förebilder. Det skall aldrig glömmas, att det efter apostlarnas flykt var några kvinnor som följde Kristus till korset. De var också uppståndelsens första vittnen. Kristus själv höjde demonstrativt kvinnan och gav henne en starkare ställning. Skulle Kristus, som icke saknade mod att förkunna en gentemot den judiska rättsuppfattningen så avvikande för att inte säga revolutionerade ny lära, icke ha vågat att i sitt handlande gå en annan väg än han gjorde vid utsändande av ordets förkunnare?

När man sedan under apostlarnas tid avvek på denna punkt grep aposteln

Paulus mycket hårt in, och han avslutade sin mening med att framhålla, »att vad jag skriver till eder är Herrens bud».

När denna fråga år 1938 diskuterades i kyrkomötet, anförde professor Anton Fridrichsen, lärare i nya testamentets exegetik, bl. a. följande: »Det kan ju hända att vi få kvinnliga präster och att de pressa sig fram, men då skall man icke försöka att få bort, att nya testamentet har en annan inställning. Man skall då i ärlighetens namn medge och vidgå att man sätter å sido den bibliska åskådningen och den apostoliska auktoriteten. Det är bara det jag vill framhålla i detta sammanhang. Låt oss få full klarhet här och slippa försök att ta nya testamentet till intäkt för en sådan reform.»

Herr talman! Det jag här framfört är en fullkomligt personlig deklARATION. Jag vet väl, att jag står mycket ensam i kammaren i denna fråga, men jag har icke kunnat underlåta att framföra denna min uppfattning. Jag står inte främmande för att kvinnan, utan att det strider mot Skriftens bud, kan ges viktiga arbetsuppgifter i kyrkans tjänst. Men jag kan icke medverka till ett beslut, som innehåller förslag om kvinnans tillträde till prästämbetet. Jag kan icke tillägna mig sådan kristen trosuppfattning att jag efter behag och tillfälliga tidsstämningar kan anamma eller utsortera vissa delar av Guds ord genom den Heliga skrift.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Ordföranden i första lagutskottet är sjuk denna för kyrkan betydelsefulla dag, då detta ärende framlägges inför andra kammaren, och han har av någon anledning bett, att jag skulle kort redogöra för utskottets synpunkter och motiven för dess ställningstagande. Anledningen till att han

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

utsåg mig, som är suppleant och som i fråga om tjänstår och erfarenhet står långt efter flertalet ledamöter, som deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, var förmodligen den, att han förväntade, att om någon debatt skulle uppstå i kammaren, skulle kritiken mot utskottets ståndpunktstagande komma från kyrkligt betonat håll och att han med hänsyn därtill ansåg rimligt, att jag borde kunna någorlunda bemöta ett och annat även i fråga om teologiska spörsmål, som kunde framföras i debatten.

Nu har herr Staxäng på ett sätt, som väcker respekt, deklarerat sin personliga uppfattning, en uppfattning som enligt vad jag vet många i vårt land i kyrkliga kretsar delar inte minst i den landsända herr Staxäng här i riksdagen representerar. Jag vill inte ingå på någon polemik med honom i exegetiskt avseende. Jag vill bara understryka det faktum, att även reservanterna i 1950 års utredning, de fyra reservanter som gick emot majoritetens förslag, i sin motivering för avslag betonar, att det är en oklar exegetisk fråga, och att det faktiskt inom den teologiska världen finns olika uppfattningar om hur man rätt skall ta ställning till frågan om kvinnan och präst-ämbetet.

Jag går nu inte ytterligare in på den polemiken, utan jag lyfter på hatten för herr Staxäng och hans högt vördade trosbröder där nere.

Emellertid har jag till uppgift att framföra några synpunkter på frågan varför utskottet har skrivit och beslutat som det gjort. Utskottet är absolut enigt i sak. Det är en i och för sig ganska överraskande sak, att denna enighet har kommit till stånd, och det är väl inte svårt att förstå, att innan enighet i sak kunde nås, måste vissa schatteringar i uppfattningen vägas mot varandra. Dessa olika schatteringar i uppfattningen hos utskottets olika medlemmar om detta problem har

också kommit till uttryck i utskottets skrivning.

Frågan har upprepade gånger varit föremål för utredningar och ansetts av utskottet vara mogen för avgörande nu. Utskottet har pekat på tre huvudmotiv, varom enighet råder inom utskottet, huvudmotiv för att en kvinna lika väl som en man kan beklädas med prästerligt ämbete. Det första motivet är, att vi anser, att kvinnan åtminstone i vissa sammanhang och miljöer är väl så lämpad härför som mannen och att man nog generellt sett kan säga, att kvinnan som ordets förkunnare och som själavårdare har av Gud fått lika stora förutsättningar som mannen att föra Hans eget budskap vidare. Dessutom vill jag gärna säga, att det som jag framför allt lärt mig sätta värde på hos kvinnorna i vårt land, inte minst hos husmödrarna och de mogna kvinnorna, är den intuition som de besitter, vilket ökar deras förutsättningar att vara själavårdare, ty utan intuition är det svårt att komma en annan människa nära och nå samma våglängd som den som behöver själavård i eget angeläget ärende.

Den andra punkten av utskottets motivering varom det råder enighet är, att det faktiskt föreligger behov av att i nuvarande tidsläge alla krafter med klart kristen inställning kan tas i anspråk och få verka inom kyrkan sedan de utbildats i vederbörlig ordning för prästerlig tjänst. Det ligger mycket av nitälskan för kyrkan och kristen bekännelse bakom också den inställning, som vi har, vilka har en uppfattning som är mycket olika den respekterade uppfattning, som herr Staxäng framförde. Ingen kan förneka att bakom vår strävan att göra det möjligt också för kvinnan att bli präst ligger ödmjukhet och villighet att föra budskapet vidare i en tid, som är så väldigt olika den tid, då budskapet allra först framfördes, och i en tid, då kvinnan enligt kristen uppfattning bli-

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

vit något så när jämställd med mannen, vilket hon inte var på Kristi tid men som Han siktade emot.

Det tredje motivet, vilket jag för min del inte så särskilt starkt vill understryka men som jag i högsta grad respekterar, är rättvisemotivet. 1949 års grundlagsändringar medförde, att kvinnan fick generell likställighet med mannen när det gäller tillträde till ämbeten och tjänster med det enda undantaget, att hon icke fick bekläda prästerliga tjänster. Nu menar man i utskottet — och den uppfattningen delar jag — att också ur rättvisesynpunkt är det riktigt att kvinnan beredes möjlighet till prästerligt ämbete. Utskottet är alltså enigt på dessa tre viktiga områden. Man har också efter någon debatt i utskottet kunnat ena sig om att det, med hänsyn till att det här är fråga om en kyrklig angelägenhet, dock vore både artigast och riktigast att först låta kyrkomötet ta ställning till saken. Kammaren är ju medveten om att kyrkomötet på denna punkt har så att säga vetorätt. Det som kyrkomötet kommer att dekretära kan riksdagen icke gå emot i nuvarande situation. Det är alltså kyrkomötet som skall bestämma i saken. Men samtidigt vill jag starkt understryka, att då det är ett enigt utskott, som uttalat sig i denna fråga, kan man kanske uttala den förhoppningen, att just denna enighet inom utskottet rimligen må göra ett visst intryck på det kyrkomöte, vilket Kungl. Maj:t, som vi tror och hoppas, kommer att inkalla nästa år.

Med anledning av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Egentligen hade jag inte tänkt säga någonting i det här sammanhanget. Jag hade ingen närmare anledning att göra det, eftersom jag som motionär har tillmötesgått av

utskottet genom den enhälliga skrivningen. Det är närmast efter herr Staxängs inlägg som jag känner mig uppfordrad att säga ett par ord.

Också jag vill betyga min respekt för hans uppfattning och för hans sätt att framföra den. Det är inte på den punkten vi skiljer oss. Han har dock enligt min mening lagt alldeles för stor vikt vid det faktum, att ett par frikyrkomän står som motionärer. Jag kan inte förstå annat än att det i detta sammanhang är ovidkommande synpunkter. Det är väl närmast en tillfällighet att så blivit fallet. När jag åtog mig att i andra kammaren framföra herr Olléns motion i detta ärende och själv biträdde den av övertygelse, gjorde jag det icke i min egenskap av frikyrkoman utan i egenskap av riksdagsledamot. Jag anser, att så länge svenska kyrkan är en statskyrka, så måste ju en hel del av dess angelägenheter handhas av riksdagen.

Jag skulle ha förstått herr Staxängs inställning till vårt ställningstagande om vi hade varit de första som väckt frågan. Men jag vill erinra om att min företrädare på stockholmsbänken, som ju väckte förslaget om kvinnliga präster förra gången det var före i riksdagen, pastor J. W. Johnsson på Stadsmissionen, själv är statskyrkoman. Och efter kyrkoherde Norrbys anförande här behöver jag väl inte understryka, att det är starka krafter inom den svenska kyrkan som önskar denna utveckling. Det skulle vara mig och min medmotionär fjärran att försöka framprovocera någonting av kyrkopolitiska skäl. Vi har haft helt andra motiv.

Innan jag i korthet anger dem skulle jag vilja säga en sak till beträffande herr Staxängs yttrande om Svenska missionsförbundet. Han menade att det som nu skett var liktydigt med det förhållande som skulle uppstå om ett par kyrkomän i riksdagen motionerade om och liksom animerade statsmakterna att påtvinga Svenska mis-

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

sionsförbundet en biskop som ledare. Låt mig fråga: Hur skulle det gå till? Hur skulle något sådant över huvud taget kunna genomföras i en demokrati när det gäller ett fritt trossamfund? Det var tänkbart i Hitlers Tyskland, och förmodligen är det också tänkbart i Ryssland. Jag skulle förmoda att myndigheterna där reglerar även det som kallas kyrkans inre liv; men i ett demokratiskt samhälle är det väl otänkbart att sådant skulle kunna ske. Därav följer att om det förhållande skulle inträffa som herr Staxäng ändå med aktning talade om, nämligen kyrkans skiljande från staten, ankommer det på svenska kyrkan att ordna angelägenheterna i eget bo utan statens inblandning. Det är troligt att om denna fråga då återkommer de kvinnliga förkunnarna alltså har en chans. Jag hänvisar till att de fria samfunden länge tillämpat denna regel. Utan att på något sätt ingå på teologiska utredningar, som jag tror är ganska litet fruktbärande i detta sammanhang, menar vi oss också stå på nya testamentets grund, när vi med förtroende överlämnar inte bara förkunnargärningen utan också sakramentens förvaltning åt kvinnliga pastorer. Vi har goda erfarenheter därav. Det är därför ingen åstundan att skada andra genom några tvivelaktiga reformer som vi själva inte prövat, som vi här framkastat förslaget om ett initiativ till kyrkomötet. Vi menade att den utredning som verkställs i ärendet, en utredning där ordföranden var en svensk biskop, som biträdde förslaget om kvinnliga präster, äntligen borde leda till ett Kungl. Maj:ts förslag. Detta eniga utskottsutlåtande syftar ju bara till att Kungl. Maj:t skall skriva till kyrkomötet och låta detta ordentligt ompröva frågan.

Till sist några ord om själva principståndpunkten från min sida. Den är, skulle jag vilja säga, rent demokratisk. Jag utgår ifrån att när vi nu sedan 1949 har fullständig jämställdhet mel-

lan man och kvinna med avseende å behörigheten att inneha statstjänst, så kan man fråga sig varför det skulle vara ett undantag på detta område. Är det någonting i själva könsskillnaden som diskvalificerar en kristen kvinna från att ha ett andligt ämbete? Jag har inte kunnat se saken så, och detta har inte det minsta med min frikyrkliga inställning att göra. Jag ser det hela som demokratisk medborgare och talar i denna kammare utifrån den tids värderingar som vi lever i. Om man skulle upprätthålla en sådan här undantagsställning för kvinnor, måste det först kunna ledas i bevis att de är mindre skickade än männen att inneha ett andligt ämbete, eller att de rent av är olämpliga för det. Så har icke skett och så kan icke komma att ske. Snarare tror jag att vi män måste medge, att många kvinnor är bättre lämpade för ett andligt ämbete än männen, givetvis under förutsättning att de andliga kvalifikationerna i båda fallen är för handen. Ty det ligger i kvinnans väsen något, som gör henne synnerligen lämplig för själavård.

Slutligen, herr talman, skulle jag bara vilja sammanfatta min uppfattning och säga, att vad det här gäller är att undanröja ett kvalifikationshinder för sådana kvinnor, som verkligen är lämpliga och som kyrkan själv vill använda i sin tjänst. Det kan riksdagen göra. Jag vill i det stycket också uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet använt en så mjuk och hänsynsfull skrivning som fallet är. Det är först efter kyrkomötets behandling av frågan som det här kan ske något slutgiltigt avgörande, och därmed sker kyrkan ingen orätt. Det är fråga om att ett otidsenligt, odemokratiskt och orättvist kvalifikationshinder, som såvitt jag kan förstå helt och hållet bygger på könsskillnaden, bortfaller.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

Herr STAXÄNG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade aldrig tänkt mig att jag skulle behöva möta en sådan argumentering från herr Rimmerfors som han här presterat, detta med tanke på det kyrkosamfund han tillhör. Jag förmodar väl att det samfund herr Rimmerfors tillhör också har principer och en bekännelse. Det skulle aldrig fall mig in att om herr Rimmerfors i så fall kände sig bunden av en princip att jag då skulle helt föra den åt sidan. Här för man in talet om demokrati och kvinnans lämplighet för prästerlig befattning. Jag har undvikit att orda om den saken. Jag har ingen erinran att göra mot det påstående som här gjorts om att kvinnor i vissa fall är mera lämpliga än män i vissa befattningar. Men jag kommer fram till det som stora delar av vårt kyrkfolk bygger på och inte kan svika, nämligen ställningen till Skriften. Det viftar herr Rimmerfors bort och säger att det är ovidkommande ting. Att jag skulle få en debatt med herr Rimmerfors på det planet, förvånar mig högeligen.

Vidare sade herr Rimmerfors, att han talade som riksdagsman och inte som frikyrkoman. Ja så kan man kanske säga som en undanflykt. Jag riktade inte min kritik mot den andra motionen, utan jag riktade min kritik mot tillvägagångssättet från frikyrkohåll. Herr Rimmerfors tog upp en lång utläggning om den parallell jag anförde ifall man skulle vilja utöva påtryckning på Missionsförbundet i fråga om dess rätt att välja biskop. Den uppgörelsen får han ta med Baptistsamfundet. Det var nämligen ett citat ur en artikel från detta samfund, som jag anförde.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Då jag i någon mån har deltagit i detta ärendes behandling i första lagutskottet, vill jag först säga till herr Staxäng, att utskottet har behandlat denna fråga med all den upp-

märksamhet och vördnad som den förtjänar. Herr Staxäng sade att frågan om kvinnliga präster är en av de mest ömtåliga och känsliga frågor vi har, och det har vi också varit fullt införstådda med i utskottet. Jag kan också intyga att vi har trängt djupt in i frågan vid de mycket ingående diskussioner och långa föredragningar, som förevarit i ärendet.

Behovet av kvinnornas insatser i kyrkans liv är av alla omvittnat, till och med av reservanterna i det betänkande, som ligger till grund för den senast verkställda utredningen. Där råder inga delade meningar, och jag skall inte ta upp någon diskussion på den punkten. När herr Staxäng emellertid talar om kyrkans liv, kan man undra vad han egentligen menar med det. Menar han församlingslivet över huvud taget eller gudstjänstlivet eller prästens arbete — eller biskopsmötet, där man diskuterar bekännelsefrågor?

Vad beträffar kvinnans behörighet att utöva prästämbetet, med hänsyn tagen till kyrkans trohet mot Bibeln, så har ju den Bohlinska utredningen ägnat den frågan utomordentligt stor uppmärksamhet. I förevarande betänkande finns också medtagen en 17 tätskrivna sidor lång redogörelse beträffande bedömningen om kvinnan och prästämbetet med hänsyn till kyrkans trohet mot Bibeln. Reservanterna har även uttalat sin uppfattning på denna punkt, men där kan i varje fall icke en lekman finna något vederläggande av vad de sakkunniga i det stycket framhållit.

När detta ärende varit ute på remiss, har det kommit positiva svar från många håll — inte bara från kvinnoorganisationerna. Man kan därför fråga sig, om inte alla dessa positiva svar är ett uttryck för svenska folkets vilja. Vem är det för övrigt som besöker våra kyrkor, vem deltar i det kristna församlingslivet i vår kyrka, om inte just kvinnorna! När nu samtliga kvinnoorganisationer så helt slutit upp

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

kring denna sak, tycker jag att detta är ett klart uttryck för det behov som här föreligger. Man bör därför inte se detta spörsmål som enbart en kvinno-saksfråga eller en matfråga för kvinnorna.

I en tid då sekulariseringen griper omkring sig med isande kyla och ungdomsbrottslighet och ungdomsvård blivit ett av samhällets mest svårlösta problem, behöver vi väl också samla alla krafter för att bygga upp och försvara det andliga livets värden. Har kyrkan då råd att avvara de besjälade, kvinnliga teologer, som här helhjärtat vill ställa sig i kyrkans tjänst?

I föreliggande utskottsutlåtande är också upptaget ett förslag om inrättande av en ny tjänst, som biskops-mötet så sent som i februari i år förordat. Utskottet har noggrant studerat de arbetsuppgifter, som lägges på nämnda befattningshavare. Tjänsten står öppen för både män och kvinnor, men lönesättningen för denna församlingsadjunkt tyder på att tjänsten nog i första hand blir besatt av kvinnor. Den innebär naturligtvis vidgade möjligheter för kvinnorna att göra sig gällande i det kyrkliga livet, men man blir litet fundersam över uppdelningen av arbetsuppgifterna för nämnda befattningshavare. Hon får sålunda undervisa i konfirmationsskolan och i frågor rörande dop och nattvard, men hon får icke rätt att medelst dop upptaga en medlem i svenska kyrkan. Hon får leda fram ungdomarna till deras första nattvardsgång men inte göra dem delaktiga av Herrens heliga nattvard. Hon får utöva själavård för sjuka och döende och tala om Jesu Kristi, Guds sons blod, som renar från all synd, men inte ge den döende nattvarden, om han så önskar.

Jag kan inte förstå att inrättandet av en sådan tjänst kan fylla det behov som föreligger, utan jag skulle önska att vi kunde komma ett stycke längre på väg för att verkligen få de kvinnliga

teologer i arbete, som här vill ställa sig i kyrkans tjänst.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! I anledning av vad herr Staxäng sade, skall jag be att få yttra mig helt kort. Vi är alla medvetna om att det innebär en påfrestning för kyrkan att behöva ompröva sin organisation och sin struktur. Som jag ser saken, ligger det emellertid i den kristna trons dynamiska väsen, att varje ny generation prövar sina begrepp och sina åskådningar. Den kristna kyrkan stiftades i det judiska folket, och dess tradition blev infiltrerad med icke kristna element, såsom judiska, hellenistiska, romerska och gnostiska. Vi får inte glömma, att dess konstitution utformades under historiskt givna villkor. Enligt vår kyrkas ledare, ärkebiskopen, finns det inte heller vare sig dogmatiska eller exegetiska skäl mot ett kvinnligt prästämbete. Håller man på ett ensidigt manligt prästämbete, går man ut ifrån en syn på Bibeln, på ämbetet och på människan, vilken inte är förenlig med luthersk-evangelisk uppfattning. I det allmänna prästadömet, enligt Luther, finns bara ett ämbete, och det är ordets.

Det finns en församling, som när den tog ställning till utredningen om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst kom att forma en mening, som jag tycker fångar hela frågan i dess djup och dess vidd. Man skrev: »Vi måste se till, att vi inte med vår lagstiftning hindrar Guds ord i hans planer.»

Det skulle kanske vara klokare att följa tradition och samlade erfarenheter, men det är viktigare att låta sig ledas — för att tala med Ester Lutteman, en av de främsta kvinnliga teologerna i vår tid — av ett av Gud upplyst samvete. Det är den starkaste dynamiska kraften i världen. Kristen-domen är inte lära utan liv.

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag skall inte tillägga många ord i denna fråga. Det är bara som medmotionär jag skulle vilja uttrycka min personliga glädje över den enighet, som präglar detta utlåtande om kvinnliga präster. Jag tror faktiskt, att det kommer att hälsas med tillfredsställelse i ganska vida kretsar i vårt land.

Att den gamla uppfattningen om att kvinnliga präster skulle vara oförenliga med den evangeliska livssynen nu börjat ge vika finner jag också glädjande. Visserligen vet man, att det finns ett visst motstånd inom prästerskapet i vårt land och kanske också att en del lekmän ställer sig avvisande eller tycker att tiden inte är mogen för reformen. De synpunkterna kan man förstå. Då skall man emellertid också erkänna, att det troligen mången gång är ganska känslobetonade fördomar och inte evangeliets tankar som dominerar den inställningen.

Jag skulle vilja understryka en väsentlig sak, nämligen att det är inte likställighetskravet, som har varit dominerande för oss kvinnliga motionärer. Det är, försäkrar jag, i stället en ärlig strävan till att vilja utöka kyrkans personliga krafttillgångar och ett försök att berika henne med de andliga tillgångar, som kan ligga i det kvinnliga väsendets särart. Det är inte heller oväsentligt, att hela den svenska riksdagen står bakom dagens reformkrav, ty riksdagen representerar ju hela det svenska folket, som till övervägande delen tillhör Sveriges kyrka. Det är kyrkans lekmän som här riktar en vädjan till kyrkans ledning. Därför menar jag, att det kanske var litet väl kraftiga ord herr Staxäng använde, även om jag har den största respekt för hans övertygelse och syn på denna fråga, när han talade om att det skulle

innebära någon sorts maktspråk från utskottets sida, då det hemställer om att kvinnan skall få behörighet att inneha prästämbete.

Jag hoppas, herr talman, att kyrkan med den rekommendation som utskottet förordar inte skall svika våra förhoppningar på denna punkt. Det skulle, tror jag, för stora medborgargrupper innebära, att avståndet mellan dem och kyrkan vidgades. En sådan utveckling vill vi inte medverka till.

Med denna syn på frågan vill jag helt tillstyrka det föreliggande förslaget.

Herr RIMMERFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag var åtskilligt mera förvånad över herr Staxängs senare yttrande än över hans första inlägg. Jag kan nämligen inte förstå hans irritation, inte heller de anspråk han gör på att tala på svenska kyrkans vägnar. Han säger, att hans samfunds syn på Skriften och hans samfunds mening i denna fråga förbjuder honom o. s. v. att intaga en annan ståndpunkt.

Är det inte med förlov sagt litet överdrivet att tala på det sättet? Herr Staxäng tycks glömma bort, att det är inom hans eget samfund som dessa reformtankar förts fram, och den roll ett par av oss, som tillhör andra samfund, har kommit att spela i detta sammanhang, är ju närmast att betrakta såsom ett stöd åt vad vi menar vara sant evangeliska och demokratiska meningsyttringar inom kyrkan själv. Jag tror sålunda inte att någon orätt sker genom att dessa förslag förverkligas, utan att det är tillbörligt att ärendet prövas av kyrkomöte och riksdag.

Herr STAXÄNG (h) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord i anledning av herr Rimmerfors' senaste inlägg.

Jag sade icke att jag talade för hela svenska kyrkan. Jag talade om *stora delar* av kyrkofolket inom svenska kyr-

Om behörighet för kvinna att inneha prästerlig tjänst

kan och att denna fråga för dem skulle bli en provosten när det gäller troheten mot skriften.

Vidare vill jag beklaga fröken Wetterströms uttalande. Troheten mot ordet och bekännelsen, som ligger bakom den svenska kyrkans verksamhet och som är betonat av riksdagen vid religionsfrihetslagens antagande, är inte känslomässiga fördomar.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket, men då den rör en för vår kyrka rätt viktig fråga, kan jag inte underlåta att säga några ord.

Först vill jag framhålla, att jag i allt väsentligt kan instämma i det anförande, som herr Staxäng höll. Jag är inte så litet överraskad över att första lagutskottet är fullständigt enhälligt i sitt ställningstagande till frågan om kvinnliga präster. Jag hade ju väntat, att första lagutskottets ledamöter skulle ha orienterat sig om hurudana förhållandena varit under tidernas lopp och även efter det att utredningen om kvinnliga präster kom till. Nästan samtliga domkapitel avstyrkte ju utredningens förslag på det bestämdaste och anslöt sig till de fyra reservanterna, som inte ville vara med om att införa kvinnliga präster.

Vad som förevarit — vilket också redovisas i utskottets utlåtande — ger ju belägg för att man måste ta hänsyn till opinionen i de olika församlingarna, och jag anser att man borde ha beaktat denna i högre grad än vad utskottets ledamöter har gjort. Utskottet säger bl. a., att i åtskilliga lägen kan det förmodas, att en kvinnlig präst skulle visa sig vara väl så lämplig som en manlig. Jag skulle vilja fråga utskottets ledamöter, under vilka förhållanden detta kan anses vara fallet. Jag vågar påstå, att det knappast kan tänkas ett enda fall, där en kvinna kan vara mera lämplig än en man att vara präst.

Jag håller en man för att vara myc-

ket bättre som präst än en kvinna. Det är klart, att en kvinna kan ha ett mycket starkt religiöst intresse, men vi känner väl litet var till hur temperamentsfulla kvinnor är och hur lätt det uppkommer situationer, där de kan ha svårt att hålla balansen. Det är klart att sådant inte passar för den som är präst.

Karlar har nog i allmänhet litet mera balans över sig. Ni vet, att en mycket viktig uppgift för en präst är att vid vissa tillfällen ta emot bikt av församlingens medlemmar. Hur skall det gå, när det blir kvinnliga präster? Det är svårt att säga, men nog har jag den uppfattningen, att kvinnor i allmänhet har åtskilligt svårare att hålla tand för tunga än vad män har. Den som går och biktar sig för en kvinna kan ju riskera att hela församlingen kan få reda på ens gärningar både i det ena och det andra. Jag anser, att kvinnan har en läggning som mindre än mannens passar för prästämbetet, därför bör vi hålla fast vid den gamla regeln, att det skall vara män, särskilt som allmänheten vill ha män. Jag kan tala om, att jag hört vissa kvinnor säga, att om det är en kvinnlig person som håller morgonandakten i radio, så tycker de inte att det är tillräckligt bra att höra. Nej, säger de, tacka vet vi om det är en karl som talar!

Jag har lagt märke till att utskottet slutligen säger, att det vill att kyrkomötet skall ta ståndpunkt, och det är alldeles riktigt, ty det måste ju kyrkomötet göra. Det är ju en sak, som ligger under dess domvärjo. När utskottet ändå kommit till denna slutsats, skulle det inte ha gjort så många positiva uttalanden som det faktiskt gjort. Det är oförsiktigt av lagutskottets ledamöter att gå till väga på det sättet. De borde i stället ha sagt: »Detta är en angelägenhet, som gäller den svenska kyrkan, och kyrkomötet är dess högsta myndighet. Vi avvaktar och ser vad kyrkomötet kommer att säga. Sedan

Interpellation ang. befordran av brevpост till USA

skall vi ta slutlig ståndpunkt till frågan, därest kyrkomötet går in för saken. Detta hade enligt min mening varit den riktiga vägen, om första lagutskottet hade velat vara objektivt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Fröken ÖBERG (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i den här debatten, ty jag tycker att det redan talats väl mycket, inte minst av motionärerna; när de fått sin motion tillstyrkt borde de väl ha kunnat begränsa sig. Men när jag lyssnade till herr Rubbestad kunde jag inte låta bli att begära ordet för att beklaga, att herr Rubbestad dragit ned debatten till den nivå som han här gjort.

Herr Staxäng tyckte att vi inom utskottet inte hade med vördnad och varsamhet nalkats frågan om huruvida kvinnliga prästtjänster bör inrättas, men såsom här redan omvitnats, har vi nog vinnlagt oss om att visa både vördnad och varsamhet vid behandlingen av denna fråga. Jag vill emellertid ifrågasätta, om herr Rubbestad gör det, när han här friar till kammarens lust att skratta. Man blir verkligen beklämd, när man hör vad herr Rubbestad har att säga. Han har ingenting i sak att komma med, utan han försöker bara säga en del roligheter. Men om man t. ex. inte tycker om att höra kvinnor leda andaktsstunder i radio, så har man ju den möjligheten att stänga av radion.

Herr Rubbestad undrade, hur vi inom utskottet kunde säga att kvinnor i vissa fall vore mer lämpliga än män att utöva den prästerliga gärningen. Därmed har vi avsett det förhållandet, att den som söker råd och hjälp t. ex. i religiösa angelägenheter eller i någon samvetsfråga ibland kanske skulle ha lättare att meddela sig med en kvinnlig präst än med en manlig.

Jag skall inte, herr talman, fortsätta, ty jag begärde som sagt ordet närmast

för att brännmärka det sätt, varpå herr Rubbestad här dragit ned debatten.

Härjämte instämde fru *Johansson* i Skövde (s).

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag vill bara deklarerat, att jag försökte tala så vördnadsfullt som möjligt, men om man måste säga sanningar, som inte passar för alla, förstår jag att en och annan tar anstöt.

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Jag tycker, att det bara behöver konstateras, att när herr Rubbestad argumenterar att kvinnorna skulle ha svårt att hålla tand för tunga, är hans tal ett utmärkt exempel på att i varje fall någon karl helt och hållet saknar den förmågan.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Det är inte mycket att replikera på, ty hela kammaren känner ju till, att herr Hæggbloom särskilt hör till den sorten.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Interpellation ang. befordran av brevpост till USA

Herr SEVERIN i Stockholm (s) erhöi på begäran ordet och anförde:

Herr talman! En av det svenska postverkets huvudprinciper är att posten skall befordras med den lägenhet, som ger den snabbaste distributionen till adressaten. I enlighet med denna princip transporteras brevpостen till länder i Europa sedan många år tillbaka i allra största utsträckning med flyg.

Det är därför förvånande att notera, att i de för Sverige så viktiga förbindel-

Interpellation ang. befordran av brevpost till USA

serna till USA mer än 25 procent av brevposten fortfarande sändes med båt. Transporttiden vid båtbefordran i för-
ening med liggtiden i väntan på trans-
port gör, att det sjöbefordrade brevet
kan kräva upp till 18 dygn för att nå
adressaten i USA.

Vad flygförbindelserna beträffar upp-
rätthålles under sommarhalvåret cirka
25 turer per vecka, eller mer än tre för-
bindelser om dagen, mellan Sverige och
USA. Under vinterhalvåret sjunker den-
na frekvens men blir dock aldrig mindre
än en direktförbindelse per dag. Pos-
ten kan således sändas varje dag från
Sverige och nå USA på 22—24 timmar.
Detta innebär, att vi mellan Sverige och
USA har tätare flygförbindelser än vi
har med vissa länder i Europa, dit all
brevpost redan nu sändes med flyg. Det
förefaller därför som om en avsevärd
serviceförbättring gentemot allmänheten
skulle kunna åstadkommas, om postver-
ket tillämpade samma befordringsprin-
cip för brev till USA som den, som nu
användes för brev till länder inom
Europa.

Det finns flera skäl, som talar för att
en sådan serviceförbättring borde ge-
nomföras. Sålunda är vi angelägna att
öka vår export till den amerikanska
marknaden, och bättre postförbindelser
med USA skulle för våra exportindus-
trier innebära snabbare avslut och en
effektivare bearbetning av denna mark-
nad. Ett annat skäl är att i USA bor
cirka 1,2 miljoner medborgare av svenskt
ursprung. Det borde vara en angelägen
uppgift för statsmakterna att underlätta
förbindelserna mellan dem och släkt
och vänner i Sverige.

Med stöd av det ovan anförda anhål-
ler jag om andra kammarens tillstånd
att till statsrådet och chefen för kom-
munikationsdepartementet få rikta föl-
jande frågor:

1. Hyser vederbörande myndigheter
planer på att inom den närmaste fram-
tiden träffa sådana föranstaltningar, att
brevposten till USA i fortsättningen

kommer att uteslutande befordras med
flyg?

2. Om så icke är fallet, kan man
emotse ett initiativ av herr statsrådet
i syfte att åstadkomma detta?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Till bordläggning anmälades

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med
överlämnande av redogörelser från
Nordiska rådets svenska delegation;

statsutskottets utlåtanden och memo-
rial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1955/56 under sjätte
huvudtiteln, avseende anslagen inom
kommunikationsdepartementets verk-
samhetsområde, jämte i ämnet väckta
motioner,

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen och proposition-
en nr 137 gjorda framställningar rö-
rande egentliga statsutgifter för bud-
getåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln,
avseende anslagen inom ecklesiastikde-
partementets verksamhetsområde, jäm-
te i ämnet väckta motioner,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställning om anslag för budgetåret 1955/
56 till avsättning till fonden för idrot-
tens främjande jämte i ämnet väckta
motioner,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för bud-
getåret 1955/56 till bidrag till vissa pri-
vatläroverk jämte i ämnet väckta mo-
tioner,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag till statens
rättsläkarstationer för budgetåret 1955/
56 m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående vissa anslag för

budgetåret 1955/56 till epileptikervården jämte i ämnet väckta motioner,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.,

nr 86, i anledning av väckta motioner om ändrad lönegradsplacering av vissa tjänster m. m.,

nr 87, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer, och

nr 88, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ersättning till vissa beställningshavare i reserven m. fl. för minskning i avlöningsförmåner till följd av beslut vid 1940 års lagtima riksdag jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner angående skatteinbetalning hos postverket medelst check,

nr 36, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för beräkandet av värdeminskningsskatt på byggnader i förvärvsskällan jordbruksfastighet samt om avdrag för täckdikningsanläggningar m. m.,

nr 37, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av bestämmelserna om skyldigheten att erlagga fastighetsskatt, och

nr 38, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1955/56 m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning angående åldringarnas anpassning i produktionslivet.

§ 15

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av garnisonssjukhuset i Skövde m. m.; och

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till yrkesundervisningen samt till folkbildningsåtgärder i övrigt m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § 10 mom. förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 12 maj 1950 (nr 164) angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämnings-tullar; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.;

från bankoutskottet, nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 79) med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 30 maj 1952 (nr 325) med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit;

från första lagutskottet, nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad

lydelse av 5 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman;

från andra lagutskottet:

nr 212, i anledning av väckta motioner om viss komplettering av lagen om förskottering av underhållsbidrag; och

nr 213, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsovådligt arbete; samt

från tredje lagutskottet:

nr 209, i anledning av väckt motion angående förflyttning av Söderbygdens vattendomstol; och

nr 210, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 11 kap. vattenlagen, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

§ 16

Anmäldes att Kungl. Maj:ts proposition nr 189, angående reglering av sockernäringsen i riket m. m., tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 17

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner:

nr 630, av herr *Jonsson* i Strömsund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m.,

nr 631, av herr *Stenberg*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165,

nr 632, av herrar *Strandh* och *Sjölin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 167, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 maj 1952 (nr 317) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal,

nr 633, av herr *Nelander m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 171, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.,

nr 634, av herr *Malmberg* i Skövde, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken, och

nr 635, av herr *Larsson* i Hedenäset, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 18

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare.

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 30 april—10 maj 1955 för utrikes resa i egna angelägenheter.

Stockholm den 22 april 1955

Bengt Arweson

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.40.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 26 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande april.

§ 2

Svar på interpellation ang. framläggande av förslag till riksdagen om turisthotellens kreditfrågor

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Christenson i Malmö har i en interpellation frågat mig, dels när en aviserad proposition om turisthotellens kreditfrågor väntas föreläggas riksdagen och dels vilka andra åtgärder som kan förväntas från min sida för att avvärja en kris inom landets turist- och hotellväsende. I sin motivering för interpellationen har herr Christenson närmast berört de utländska turistbesöken i vårt land.

I anledning av interpellationen vill jag först deklarerat, att jag är fullt medveten om turismens betydelse både i så måtto att den kan öka kunskapen om och förståelsen för vårt land och genom att den tillför oss avsevärda valutaintäkter. I god överensstämmelse härmed står det förhållandet, att staten är den största bidragsgivaren till Svenska turisttrafikförbundet, som har till uppgift att på olika vägar främja och utveckla Sveriges roll som turistland.

Interpellanten uttalar att turisthotellet står inför en allvarlig kris. Detta uttalande vinner belysning genom en utredning av förhållandena inom turisthotellnäringsen som skett genom Tu-

risttrafikförbundets försorg. Man har härvid undersökt lönsamhetsförhållandena, men då undersökningen avsåg endast ett relativt litet antal hotell, är det vanskligt att dra bestämda generella slutsatser av vad som utrönts. Så mycket framgår dock, att åtskilliga turisthotell befinner sig i ett bekymmersamt ekonomiskt läge. Detta kan förefalla egendomligt eftersom turismen i takt med den höjda levnadsstandardens kraftigt utvecklats under senare år.

En väsentlig anledning till svårigheterna synes vara att reselivet ändrat karaktär, dels på grund av bilismens oerhörda utveckling, dels genom att nytillkomna turistkategorier kräver billigare inkvarteringsformer än turisthotellet traditionellt kan erbjuda. Omständigheter av denna art har lett till att de nuvarande turisthotellet inte längre fullt motsvarar turisternas behov och önskemål. Sannolikt måste en anpassning ske till de inträdda ändringarna i turismens karaktär och inriktning. Detta kan medföra att hotell, som är lokaliserade till mindre lämpliga platser eller som av andra skäl inte lyckas få en tillräcklig beläggning, råkar i ekonomiskt trångmål. Liknande svårigheter har ju tidvis inträffat i andra näringsgrenar. Jag kan inte tänka mig annat än att för turisthotellnäringsen liksom för andra näringar det primära måste bli en självsanering. Jag anser det med andra ord icke vara aktuellt med någon allmän subventionering av turisthotellet. De åtgärder, som erfordras för att avhjälpa svårigheterna, bör sålunda främst ankomma på företagen själva.

Ett förhållande, som har stor bety-

Svar på interpellation ang. framläggande av förslag till riksdagen om turisthotellens kreditfrågor

delse för turisthotellens lönsamhet, är säsongernas längd. Det är välbekant att den traditionella svenska sommarsäsongen för turisthotellen är kort. Hotellföretagarna och deras organisationer torde vara väl medvetna om önskvärdheten att förlänga säsongerna och är inställda på att arbeta för en sådan utveckling.

Uppenbarligen är det i många fall önskvärt, att hotellföretagen får möjlighet att genomföra rationaliseringsåtgärder i kostnadsnedpressande syfte och att modernisera, så att de kan dra till sig ytterligare turistkategorier. För dylika ändamål erfordras i regel kapital utifrån. Den nyss berörda utredningen utmynnade i en hemställan, att staten skulle lämna finansiellt bistånd antingen genom en statlig lånefond eller genom att lämna kreditgarantier för banklån. Detta förslag har varit föremål för remissbehandling, varvid vissa remissinstanser avstyrkt eller ställt sig tveksamma, under det att åtskilliga instanser anslutit sig till förslaget. För egen del har jag ännu icke tagit slutlig ställning i frågan. Någon proposition till innevarande års riksdag är redan med hänsyn till stadgade tider för avlämnande av proposition icke att påräkna. Jag hyser emellertid förhoppning att till nästa års riksdag få återkomma till saken.

Några andra åtgärder från det allmännas sida, som är av större betydelse för turisthotellen, har icke planerats. Jag erinrar emellertid att bidragen till Svenska turisttrafikförbundet indirekt innebär ett stöd också för turisthotellväsendet.

Härefter anförde:

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det lämnade svaret på min interpellation.

När jag i början av riksdagen tog del av förteckningen över propositioner,

avsedda att föreläggas 1955 års riksdag, fann jag, att även turisthotellens kreditfråga omnämndes. Jag trodde, att regeringens »vänliga fönster» hade öppnats för den utländska turismen. Visserligen håller handelsministern — av svaret att döma — fortfarande fönstret på glänt, men i praktiken är det ändå stängt.

Vårt lands turistfråga började utredas av en statlig kommitté redan för sju år sedan. Men medan vi här i landet utreder och diskuterar turistproblemen, handlar man i andra länder. Schweiz, som ofta framhålles såsom ett föredöme när det gäller kloka avgöranden, inte enbart i fråga om att låna pengar till Sverige, utan även i fråga om åtgärder för att ta till vara den utländska turisttrafiken, skulle härvidlag kunna vara ett exempel för oss. Nationalintäkten på turismen beräknas i Schweiz till 1,6 miljarder kronor. Men även de skandinaviska länderna har gjort stora insatser för att på ett värdigt sätt kunna ta emot den internationella turistströmmen. Ändå togs våra grannländers turistanläggningar i anspråk av ockupationsmakten under kriget och återlämnades sedan i åtskilligt derangerat skick.

I Köpenhamn har i dagarna öppnats ett stort hotell med tvåhundra rum, vilket byggts särskilt med tanke på turisterna. Tidigare har två andra stora hotell kommit till stånd jämte ett flertal medelstora hotellanläggningar, och ytterligare två hotell planeras. I Oslo har hotellmöjligheterna också utvidgats i rask takt, liksom skett beträffande turisthotellen över huvud taget i Norge.

Stockholm däremot, Sveriges främsta turistort, har fått se utvecklingen gå baklänges. Här har flera hotell lagts ner än de som kommit till, och sedan år 1938 har antalet hotellbäddar minskat med cirka 1 000. För utländska turister och svenska semesterfirare är Stockholms hotellförhållanden en tråkig upplevelse, som väl närmast får

Svar på interpellation ang. framläggande av förslag till riksdagen om turisthotellens kreditfrågor

skrivas på statliga byggnads- och andra regleringars konto. Enligt Svenska turistföreningens redovisning har sedan före kriget hotellet och pensionaten i hela landet minskat med nio procent och antalet bäddar med fyra procent. Ändå har den utländska turisttrafiken tredubblats under samma tid.

Turistorganisationerna har ansett att i första hand kreditfrågan bör ordnas för att hålla turisthotellet flytande. Något bestämt besked fick jag inte av statsrådet, när det gällde ett initiativ i den riktningen. Företagarna inom branschen är nogsnamt på det klara med att nybyggnader och utvidgningar av hotell under de närmaste åren blir belagda med investeringsavgift. Men åtminstone när det gäller säkrandet av brandskyddet borde turisthotellet bli helt befriade från investeringsavgift. De många nedbrunna turisthotellet är en allvarlig företeelse. Sedan år 1945 har 16 stycken turistanläggningar brunnit ner.

Jag är av den uppfattningen, att det borde ha tagits initiativ om länkekrediter för att stimulera utvidgningsverksamheten för flera år sedan. En upprustning av standarden och de sanitära förhållandena behövs, men dessa ting har blivit påfallande eftersatta under de senare åren. I promemorian till handelsdepartementet för två år sedan föreslog utredarna från Turisttrafikförbundet bl. a. statligt kreditstöd på affärsmässig grund men med vissa lättnader i fråga om säkerheterna och amorteringstidens längd för turisthotellväsendet. Jag vill ställa en direkt fråga till herr statsrådet: Vad är anledningen till att inte turistnäringen kan få liknande kreditmöjligheter som andra näringar?

Ur nationell synpunkt har en upprustning av landets turisthotell och pensionat stor betydelse. Statsmakterna har på olika sätt skapat ökad fritid och längre semester för landets med-

borgare. Reselivet har också livligt utnyttjats av alla samhällsklasser, varför denna fråga har stor betydelse för hundratusentals svenska semesterfirare. Svenskarna har i stor utsträckning under senare år skaffat sig egna bilar och vill gärna se vårt land under semestertiden. Men det är ofta omöjligt att skaffa hotellrum och få tak över huvudet under semestertiden. Detta har medfört att svenskarna har ökat utlandsresornas antal. Myndigheterna tycks föredra att fördubbla valutatilldelningarna för utlandsresor framför att vidga hotellrumsbeståndet i Sverige.

Statsrådet säger, att nytillkommande turistkategorier kräver billigare inkvarteringsformer. Men hur skall detta vara möjligt? Staten lägger ju skatt på investeringar. Livsmedelspriserna stiger och lönekontot ökar. Ett medelstort turisthotell i Dalarna på 80—90 bäddar får efter de nya avtalen en höjning av lönekostnaderna med 40 000 kronor årligen, dvs. 500 kronor per bädd och år.

På en punkt är jag ense med statsrådet, att nuvarande hotellförhållanden inte motsvarar turist- och semesterlivets behov och önskemål. Höjningen av den allmänna bostadsstandard och förbättringen av sanitära inrättningar gör att turisthotellet i många fall förefaller ganska obekväma.

Statsrådet nämner, att staten är stor bidragsgivare när det gäller den utländska propagandan. Det belopp som Svenska turisttrafikförbundet har erhållit har dock inte höjts i proportion till turistströmmens ökning och penningvärdets fall. För att få bästa möjliga valuta av anslaget torde även andra åtgärder böra tillgripas i syfte att bättre kunna ta emot utländska gäster.

Danmark och Norge anslår sedan 1953 cirka en och en halv miljon kronor, medan motsvarande svenska anslag är 550 000 kronor. Turistinkomsterna i de tre länderna eller något över 300 miljoner kronor är ungefär desam-

Svar på interpellation ang. framläggande av förslag till riksdagen om turisthotellens kreditfrågor

ma i Sverige som Norge och Danmark tillsammans.

Turistinkomsterna har blivit rubricerade som den osynliga exporten. De tjänster och varor som man säljer till främmande medborgare, vilka kommer på besök, trafikavgifter, hotellrum, restaurangbesök, butiksvaror osv. får vi betalt för i dessa gästers egna valutor. De dollar som strömmar in på detta sätt är lika goda som de man får i betalning för pappersmassa och verkstadsprodukter, men det är svårare att få dem officiellt redovisade, då vi saknar en ordentlig turiststatistik.

Turistinkomsterna är beroende på vår konkurrensförmåga. De viktigaste betingelserna för denna är en god standard samt tillgång på hotellrum. Vår trafikapparat är väl utbyggd med reservation för den svenska vänstertrafiken. Hotellsituationen är dyster. Redan efter kriget höjdes upprepade krav på ökat hotellbestånd och bättre standard, men den svenska regleringspolitiken har varit ett hinder. Några effektiva åtgärder för att ta emot en ökad turistström har inte vidtagits.

Vad är orsaken till denna kris inom svenskt turismväsende? Varför har inte turisthotellet och restaurangbranschen utvidgat sin rörelse i takt med folkökningen och de stegrade behoven? I min interpellation antydde jag, att företagarna inom branschen arbetar i ett näringspolitiskt hårt klimat. Genom statsmakternas olika ingripanden i den ekonomiska skötseln, de statliga regleringarna över huvud samt byggnadsrestriktionerna har skapats en krissituation, och näringen har gått tillbaka. Det finns för närvarande ingen privat expansionslust. Ingen vill riskera kapital i en sådan näringsgren. Under sådana omständigheter anser jag, att statsmakterna bör ta sitt ansvar. Här behövs sannerligen snabba krafttag, om vi över huvud taget vill behålla turistinkomsterna.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Christenson i Malmö slog fast många sanningar i sitt anförande, men jag tror ändå att hans påståenden tål att granskas en smula.

Det kan vara riktigt att Schweiz är ett föregångsland i fråga om turism. Jag utgår ifrån att herr Christenson väl känner till olikheterna i näringslivets struktur i Schweiz och i Sverige. Det är självfallet att ett land som Schweiz söker utnyttja sina utomordentliga naturliga förutsättningar för att dra till sig turister, och det är lika självfallet att turisttrafiken är välkommen för ett land som har svårt att uppehålla full sysselsättning av arbetskraften. Förhållandena är ju inte riktigt likadana här i Sverige. Skall vi expandera på turismens område får vi försöka minska på något annat område, om vi inte skall skaffa arbetskraft utifrån.

Vidare vill jag nog säga att herr Christenson synes blanda ihop två saker när han talar om turismen. Å ena sidan säger han att vi får utländska valutor i mängd, och å andra sidan talar han om alla de svenskar som nu vill resa omkring och se vårt land. Det är väl skäl i att vi från början säger att det här är fråga om de utländska turisterna som kommer till Sverige. Jag hör till dem som anser att vi, även om vi inte kan konkurrera med de stora turistländerna, ändå skall sträva efter att på ett värdigt sätt ta emot utländska medborgare när de kommer till Sverige.

Nu säger herr Christenson att det är de statliga regleringarna som har föranlett krisen. Det är ett sådant där påstående som inte är styrkt. Jag har tillåtit mig framhålla i interpellationssvaret, att reselivet har ändrat karaktär. Det finns en hel del turistanläggningar som tidigare var mycket frekventerade men som nu inte är lika upp-

Svar på interpellation ang. framläggande av förslag till riksdagen om turishotellens kreditfrågor

skattade, kanske beroende på att deras utnyttjande är för dyrbart för den stora mängden av resenärer. På många håll behövs en genomgripande modernisering och framför allt rationalisering med tanke på att arbetskraften är en helt annan kostnadsfaktor nu än den var för, låt oss säga, 15 å 20 år sedan när det gäller denna näring. Därför kan det vara berättigat att diskutera huruvida det skulle vara ändamålsenligt att underlätta en sådan moderniseringsverksamhet på sådana platser, där man i första hand kan ta emot utländska turister.

Men nu ger ju herr Christenson alldeles upp hoppet om att den enskilda näringen skall klara sig. Han säger att det inte längre finns några initiativ eller någon företagarlusta. Det var intressant att höra ett sådant påstående. Jag trodde inte att herr Christenson skulle våga påstå att det inte längre finns några människor i detta land som vill bedriva hotellrörelse. Jag hyser alltså den förhoppningen att det finns sådana människor. Så långt jag har mig bekant har de senaste nyskapelserna på hotellområdet slagit ganska väl ut, och eftersom herr Christenson har interPELLERAT har han väl tagit reda på hur driftresultatet ser ut exempelvis i fråga om Stockholms senast byggda hotell. Om jag är rätt underrättad klagar man inte alls på den rörelsens resultat.

Visst har det hänt att det har försvunnit en del hotell, men inte är det utmärkande för Stockholms stad under senare tid.

Om nu herr Christenson underkänner de enskilda företagarnas möjligheter, tror han då på att kommunerna kan göra en insats, eller vill herr Christenson rekommendera statsmakterna att i stor skala etablera sig som hotellägare? Det skulle vara intressant att få ett besked på den punkten. Ty det är ju det som herr Christenson säger

i sitt anförande, att de enskilda inte kan klara upp dessa problem.

De utredningar som är verkställda har nog givit klart besked om att vissa av de s. k. turishotellen behöver moderniseras, och när jag lämnar beskedet, att det inte kommer någon proposition i år, utan att man vill fundera på saken till nästa år i förhoppning om att man då kan ta upp ärendet på nytt, så sammanhänger detta med frågan, om man skall ge sig in på det här området på allvar.

Herr Christenson säger att denna näringsgren inte har samma möjligheter att få krediter som andra näringar har. Vad menas med ett sådant yttrande? Har inte hotellnäringen samma möjligheter till kredit som övriga företag? Jag känner mig alldeles okunnig om vad som ligger bakom herr Christensons påstående på denna punkt. Det är väl inte så att banker och övriga kreditinstitut har sagt att de inte lånar ut pengar till hotell. Därför torde väl denna näringsgren vara jämställd med andra i det hänseendet.

Det har inträffat en del saker av positiv karaktär under senare år. Eftersom herr Christenson erinrar om förhållandena i Stockholm vill jag nämna att handelskammaren här undersöker vilka möjligheter som föreligger för att åstadkomma en förbättring av hotellbranschens förhållanden, och det är min förhoppning att man där skall kunna åstadkomma ett resultat.

Det är kanske sant att det fordras en samverkan mellan kommunen — Stockholms stad — och eventuella företagare, men det skall väl inte vara omöjligt att åstadkomma ett sådant samarbete.

Till sist vill jag ställa frågan: Om det nu är så som man allmänt gör gällande, att turismen som sådan är utomordentligt lönande för landet och för de enskilda som driver hotellnäringen, hur kan det då komma sig att de en-

Svar på interpellation ang. framläggande av förslag till riksdagen om turisthotellens kreditfrågor

skilda inte vill investera pengar i denna näring? Staten har ju inga företag på detta område, utan det är enskilda som bedriver verksamheten. Vad staten hjälper till med är anslag till propagandaverksamhet i olika former, och det är ingalunda så som herr Christenson sade, att anslaget inte har höjts. Det har höjts avsevärt sedan tiden före kriget.

Det är klart att anslag alltid förefaller vara otillräckliga, men om staten — som här är fallet — betalar fyra femtedelar av alla Svenska turisttrafikförbundets kostnader, tycker man nog ändå att det inte finns anledning att rikta förebräelser mot den statliga sektorn. Då får de andra medlemmarna av Turisttrafikförbundet försöka rannsaka sig själva och ställa frågan om det inte är skäl att satsa mera pengar här. Att försöka komma längre än till att en enskild sammanslutning får fyra femtedelar av sina kostnader täckta genom statsbidrag tycker jag nästan är att ta till i överkant, herr Christenson.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Det är inte enbart i Stockholm som hotellanläggningarna har minskat. Jag kan hänvisa till turistorter exempelvis i Stockholms skärgård, där praktiskt taget alla pensionat har upphört under de senare åren. Jag kan vidare hänvisa till att länsstyrelsen i Värmlands län i ett yttrande framhållit att det inte finns något större turisthotell i Värmland. Länsstyrelsen upplyser också att antalet besökare på Selma Lagerlöfs Mårbacka, Geijersgården och Rottneros under år 1954 uppgick till nära 400 000, vilket säger åtskilligt om turisternas intresse för denna landsända. Jag kan tala om

att den största turistanläggningen i Skåne, Falsterbohus, under flera år har varit till salu. Också i Bohuslän har åtskilliga turisthotell varit till salu.

Den bild jag här tecknat visar väl tillräckligt klart att turismen, som jag tidigare sagt, arbetar i ett näringspolitiskt hårt klimat. Enligt min mening är det samhällets och statsmakternas uppgift att stimulera medborgarna till nya insatser och inte försvåra sådana insatser, men jag anser för min del att turismen har haft att brottas med mycket stora svårigheter. Först var det byggnadsrestriktionerna som satte spärr i vägen för utvecklingen strax efter kriget. Sedan kom priskontrollen. Jag kan som ett litet exempel nämna att det år 1948 gjordes en framställning till regeringen om en prissättning efter dansk och norsk förebild, vilket innebar en högre prissättning för vissa hotell som betjänade turister. Denna framställning avslogs av regeringen. Den ifrågasatta prissättningen hade emellertid säkert kommit turisthotellet till godo, och dessa hade i sin tur kunnat förbättra sin standard. Jag skulle kunna draga fram många andra exempel i detta hänseende.

Herr statsrådet sade också att Schweiz har helt andra naturliga förutsättningar än Sverige. Så förhåller det sig visst inte. Vi har stora, utmärkta badplatser som inte Schweiz kan erbjuda, och vi har ju en natur som i många hänseenden liknar Schweiz'. Jag tycker därför att vi har lika goda förutsättningar att dra till oss turister som Schweiz, under förutsättning att vi går in för en *aktiv turistpolitik*, men det är det vi inte har gjort i vårt land.

Herr statsrådet nämnde även anslaget till Turisttrafikförbundet. Redan i mitt första anförande gjorde jag jämförelser mellan Sverige, Norge och Danmark, och jag har här en siffra som visar att statsbidraget i promille av beräknade turistintäkter utgör i Sve-

Svar på interpellation ang. publiceringen av en reservation till priskontrollnämndens protokoll innan protokollet justerats

rige 1,8, i Norge 3,8 och i Danmark 6,2. Det visar att de statliga myndigheterna i våra skandinaviska grannländer jämfört med de svenska myndigheterna har ett större intresse för turismen och beviljar större anslag till densamma.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**:

Herr talman! Jag nödgas bemöta den sista delen av herr Christenssons yttrande, där han ansåg sig kunna räkna ut förhållandet mellan statsbidraget och turistinkomsterna i Sverige. Herr Christenson klagade tidigare över att det inte finns någon statistik på detta område. Hur får man då fram en sådan här uppgift? Jag vet att det inte finns någon statistik som är tillförlitlig. När jag sade att vi stöder turistnäringen åsyftade jag stödet genom Svenska turisttrafikförbundet. Där lämnade vi 1946/47 ett anslag på 181 000 kronor. 1953/54 var det sammanlagda beloppet 602 000 kronor. Det var dessa siffror jag stödde mig på.

När jag sade att vår arbetskraft är fullt sysselsatt vill väl herr Christenson inte bestrida detta. Om vi alltså skall expandera på det nu ifrågakvarande området måste vi tränga tillbaka behovet på något annat. Det är den privata sektorn som skall bestämma vad det är bäst att använda produktivkraften till. Jag kan inte tänka mig att herr Christenson säger att den privata sektorn inte kan göra detta utan att staten måste sköta om den uppgiften. Och då blir det till slut fråga om en avvägning. Om den här näringen kan se så pass ljus på framtiden som det sägs — och jag tror att det finns möjlighet att driva verksamheten med gott utbyte, vilket stöds av att, som jag sade, de senaste exemplen på nyetableringar har slagit väl ut — så måste jag meddela att jag inte har den pessimistiska uppfattningen som

herr Christensson har, att de enskilda inte kan klara saken. Jag tror tvärtom att de skall vara i stånd att göra en insats, och det gäller både i storstäder och andra platser. Jag har med andra ord en mera optimistisk syn på dessa ting än herr Christenson har.

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp):

Herr talman! Herr statsrådet och jag är väl ändock ense på en punkt, nämligen att det finns för litet hotellrum i Sverige. Jag har talat med många hotellmän som har påpekat att det ur landets ekonomiska synvinkel inte är riktigt att vi ideligen skall behöva tillbakavisa beställningar som vi får utifrån, och avstå från »härlig dollarvaluta», som en hotellman för någon tid sedan uttryckte sig. Ett faktum kvarstår således att hotellbeståndet inte är tillräckligt och att vi därför inte kan ta emot så många turister som vi skulle önska.

Herr statsrådet talade om arbetskraftsfrågan. Det är nog riktigt att den spelar en stor roll, men de andra länderna har naturligtvis samma svårigheter. Det är kanske riktigt att här byggs för litet bostäder, sjukhus och skolor, men både Schweiz, Danmark och Norge tycks klara dessa problem och ändå kunna utvidga sin turisthotellrörelse. När andra länder kan göra detta tycker jag att också vi borde ha möjligheter att skapa bättre förhållanden på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. publiceringen av en reservation till priskontrollnämndens protokoll innan protokollet justerats

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**, som yttrade:
Herr talman! I en med kammarens

Svar på interpellation ang. publiceringen av en reservation till priskontrollnämndens protokoll innan protokollet justerats

tillstånd framställd interpellation har herr Braconier fäst min uppmärksamhet på att en av en föredragande tjänsteman i priskontrollnämnden avlämnad reservation till nämndens protokoll jämte nämndens beslut publicerats innan protokollet justerats. Interpellanten frågar, om jag ämnar vidtaga några åtgärder med anledning av det inträffade.

Till svar härpå får jag anföra följande. Såsom angivits i interpellationen behandlade priskontrollnämnden fredagen den 18 mars 1955 frågan om pris-sättningen på jordbruksprodukter under produktionsåret 1955/56. Enligt vad jag inhämtat hade priskontrollnämnden genom jordbruksnämnden under hand blivit informerad om jordbruksprisuppgörelsen för nämnda produktionsår, och föredragande byråchefen, som är ledamot av kalkylsakkunniga, lämnade vid sammanträdet en redogörelse i sakfrågan. Föredraganden hemställde, att nämnden skulle besluta avlåta yttrande i sakfrågan till jordbruksnämnden i enlighet med ett av vederbörande byrå inom nämnden upprättat förslag. Efter diskussion beslöt priskontrollnämnden att något yttrande inte skulle avlåtas, eftersom nämnden ej fått ärendet på remiss. Mot beslutet avgavs reservationer av en ledamot som till protokollet antecknade att han helt anslöt sig till uppgörelsen. Vidare reserverade sig fyra andra ledamöter jämte föredraganden till förmån för föredragandens hemställan. Följande dag, den 19 mars, innehöll, såsom framgår av interpellationen, en morgontidning en notis om vad som förekommit vid priskontrollnämndens sammanträde i frågan om jordbrukspriserna, och i en eftermiddagstidning stod ett utförligt referat av sistnämnda reservation.

I de fall priskontrollnämndens beslut är av beskaffenhet att lämpligen böra omedelbart bekantgöras sker det i regel genom kommunikéer, meddelanden

eller skrivelser till berörda parter. Vad gäller det aktuella beslutet togs frågan om dess publicering ej upp till behandling vid sammanträdet. I anslutning härtill vill jag framhålla, att det i och för sig inte innebär något anmärkningsvärt att ett beslut publiceras innan formell protokollsjustering skett. För ett verk av priskontrollnämndens typ är det av lätt insedda skäl ofta till och med oundgängligen erforderligt, att nämndens beslut offentliggörs omedelbart sedan de fattats.

Med sin fråga — om jag avser att vidtaga några åtgärder i anledning av det inträffade — önskar herr Braconier, förmodar jag, få veta vad jag gjort eller ämnar göra för att utröna, vem som är ansvarig för att beslutet kommit ut. Det är ju emellertid så, att tryckfrihetslagstiftningen innehåller uttryckliga bestämmelser till skydd för meddelelsefriheten och anonymiteten för den, som lämnar uppgifter och underättelser till tidnings utgivare eller redaktion. Meddelelsefriheten innebär, att det skall stå envar fritt att meddela uppgifter och underättelser i vad ämne som helst för offentliggörande i tryckt skrift. Med denna frihet korresponderar rätten för meddelaren att vara anonym, vilket innebär att han inte får efterforskas. Undantag härifrån gäller blott i två fall, nämligen dels om meddelandet är ärekränkande för enskild person och det ej införts i den tryckta skriften och dels om meddelandet innefattar brott mot tystnadsplikt som ålagts tjänsteman i lag. Intet av dessa undantag föreligger i det nu aktuella fallet. Den bestämmelse om tystnadsplikt, som finns i prisregleringslagen, gäller nämligen ej sådana förhållanden varom här är fråga.

Under hänvisning till det anförda får jag besvara herr Braconiers fråga med att konstatera, att någon åtgärd inte lagligen kan företagas för att utröna hur uppgifterna om priskontrollnämnden

Svar på interpellation ang. publiceringen av en reservation till priskontrollnämndens protokoll innan protokollet justerats

dens beslut i det med interpellationen avsedda ärendet kommit till tidningarnas kännedom.

Härpå anförde:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för det i många avseenden väl avvägda svaret. Jag vill uttrycka min glädje över att handelsministern slår fast anonymitetsskyddet. Jag hade för tre år sedan en interpellation som just gällde frågan om priskontrollnämndens förhållande till tryckfriheten.

Emellertid, herr statsråd, finner jag inte frågan besvarad med enbart en hänvisning till anonymitetsskyddet. Det är visserligen alldeles riktigt, som handelsministern påpekar i sitt svar, att priskontrollnämnden i många fall måste meddela sina beslut innan protokollsjustering har skett, men jag vill i detta sammanhang erinra om att frågan om protokollens justering också är behandlad i tryckfrihetsförordningen, nämligen i andra kapitlet, femte paragrafen. Det räcker därför inte med att bara hänvisa till anonymitetsskyddet.

Var nu verkligen den fråga som behandlades vid sammanträdet av så brådsakande natur? Här har priskontrollnämnden beslutat att icke yttra sig i denna fråga av det skälet att man har ansett att man icke har haft material tillgängligt för att göra en bedömning, och såvitt jag vet kom det inget meddelande till Tidningarnas telegrambyrå om den anförda reservationen. Men allmänheten fick läsa i några tidningar att ett antal reservanter, däribland föredraganden, chefen för priskontrollnämndens livsmedelsbyrå Erland Carbell, hade reserverat sig och föreslagit att prishöjningen på mjölk skulle sättas till fyra öre per liter i stället för åtta o. s. v. Här gäl-

ler det alltså en fråga där meningarna har gått ytterligt isär, och i denna fråga får allmänheten bara reda på att några ledamöter av priskontrollnämnden har avvikande mening mot priskontrollnämndens majoritet. Allmänheten får uteslutande reda på de skäl som har legat till grund för reservationen. Däremot får den inte reda på några av de skäl som har legat till grund för majoritetens beslut.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att det härom dagen i en socialdemokratisk tidning, vars chefredaktör är ledamot av denna kammare, stod att läsa en mycket skarp kritik mot ledamöter i en nämnd, vilka innan protokollet justerats meddelat sina meningar. Där ansåg alltså den socialdemokratiska tidningen att det inte kunde anses rimligt att man på det viset delgav en sak av denna kontroversiella natur. Det kan ju sägas, att priskontrollnämnden direkt skulle ha sagt att man ansåg att denna fråga inte skulle publiceras. Jag vill erinra om att man i dag kan läsa att i en fråga, som priskontrollnämnden har förklarat vara av hemlig natur, publicerar ett fackorgan en artikel innan priskontrollnämnden själv beslutar att publicering skall ske.

Jag som pressman är naturligtvis mycket intresserad av att nyheter kommer fram så fort som möjligt, och jag kritiserar ingalunda den tidning som här publicerat denna reservation. Men för det första bör det i så fall vara lika möjligheter för alla, och för det andra måste det väl, särskilt när det gäller så pass omstridda frågor som t. ex. jordbruksfrågorna, bli en ensidig debatt om man på detta sätt bara framför reservanternas mening. Och det var ur den synpunkten som jag tyckte det var angeläget att statsrådet och chefen för handelsdepartementet diskuterade denna fråga, om det inte i vissa fall är lämpligt — här förelåg ju inte något beslut i sakfrågan av pris-

Svar på interpellation ang. publiceringen av en reservation till priskontrollnämndens protokoll innan protokollet justerats

kontrollnämnden — att ange normerna för när man i dylika sammanhang kan anse att det är fråga om en offentlig handling. Där kommer man alltså in på en tolkning av tryckfrihetsförordningen. Jag medger gärna att man på grund av anonymitetsskyddet inte får efterforska viss person. Men jag är säker på — det visar även uppgifter som meddelas i dagens tidningar — att priskontrollnämnden med dessa publiceringsmetoder tvingas att i varje fråga ange sin ståndpunkt, ty annars kan en reservant vilken som helst meddela en utförlig motivering för sin uppfattning. Priskontrollnämndens majoritet, som anser att den inte haft tid att avge ett grundligt yttrande, blir då ändå tvingad att publicera sina skäl för att inte allmänheten skall få en vilseledande uppfattning om vad som hänt.

Jag tror, herr talman, att denna fråga kommer att aktualiseras, och jag har funnit det vara önskvärt att handelsministern närmare berör de problem jag här i interpellationen har syftat på.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**:

Herr talman! När jag i svaret sagt att jag inte kan vidta några åtgärder mot vederbörande, har jag inte därmed velat säga att det inte går att med vederbörande myndighet dryfta hur man framöver skall förfara för att alla tidningar skall få samma chanser. Detta kan vara viktigt. Det är klart att det ligger ett problem i hur man skall förfara när det gäller att tillämpa tryckfrihetslagens bestämmelser i fråga om tjänstemans ställning. Det pågår ju nu en utredning. Jag tror att överståthållare Hagander är ordförande i den utredningen, som närmast gäller polis-kåren. Genom denna räknar man — i första hand i justitiedepartementet — med att få en ledning för den framtida lösningen. För närvarande är jag inte beredd att säga, om man kan vidta någ-

ra som helst åtgärder med nu gällande lagstiftning.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag är fullt överens med handelsministern när det gäller pressen. Men det är ju också en fråga som gäller priskontrollnämnden, en fråga som aktualiserats genom att majoriteten i priskontrollnämnden inte anser att den haft tid att avge yttrande, vilket var fallet när det gällde jordbrukspriserna.

I det andra fallet, när det gällde restaurangrörelsen, ansåg man att det av rent förhandlingstekniska skäl inte var rimligt att göra något meddelande vid en viss tidpunkt, utan man hemligförklarade det. Där kan alltså en reservant omintetgöra priskontrollnämndens ansträngningar när det gäller förhandlingar som är av vital natur. Detta är också ett ganska intrikat problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 189, angående reglering av sockernärningen i riket m. m.

§ 5

Föredrogs var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 630, av herr *Jonsson* i Strömsund m. fl.,

nr 631, av herr *Stenberg* samt

nr 632, av herrar *Strandh* och *Sjölin*;

till statsutskottet motionerna:

nr 633, av herr *Nelander* m. fl. och

nr 634, av herr *Malmborg* i Skövde; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 635, av herr *Larsson* i Hedenäset.

§ 6

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 6, 8 och 81—88, bevillningsutskottets betänkanden nr 35—38, jordbruksutskottets utlåtande nr 20 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17.

§ 7

Föredrogs den av herr *Severin* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående befordran av brevpöst till USA.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 90, i anledning av väckta motioner om anslag till ett register till arbetet Noraskogs arkiv,

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till avlöningar till landsfogdarna m. fl.,

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till avlöningar till häradsskrivarna m. fl. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/55, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för

budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, och

nr 97, i anledning av väckt motion om ändrad löneklassplacering för e. o. kansliskrivaren vid Gotlands infanteriregemente H. Svensson;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser rörande skyldighet för statsjänsteman att underkasta sig läkarundersökning,

nr 28, i anledning av väckta motioner om förordnande av civila medlare i äktenskapsmål,

nr 29, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändring av 5 kap. 103 § konkurslagen,

nr 30, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande regler för allmänna arvsfonden, och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 21, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bostadslån till domänverkets fast anställda arbetare, och

nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till statens jordbruksnämnd och statens kommission för krisuppgifter på livsmedelsområdet jämte i ämnet väckt motion; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta mo-

tioner om tillsättande av en kommission för undersökning och fortlöpande information beträffande atomstridsmedlens verkningar.

§ 9

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till statens priskontrollnämnd;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till poliskåren i Boden m. m.;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56 i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, m. m.

§ 10

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 192, angående statens inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara—Kiiruna-vaara aktiebolag, och

nr 194, angående eftergifter beträffande ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmäldes följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, angående avgångsåldern för befattningshavare underkastade SPA-reglementet m. m. motionen nr 636, av herr *Rubbestad*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m. motionerna:

nr 637, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 638, av herr *Cassel m. fl.*,

nr 639, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 640, av herrar *Svensson i Vä* och *Larsson i Hedenäset*,

nr 641, av herr *Holmberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. motionerna:

nr 642, av herr *Börjesson m. fl.*,

nr 643, av herrar *Königson* och *Gustafson* i Göteborg,

nr 644, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 645, av herr *Svensson* i Ljungskile,

nr 646, av herr *Svensson* i Vä,

nr 647, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., och

nr 648, av herr *Holmberg m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. motionen nr 649, av herr *Boija* och fru *Johansson* i Norrköping.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.48.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 27 april

Kl. 10.00

§ 1

Svar på interpellation ang. en redogörelse för i anledning av spionagen mot vårt land vidtagna skyddsåtgärder

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har ledamoten av denna kammare herr Håstad frågat mig, om jag är i tillfälle att införa andra kammaren lämna en redogörelse för de i anledning av spionagen mot vårt land vidtagna åtgärderna och för de ytterligare åtgärder, som eventuellt kan anses erforderliga till skydd för vår inre säkerhet samt i syfte att ge nödigt eftertryck åt opinionens berättigade reaktion mot vissa öststatsbeskickningars missbruk av sin rörelsefrihet i Sverige. Som svar härpå vill jag meddela följande.

För att hindra och uppdaga spioneri och vissa andra brott mot rikets säkerhet har organiserats en särskild avdelning av statspolisen. Denna avdelning tillkom 1946 som ersättning för den s. k. säkerhetstjänsten, som fungerat under kriget. Uppgifter om avdelningens nuvarande storlek och organisation eller om dess verksamhet kan av naturliga skäl icke lämnas.

I prop. 284: 1946 angavs emellertid att för att hindra och uppdaga spioneri och liknande brott borde utövas dels spanande verksamhet och dels radiokontroll. Den spanande verksamheten borde i princip ankomma på de ordinarie polisstyrkorna, men dessa borde få anlita biträde av statspolisen. Radiokontrollen borde utövas direkt av stats-

polisen. Totala kostnaden beräknades till 1,3 milj. För radiokontroll behövdes 35 personer. Denna kontroll beräknades dra en kostnad av 0,5 milj. Riksdagen godkände sammanlagt 1,5 milj. för budgetåret 1946/47.

De händelser som sedermera inträffat har nödvändiggjort en förstärkning av de materiella och personella resurserna för såväl spaningsverksamheten som radiokontrollen. Anslagen har successivt ökats och uppgår för innevarande budgetår till sammanlagt 6,45 milj. kronor. För budgetåret 1955/56 begäres 6,55 milj. kronor.

Organisationen har sålunda från tillkomsten 1946 upprepade gånger stärkts. Såvitt kan bedömas fungerar den tillfredsställande.

Möjligheterna att efterspana och ingripa mot spioneriverksamhet har vidare under senare tid ökats genom tillkomsten av 1952 års lag med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. Genom denna lag har i fråga om förundersökning angående bl. a. spioneribrott införts vissa särskilda tvångsmedel, vilka tidigare icke kunnat användas i fredstid. Sålunda äger justitiekanslern medgiva förlängning av den i rättegångsbalken medgivna längsta anhållningstiden. Vidare finns en i förhållande till rättegångsbalkens allmänna regler utvidgad möjlighet att lägga beslag på skriftliga meddelanden. Förordnande om kvarhållande av försändelse på post, telegraf, järnväg eller annan befordringsanstalt kan i vissa fall meddelas av undersökningsledare eller åklagare i stället för såsom eljest domstol. Slutligen har domstols möjlighet enligt rättegångsbalken att meddela tillstånd till avlyss-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för i anledning av spionagen mot vårt land vidtagna skyddsåtgärder

nande av telefonsamtal utvidgats, och även beträffande sådan åtgärd kan i vissa fall tillstånd meddelas av undersökningsledare eller åklagare. 1952 års lag är tidsbegränsad, men den har hifvills förlängts med ett år i sänder. Enligt beslut vid årets riksdag gäller lagen till och med den 30 juni 1956.

Beträffande utlänningars rörelsefrihet inom Sverige märkes de starkt inskränkande bestämmelserna i kungörelsen den 12 januari 1939 angående särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde för fästning eller motsvarande försvarsanläggning samt tillträde till etablissement vid försvarsväsendet m. m. Utlänning får icke inkomma inom fästningsområde. Inom skyddsområde får utlänning färdas å vissa angivna kommunikationsleder och uppehålla sig blott å vissa bestämda platser och endast ett dygn åt gången, såvida han inte fått utsträckt tillstånd. Det är förbjudet för utlänning att fotografera eller göra beskrivningar eller mätningar inom skyddsområde.

Vad beträffar herr Håstads fråga om åtgärder mot vissa beskickningars missbruk av sin rörelsefrihet i Sverige vill jag erinra om att utrikesdepartementet då sådant missbruk förekommit reagerat genom att anmoda inblandad beskickningspersonal att lämna landet. Dylika ingripanden från officiell svensk sida har efter kriget förekommit i ett tiotal fall. Senast har, som bekant, utrikesdepartementet företagit sådana ingripanden mot personal tillhörande de tjeckoslovakiska och rumänska beskickningarna, varvid svenska regeringen inlade en bestämd protest mot vad som förekommit. I detta sammanhang vill jag härutöver endast hänvisa till det svar som utrikesministern nyligen i denna kammare lämnade på en fråga av herr Adolfsson avseende det spörsmål som interpellanten tagit upp. Som bekant meddelade utrikesministern därvid att, med anledning av vad som före-

kommit, tillstånd tills vidare icke kan påräknas för tjeckoslovakiska militärattachéer att tjänstgöra i Stockholm.

Jag vill försäkra interpellanten, att regeringen icke kommer att tveka att inom klart demokratiska rāmärken företa de ytterligare åtgärder, som kan bli erforderliga för att skydda vitala svenska säkerhetsintressen, och att vi även i fortsättningen kommer att med skärpa ingripa mot missbruk av den diplomatiska rörelsefriheten i vårt land.

Härpå anförde

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag vill framföra mitt värdsamma tack till hans excellens statsministern för svaret på min interpellation.

Sedan jag ställde mitt spörsmål har regeringen redan besvarat ett par andra interpellationer, bland annat om den diplomatiska rörelsefriheten i Sverige och om de militära handböckerna. Det spörsmål jag rest har emellertid inte fördenskull förlorat sin aktualitet. De nya kap statspolisen gjort under de sista dagarna visar detta till fullo. Allmänheten, de oinvigda, har därför ännu i dag ingen vetskap om huruvida vi nu kommit till botten med denna sista, mångförgrenade spioneriaffär.

Först vill jag, herr talman, ge ett erkännande åt den svenska statspolisen. Den kan visa på tre mycket framgångsrika avslöjanden under de allra senaste åren. Dess framgångsrika kamp mot spionage har väckt stor uppmärksamhet utomlands. Då är det inte mer än tillbörligt att även vi här i Sverige öppet ger statspolisen en välförtjänt eloge. Vetskapen om att statspolisen arbetar med denna effektivitet mot spionage är väl, när allt kommer omkring, det starkaste motvapen vi har mot spionage utifrån och mot landsförrädisk verksamhet inom vårt eget land.

Den upprustning av statspolisen, som

Svar på interpellation ang. en redogörelse för i anledning av spionagen mot vårt land vidtagna skyddsåtgärder

hans excellens här omnämnde, är därför säkerligen väl använda pengar. Vid årets riksdag var ju också alla partier med undantag av kommunisterna eniga om att stödja anslagen för denna upp-
rustning.

Vidare vill jag framhålla, att vilken utbredning det spionage än haft, som nu utredes av polisen och avdömes av domstolarna, finns det uppenbarligen inga skäl att förstora vad som skett genom en hetsjakt på personer, som tydligen är oskyldiga. Även med all förståelse för pressens arbetssätt och dess uppgift att befordra nyheter till allmänheten måste man djupt beklaga åtskilliga av de reportage som gjorts, enkannerligen rörande vissa personer i Karlskoga. Dessa reportage stod i flagrant strid mot de etiska regler, som pressen själv utfärdat för sin egen efterlevnad, senast för två år sedan, och i vilka det bland annat står:

»Döm ingen ohörd! Betänk att polisens och åklagarens utredning i brottmål, förundersökningen — med hänsyn till att den misstänkte kan vara oskyldig — enligt rättegångsbalkens regler i princip är hemlig, till dess åtal beslutats. — Föreligger tvekan, om den misstänkte, anhållne, häktade eller åtalade begått brottet, bör namnet icke tillkännages förrän målet avgjorts av domstol. — Föregrip icke domstolens avgörande genom partitagande i skuldfrågan. Försök återge bägge parternas ståndpunkter.» Och på folderns försättsblad står med fetstil under rubriken Rikets säkerhet: »Var varsam vid reportage om spionbrott och brott mot rikets säkerhet.»

Jag har velat citera dessa bestämmelser med anledning av vad som inträffat.

Ytterligare vill jag framhålla, att det måste betecknas som mycket allvarligt att två officerare, en reservofficer, och, om jag är riktigt underrättad, en värnpliktig officer, tillhör dem som anting-

en redan dömts eller kommer att ställas inför domstol i denna spioneriaffär. Även om de uppgifter de utlämnat skulle ha kunnat vara viktigare och skadorna vida värre än som vållats, är det med mycken beklämning allmänheten läser om detta. Det kan inte från denna talarstol förtigas.

Emellertid faller ansvaret i främsta rummet på de stater, som utnyttjat sina härvarande beskickningar för en underrättelseverksamhet, som inte blott är olovlig utan även direkt utmanande och upprörande. Det måste betecknas som i högsta grad ovärdigt vänskapligt sinnade stater att använda sådana metoder som de tjeckiska och rumänska militärattachéerna praktiserat. Det kan inte vara en vänskapligt sinnad stat värdigt att genom att exploatera människors penningbehov och penningnöd fresta dessa till de mest gemena brott — landsförrädiska handlingar — och, sedan de upptäckts, försätta dem i den mest tragiska belägenhet. Det kan lika litet vara en vänskapligt sinnad stat värdigt att, uppenbarligen under vissa hotelser mot anförvanter i hemlandet, pressa flyktingar och begagna sig av dessas nödläge. Sådana handlingar mot flyktingar är enligt varje lands lagstiftning inte bara straffvärda utan också straffbara. I det internationella umgänget måste de moraliskt fördömas på samma sätt, även om den diplomatiska immuniteten skapar skydd för brottet.

Den omständigheten, att spioneriet denna gång, såvitt man förstått, ej avsått så stora frukter, d. v. s. ej lett till åtkomst av fundamentala försvarshemligheter, kan inte påverka vårt kategoriska fördömande av ifrågavarande metoder. Det finns väl ingen i denna sal som tror, att de två utvisade militärattachéerna skulle ha skytt att skaffa sig viktigaste tänkbara uppgifter om vårt försvar, blott de kunnat påträffa tjänstvilliga personer som suttit inne med sådana uppgifter. Förvisso icke.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för i anledning av spionagen mot vårt land vidtagna skyddsåtgärder

Herr talman! Jag uttalar oförbehållsamt min tillfredsställelse med statsministerns svar. Jag tänker härvid icke blott på regeringens resoluta utvisning av de två militärattachéerna utan även på statsministerns slutord i svaret, där han försäkrar kammaren att regeringen ej skall tveka att inom klart demokratiska ramar — såsom orden föll — vidta ytterligare åtgärder för att skydda vitala svenska säkerhetsintressen, om sådana åtgärder skulle i framtiden bli erforderliga. Under sådana förhållanden saknar jag anledning att gå in i närmare diskussion om den svenska skydds- eller antispiönverksamheten för närvarande, så långt denna öppet kan diskuteras. Jag skulle bara vilja framföra ett par synpunkter.

Mer än genom begränsning à la Sovjetunionen av räjongen för diplomaternas rörelsefrihet — vilket är en mycket komplicerad och tveggad åtgärd, som därför ej torde böra tillgripas annat än som en sista resurs — bör säkerligen även i framtiden tyngdpunkten läggas på skyddsområdena, även om existensen av skyddsområden självfallet inte kan förebygga utan endast försvåra spionage.

Sedan ett par år har, såvitt bekant, ifrån försvarsstabens sida önskemål uttalats om viss utökning av nu existerande skyddsområden. Man har därvid särskilt syftat till en del av Gullmarsfjorden. Att ingenting i denna riktning har vidtagits, har uppgivits bero på att en revision av den s. k. skyddsområdeskungörelsen varit påtänkt och att man velat avvakta resultatet av denna. En promemoria av utredningsmannen, byråchefen G. Lindencrona, avlämnades i september 1954 och har varit föremål för vederbörlig remiss.

Beträffande skyddsområdeskungörelsen förutsattes i utredningen betydande uppmjukningar. Mot dessa riktade dock, såsom framgår av offentliga handlingar, försvarsstaben mycket bestämda in-

vändningar. En av de allvarligaste var att utlännings, enligt denna promemoria, skulle få rätt att utan tillstånd av vederbörande kommandant uppehålla sig inom skyddsområdet upp till tre dagar per månad i stället för en dag, såsom för närvarande föreskrives. Detta skulle ha inneburit att en utlännings haft 36 dagar om året på sig att utan militärledningens kännedom kunna vistas inom området i fråga. Att skyddsområdesinstitutionen under sådana förhållanden lätt skulle kunna bli en illusion, säger sig självt.

I förslaget finns inte heller något nämnt om hur det skulle förfaras med en utlännings, som önskar bosätta sig inom skyddsområde, och inte heller något om utländska fartygs uppehåll inom samma område: Mot bakgrunden av vad som nu inträffat torde det — om en ändring skall göras — i stället för en uppmjukning snarast vara motiverat att överväga en skärpning av kungörelsen.

När hans excellens statsministern i svaret hänvisar till att skyddsområdesbestämmelserna föreskriver allenast en dags tillståndsfrihet för utlännings vistelse inom skyddsområde, tillåter jag mig därav dra den slutsatsen, att frågan om en revision av ifrågavarande kungörelse i anslutning till denna promemorias riktlinjer inte längre är aktuell. Om icke, vore det av värde att få kännedom om regeringens planer, liksom det vore av värde att få höra, om frågan om ett visst skyddsområde i Bohuslän är avskriven eller fortfarande är aktuell.

Såvitt jag förstått har statspolisen i sina spaningar många gånger haft ett starkt stöd, ja, en ovärderlig hjälp av ortsbefolkningen. Icke minst torde detta ha varit fallet inom skyddsområdena, där ju endagsregeln — detta sagt i förbigående — möjliggjort ingripanden som kanske eljest varit svåra att företa. Utan att ifrågasätta några sådana åtgärder i fredstid, som skulle kunna va-

Svar på interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna om civilförsvarsplikten

ra ägnade att skapa panik eller leda till ett blint misstänkliggörande av icke svenska medborgare, frågar man sig dock, om inte mera kunde göras — t. ex. via radion — för att genom sakliga upplysningar om spionaget, framförda på lämpligt, sobert sätt, hålla allmänhetens nödvändiga vaksamhet vid liv.

Jag ställer frågan, herr talman, vad Sverige skulle göra, om det spionage från östmakthåll, som uppdagats, skulle upprepas gång på gång och inte skulle kunna bringas att upphöra. Frågan måste vara berättigad att resa, eftersom öststaterna hittills inte tycks ha tagit något intryck av det tiotal utvisningar, som statsministern omnämnde i sitt svar. Jag vill inte på annat sätt behandla denna fråga än genom att peka på ett par faktorer.

För det första har vi problemet om öststaternas stora legationer. Jag har här en förteckning över dessa. Inklusivt kanslipersonalen, som ju också faktiskt åtnjuter ett slags diplomatisk immunitet, har Kina 33 representanter i Sverige, medan Sverige har 5 i Kina. Polen har 23 i Stockholm, Sverige 7 i Polen. Sovjetunionen har 44 i Sverige, Sverige har 13 i Sovjetunionen. Ungern har 8 i Sverige, Sverige har 2 i Ungern. Tjeckoslovakien har 20 i Sverige, Sverige har 8 i Tjeckoslovakien.

Även andra stater än öststaterna har visserligen avsevärda legationer, men man kan inte undgå att peka på dessa stora disproportioner mellan öststaternas och Sveriges beskickningar, för den händelse spionaget i framtiden inte skulle kunna bringas att upphöra.

För det andra har vi frågan om handeln med öststaterna. Jag vill endast nämna, att under år 1954 hade vi enligt den officiella statistiken en import från öststaterna på 295 miljoner och en export på 250 miljoner. Särskilt i fråga om Rumänien och Tjeckoslovakien var importen till Sverige mycket större än vår export dit.

Jag betonar att vad jag här sagt, naturligtvis också beträffande eventuella ingripanden på handelssidan, ju måste betecknas såsom ett ultima ratio, såsom en sista utväg. Ty i grund och botten, herr talman, kan ingen i första taget vilja rekommendera åtgärder, som skulle innebära mer eller mindre djupgående och omfattande ingrepp eller inskränkningar i relationerna mellan folken. Coexistence, en dräglig samlevnad, måste vara målet för våra strävanden i en tid, då världen skriar efter avspänning och fred.

Hur mycket vi än slits mellan å ena sidan vår redobogenhet att medverka i avspänningssträvandena och å andra sidan vår självklara plikt att skydda vårt lands vitala försvarsintressen, så blir det tyvärr i nuvarande läge just dessa skyddsintressen, som framträder såsom det primära. Det ankommer nu på östmakterna att visa ett nytt sinne-lag, att upphöra med sina mot Sverige ovänskapliga och för enskilda medborgare i Sverige fördärvbringande metoder. Till dess så skett, måste östmaktsrepresentanternas förehavanden här mötas med misstro och tvinga oss till den oavlåtliga skyddsberedskap, som regeringen i dag genom statsministerns interpellationssvar ytterligare givit så bestämda och så tacknämliga utfästelser om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2

Svar på interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna om civilförsvarsplikten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fru Ewerlöf har frågat mig om jag är villig att i samband med nu pågående utredningar angående civilförsvaret överväga sådan ändring i

Svar på interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna om civilförsvarsplikten

fråga om civilförsvarsplikten, att möjlighet gives den enskilde medborgaren att efter sitt samvete fullgöra sin plikt mot samhället i konstruktivt fredsarbete utanför de militära och civila försvarsorganisationernas ram.

Enligt 1944 års civilförsvarslag är varje i riket bosatt svensk medborgare i åldern 16—65 år skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medger. I fredstid får civilförsvarspiktig inte tas i anspråk för annat ändamål än utbildning och övning och endast under viss begränsad tid årligen. För tjänstgöring i krigstid finns ingen sådan begränsning. Några bestämmelser om befrielse från all civilförsvarspikt finns inte. Däremot finns enligt den s. k. utbildningskungörelsen vissa möjligheter för civilförsvarschef att medgiva befrielse från skyldighet att undergå utbildning. Sålunda kan menig personal, som anses inte behöva utbildning under fred, befrias därifrån, och vidare kan uppskov meddelas den som är i tvingande behov därav. Någon möjlighet att befria en person som av samvetsskäl inte vill deltaga i civilförsvaret finns inte.

Till jämförelse kan nämnas, att *värnpliktig*, för vilken bruk av vapen mot annan skulle medföra djup samvetssnöd, kan få fullgöra s. k. vapenfri tjänst. Han skall då i första hand uttagas till sjukvårdstjänst vid krigsmakten eller till tjänstgöring vid civilförsvaret men kan, om omständigheterna påkallar det, bli använd i expeditons-, yrkes- och handräckningstjänst eller i civilt arbete vid krigsmakten eller i civilt arbete utom krigsmakten för statens eller kommuns räkning.

Av civilförsvarets verksamhet är som bekant det mesta av rent humanitär art och går ut på att hjälpa personer som blivit nödställda till följd av krigshandlingar. Det tillkommer sålunda civilförsvaret att ingripa mot brand och skada och — efter särskilt förord-

nande — att vidtaga åtgärder för att omhänderta en mera omfattande flyktingström. Av de särskilda tjänstegrenarna inom civilförsvaret kan i detta sammanhang nämnas brandtjänsten för bekämpande av brand, sjukvårdstjänsten för omhändertagande av skadade och sjuka samt utrymnings- och socialtjänsten för utrymning, inkvartering, utspisning och annat bistånd åt evakuerade och människor som fått sina bostäder förstörda.

Enligt vad jag inhämtat från civilförsvarsstyrelsen har myndigheterna vid uttagning av civilförsvarspiktiga till olika tjänster sökt att ta hänsyn till framställda personliga önskemål. Personer som uttalat samvetetsbetänkligheter mot civilförsvarsarbete har sålunda placerats i sådan tjänstgöring, som jag förut betecknat som rent humanitär hjälpverksamhet. På samma sätt brukar vapenfria värnpliktiga, i den mån de uttages till civilförvarstjänst, utbildas för hjälparbete, t. ex. i brandtjänst.

Det är emellertid tydligt att det finns personer — kanske inte så många — som hyser allvarliga samvetetsbetänkligheter även mot dylikt arbete, då det fullgöres inom civilförsvaret. Enligt min mening bör man ta hänsyn till en sådan inställning till fullgörandet av civilförsvarsplikten i fredstid men föreskriva att annan tjänstgöring skall fullgöras i stället. Frågan kommer att närmare prövas inom inrikesdepartementet.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation och att få uttrycka min glädje över att svaret är positivt. Under de veckor, som gått sedan jag framställde

Svar på interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna om civilförsvarsplikten

min interpellation, har jag fått brev, en del anonyma, i vilka det har ifrågasatts, huruvida jag inte med interpellationen velat provocera en särslagstiftning för kvinnorna, som skulle göra det möjligt för dem att bli befriade från en medborgerlig skyldighet. Men vad det gäller är ju tvärtom att skapa en möjlighet för människor att fullgöra en medborgerlig skyldighet utan att därmed göra våld på sitt samvete.

Nu är det många som invänder — det har också skett i den debatt, som under de senaste veckorna blossat upp i denna fråga — och säger: »Är det inte lika orimligt som verklighetsfrämmande att någon enda människa skulle kunna känna sig råka i konflikt med sitt samvete på grund av att vederbörande fullgör en förpliktelse, i detta fall på det humanitära området?» Jag vill då svara, att det inte är här problemet ligger. Självfallet kan ingen människa råka i konflikt med sitt samvete genom att fullgöra humanitära uppgifter, men själva problemet är: Kan inte människor, som principiellt känner samvetsbetänkligheter mot att inlemmas i krigsmakten, oavsett vilken gren det är av försvaret, ha rätt att följa sitt samvete?

Jag ber, herr talman, att få konkretisera frågan. Det finns i vårt land, liksom i övriga länder, en organisation, numerärt svag men i anden så stark, att den tillvunnit sig hela den civiliserade världens respekt, nämligen kväkarna, Vännernas samfund. Kväkarna kan av principiella skäl inte låta sig infogas i krigsmakten, men deras humanitära aktivitet är lika oomstridd som obestridd.

Nu vill jag göra gällande — och statsrådet har i sitt interpellationssvar hävdats detsamma — att det även utanför denna organisations ram kan finnas människor, som av principiella skäl är förhindrade att inlemmas sig i försvaret. Jag känner en mycket stor glädje över att chefen för inrikesde-

partementet delar den uppfattningen, att det för dessa människor bör tillskapas en möjlighet att inom fredsorganisationens ram fullgöra en medborgerlig plikt. I en kulturstat som vår, där vi har religionsfrihet, tankens, andens och ordets frihet, bör det också finnas utrymme för samvetsfrihet.

Häruti instämde fröken *Wetterström* (h).

Fru *SJÖSTRAND* (fp):

Herr talman! Efter fru Ewerlöfs utmärkta anförande hade jag egentligen inte behövt ta till orda. Hon har nog sagt vad kvinnovärlden över huvud taget känner inför detta fall. Jag har emellertid ett behov att uttrycka min stora glädje över det svar, som inrikesministern har lämnat här i dag. Det är nämligen inte många åtgärder från myndigheternas sida den sista tiden som väckt så häftig storm som just åtgärderna i fallet Bang, om jag får kalla det så. Stormen har inte rasat bara bland kvinnorna utan också bland männen. Man har vänt sig till mig, liksom till fru Ewerlöf, med brev och påstötningar. Där har framhållits, att vårt land ännu så länge är frihetens stamort på jorden; även om friheten och demokratin är naggade i kanten i våra dagar, har vi dock fortfarande regeringsformens paragraf 16 orubbad, där det står, att Konungen må ingens samvete tvinga eller tvinga låta.

Jag är glad åt att detta löfte nu har kommit. Det är mycket riktigt, som både inrikesministern och fru Ewerlöf har sagt, att den, som i krigstjänst vägrar att bära vapen, har möjlighet att få ett annat uppdrag inom krigsmakten eller civilt. Vi skall hoppas, att samma sak blir verklighet inom civilförsvaret.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp), herr *Gustafson* i Göteborg (fp), fru *Torbrink* (s) och fru *Andrén* (fp).

Svar på interpellation ang. utredningen om forskningsavdelningar och professurer beträffande den tunga psykiatrien

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det gäller ju här främst en principfråga. Jag måste i likhet med ett par tidigare talare ge uttryck för tillfredsställelse över att inrikesministern har utlovat en omprövning av det aktuella fallet i ljuset av den principiella inställningen till frågan om samvetsfrihet. Jag skulle bara i korthet vilja deklarerat vad jag tror vi alla i kammarerna i dag känner, nämligen att denna samvetsfrihet är ett så primärt krav och ett så oantastligt värde, att man måste tänka sig för många gånger, innan man tummar på det värdet. Ja, jag skulle vilja gå ännu längre och säga, att det över huvud taget inte får kränkas.

Samhällets dilemma sammanhänger givetvis med den praktiska gränsdragningen mellan det som skall erkännas som äkta samvetsbetänkligheter och det som man kan stå mera tveksam inför. Men denna fråga har, såsom statsrådet också antydde, redan lösts beträffandem som skall fullgöra militärtjänst, och det skulle vara rätt underligt, om vi då inte kunde klara saken även när det gäller civilförsvaret. Om detta ännu efter inrikesministerns svar skulle vara förenat med några som helst svårigheter för civilförsvarsmyndigheterna, så bör väl debatten här i dag och den uppmärksamhet, som frågan över huvud taget har väckt, medverka till att dessa praktiska svårigheter elimineras. Samvetsfrihetens princip är så viktig, att vi helt enkelt måste kunna lösa de problem som de praktiska konsekvenserna medför. När England hade råd att mitt under brinnande krig respektera samvetsfriheten, så har vi säkerligen också möjlighet därtill, inte minst i fredstid.

Dessutom, herr talman, kan väl samhället ur försvarssynpunkt inte ha så mycket att vinna på att tvinga människor att mot sitt samvete göra tjänst inom försvaret. Låt dem göra sin insats på andra områden!

Herr von SETH (h):

Herr talman! Jag kan till fullo instämma i vad som sagts av de kvinnliga kammarledamöter som yttrat sig i denna fråga. Vad jag här närmast ville beröra är det förhållandet, att ett kvinnligt statsråd ju har föregripit inrikesministerns svar på denna interpellation. Jag finner denna sak så pass anmärkningsvärd, att jag inte kan underlåta att ta upp den, när interpellationen nu besvaras.

Enligt pressen har statsrådet Ulla Lindström i ett föredrag angripit den statliga myndighet som enligt gällande lag haft att ta ställning till det fall av civilförsvarsvägran som det här gäller. Det är självklart att vilken medborgare som helst, även ett statsråd, har full rätt att framföra kritik mot en lag och att uttrycka önskemål om att lagen ändras i viss riktning. Det anmärkningsvärda är att statsrådet Ulla Lindström har kritiserat, för att inte säga attackerat den myndighet som har följt lagens bestämmelser. Jag tror inte att det är överord, om man säger att detta visar brist på omdöme och balans. Statsrådet Ulla Lindström hade tillfälle att i en intervju för en kvällstidning rätta till saken, men icke förty vidhöll hon sin kritik. Man måste nog, herr talman, betrakta detta som en anmärkningsvärd brist på omdöme.

Det finns ingen anledning för mig att ytterligare förlänga denna debatt, när vi i sak är fullt ense med inrikesministern. Men jag har, trots att statsrådet Ulla Lindström inte är här närvarande, ansett det nödvändigt att påtala det yttrande som hon gjort i denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. utredningen om forskningsavdelningar och professurer beträffande den tunga psykiatrien

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Svar på interpellation ang. utredningen om forskningsavdelningar och professurer beträffande den tunga psykiatrien

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Birke frågat, när man kan förvänta, att utredningen angående forskningsavdelningar och professurer beträffande den tunga psykiatrien kommer att sättas i gång.

Med anledning härav vill jag till en början erinra om att statens sinnessjukvårdsberedning i sitt den 11 januari 1950 avgivna betänkande rörande specialistutbildningen i psykiatri föreslog, att tre nya professurer i psykiatri skulle inrättas, nämligen vid S:t Lars sjukhus i Lund, Ulleråkers sjukhus i Uppsala och S:t Jörgens sjukhus i Göteborg, samt att dessa professurer skulle förenas med befattningar som överläkare vid sagda sinnessjukhus. En närmare redogörelse för beredningens förslag och ärendets fortsatta behandling har lämnats i propositionen 1954:212 (s. 233 ff.). För egen del uttalade jag i propositionen, att vad sinnessjukvårdsberedningen och 1948 års läkarutbildningskommitté anfört om värdet för specialistutbildningen och för den psykiatriska forskningen av professurer i psykiatri vid sinnessjukhusen syntes mig utgöra tungt vägande skäl för att åtminstone någon dylik tjänst inrättades. Jag framhöll vidare, att så ingående utredningar om förutsättningarna ur lokal synpunkt och om kostnaderna i olika avseenden icke föreläge, att ett avgörande då kunde fattas. Närmare utredning härom borde emellertid enligt min mening snarast komma till stånd.

Frågan om på vilket sätt berörda utredning lämpligen bör verkställas är för närvarande föremål för övervägande inom ecklesiastikdepartementet. Eventuellt torde utredningen kunna anföras de sakkunniga, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 mars 1955 av mig tillkallats för att verkställa utredning och avgiva förslag till ökning av antalet propedeutiska och kliniska utbildningsplatser för medicinare.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat den framställda interpellationen.

Härpå anförde:

Herr BIRKE (h):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ber jag först att få framföra ett tack för det lämnade svaret.

Herr statsrådet erinrar själv om att statens sinnessjukvårdsberedning redan 1950 föreslog nya professurer vid olika sjukhus. Statens kommitté för sinnessjukhusens utbyggande har sedan i olika sammanhang ytterligare understrukit behovet av forskning inom den tunga psykiatrien. Enligt kommitténs mening är det ytterst angeläget att man prövar alla vägar som kan leda till att det ökade vårdbehovet för de sinnessjuka kan tillgodoses med hjälp av minsta möjliga antal vårdplatser. Därest man genom vetenskapligt forskningsarbete inom psykiatrien kunde vinna närmare kännedom om de svåra psykiatriska sjukdomarnas orsaker och de behandlingsmetoder, som krävs, så skulle möjligheterna till en effektivare behandling och därmed kortare vårdtider öka, och detta skulle ju komma sinnessjukhusen till godo. Vidare är det, om rekryteringen av läkare på sinnessjukvårdens område skall kunna bli tillfredsställande, enligt mitt sätt att se ofrånkomligt att läkarna beredes tillfälle till forskning. Vi finner, herr talman, lysande exempel på de resultat som forskningen kan ge, om vi bara tar medicinen och kirurgien, där vårdtiden under de senaste 20—25 åren minskat med ungefär hälften.

I proposition nr 212 vid förra årets riksdag har också departementschefen själv framhållit, att forskningen på psykiatriens område har stor betydelse och att det finns tungt vägande skäl för att man åtminstone inrättar ytterligare en professur i psykiatri vid sinnessjukhu-

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

sen. Detta yttrande finns som sagt i propositionen, och denna är daterad den 27 mars 1954.

I sitt interpellationssvar i dag meddelar emellertid statsrådet, att överväganden pågår i departementet om hur utredningen bör verkställas. Det är högst beklagligt, att det har gått över ett år, sedan man har fått löfte om att en utredning snarast skulle komma till stånd, utan att löftet har uppfyllts. Det besked man nu får är endast att departementet inte är klart att tillsätta utredningen. Jag har, herr talman, mycket svårt att förstå, att det svar som jag har fått är ett svar på den fråga som jag har ställt. Min fråga var nämligen: När kan man förvänta att utredningen angående forskningsavdelningar och professurer inom den tunga psykiatrien kan komma att sätta i gång? På den frågan anser jag mig inte ha fått något svar. Jag vill därför fråga, om statsrådet nu är beredd att säga något om när dessa överväganden i departementet kan anses vara slutförda och vidare, om statsrådet själv anser sig kunna medverka till att påskynda denna utrednings tillkomst.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, att jag inte har kunnat ange något bestämt datum, då denna utredning kan tillsättas, men det brukar ju inte vara möjligt att bestämt binda sig, när överväganden både om hur utredningen skall sammansättas och om de närmare direktiven för densamma inte är färdiga.

Jag vill emellertid gentemot interpellantens erinringar om att detta ärende har gått sakta erinra om att propositionen nr 212 vid fjolårets riksdag inte behandlades förrän av höstriksdagen. Att vi skulle sätta i gång denna utredning, innan riksdagens beslut var fattat, är väl litet för mycket begärt. Nu

förefaller det mig som om man skulle kunna sammankoppla denna utredning med den utredning som tillsattes nyligen om propedeututbildningen och klinikutbildningen för medicinare. Jag hoppas — det kan jag gärna säga — att så skall visa sig möjligt. I så fall skall inte den ärade interpellanten behöva vänta så länge på att utredningen tar sin början.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fröken Eva Karlsson frågat statsrådet och chefen för justitiedepartementet, om han har sin uppmärksamhet riktad på de speciella förhållanden som 1950 års fiskelag medfört för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län, och om han ämnade vidtaga några åtgärder för att hindra den ekonomiska nöd vissa av ifrågavarande fiskare kommit i. De med interpellationen avsedda frågorna berör såväl fiskerättslagen som lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. Då emellertid interpellationen närmast avser verkningarna av den nya fiskerättslagen, vilken utfärdats på jordbruksdepartementets föredragning, har mellan justitieministern och mig överenskommit att jag skall besvara interpellationen.

Det här avsedda fisket omnämnes redan i jordrevnings- och skattläggningsförrättning år 1671. I jordaboken för år 1881 redovisas det som nr 1 Ålabodarna. Skattebrev har i slutet av 1800-

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

talet utfärdats på skilda delar av ålfisket. Till fisket har sedan gammalt hört ett markområde utmed stranden, där fiskarna har sina bostäder. Området har sedan uppdelats i tomter som åsatts beteckningarna Ålabodarna 1², 1³, 1⁴ och 1⁵. Numera omfattar 1⁵ endast fiske, medan de övriga fastigheterna omfattar både mark och fiske. I en Kungl. Maj:ts dom den 18 oktober 1907 har förklarats, att innehavarna av fisket var berättigade att med uteslutande av andra idka ålfiske med ryssjor i allt vatten utmed Nedra Glumslövs bys hela strand vid Öresund, så långt strandägarerätten räckte.

Mellan ägarna av fisket å ena sidan samt kronan å andra sidan pågår för närvarande en rättegång, i vilken ägarna av fisket yrkat, att domstolen måtte förklara *dels* att ålfisket såsom varande fast egendom icke upphävts eller förlorat sin lagliga giltighet genom bestämmelsen i 13 § fiskerättslagen, att varje svensk medborgare har rätt att fiska i enskilt vatten vid Skånes västra kust, *dels ock* att vissa av länsstyrelsen utfärdade bestämmelser om fördelning och utlottning av fiskeplatser icke skulle äga tillämpning på strandsträcken utmed Nedra Glumslövs by, där sådana bestämmelser förut icke tillämpats. Rönnebergs, Onsjö och Harjagers häradsrätt har i dom den 18 juni 1953 förklarat, att ägarna av Ålabodarna nr 1 efter den 1 januari 1951 icke ägde rätt att i fastighetens vatten bedriva fiske under andra villkor än dem som gällde för varje svensk medborgare, samt att de efter nämnda dag, om de ville utöva fisket med fast redskap, voro skyldiga att underkasta sig de villkor härför, som är eller blir i laga ordning föreskrivna, således för närvarande de av länsstyrelsen i stadga utfärdade bestämmelserna om fördelning och utlottning av fiskeplatser. Målet fullföljdes till hovrätten över Skåne och Blekinge som genom dom den 20

november 1953 förklarade att den i målet förda talan, vilken icke avsåg fastställelse av skadeståndsskyldighet för kronan, ej var av sådan beskaffenhet att den av häradsrätten kunnat upptagas till prövning. Hovrätten undanröjde därför häradsrättens dom. Över detta hovrättens beslut har talan fullföljts hos högsta domstolen, som meddelat beslut den 24 mars 1955. Högsta domstolen uttalar däri, att häradsrättens dom måste anses innebära, att häradsrätten funnit kronan icke vara skyldig att till delägarna utgiva skadestånd på den i målet åberopade grunden. Delägarnas talan avsåg frågan huruvida länsstyrelsens åtgärd kunde föranleda skadeståndsskyldighet för kronan. Denna talan var av beskaffenhet att kunna av häradsrätten upptagas till prövning. På grund härav och då hovrätten med sin uppfattning om beskaffenheten av delägarnas talan icke ingått i prövning av nämnda talan blev, med undanröjande av hovrättens beslut, målet visat åter till hovrätten för erforderlig behandling.

Någon slutlig sakprövning av delägarnas talan har alltså icke ännu skett.

Enligt den nya fiskerättslagen har den enskilda fiskerätten inskränkts i flera avseenden. I vad gäller Skånes västra kust har i 13 § stadgats, att allt fiske — med visst undantag för fisket efter ostron — är fritt för varje svensk medborgare i enskilt vatten. Denna bestämmelse avser alltså även fiske med fast redskap. Något undantag i detta avseende för skattlagda eller andra fisken som stöder sin rätt på särskild rättsgrund har icke meddelats i den nya lagen. Sådan bestämmelse fanns däremot i 12 § av 1896 års fiskerättslag. Genom Kungl. brev den 29 oktober 1897 lämnades ett generellt tillstånd för envar att vid Malmöhus läns kust från Falsterbo fyr till Kullen idka ålfiske med ryssjor i allt det vatten, som icke

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

omfattades av strandägarnas enskilda fiskerätt. I brevet antecknades, att vid denna kuststräcka icke fanns annat skattlagt ålfiske än Ålabodarna nr 1. I anledning av bestämmelsen i 12 § av då gällande fiskerättslag gjordes ett uttryckligt tillägg i det kungl. brevet enligt vilket detta skattlagda ålfiskes rätt icke fick kränkas av det meddelade tillståndet. Detta kungl. brev, som avser generellt tillstånd till visst fiske på allmänt vatten, gäller fortfarande, men förbehållet i fråga om Ålabodarna nr 1 torde nu sakna betydelse då enligt nya lagen någon enskild fiskerätt som kan kränkas icke synes tillkomma detta fiske.

Vid tillkomsten av den nya lagen har Ålabodarna nr 1 särskilt uppmärksamats. Fiskerättskommittén föreslog sålunda, att Ålabodarna nr 1 genom avtal med rättsinnehavarna skulle inlösas av statsverket och upplåtas till allmänt begagnande. Några remissinstanser ifrågasatte om icke även andra skattlagda fisken vid Skånekusten än Ålabodarna nr 1 borde inlösas. Departementschefen uttalade (prop. 1950: 60 sid. 117), att enligt hans uppfattning knappast kunde anföras några bärande skäl varför innehavare av särskild rättighet till fiske över huvud skulle äga anspråk på en bättre ställning än fiskerättsägare i allmänhet. *Han hade därför förordat, att fiskerättighet av ifrågavarande slag icke i något fall skulle kunna göras gällande mot sådan rätt inom området som enligt annat stadgande i lagen tillkom varje svensk medborgare. I den mån rättighetsinnehavare på grund därav led förlust borde ersättning utgå till honom av statsmedel. Departementschefen framhöll vidare uttryckligen, att departementsförslaget innebar, att det skattlagda fisket Ålabodarna nr 1 framtiden blev fritt för allmänt begagnande. Någon erinran mot detta uttalande gjordes ej av riksdagen.*

Ägarna av Ålabodarna nr 1 äger alltså

rätt att, i likhet med övriga innehavare av enskild fiskerätt som fått denna inskränkt genom den nya lagstiftningen, framställa anspråk på ersättning enligt lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. Sådant anspråk skall vid påföljd av talans förlust framställas hos vederbörande fiskevärderingsnämnd före den 1 januari 1956. Interpellanten har ansett det vara synnerligen anmärkningsvärt, att man över 5 år sedan den nya fiskerättslagen trädde i kraft är i ett sådant läge att de fiskare, som genom lagstiftningen mist sin tidigare fiskerätt, icke kan få ersättning här för utan kan tvingas vända sig till socialvården. Att ägarna av Ålabodarna nr 1 icke fått sådan ersättning beror emellertid främst på dem själva. Det har stått dem fritt att redan under år 1951 framställa sådana anspråk. Jag vill härvid påpeka att enligt 11 § lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. fiskevärderingsnämnd, om uppskov i ersättningsärendet blir nödvändigt, äger tillerkänna sökanden förskott å honom tillkommande ersättning med lämpligt belopp. Ägarna av Ålabodarna nr 1 har emellertid ännu icke framställt ersättningsanspråk i den ordning som sålunda stadgats utan har i stället sökt att domstolsvägen få sig tillerkänd rätt att fortfarande nyttja detta fiske.

Herr talman! Sammanfattningsvis kan jag besvara interpellantens frågor på följande sätt. Ägarna av Ålabodarna nr 1 har — enligt de överväganden som ligger till grund för den nya fiskerättslagen och som även bekräftats av hittills föreliggande domstolsavgöranden — ej större rätt till fiske på Skånes västra kust än den som tillkommer envar svensk medborgare. Med stöd av fiskeristadgan, såväl den tidigare som nu gällande, äger länsstyrelse utfärda erforderliga föreskrifter för fiskets bedrivande. När det gäller fiske med fasta redskap är det uppenbart lämpligt att en fördelning sker av fiskeplatserna. Fö-

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

reskrifter om sådan fördelning har också utfärdats av länsstyrelsen i Malmöhus län. Eftersom det fiskevatten, som tidigare med ensamrätt utnyttjats av innehavarna av Ålabodarna nr 1, numera får anses upplåtet för allmänt begagnande, synes det riktigt att även detta omfattats av länsstyrelsens föreskrifter. I enlighet med den princip som fastslagits i 1950 års lagstiftning äger innehavarna av Ålabodarna nr 1 i likhet med övriga innehavare av enskild fiskerätt, vilka förlorat denna rätt eller fått vidkännas minskning i rätten, att efter framställning hos fiskevärderingsnämnden erhålla ersättning härför av allmänna medel. Jag vill också understryka att i den proposition som låg till grund för den nya lagstiftningen uttryckligen framhölls, att fisket Ålabodarna nr 1 efter lagstiftningens ikraftträdande skulle komma att bli fritt för allmänt begagnande och att i sådana fall ägarna ägde rätt till ersättning av statsmedel. Jag anser mig icke ha anledning att vidtaga några särskilda åtgärder på grund av de förhållanden, som interpellanten åberopat.

Härefter anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber till herr statsrådet Hjalmar Nilson få uttala mitt tack för svaret på min interpellation. I det mycket vittomfattande svaret har en stor del åtgått till att lämna en redogörelse för hur ägarna av ålfiskestäl-
lena i Ålabodarna nr 1 har kämpat för att få behålla vad de anser vara sin rättmätiga egendom men som genom lagen av den 1 december 1950 från-
hånts dem. Det skulle vara ganska mycket att säga om just det som berör domstolsförfarandet, men dels skulle det ta för lång tid, och jag vill inte härför ta kammarens tid i anspråk, dels tycker jag inte att det är korrekt att över huvud taget tala om saken, eftersom

den ligger under domstolsbehandling och följaktligen ännu inte fullföljts.

Men det är något annat som jag i stället skulle vilja uppehålla mig vid. Herr statsrådet säger, att det är ägarnas egen skuld att de inte redan fått ersättning för den förlorade fiskerätten, eftersom de inte gjort den framställning härom, som är stadgad. Ja, det låter mycket enkelt, men om man vet hur denna lag i praktiken verkar, är det för den enskilde inte så enkelt utan ganska invecklat, och det är just detta, som givit mig anledning att ta upp frågan i riksdagen. Jag skall inte på något sätt kritiskt beröra de åtgärder, som vidtagits av de ansvariga lokala myndigheterna, ty om lagen är beslutad av riksdagen, har myndigheterna bara att tillämpa den. Jag skall stanna vid hur lagen verkat för enskilda personer. Är det inte, herr statsråd, egendomligt att personer som äger en fastighet, förvärvat genom köp eller arv, och som under en mångfald år som yrkesutövare brukat fastigheten, plötsligt en dag utan att på något sätt blivit underrättade därom finner, att egendomen utdelas även till andra personer, ja, till och med till sådana som icke är yrkeskunniga, och att på det sättet den inkomst, som fastigheten kan inbringa, tages ifrån dem. Skulle man kunna tänka sig, att innehavaren av en jordbruksfastighet eller en bostadsfastighet t. ex. plötsligt en dag skulle finna att några andra tagit den i besittning och använde den? Eller skulle man kunna tänka sig att ägaren av en skogsegendom finner, att andra personer en dag börjar hugga ner träd, innan det ens blivit någon förhandling om äganderätten eller, om förhandlingarna inte lett till ett lyckligt slut, ett expropriationsförfarande äger rum?

Hur har man nu i detta fall gått till väga? Det brukliga är — jag tror det är bestämt i någon stadga — att ålfiskestäl-
lena före den 15 januari ut-

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

lottas även på de s. k. fria platserna. När nu ägarna den 10 januari 1951 kom till den plats där man brukar fördela de fria fiskeplatserna fick de till sin häpnad höra att deras lagfarna och skattelagda ålfiskeplatser nu skulle utdelas även till andra personer. De nekade tro att detta var riktigt och frågade lottningsförrättaren om det verkligen kunde förhålla sig på detta sätt. Han sade sig ha ett kungligt brev, som gav honom inte bara rättighet utan också skyldighet att handla så. De bad att få se detta brev, men han kunde inte förete det. Någon kungörelse hade heller inte kommit vid denna tidpunkt. Den kom inte förrän den 25 januari, det har jag personligen underrättat mig om. Något kungörande av lagen hade sålunda inte ägt rum.

Jag måste säga att det inte endast är fiskeägarna som finner detta vara underligt, utan var och en som träffar på detta fall måste känna att det är något ganska oroande och osäkert. Jag är övertygad om att jag inte är ensam i denna kammare om att ha den uppfattningen. Jag vågar tro att inte ens de damer och herrar som var med om riksdagens beslut om lagen den 1 december 1950 någonsin hade tänkt sig att denna nya lag skulle kunna få sådana konsekvenser för enskild man.

Att ålfiskeägarna alltjämt betraktar sig som ägare av fastigheterna är sålunda inte underligt. De stärks i denna sin uppfattning av att även myndigheter har samma mening. Så har t. ex. skattemyndigheterna varje år liksom före 1951 uttagit skatt dels på bostadsfastigheterna och dels på ålfiskefastigheterna, och då en höjning företogs av taxeringsvärdena höjdes också taxeringsvärdet på ålfiskeställena från 16 000 till 24 000 kronor. Nu har ägarna av ålfiskeställena som lojala skattebetalare varje år fullgjort sin betalningsskyldighet till myndigheterna, men det har förvägrats dem att som

personliga ägare fullt bruka sin egendom.

En annan omständighet som visar att de inte är ensamma om sin uppfattning är, att till ålabodafiskarnas fastigheter hör en vägsamfällighet som är knuten just till ålfisket Ålabodarna nr 1^s. De måste således lämna bidrag i proportion till den del av ålfiskeställena som de äger. Jag tror det var år 1954 som en av delägarna vägrade att utbetala den på honom fallande delen av utgifterna för vägsamfälligheten under motivering att han inte hade någon utmättningsbar egendom och icke heller någon inkomst, ty den hade frångåtts honom. Det gick då så långt som till ett indrivningsförfarande för att han skulle betala denna summa, som visserligen i och för sig var liten men som enligt hans mening var orättvis. Sedan den tjänsteman, som hade att se efter om det fanns utmättningsbar egendom, hade verkställt en undersökning och konstaterat att så var fallet, trädde soken till fiskaren i sista minuten emellan och betalade beloppet jämte exekutionskostnaderna.

Statsrådet säger i sitt svar, att till fisket hör ett markområde med strand där fiskarna har sina bostäder. Detta kanske inte är alldeles riktigt, ty flera av dessa fiskare äger inte ens en tomt utan endast en fiskefastighet och inte något annat. Vad vissa andra beträffar har de bostadstomter ganska långt från stranden. Man skall därför enligt min mening hålla mycket bestämt isär äganderätten till ålfiskefastigheterna och till bostadsfastigheterna, vilket ju också skattemyndigheterna gjort.

Att ägarna av dessa ålfiskeställena under tiden sedan lagen trätt i kraft lidit mycket stora ekonomiska förluster säger sig självt, och de måste vara så mycket mer kännbara då, som, vilket alla vet, fisket i Öresund är ganska dåligt med undantag för just ålfisket. Det betyder att förhållandena är rätt be-

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

drövliga framför allt för de äldre fiskarna, som ju inte kan ge sig långt ut och som nu frångåtits rätten till denna mera lönande fångst. Som bevis för att de gjort stora förluster skall jag anföra följande.

En av dessa personer, som genom lottnings tilldelats $\frac{1}{10}$ — märk väl $\frac{1}{10}$ — av ålfiskeområdet, har uppgivit att han 1953 på denna tiondel fiskade 2 500 kg ål. Om priset var mellan 3: 25 och 3: 50 per kg betyder det ett inkomstbortfall för vederbörande på mellan 8 000 och 9 000 kronor. Samma fiskare fick år 1954 3 000 kg ål. Priset var då något högre, varför inkomstbortfallet rörde sig om 12 000 kronor. Det är klart att bortfallet av en så pass stor inkomst måste ha ganska katastrofala följder för vederbörande. Fiskegarnen, som är speciella för detta ändamål, ligger till ingen nytta, och vidare kan inte båtarna användas så mycket, eftersom de äldre fiskarna, som jag redan sagt, inte kan ge sig långt ut i Sundet. Dessutom finns det vissa fall där det är ensamma kvinnor, änkor efter fiskare, som haft sin inkomst av att arrendera ut sina ålfisken. När de nu inte har denna möjlighet återstår dem, då de levt upp sina sparmedel, ingenting annat än att antingen söka sig till socialvården eller gå till släkt och vänner. Hittills har de föredragit det senare. Jag skulle föreställa mig att det för denna kategori människor, som levt ett helt långt och strävsamt liv och själva kunnat försörja sig, skulle vara ytterst svårt att gå till socialvården.

Statsrådet säger i sitt svar att fiskarna borde ha vänt sig till fiskevärderingsnämnden för att få ersättning. Det har de också gjort, men det är väl riktigt att fiskevärderingsnämnden inte har kunnat tilldela dem en sådan ersättning, som de eljest skulle vara berättigade till, därför att saken har dragits inför domstol. Jag vill inte med

säkerhet uttala mig om det, men jag föreställer mig att det är så. Resultatet har i varje fall blivit att de inte har fått något ekonomiskt stöd.

I ett interpellationssvar till en ledamot av första kammaren har statsrådet i förra veckan i ett ärende som liknade detta — det gäller fiskeställen vid blekingekusten — anfört, att det pågår en utredning som avser att klarlägga om motiv finns att göra en ändring av vissa beslut som har fattats av 1950 års riksdag och att, sedan allt material inhämtats, detta skall sammanställas och en förteckning över samtliga fasta ålfisken på södra blekingekusten upprättas. Avsikten är enligt statsrådet att under eftersommaren i år sammanträden skall hållas med ordsbefolkningen, varefter utredningen skall slutföras och de förslag som kan föranledas av denna utarbetas. Detta ter sig, tycker jag, på ett helt annat sätt än tillvägagångssättet vid Ålabodarna, och jag skall be att med anledning av det, som jag tyckte, mycket välvilliga och förhoppningsfulla interpellationssvar som statsrådet vid det tillfället lämnade, få fråga herr statsrådet, huruvida han i samband med denna utredning om fiskeställena vid blekingekusten ämnar se till att en lagändring kommer att omfatta även andra skattebelagda fiskeställen, t. ex. Ålabodarna nr 1. Om så icke skulle bli fallet, skulle orättvisan komma att te sig ännu mer skrämmande.

I varje fall hoppas jag att jag med detta anförande, som har kommit att bli ganska långt, har kunnat ge kammaren den uppfattning, att det måste bli en ändring av den år 1950 beslutade lagen om rätt till fiske, om vi inte skall träda enskild människas rätt för nära.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det var med ett ganska stort mått av förvåning som jag tog del av denna interpellation, och min för-

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

våning har inte minskats efter att jag har hört fröken Karlssons inlägg.

Jag känner ju också till dessa saker litet grand; och den bild som fröken Karlsson har målat av de skånska yrkesfiskarnas inställning till den nya lagen, och speciellt ålabodarnafiskarnas inställning, är en helt annan än den bild som jag har sett.

I interpellationen säger fröken Karlsson t. ex., att den nya lagen har medfört betydande förluster för yrkesfiskarna kring Skånes kuster. Jag vet inte var hon har fått detta ifrån. Om det är som hon säger är det ju märkvärdigt att det inte inom fiskarnas organisationer har förmärkts de minsta klagomål över den nya lagen och dess utformning.

För resten skulle det väl vara ganska egendomligt, om fiskare, som är i den situationen som dessa fiskare vid Ålabodarna är i, skulle klaga över att kronan löser in deras fiskerätt, betalar dem full ersättning för fisket, och att de i alla fall tillförsäkras möjlighet att fortsätta att bedriva fisket, även om de inte längre har ensamrätt till det speciella fiskevattnet.

För att nu tala litet om den särskilda sak som det här gäller, d. v. s. fisket vid Ålabodarna, kan jag nämna att den första gång jag fick kontakt med detta fiske var för minst ett 20-tal år sedan. Genom 1932 års lag hade fisket blivit helt fritt längs Skånes västra kust med undantag av det skattlagda ålfisket vid Ålabodarna nr 1. Det var nämligen det enda skattlagda fisket vid Öresundskusten. Även fisket med fasta redskap blev fritt. Då började man i stället med en anordning som man har fortfarande, nämligen att man en gång vart eller vart annat eller vart tredje år, alltefter hur fiskarna vill ordna det inom det olika distriktet, företar lottning om fiskeplatserna. Det skattlagda fisket vid Ålabodarna låg då som en liten ö i det stora gemensamhetsfisket,

om jag så får säga. Det uppstod rätt snart stridigheter om hur man där skulle förfara. Naturligtvis skulle man inte lotta bort fiskerätterna där, men då hävdade de andra fiskarna, att de som hade del i det skattlagda fisket inte skulle få delta i lottningen på de andra områdena. De som var delägare i Ålabodarna nr 1 ansåg då att de blev missgynnade av detta, och därför kom det till fiskarorganisationen för vidare befordran till departementet en skrivelse, där samtliga yrkesfiskare i Ålabodarna, bl. a. delägarna i det skattlagda fisket, begärde att detta fiske skulle inlösas av kronan och läggas ut till allmänt fiskevatten liksom de övriga fiskeställena. Jag kan därför inte alls tänka mig att när de fick den nya lagen de yrkesfiskare, som fiskade inom detta område, inte hade följt saken och inte där kände till hur den hade utvecklats sig.

Visserligen vet jag att det är folk som nu har tagit hand om dessa fiskares sak, om jag så får säga, och har förmått dem att öppna process, där de vill bestrida statsmakternas rätt att lagstifta såsom man har gjort, men det har ju ändå åtminstone tidigare varit så, att även delägarna i det skattlagda fisket tidigare var inne på den linjen att fisket borde inlösas. Detta fiske är inte så särskilt stort; det är taxerat till 24 000 kronor. Numera är det bortåt ett fyrtiotal delägare, och fisket är splittrat på många olika lotter. Således kan inte varje delägare ha så stor andel. Det är två yrkesfiskare som är delägare och har bedrivit ålfiske med bottengarn i det skattlagda fisket. Dessa två yrkesfiskare har haft samma möjligheter att bedriva sitt fiske efter den nya lagens ikraftträdande som tidigare, och de har också bedrivit det i minst samma utsträckning. Dessutom är det några delägare som har annat arbete och tillfälligt fiskar med ryssjor, och även dessa har i minst

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

samma utsträckning som före lagens ikraftträdande bedrivit sitt fiske. De enda som sålunda skulle kunna ekonomiskt förlora någonting är de delägare, som eventuellt kunde ha arrenderat ut sina fiskelotter. Men om jag antar att fisket är taxerat till 24 000 kronor så kan väl dessa fiskelotter, som i genomsnitt är taxerade till 600 kröner för varje delägare, inte ge så särskilt mycket i arrende.

Uppgifterna i interpellationen om att delägarna har blivit tvungna att anlita socialvård väckte ganska stort uppseende i Ålabodarna. Där kände man inte till ett enda fall där någon delägare fått anlita socialvård på grund av detta.

När man har försökt att göra detta till en större sak än det är, försökt blåsa upp det så att det skulle vara en för de skånska yrkesfiskarna — framför allt i Ålabodarna — viktig sak att lagen blir ändrad härvidlag, så kan jag sluta med att deklarerat, att om man skulle göra en förfrågan hos yrkesfiskarna vid Ålabodarna, som är något mer än 30 till antalet, är jag övertygad om att högst de två yrkesfiskarna, som är delägare, skulle yrka på att lagen skulle ändras. Alla de andra är belåtna med lagen.

Fröken KARLSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Levin säger här att detta har blåsts upp så mycket och att ålfiskeställena är små. Det har inte med saken att göra om ålfisket är litet eller stort. Den som är nöjd med sin lilla egendom och vill behålla den sätter lika stort värde på den som en person som har en stor egendom och vill behålla den. Jag tycker att det absolut inte finns skäl att säga att detta har blåsts upp för mycket.

Herr Levin säger först att det var ytterst få yrkesfiskare som var delägare, det var bara två. Men sedan var det flera yrkesfiskare där ute som var in-

tresserade av att det fick vara som lagen föreskriver. Ja, tacka för det, ty då får de vara med om att lotta ut även dessa platser som förut var privatägda, och det är alldeles självfallet att detta måste vara tacknämligt för dem.

Sedan är det inte bara ålabodafiskarna som har visat sig mindre nöjda med lagen. Jag har redan anfört i dag att man har tagit upp blekingefiskarnas klagomål och håller på med en utredning, som man tänker göra så grundlig att man inte ens kan få fram resultatet före klagotidens utgång vid detta års slut. Det visar sig alltså att det inte är bara Ålabodafiskarna det gäller. Men även om det bara vore dessa, menar jag att det ändå inte får vara någon orättvisa. Jag föreställer mig, att om man inte hade undantagit ostronfisket på västkusten hade de berörda fiskarna kommit att anföra samma skäl och önskat få rättvisa.

Sedan är det alldeles riktigt att det har funnits och finns inlösningsmöjligheter. Men det är ju detta som de i första hand inte önskar, precis som fiskarna i Blekinge har anfört, vilket framgick av den interpellation som framställdes.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Jag vill inskränka mig till att klargöra vari skillnaden består mellan förfaringssättet i Blekinge och förfaringssättet här. När det gällde Blekinge motionerade man i riksdagen om utredning angående vissa ändringar i lagen om fiske på allmänt vatten — här gäller det fiske på enskilt vatten. Riksdagen biföll beträffande Blekinge vissa motioner och begärde en utredning. Det är det som är bakgrunden till den pågående utredningen, och hade fröken Karlsson följt frågans utveckling så hade det funnits möjligheter att motionsledes också bringa frågan angående Ålabodarna under riksdagens prov-

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

ning på samma sätt som den andra frågan bringats under riksdagens prövning med det beslut till följd, som riksdagen sedan fattade i frågan.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag antar att fröken Karlsson känner till den stora skillnaden mellan fiskerättsförhållandena i Blekinge och vid Skånes västra kust. I Blekinge är man på sina håll missnöjd, men ingen har ifrågasatt att man skulle upphäva lagen eller göra väsentliga ändringar, utan det är närmast några mindre justeringar som man velat göra. Fröken Karlsson känner väl också till att det alltsedan den danska tiden har rätt andra fiskerättsförhållandena vid Skånes västkust än vid Blekinge. Fisket har praktiskt taget alltid varit fritt vid Skånes västkust, även om det inte alltid varit helt och hållet fritt i lagens mening förrän nu genom 1950 års fiskelag. Men det har alltid varit väsentliga skillnader i de tillämpade fiskerättsförhållandena i Öresund och vid Blekinge.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag beklagar att jag inte var med i riksdagen vid det tillfälle då lagen antogs — annars skulle jag åtminstone ha sagt min mening.

I anledning av vad herr Levin sade om interpellationen i första kammaren vill jag säga att man här har gått litet längre. Det sägs: »En utredning som avser att undersöka om avsteg bör göras i dessa principer måste bli rätt vidlyftig och tidsödande. Syftet med de motioner som föranlett riksdagen att begära denna utredning har främst varit att samtliga skattlagda ålfisken eller vissa av dessa skulle få bibehålla den fiskerätt, som enligt skattläggning tillkommit dem innan de nya lagarna trädde i kraft.»

Om sedan förhållandena är litet olika vill jag inte uttala mig om, men så till

vida överensstämmer de båda fallen, att det gäller att få behålla skattlagda ålfisken.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag har ett intryck av att det är ett ganska anmärkningsvärt ärende vi håller på att diskutera, och fråga är om inte riksdagen gjorde en dumhet eller rent av en orätmätighet då den skrev lagen.

Fröken Karlsson har här klart redogjort för de fakta som föreligger. Svenska medborgare har under långa tider besuttit en rättighet, som de t. o. m. har betalat skatt för ordentligt — jag tror intill de senaste åren. Denna rättighet har, utan att de har tillfrågats, avhänts dem genom ett riksdagsbeslut. Jag understryker den fråga fröken Karlsson ställde: Hur skulle det låta ute i landet om samma procedur begagnades beträffande fast jordegendom eller annan fastighet? Jag tycker det är av den största vikt att det klarläggs hur den här saken ligger till, så att man inte stadfäster och låter bestå en sak, som uppenbarligen kränker enskild äganderätt och som river upp den egentliga innebörden av äganderätten.

Jag vill också understryka vad fröken Karlsson replikerade till herr Levin, att det inte spelar någon roll om detta är en till dimensionerna obetydlig fråga, om den bara gäller två personer eller en. Detta är en rättsfråga, och om riksdagen har fattat ett otillbörligt beslut bör det ske en ändring.

Det har tydligen visats nonchalans gentemot dessa fiskerättsinnehavare. De har inte underrättats om denna sak, och det finns ingen praktisk möjlighet för alla människor att hålla reda på vad vi lagstiftar om här uppe. Jag erinrar mig att jag vid en resa i Sovjetunionen för många år sedan besökte en statlig inrättning, där äktenskap knöts och löstes. Beträffande det sista ledet i äktenskapets historia var proceduren

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

den, att den ena kontrahenten infann sig och anförde klagomål. Skilsmässa beviljades då mot betalande av ett par rubel. Sedan underrättades emellertid också den andra kontrahenten genom brev från myndigheten. Denna procedur har kanske ändrats och blivit ännu mer fulländad, men redan i dess dåvarande form tycker jag att den var mer fulländad än den ordning som praktiserats i detta fall rörande ålfiskarna.

Jag upprepar, herr talman, att det är av vikt att vi går till botten med den här saken. Det finns kanske här uppslag för motioner i lagändringssyfte vid vederbörlig tidpunkt.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hör att herr Dickson har blivit synnerligen betänksam mot den här saken, och jag bör kanske då påminna om vad som har hänt.

Innan fiskerättskommittén, som skulle göra upp förslag till den nya lagen, hade blivit färdig med sitt arbete väckte bland andra högerrepresentanterna från västkusten förslag om att rätt till helt fritt fiske vid västkusten omedelbart skulle införas. Man ville således inte ens ge sig tid att invänta fiskerättskommitténs betänkande. Detta betänkande kom att innehålla ett förslag, att fiske med alla slags rörliga redskap vid västkusten skulle bli fritt ända in till stranden. Då lade västkustbor från alla partier omedelbart fram en motion vari det sades, att detta inte var tillräckligt utan att man också borde ta bort ensamrätten för fiske med fast redskap. Utskottet tillstyrkte detta, och riksdagen beslutade härom mot Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t hade nämligen föreslagit, att fiske med fast redskap fortfarande skulle vara förbehållet strandägarna i Halland och Bohuslän.

Det är således ganska sent som man på det hållet har fått betänkligheter i denna fråga. Tidigare har man varit mycket ivrig att skjuta på.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Denna fråga har debatterats ganska länge, och det är ingen hemlighet, åtminstone inte för oss som vistas och bor inom Skånes gränser, att den har väckt ganska stor betänksamhet.

Man kan mycket väl med litet spetsfundighet förklara, att vi inte kan göra så mycket åt saken, att lagen säger så eller så och att det bara har blivit ändring på den ena och den andra punkten. Det låter kanske vackert när detta sägs i kammaren, men för de människor som berörs av vad som är diskuterat är det så lagom trevligt.

Det är angeläget att understryka i denna debatt, att om en människa anses ha skyldighet att erlagga skatt för den egendom hon kallar sin men icke får utnyttja densamma, måste det anses vara något fel med tillämpningen av lagen. Det är riktigt som statsrådet sade, att vi naturligtvis motionsvägen kan begära ändring i denna lag, och detta måste väl också göras. Någonting annat kan jag inte förstå. Vi kan ju tänka oss in i deras situation, som det nu gäller. Hur skulle vi själva känna det? Jag tror att vi, oavsett vilken politisk uppfattning vi har, skulle känna oss ganska illa berörda, om vi skulle bli behandlade på detta sätt.

Till herr Levin skulle jag vilja säga, att jag vill inte bestrida hans sakkunskap på detta område. Herr Levin säger att han känner väl till förhållandena och att det inte är några klagomål i fråga om denna lag. Jag brukar också ha kontakt med yrkesfiskarna. Somliga har uttalat belåtenhet med den nya lagen, andra säger att det är ungefär som det har varit, men det finns en stor del som säger att det är en avsevärd försämring, allt beroende på var de har sina fisken. Som herr Levin mycket väl vet inverkar både ström- och vindförhållandena på fisket. Att stå här och från denna talarstol säga,

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

att det inga klagomål varit, är icke med fakta överensstämmande. Jag är också intresserad för dessa spörsmål och har därför hört efter i respektive fiskarsamhällen, hur man ställer sig till denna fråga. Var och en kan ju tänka sig in i, hur han skulle uppfatta situationen, om den gällde honom. Hur skulle herr Levin själv reagera, om han haft ett skattelagt fiske, där man tagit ifrån honom rätten att fritt förfoga över fisket men samtidigt säger: Det är du som är ägare och skall betala skatt för fisket? Så länge detta förhållande råder, skall vi nog tala med mindre bokstäver och vara överens om, att här är ett fel i lagstiftningen, och detta skall vi rätta till. Men vi rättar inte till det med att ställa oss här och säga, att allt är bra som det är och att klagomålen bara gäller små bagateller. Människorna har inte begripit denna lag och har därför inte hållit sig framme. Vi känner allesammans till att det skrivs så många svårbegripliga lagar, att snart behöver var och en vara jurist för att kunna tolka dem riktigt. De är inte begripliga för vanliga, enkla människor.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt när herr Nilsson i Bästekille säger, att den här saken väckt uppseende där nere. Men varför har den väckt uppseende? Jo, därför att ägarna till detta fiske inte har gjort som alla andra, som förlorat sin fiskerätt, gått den väg som lagen anvisar och via fiskevärderingsnämnden begärt ersättning för sitt förlorade fiske, utan de har givit sig in i en vidlyftig process med kronan, där de bestrider statsmakternas rätt att stifta denna lag. Det är ju detta som gör, att de fortfarande får betala skatt för fisket. Det kan emellertid inte bli många kronor på dem var, när det är ett fyrtiotal delägare, men så länge som de inte har tillåtit att fiskevärderingsnämnden löst in detta fiske är det givet

att de fortfarande står såsom de formella ägarna.

Sedan är det ju intressant att höra, att herr Nilsson i Bästekille är ute i fiskelägena och interpellar fiskarna om deras synpunkter härvidlag. Jag har inte hört några fiskare som varit missnöjda med fiskerätten, och jag kan knappast tänka mig att någon fiskare på Skånes ostkust haft anledning att klaga.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Fortfarande har herr Levin den åsikten, att dessa människor har vänt sig till fel forum. De skulle begärt att få ersättning från fiskevärderingsnämnden. Men är det så märkvärdigt, herr Levin, att dessa människor kämpar för att få behålla vad de anser vara sin egendom och för vilken de också är skattskyldiga?

Sedan säger herr Levin att det gläder honom att jag besöker fiskelägena och interpellar fiskarna. Jag tycker herr Levin skulle inse, att han inte har någon ensamrätt till detta, utan att även jag har rättighet att besöka fiskelägena i mitt eget län. Jag har också ärligt redogjort för de svar som jag fått vid dessa besök. En del fiskare säger att lagen är bra, andra att den är fel. När herr Levin står här och säger, att han inte hört någon som klagat på lagen, åtminstone inte på ostkusten, skall jag ge herr Levin ett gott råd: res ut till mitt län och fråga fiskarna, så skall herr Levin få veta, att det är inte såsom han påstår från denna talarstol.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Vad beträffar själva fiskelagen skall jag inte gå in på den. Jag tror nämligen att alla de som praktiskt har sysslat med dessa frågor måst hälsa de förbättringar som infördes 1950 med tillfredsställelse.

Emellertid gick herr Dickson in för en principfråga, nämligen rättsfrågan,

Svar på interpellation ang. vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Alabodarna nr 1 i Glumslövs socken i Malmöhus län

om riksdagen har rätt att besluta det som här diskuterats. Jag skulle med anledning därav vilja ställa en fråga till herr Dickson. I Stockholms län finns en av Sveriges största jordegendomar av i dag. Denna jordegendom tillkom genom att man på 1880-talet ändrade hävdprincipen. På den egendomen bor det många fiskare och många arrendatorer och även jordbrukare. Menar då herr Dickson, att vi nu i dag har rätt att återkräva denna egendom, som skall tillhöra staten, ifrån den nuvarande ägaren och att vi i så fall tillämpar principer som ur rättslig synpunkt överensstämmer med dem som herr Dickson här har givit uttryck åt? Jag har ingenting emot att vi gör en undersökning om hur de största egendomarna, inte minst i Mellansverige, tillkommit. Jag är också medveten om att vi då skulle kunna återföra till kronan och allmänheten många rättigheter som på ett godtyckligt sätt frånhänts dem.

Herr JOHNSSON i Kastanjegården (fp):

Herr talman! Herr Levin sade nyss, att en stor del av fiskarna är belåtna med lagen. Emellertid finns det också åtskilliga som inte är det. Efter den första fiskelagens tillkomst motionerade jag ett par år angående en man som hade fiske ute på Tjärö i Blekinge skärgård om ersättning. I det fallet hade herr Levin inte samma uppfattning som jag. Jag hade den uppfattningen, att mannen i fråga skulle ha ersättning, men då hade herr Levin den uppfattningen, att den mannen inte skulle ha ersättning, därför att han inte hade någon fiskerätt, detta trots att det kunde bevisas, att hans företrädare under många generationer hade utnyttjat ifrågakarande fiske. Han blev en dag överraskad av att en mängd fiskare hade fått veta, att de hade rätt att fiska på hans gamla fiskevatten, och därmed var fiskerätten förstörd för honom och

också trevnaden. Jag yrkade två år i rad, att denne man skulle få en ersättning, men herr Levin gick emot detta trots att han nu rekommenderar att man begär ersättning. Det är klart att under sådana förhållanden och då jag vet, att en del fiskare är missbelåtna med lagen, gör jag i detta fall gemensam sak med fröken Karlsson.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Eftersom herr Lundberg ställde en direkt fråga till mig, vill jag inte underlåta att åtminstone reagera för den.

Jag känner inte till de förhållanden, som herr Lundberg snuddade vid, och hans ordalag gav åtminstone inte min uppfattningsförmåga möjlighet att riktigt penetrera vad han menade. Det är emellertid nu inte de stora egendomarna det är fråga om, utan här gäller det ett litet enkelt fall, där en liten enskild medborgare äger en fiskerätt, som han betalar skatt för. Frågan är då, om det är rätt och riktigt, att riksdagen utan vidare och utan att fråga honom tar ifrån honom den rättigheten och säger till honom: Var så god och kom inom en viss tid och begär pengar i stället och var nöjd med detta. Kommer du inte inom den tiden får du ingenting för din rätt. Det är den lilla frågan vi behandlar i dag, och jag har det intrycket att det är någonting som inte är i sin ordning i denna angelägenhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 192, angående statens inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara—Kiiruna—vaara aktiebolag, och

Jakten på älg m. m.

nr 194, angående eftergifter beträffande ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån.

§ 6

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner: och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 636, av herr *Rubbestad*,

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 637, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 638, av herr *Cassel m. fl.*,

nr 639, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 640, av herrar *Svensson* i Vä och *Larsson* i Hedenäset, och

nr 641, av herr *Holmberg m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 642, av herr *Börjesson m. fl.*,

nr 643, av herrar *Königson* och *Gustafson* i Göteborg,

nr 644, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 645, av herr *Svensson* i Ljungskile,

nr 646, av herr *Svensson* i Vä,

nr 647, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., och

nr 648, av herr *Holmberg m. fl.*; samt till statsutskottet motionen nr 649, av herr *Boija* och fru *Johansson* i Norrköping.

§ 7

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 89—97, första lagutskottets utlåtanden nr 27—31, jordbruksutskottets utlåtanden nr 21 och 22 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16.

§ 8**Jakten på älg m. m.**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner angående dels vissa åtgärder för begränsning av älgstammen m. m., dels ökat skydd mot skadegörelser genom villebråd å gröda m. m., dels ock förbud mot licensjakt på älg.

Tredje lagutskottet hade behandlat fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 60 av herr *Niklasson* och nr 174 av herr *Larsson, Sigfrid*, samt inom andra kammaren nr 142 av herr *Lundberg* och nr 207 av herr *Hansson* i Önnarp.

I motionen II:142 hade yrkats, »att riksdagen måtte besluta förbjuda licensjakten på älg från den 1 juli 1955».

Utskottet hemställde,

A. att motionen I:60 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I:174 och II:207 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionen II:142 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Vi har nyss idkat fiske i riksdagen, och det kan väl då vara lämpligt, eftersom jakt och fiske hör ihop, att säga några ord med anledning av det utskottsutlåtande, som nu skall behandlas.

Jag har väckt en motion, där jag begär, att licensjakten skall avskaffas från den 1 juli. I motiveringen härför har jag bl. a. anfört, att licensjakten omfattar nu 35 procent av all jakt, och att den utnyttjas på det sättet, att de som innehar licens i stor utsträckning underlåter att jaga under ordinarie tid. De har stora områden och använder dem som uppsamlingsområden under den ordinarie jaktiden, och sedan verkställer dessa herrar och damer, som har gott om tid, slakt på älgarna där. Jag har också i min motion sagt, att det inte bara är jägarna som har rätt att gå i skogen. Eftersom även allmänheten har rätt att vistas i skog och mark, skall inte jägarna mer än vad nöden kräver vara ute i skogen med sina farliga vapen, som hör samman med älgjakt.

Jakten på älg m. m.

Utskottet har inte velat bifalla min motion utan hänvisar till pågående utredning och att Svenska jägareförbundet nu har avlämnat en utredning, som i olika avseenden skulle vara ett riktmärke i framtiden. Jag skulle vilja säga att då det gäller jakt över huvud taget så borde nog jordbruksministern pröva denna fråga litet grand med större intresse än som för närvarande sker. Det råder nämligen ute i bygderna ett berättigat missnöje med jaktens tillämpning i olika sammanhang. Jag får också säga, att även om Svenska jägareförbundet är stort till numerären har det inte den anklang ute i bygderna, som kan skapa det lugn och det förnuft som behövs i fråga om jaktvården.

Då Svenska jägareförbundet hade sitt 125-årsjubileum helt nyligen hänvisade dess ärade ordförande bl. a. till ett uttalande av Fryxell om Fredrik I och hans äktenskap med Ulrika Eleonora. Fryxell säger: »I allmänhet var Fredrik I sin maka trogen.» Det är som om Svenska jägareförbundet skulle sköta sig på jaktens område som Fredrik I gjorde på äktenskapets. För att tala om lättsinne så var ju Fredrik I välkänd på det området, och något större intresse för positiva insatser för vare sig materiell eller kulturell odling gjorde han inte. Jag har fått det intrycket att man när man ser på Svenska jägareförbundets insatser får i tankarna Fredriks I:s uppförande i sitt äktenskap med Ulrika Eleonora. Jag vill speciellt fästa statsrådets uppmärksamhet på den omständigheten att Jägareförbundet i sitt utlåtande föreslår, att all jakt skall vara licensjakt och att i princip de som nu har licensjakträtt skall ha det i fortsättningen också. Ja, i princip är det ju väldigt roligt att ha en rättighet, men i verkligheten blir det väl så, att om man gör licensjakt av alltsammans blir väl följden den, att ägarna av mindre markområden får se på sin jakträtt som Fredrik I gjorde

på sitt äktenskap och nöja sig därmed och ingenting mer.

I detta betänkande heter det nu, att man skall se till att det blir en ordentlig åldersfördelning i älgstammen. Därmed menar man väl att aveln skall bli lugn och ordentlig ute i markerna. Man får gratulera Jägareförbundet om det lyckas i det avseendet, detta särskilt som man i den tidning som refererar förbundets utlåtande ser, att avgörandet vid poängbedömningen varit hornkronans storlek.

Sedan sägs det också i utskottsutlåtandet, att man vill decentralisera skötseln av älgjakten till kommunerna och att de föreslagna grunderna i kort-het innebär att sedan älgnämnderna i kommunerna granskat inkomna ansökningar dessa jämte älgnämndens förslag till jaktområden skall översändas till jaktvårdsföreningen, som har att pröva förslaget och överlämna detta till avgörande av länsstyrelsen, som fastställer jakttidens längd, dock högst 30 dagar, och det antal djur som därunder får fällas. Efter länsstyrelsens beslut fastställer länsföreningen indelningen av älgjaktsområden och ger sökanden besked om sitt beslut. Den som är missnöjd med beslutet äger överklaga detsamma hos länsstyrelsen. Älg-nämnderna skall alltså bli en kommunal institution. Jag gratulerar Svenska jägareförbundet när det skall gå ut till kommunalmännen och anmoda dem att stämpla alla djur som skall skjutas ut; helst bör man väl också säga till var kulan skall ta och bestämma vederbörande djurs ålder m. m. Jag har en känsla av att för att älg-nämnderna skall kunna fungera riktigt ordentligt måste de ha ett system att gå efter, som liknar det man har vid renskötseln, nämligen att man märker vederbörande djur i öronen för att på det sättet undgå att träda annans rätt för när. Jag måste säga att här kommer vi in på förhållanden, som för de mindre markägarna och deras jakträttsinnehavare

Jakten på älg m. m.

skapar ett krångel som är utan all hänsyn. Men inte nog med det, utan så vädjar man till kommunerna om stöd, ja t. o. m. begär att de skall betala det hela. Ett hithörande uppmärksammat fall gäller ett järvexperiment uppe i Älvdalen, där en österrikisk doktor, som varit bosatt i Finland sedan 1938, fått tillstånd att göra ett sådant experiment, och det utan att man tillfrågat vare sig bygdens befolkning eller de kommunala myndigheterna.

Jag vill, herr talman, med det sagda bara framhålla, att vi på jaktens område verkligen behöver få en ordning, som ger allmogen möjlighet att kunna utnyttja jakträtten. Om Svenska jägareförbundet skulle fortsätta med sin politik kommer de mindre jordägarna att praktiskt taget ställas utanför, och någon plats för allmogen kommer inte att föreligga i det avseendet. Ett förbud mot licensjakt är inte alls så svårt att genomföra som tredje lagutskottet gör gällande. Därför ber jag att få yrka bifall till den motion nr 142, som innebär att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förbud mot licensjakt på älg från och med den 1 juli 1955. Med all respekt för kunglighet och adel och allt sådant må jag ändå säga, att allmogens rätt även kräver respekt och hänsyn från riksdagens sida. Jag hoppas därför att licensjakten försvinner och inte utvidgas. Jag tror det vore till gagn för de människor som anser att jakten är en fritidssysselsättning.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ANDERSSON i Ryggestad (s):

Herr talman! Den ärade motionären herr Lundberg har här huvudsakligen riktat kritik mot Svenska jägareförbundet, och jag har ingen anledning att här ingå på densamma. Där får man på Jägareförbundet själv svara för sig.

Men när herr Lundberg påstår att det är de mindre markägarna som blir lidande, om man följer rekommendationerna i Jägareförbundets utredning, ber jag att få erinra om att det här är avsikten att på frivillighetens väg få områden till stånd, vilka är lämpliga för älgjakt — och i den jakten kommer då naturligtvis även de mindre markägarna att få vara med.

Jag förstår herr Lundberg, när han vill att så många som möjligt skall få tillfälle att utöva jakt, och särskilt då jakt på älg. Jag vill då tala om för herr Lundberg, att i min hemtrakt brukar de flesta av hemmanets eller byns jägare gå ut på älgjakt under älgdagarna, och då får även de vara med, som inte har några marker. Jag tycker detta är mycket sympatiskt, och det är kanske en riktig väg. Herr Lundberg går emellertid längre och talar om allemansrätten till jakt. Ja, det låter vackert i teorin, men det är inte praktiskt genomförbart.

Om jag inte missminner mig, väckte herr Lundberg år 1953 en motion i detta ärende, och där föreslog tredje lagutskottet en översyn av licensjakten. Nämnda översyn har också kommit till stånd. Ja, man har gått än längre och gjort en utredning, som man nu håller på att finslipa inom Svenska Jägareförbundet, och vars resultat kommer att presenteras Kungl. Maj:t vid årsskiftet. Då är det sed här i riksdagen att vi väntar med att vidtaga åtgärder, till dess den pågående utredningen är färdig med sitt arbete och till dess Kungl. Maj:t har tagit ståndpunkt till frågan — och jag tror det är klokt att göra så även i detta fall. Detta är också orsaken till att tredje lagutskottet har yrkat avslag på herr Lundbergs motion.

Vad beträffar övriga motioner som behandlas i förevarande utskottsutlåtande, pekar utskottet på att önskemålen i motionerna kan tillgodoses redan med vår nuvarande lagstiftning. Jag

Lantmäteristaten

tror inte jag behöver gå närmare in på det. En sak vill jag emellertid säga några ord om, nämligen den motion i vilken man hemställer om åtgärder för undvikande av skada på gröda, uppkommen genom utplantering av jaktbara djur. Det är alldeles självklart, att om några personer planterar ut jaktbara djur i markerna, så bör det ankomma på dem att tillse att inte andra människor därigenom lider skada. Vi har också i vår nuvarande lagstiftning möjligheter att tillse detta, men utskottet har ändå särskilt understrukit den saken genom att skriva följande: »Det är dock enligt utskottets uppfattning angeläget, att de maktmedel som härvidlag står länsstyrelserna till buds i förekommande fall utnyttjas. Utskottet förutsätter därför att länsstyrelserna uppmärksammat följer utvecklingen av viltskadorna inom länen och vidtar de åtgärder, som må finnas påkallade.»

Jag är övertygad om att kammarens ledamöter inser det riktiga i att avvakta resultatet av den pågående utredningen om älg- och licensjakt. När det resultatet föreligger, kan vi bättre diskutera denna fråga och ta ställning till densamma. Nu är det för tidigt att diskutera denna sak.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Eftersom herr Andersson i Ryggestad säger, att alla får vara med och jaga i hans bygder, så är det ju endast att gratulera den bygdens folk till en så generös ordning.

Men i dag har jag inte resonerat om allemansrätten utan jag har tagit upp licensjakten, och därvidlag råder sådana förhållanden, att vi har anledning att försöka få en ändring till stånd. Mitt yrkande går ut på att vi hos Kungl. Maj:t skall begära förbud mot licensjakt från den 1 juli 1955, och

jag tror att riksdagen utan några betänkligheter kan tillstyrka det förslaget.

Herr ANDERSSON i Ryggestad (s):

Herr talman! Jag ber än en gång att få påpeka, att en utredning pågår och att denna utredning kommer att presenteras Kungl. Maj:t vid årsskiftet. Då är det tids nog att ta ställning till frågan men inte i dag.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Lundberg under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9**Lantmäteristaten**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lantmäteristaten: Avlöningar och Omkostnader jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! När vi i utskottet behandlade detta ärende rörande anslag till lantmäteristaten hade vi bl. a. en uppvaktning av överlantmätaren i Västernorrlands län, Kvarby, som framhöll vilka olidliga förhållanden som för närvarande är rådande inom speciellt sundsvallsräjungen. Han påvisade klart och tydligt, att arbetsförhållandena vid lantmäteriororganisationen i Västernorrlands län utvecklat sig på ett oroande sätt.

I sundsvallsregionen belastas lantmäteriet i stor utsträckning med brådskanke arbetsuppgifter, som sammanhänger med bebyggelseutvecklingen

Lantmäteristaten

och bebyggelseplaneringen i regionens många tätorter. Ett viktigt inslag i bebyggelseplaneringen utgör bostadsanskaffningen åt de anställda vid ortens industrier och servicenäringar. På grund av svårigheter att tillräckligt snabbt få fram grundkartor, detaljplaner och bostadsavstyckningar blir arbetena i många fall fördröjda på ett sätt, som är synnerligen olyckligt med tanke på den rådande bostadsbristen. Jag vill nämna, att enbart i Timrå kommun överstiger antalet bostadssökande familjer — alltså inte personer utan familjer — tusentalet.

Till detta kommer, att de pågående vattenregleringarna skapar omfattande arbeten för lantmäteriet. De mest aktuella arbetena inom sundsvallsregionen avser omfattande fastighetsregleringar i Bergeforsens dämningsområde samt förarbeten för vissa nya kraftverk i Ljungar och Indalsälven. Förhållandena är som sagt sådana, att det måste anses oundgängligen erforderligt att snarast möjligt, som vi hade hoppats redan vid årets riksdag, inrätta ett nytt lantmåteridistrikt i Västernorrlands län med Sundsvall som stationeringsort.

Nu har utskottet skrivit så positivt, att man har all anledning förmoda, att Kungl. Maj:t till nästa år framlägger ett förslag om att detta nya distrikt skall komma till stånd. Jag har tillåtit mig att foga en reservation till utskottets utlåtande för att ytterligare understryka behovet just för sundsvallsdistriktets del, men jag åtnöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **JOHNSON** i Kastanjegården (fp):

Herr talman! Jag har givetvis intet annat yrkande än det reservanten nyss framställde, nämligen om bifall till utskottets förslag, och jag har heller ingenting att invända mot vad han sade. Vi får dock komma ihåg, att även

om det är besvärligt i Västernorrland, och särskilt i sundsvallsregionen så är förhållandena inte heller på andra håll tillfredsställande. Det beror naturligtvis i första hand på de bostadsanskaffningar som görs, i synnerhet i form av egnahem, där avstyckning skall ske till vederbörande byggherrar.

Jag vill för min del till utskottets yrkande endast lägga en vädjan, att Kungl. Maj:t, när nu utskottet begär förslag till 1956 års riksdag, inte kommer att föreslå några överflyttningar. Det har tidigare föreslagits, att tre distrikt skulle överflyttas. För blekingedistriktet är det nog ingen fara — jag talar inte i egen sak — ty där har redan en ny distriktslantmätare tillförordnats, men det finns två andra distrikt, om vilka jag ingenting vet. Jag tycker det vore det sämsta att handla på det sättet, att man överflyttar distrikt, ty resultatet därav blir naturligtvis att också andra distrikt blir överbelastade och inte i tid hinner verkställa avstyckningar till dem som vill bygga egnahem.

Jag hoppas att man i stället kommer att ordna med ett tillräckligt antal distrikt, om det inte går för sig att anställa tekniker och nya tjänstemän för denna mycket viktiga detalj. Lantmäteriet har ju alltid varit på efterkälken — samma besvärligheter har förekommit på det området alltifrån min barndom och ungdom. Men nu för tiden går ju allting med en annan fart och arbetet måste nu ordnas på ett smidigare sätt. Jag tror också att det är utskottets önskan att så skall ske.

Med dessa ord, herr talman, har jag endast velat yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag har undertecknat en av de motioner, som lämnats i detta ärende, nr 234 i denna kammare, och det är närmast därför som jag har begärt ordet. Nu har herrar Jacobson i

Lantbruksundervisningen m. m.

Vilhelmina och Johnsson i Kastanjegården framfört så kloka synpunkter på frågan att jag inte har mycket att tillägga. Jag vill emellertid i första hand understryka, vad herr Jacobson yttrade beträffande angelägenheten av att något göres på detta område i Väster-norrlands län. Därmed vill jag inte påstå att det inte också finns andra distrikt, där lantmäteriorganisationerna arbetar under synnerligen svåra förhållanden och där det är angeläget att man vidtar åtgärder för att lantmäteriet skall kunna fullgöra sin uppgift.

Det är ju här fråga om en institution, som intar en nyckelställning. Herr Jacobson berörde detta. Av lantmäteriets åtgöranden beror inte bara möjligheten att bygga bostäder, därav är också bl. a. industriens lokalisering beroende. Uppe i våra trakter beröres dessutom kraftverksbyggen, vägbyggen och en hel del andra företag av utomordentlig betydelse för det ekonomiska livet i bygden.

Det är glädjande att utskottet är så positivt i sitt yttrande, och jag har givetvis intet annat yrkande än de två föregående talarna, nämligen yrkande om bifall till utskottets hemställan. Jag hoppas alltså att utskottsförslaget villfares och att Kungl. Maj:t framlägger förslag till nästa år. Jag utgår då ifrån att Kungl. Maj:t i samråd med lantmäteristyrelsen föreslår åtgärder för att i första hand avhjälpa den brist inom lantmäteriorganisationen, som föreligger inom en del områden, bland dem sundsvallsregionen.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! I ett par år har lantmäteristyrelsen begärt anslag för att kunna öka lantmäteridistriktens antal. Kungl. Maj:t har emellertid inte kunnat villfara denna begäran. Nu har lantmäteristyrelsen drastiskt föreslagit att man skall dra in distrikt, där arbetsbelastningen är normal — bland annat gäller detta ett distrikt i Blekinge län.

Jag tror det skulle vara mycket olyck-

ligt att på detta sätt göra förhållandena sämre för befolkningen där nere. Därmed vinner man i stort sett ingenting; man bara överflyttar svårigheterna från det ena området till det andra. Det är nämligen inte på det sättet att det råder brist på lantmätare. Tvärtom är befordringsgången sådan, att lantmätare har sökt sig över till andra arbetsområden. Inom ett av de distrikt där arbetsbelastningen är synnerligen hög, är den uppenbarligen i hög grad betingad av ett ökat sommarstugebyggande. Skulle man dra in andra distrikt härför måste detta gå ut över den bofasta befolkningens legitima rätt att få sin service ordnad på tillfredsställande sätt.

När Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen inte gått med på vad lantmäteristyrelsen föreslagit, tycker jag att Kungl. Maj:t haft goda skäl för denna ståndpunkt. Jag hoppas därför att Kungl. Maj:t i det förslag, som enligt utskottets skrivning kommer att läggas på riksdagens bord nästa år, vidhåller den linjen och ser till att de nya distrikt som måste komma till stånd inte medför indragning av redan befintliga.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10**Lantbruksundervisningen m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter, till Bidrag till jordbrukets rationalisering samt till Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

Under nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t

Lantbruksundervisningen m. m.

under punkten 50 (s. 106—107) hemställt, att riksdagen måtte till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 133 (s. 232—234) föreslagit riksdagen att till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 11 250 000 kronor.

Slutligen hade Kungl. Maj:t under punkten 190 (s. 345—346) hemställt, att riksdagen måtte till Skogsvård m.m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I samband med dessa anslagspunkter hade jordbruksutskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

A) I: 34 av herr *Velander m. fl.*, likalydande med II: 45 av herr *Östlund m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag under nionde huvudtiteln, punkterna 133, 190 och 50,

1. a) till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 100 kronor;

b) medgiva, att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag, varom nu vore fråga, finge meddelas intill ett belopp av 16 500 000 kronor;

2. a) till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 100 kronor;

b) medgiva, att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag, varom nu vore fråga, finge meddelas intill ett belopp av 1 700 000 kronor;

3. a) till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 100 kronor;

b) medgiva, att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag, varom nu

vore fråga, finge meddelas intill ett belopp av 2 500 000 kronor;

B) I: 193 av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Eskilsson*, likalydande med II: 231 av herr *Hæggbloom m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning om jordbrukets yttre, inre och driftekonomiska rationalisering;

C) II: 214 av herrar *Kilsmo* och *Widén*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om en utvidgad konsulentverksamhet av det rådgivande slag som antytts i motionen;

D) I: 373 av herrar *Boman* och *Sundelin*, likalydande med II: 453 av herr *Widén m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte dels medgiva att under budgetåret 1955/56 måtte få beviljas statsbidrag från Bidrag till jordbrukets rationalisering å tillhopa 16 750 000 kronor, dels till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor;

E) I: 374 av herr *Lindgren*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig förutsättningslös utredning rörande olika brukningsdelars lönsamhet och formerna för ökad och bättre planlagd försöks- och upplysningsverksamhet och för riksdagen förelägga de resultat, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor;

2) avslå motionerna I: 34 och II: 45, såvitt anginge den i motionerna avsedda ramen för beviljandet av bidrag

Lantbruksundervisningen m. m.

till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter under budgetåret 1955/56;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, ävensom med avslag å motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, samt I: 373 och II: 453, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till jordbrukets rationalisering å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 11 250 000 kronor;

4) avslå motionerna I: 34 och II: 45 samt I: 373 och II: 453, såvitt anginge den i motionerna avsedda ramen för beviljandet av bidrag till jordbrukets rationalisering under budgetåret 1955/56;

5) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, till Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

6) avslå motionerna I: 34 och II: 45, såvitt anginge den i motionerna avsedda ramen för beviljandet av bidrag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. under budgetåret 1955/56.

B. att motionerna I: 193 och II: 231, II: 214 samt I: 374 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Nord, Eskilsson, Johnsson i Kastanjegården, Hæggbloom, Antby och Rimås, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte,

1) med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor;

2) med bifall till motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, medgiva att under budgetåret 1955/56 måtte beviljas statsbidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter intill ett belopp av 2 500 000 kronor;

3) med anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, samt I: 373 och II: 453, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till jordbrukets rationalisering å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor;

4) med bifall till motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, samt med anledning av motionerna I: 373 och II: 453, såvitt nu vore i fråga, medgiva att under budgetåret 1955/56 måtte få beviljas statsbidrag till jordbrukets rationalisering intill ett belopp av 16 500 000 kronor;

5) med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, till Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor;

6) med bifall till motionerna I: 34 och II: 45, såvitt nu vore i fråga, medgiva att under budgetåret 1955/56 måtte få beviljas statsbidrag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. intill ett belopp av 1 700 000 kronor.

B. att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 193 och II: 231, II: 214 samt I: 374, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning om jordbrukets driftekonomiska rationalisering, sedd i samband med den inre och yttre rationaliseringen.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Den reservation, som

Lantbruksundervisningen m. m.

återfinns vid detta utskottsutlåtande, är en gammal bekant, även om den i år återkommer utökad och med flera underskrifter än vad som varit fallet tidigare.

Gemensamt för de anslag, som redovisas i detta betänkande, är att de utbetalas till bidragstagarna i regel flera år efter det att de har beviljats i riksdagen. Sedan några år tillbaka har vi från den meningsriktning, som jag företräder, framfört den synpunkten, att anslaget under punkten Bidrag till jordbrukets rationalisering skulle förändras till ett förslagsanslag och kompletteras med en bidragsram, som skulle ange verksamhetens omfattning. Lantbruksstyrelsen har också för något år sedan i sina petita framfört en liknande mening. Slutligen vill jag erinra om att fjolårets statsrevision kom med ett förslag i samma riktning.

I reservationen föreslår vi nu, att under punkterna Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter, Bidrag till jordbrukets rationalisering samt Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland samtliga anslagsposter skall uppföras som förslagsanslag och kompletteras med en bidragsram, vilken alltså skulle ange verksamhetens omfattning.

Beträffande bidragsramens omfattning ansluter vi oss när det gäller byggnadsarbeten vid lantbruksundervisningsanstalterna till statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet förslag om verksamhetens omfattning, dvs. att den skall röra sig intill ett belopp av 2,5 miljoner kronor. När det gäller jordbrukets rationalisering har vi däremot velat minska ramen med $\frac{1}{4}$ miljon kronor, under det att vi vill öka den i fråga om åtgärder för skogsproduktionen i Norrland med 200 000 kronor.

Vad sedan gäller det i reservationen uttryckta önskemålet om en utredning beträffande vissa frågor i samband med rationaliseringen kommer spörsmålet att beröras av efterföljande tala-

re, varför jag skall nöja mig med vad jag här har anfört. Jag vill, herr talman, med dessa ord yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Eftersom jag och herr Widén har en motion, som berörts i detta utlåtande, vill jag använda tillfället att säga några avskedsord till den för den här gången.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 19 sysselsätter sig med jordbrukets rationalisering i mycket stor utsträckning. En rad motioner har avgivits i detta ämne. En del av dem omfattar hela det stora problemkomplexet, medan ett par omfattar delproblemet. Till det senare slaget hör herr Widéns och min motion, som föreslår att möjligheten till en utvidgad upplysnings- och rådgivningsverksamhet skall undersökas. Vi har härför haft en motivering, som visar att en mängd mycket komplicerade problem uppställer sig för den, som nu vill bedriva jordbruk, och för att kunna lösa dessa problem på det bästa och billigaste sättet tror vi att en utvidgad upplysnings- och rådgivningsverksamhet skulle vara av väsentlig betydelse. Sådana problem, som det inte är lätt för den enskilde att bemästra, gäller växtodlingen, de tilltagande härjningarna av skadedjur, som man måste föra en ständig kamp emot, och de tekniska hjälpmedel, som står till förfogande och ingår såsom ett led i rationaliseringsprocessen. Denna kommer vidare att skjuta byggnadsfrågorna allt mer och mer i förgrunden. Till råga på allt ställs ju också jordbrukaren inför svårartade likviditetsproblem. Rationaliseringsprocessen fordrar pengar i allt större och större utsträckning.

Nu förhåller det sig på det sättet, att de flesta jordbrukare i vårt land inte har någon annan teoretisk utbildning för sitt yrke än den vanliga folkskolan. Inom alla andra yrken, från de mera

Lantbruksundervisningen m. m.

komplicerade till de mera enkla, förekommer det en omfattande teoretisk utbildning. Sålunda får man månad efter månad gå och lära sig, hur man skall klippa naglarna på folk och färga dem på bästa sätt. Men när det gäller att producera de livsmedel, som människorna skall leva av, då anses det att vem som helst utan vidare kan göra detta arbete. Det är en inställning som kan ha mycket ödesdigra konsekvenser. Även jordbruket tarvar en teoretisk skolning — det kan man inte bortse ifrån. Visserligen kan det göras den invändningen att det redan finns lantbruksskolor och lantmannaskolor, men det stora flertalet jordbrukare besöker aldrig dessa skolor, och vad småbrukarna beträffar blir resultatet av deras besök vid skolorna oftast av negativ beskaffenhet. Sedan småbrukarna genom undervisningen på våra lantmannaskolor fått tillräcklig insikt om att det inte är någon mening med att de fortsätter att försöka skaffa sig sin utkomst på det gamla sättet, så vänder de allra flesta av dem jordbruket ryggen och söker sig över till andra områden.

Jag måste säga att jordbrukarna i vårt land är mycket skickliga i ett avseende, nämligen när det gäller att ihärdigt fullgöra ett tungt slavarbete i alla dess former och detta under de vidrigaste förhållanden och de sämsta hygieniska betingelser. I en fabrik skall det vara ljus och luft och fläktar och lämplig temperatur och det skall ordnas på allra bästa sätt för arbetarna, ty annars heter det att människorna utsättes för alltför stor nedslitning och påfrestning. Men när det gäller att producera den mjölk, som stadsborna kräver skall vara så utmärkt till sin kvalitet, så får småbrukarna gå och arbeta på några ladugårdsplankor, där urinen skvätter omkring fötterna på dem, och det finns varken fläktar eller ventilationsanordningar på deras arbetsplats.

Vi motionärer hade tänkt oss att i jordbrukets rationalisering också skulle

ingå en rådgivning i syfte att hjälpa jordbrukarna att bygga om sina arbetsplatser på ett sådant sätt, att de kommer mera i kongruens med vad tiden kräver.

Erfarenheten från andra länder säger oss att det är allra bäst med en konsulentverksamhet, i vilken skolan och arbetsplatsen sammanfaller. Det är ju så, att när berget inte kommer till Mohammed så får Mohammed komma till berget. På samma sätt är det här. Om inte människorna söker sig till skolorna för att få undervisning, måste instruktörerna bege sig ut till de enskilda människorna på deras arbetsplatser för att där ge dem den undervisning som situationen kräver.

När man läser utskottets utlåtande slår det en, att samtliga de instanser, som utskottet hänvänt sig till för att få höra deras mening, nämligen jordbruksnämnden, lantbruksstyrelsen och Hushållningssällskapens förbund, har tillstyrkt att frågan om en utvidgad rådgivande verksamhet blir föremål för undersökning. Det är bara jordbruksutskottets socialdemokratiska ledamöter och bondeförbundsledamöterna som inte vill att man skall göra något. Utskottet får alltså av samtliga de hörda instanserna det rådet, att man skall företa en undersökning, men trots detta avstyrker utskottet framställningen. Även småbruksutredningen har tillstyrkt en undersökning. Det får väl vara ett tidens tecken att det finns en sådan skiljelinje som i detta fall.

Man måste säga att denna mera omfattande rådgivande upplysningsverksamhet är så mycket nödvändigare just för rationaliseringens skull, eftersom även små planeringar inom jordbruket kan få ödesdigra verkningar. Det är alldeles omöjligt för den enskilda människan att avgöra hur hon skall anpassa sig i ett större sammanhang, och rationaliseringsuppgiften innebär ju bl. a. såväl en effektivisering som en samordning av hela jordbruksdriften

Lantbruksundervisningen m. m.

till landets bästa. Produktionen bör ju rimligtvis i första hand inriktas på att vårt land når fram till självförsörjning. Det är inte lätt för den enskilde att veta hur hans lilla del skall inpassas i det stora sammanhanget. En rådgivande verksamhet från kunniga människor skulle vara till stor hjälp.

Det finns naturligtvis en motivering för ett avslag på varje utvidgad rationalisering inom vårt svenska jordbruk, och det är avfolkningen från landsbygden, ty det är klart, att med en stegrad rationalisering måste man räkna med ett förminskat antal människor på landsbygden. Man kan inte å ena sidan rationalisera och å den andra ha kvar lika många människor i jordbruket. Jordbruksnämnden anför i sitt uttalande att jordbruksproduktionens ökning under de senare åren inte har uppgått till mera än en procent. Man kan inte bära de stora kostnaderna för rationaliseringen samtidigt som man kvarhåller människorna. När man försöker hålla kvar människorna på landsbygden avstannar rationaliseringstakten.

Till sist vill jag säga att det ord, som synes vara nyckelordet i detta utskottsutlåtande, är ordet *stöd*. Det heter, att man skall ge jordbruket stöd, vilket i och för sig är tacknämligt. Men vore det inte bättre att man försökte bistå och befrämja en rationaliseringsprocess, som kunde ersätta subventioner av olika slag? Att bara subventionera jordbrukarna, så att dessa känner sig såsom understödstagare, när de bedriver sin verksamhet, kan inte i längden vara hållbart. Enligt min ringa uppfattning skulle den upplysnings- och rådgivningsverksamhet, som ett utvidgat antal konsulenter skulle kunna bedriva, så småningom i viss utsträckning ersätta subventionering av jordbruket. Upplysning och rådgivning är grunden för att rationaliseringens resultat skall kunna utnyttjas och för att man i görligaste mån skall kunna komma ifrån

statsmakternas subventionering av ett yrke, som egentligen inte skulle behöva subventioneras.

Med hänsyn till angelägenheten av jordbrukets rationalisering och det stöd, som denna upplysande och rådgivande verksamhet därvid kan ge, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Jag skulle kanske inte ha begärt ordet så här tidigt i debatten, men jag får säga att om reservanterna har den syn på tingen som herr Kilsmo kungjort här, så förstår jag att vi har en alldeles för dålig upplysningsverksamhet i detta land. Jag hade aldrig tänkt mig att okunnigheten kunde vara så pass stor som herr Kilsmos anförande gav vid handen. Vi bedriver väl ändå en ganska stor upplysningsverksamhet. Vi har våra lantmannaskolor och vår konsulentverksamhet. Jag kan mycket väl förstå herr Kilsmo när han säger att de instruktörer, som man under så många år begärt, borde komma så fort som möjligt. Jag är beredd att så snart det finns ekonomiska möjligheter därtill gå med på den linjen och bidra till att få igenom en vidgad instruktörsverksamhet. Men jag tycker nog att herr Kilsmo därvidlag gick litet för långt. Han ville faktiskt ha in jordbrukarna under en rådgivning och ett grepp från de statliga myndigheternas sida, som jag inte hade förväntat mig från den åskådningsgrupp, som herr Kilsmo tillhör. Vi skall väl ändå ha en vidgad frihet för jordbrukarna. Att man skall gå framåt med upplysning, det är också min bestämda mening, men jag kan inte förstå de överord, som herr Kilsmo här fällde.

Herr Kilsmo säger, att arbetsplats och skola skall sammanfalla i så stor utsträckning som möjligt. Under senare år har man vid nästan varje lantmannaskola med statsmakternas hjälp

Lantbruksundervisningen m. m.

försökt skaffa ett försöksjordbruk, så att de elever, som går där, skall ha möjlighet att i praktiken se hur ett jordbruk skall skötas. Vi har kommit ifrån den gamla tanken att vi skall ha lantbruksskolor; det är en sak som är avvecklad. Däremot har man lantmannaskolor med jordbruk, och där är det meningen att eleverna direkt skall studera det praktiska jordbruket. De förslag som herr Kilsmo framför är i stor utsträckning redan genomförda. I det fallet tycker jag nog att det var en onödigt mörkmålning. Jag kanske senare återkommer till de stora sakerna.

Herr HÄGGBLOM (h):

Herr talman! När jag i fredags begärde ordet i denna fråga, trodde jag vi skulle ha god tid till förfogande. Nu skall jag be att få inskränka mig till några påpekanden.

När det gäller den första frågan, hurvida det skall vara reservationsanslag eller förslagsanslag, står reservanterna på statsrevisorernas ståndpunkt. Det egendomliga är att det i statsrevisorernas utlåtande inte finns någon reservation. De har alla förordat en omläggning. Men när jordbruksutskottet fick hand om saken, uppkom den underliga uppdelningen, att regeringspartierna gick emot statsrevisorerna och att det blev de båda oppositionspartierna som ställde sig på statsrevisorernas ståndpunkt, trots att lantbruksstyrelsen också hade ansett det som statsrevisorerna föreslagit vara det lämpliga. När kammarens ledamöter tar ståndpunkt, hoppas jag att de inte låter sig påverkas av denna sinkadus i utskottet, att det blev en uppdelning mellan regeringspartier och opposition. I själva ursprunget till ärendet, i statsrevisorernas utlåtande, var det enhällighet mellan partierna.

Vad sedan beträffar själva medelsanvisningen är skillnaden mellan ståndpunkterna den, som herr Antby har redovisat, att vi reservanter har prutat

250 000 kronor på anslaget till jordbrukets rationalisering och velat höja anslaget till ökad skogsproduktion i Norrland med 200 000 kronor. Vad beträffar det första av dessa båda anslag överensstämmer vårt förslag med vad lantbruksstyrelsen har yrkat. Departementschefen har alltså i det fallet gått utöver den summa som ämbetsverket velat förorda. Jag ber att få erinra kammarerna om att finansministern, när vi diskuterade anslaget till fiskerilånefonden, talade om att alla ämbetsverk begär alldeles för mycket och att man över huvud taget inte, såsom vi hade gjort i den frågan, skall yrka så mycket som ämbetsverken begär. Nu har vi i detta fall konstaterat, att departementschefen gått litet längre än ämbetsverket, och vi tycker därför att vi åtminstone kan stanna vid vad ämbetsverket har föreslagit, detta för att få litet pengar över för skogen i Norrland. Bakom ligger vår principiella uppfattning, att det så som förhållandena nu ter sig är klokt om vi satsar litet mera på skogsförbättrande åtgärder framför allt i de områden, där tillväxten inte är så tillfredsställande som i södra Sverige, medan vi låter själva jordbrukets rationalisering få litet mindre. Det rör sig i bägge fallen inte om några stora belopp.

Vad så för det tredje denna begäran om en rationaliseringsutredning beträffar, har den motion jag skrivit på fått understöd av både Hushållningssällskapens förbund och jordbruksnämnden. Reservanterna ställer sig i sitt yrkande helt på jordbruksnämndens linje. Nu skall jag inte ta upp någon lång debatt, men jag måste ta avstånd från herr Kilsmos skildring av hur det går med lantmannaskolornas elever. Det är inte riktigt, att de elever som kommer från småbruken sedan vänder jordbruket ryggen. Vad som har kunnat konstateras är i stället, att ett betydande antal inte går tillbaka till de små hemmagårdarna men ställer sig till förfogande

Lantbruksundervisningen m. m.

för jordbrukets verksamhet på annat håll. Lantmannaskolorna har på detta sätt danat en mängd duktiga arbetare inom jordbrukets större brukningsenheter.

Vidare är herr Kilsmo inte rättvis, när han jämför svenskt småbruk med utländskt. Det svenska småbruket är inte den plats för smuts, där urinen stänker om fötterna, såsom herr Kilsmo har velat skildra det. Jag har i de olika delar av landet där jag har varit praktiskt taget aldrig sett den bilden, vilket inte hindrar att jag är övertygad om att vi behöver gå vidare i fråga om rådgivning och förbättring.

Åtminstone det jag har föreslagit innebär inte, att man skall införa några kontrollanter i jordbrukets verksamhet, såsom jordbruksministern i någon mån tycktes tro att vi syftar till. Vi har pekat på bl. a. de resultat som nåddes i Västergötland, då hushållningssällskapen ställde expertis till förfogande för jordbrukarna på ett visst område. Denna tillgång till expertis ledde till synnerligen anmärkningsvärda ekonomiska resultat. Vad jag tror vi får försöka ordna är att frivilliga sammanslutningar av jordbrukare skaffar sig expertis. Denna uppfattning har vi väl låtit skymta fram i vår motion.

Nu har utskottet avstyrkt, väl inte så mycket därför att utskottets mening skiljer sig så mycket från motionärernas i fråga om behovet av dessa rationaliseringsåtgärder som därför att utskottsmajoriteten har litat mera än reservanterna på att jordbruksministern skall låta dessa frågor komma med i de utredningar han håller på att förbereda. Nu har jordbruksministern gjort ett uttalande som jag tycker var tillfredsställande. Jag hoppas därför att majoriteten skall få rätt, när den i detta fall litar på att jordbruksministern tar ett initiativ.

Jag skall villigt medge att det har kommit ett nytt moment sedan vår motion skrevs. Då var det inte känt ens

för mig, som satt med i småbruksutredningen, vad denna utredning skulle komma att utmynna i för slutyckande. En del av vad vi i motionen har framfört är upptaget i småbruksutredningens förslag, likaså en del av vad som föreslås i den motion som herr Kilsmo har talat för. Jordbruksministern får alltså, när den frågan tas om hand efter remisstidens utgång, kanske också i det sammanhanget tillfälle att tillmötesgå motionärernas önskningsar.

Jag tycker nu emellertid, att riksdagen kan kosta på sig ett och annat initiativ i ett fall som detta, även om vi har en säker majoritet som styr våra öden. När vi finner att någonting kan behöva påpekas behöver vi inte vara så där förskräcktligt rädda för att det påpekandet skulle kunna kännas som en obehövlig admonition till departementschefen, bara för att man tror att han går och har så många goda och kloka tankar i huvudet. Om han får litet hjälp av riksdagen med att utforma dem vidare tycker jag inte att riksdagen därmed har gjort något illa, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr KILSMO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hæggblom har delvis givit jordbruksministern det svar som jag tänkte ge. Jag kan instämma i att jordbruksministern tar fel när han sammanblandar konsulenter och kontrollanter. Hur en utvidgad rådgivande verksamhet och konsulentverksamhet skall kunna ge upphov till ofrihet för jordbrukarna, fattar jag verkligen inte. Vi har ju redan konsulenter som bedriver en rådgivande verksamhet, men de lägger väl inte något band på vår frihet.

Vad vi vill med vår motion är ju att antalet av dessa konsulenter möjligen skulle kunna utökas, så att hushållningssällskapen skulle kunna ge en något bättre service än de nu kan. Det är vad vi har sagt och vad vi särskilt

Lantbruksundervisningen m. m.

vill hålla på. Det finns ett beslut om att försöksvis för hela landet två sådana instruktörer skall utbildas och anställas. Om dessa instruktörer finns i materiell skepnad eller i annan, därom vet jag ingenting.

Herr Hæggbloom betvivlar min uppgift, att småbrukare som varit lantbrukselever brukar försvinna från jordbruket efter denna utbildning. Jag har hämtat den uppgiften från tidskriften Lantmannen. Har den fel så har jag fel, men annars har jag rätt.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Herr Kilsmo säger att det skulle vara fördelaktigare för jordbrukarna om de i stället för att få de subventioner, som nu går till jordbruket, finge motsvarande belopp till upplysning och rådgivning. Jag ber att få erinra herr Kilsmo om att det i den proposition om prissättningen på jordbrukets produkter, som snart skall behandlas av riksdagen, ändå görs ett försök i den riktningen, i det att en gammal subvention i form av fraktbidrag till vissa norrländska län föreslås bli avskaffad och ersatt med ökade anslag till rådgivnings- och upplysningsverksamhet inom vederbörande hushållningssällskap.

Så långt är nog detta också gott och väl, men om man skulle ta det stora greppet i fråga om subventionerna, om man t. ex. skulle ge sig på de norrländska mjölkpristilläggen och använda dessa pengar för att anställa flera instruktörer eller husdjurskonsulenter, då är jag inte alldeles säker på att de norrländska småbrukarna vill vara med om en sådan åtgärd, utan herr Kilsmos förslag får nog helt stå för hans egen och hans partis räkning.

När vi diskuterar frågan om karaktären av dessa olika anslag är ju detta inte någon ny debatt. Den frågan har varit föremål för riksdagens behandling vid olika tillfällen, och så sent som år 1953 avsågs en av lantbruksstyrelsen

gjord framställning om ändring av formerna för rationaliseringsanslagen.

Det förslag, som statsrevisorerna nu har framfört och som reservanterna ansluter sig till i detta utlåtande, har ju varit föremål för yttranden från en del institutioner, bl. a. statskontoret och riksräkenskapsverket. Statskontoret avstyrker en sådan ändring av anslagets karaktär på grund av den principiella inställning som detta ämbetsverk under senare år intagit till frågan om utsträckt anlitande av förslagsanslagsformen.

Man kan också påminna om att innevarande års riksdag tidigare tagit ställning till ett liknande ärende, nämligen vid behandlingen av anslaget till kostnader för arbetslöshetens bekämpande under femte huvudtiteln. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslog där, att detta anslag skulle få karaktären av förslagsanslag. Departementschefen fann en sådan anordning mindre lämplig, vilket också statsutskottet och riksdagen gjorde, varför detta anslag även nu har beslutats som reservationsanslag.

Riksräkenskapsverket, som väl ändå får anses som rätt sakkunnigt när det gäller att bestämma de olika anslagens karaktär, avstyrker även en ändring i det här fallet. Verket framhåller att det ur finanspolitiska synpunkter får anses önskvärt att av riksdagen beslutade utgifter så långt det låter sig göra omedelbart regleras genom anslag på riksdagen samt att det härigenom också blir lättare att överblicka och kontrollera den reella budgetutvecklingen. Jag tror därför vi kan säga att, med all respekt för statsrevisorernas sakkunskap, även utskottsmajoriteten i detta avseende har en del att stödja sitt ställningstagande på.

Vad sedan beträffar reservanternas yrkanden om bifall till de olika föreliggande motionerna, där man föreslagit en allsidig utredning rörande jordbrukets inre, yttre och driftsekonomiska rationalisering, anser vi nog från

Lantbruksundervisningen m. m.

utskottsmajoritetens sida, att den tid som förflutit sedan den nuvarande rationaliseringsverksamheten på jordbruksområdet igångsattes är alltför kort för att man på nytt skulle kasta allt detta i utredningskvarnen och att det kanske framför allt är värdefullt om rationaliseringsorganen under en tid kan få arbeta i fred. Vi är nog på det klara med att det naturligtvis finns en hel del speciella saker som kan behöva utredas, kanske framför allt inom småbrukarnas speciella områden. Den 11 mars innevarande år försäkrade emellertid jordbruksministern i ett interpellationssvar i denna kammare, att han skulle tillsätta en speciell utredning för småbrukets förhållanden i vad avser prispolitiken. Vi får väl ändå förutsätta att man i denna utredning får möjlighet att skärskåda en hel del av de ting som reservanterna här uttalat sig för.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! I detta jordbruksutskottets utlåtande har även behandlats den under § 25 i riksdagens revisorers senaste berättelse väckta frågan. Med hänsyn härtill har jag, som har deltagit i riksdagens revisorers arbete i denna sak, anledning att här framhålla vissa synpunkter som legat till grund för revisorernas ställningstagande.

Under ovannämnda paragraf har revisorerna hemställt att det tages under övervägande huruvida icke anslaget till Bidrag till jordbrukets rationalisering och eventuellt även andra reservationsanslag under riksstatsens nionde huvudtitel skulle kunna givas formen av förslagsanslag, kombinerade med en av riksdagen årligen fastställd ram för beviljandet av bidrag för respektive anslagsändamål.

Av de i ärendet hörda remissmyndigheterna har lantbruksstyrelsen, som också framgått av denna debatt, till-

styrkt revisorernas förslag, medan statskontoret och riksräkenskapsverket avstyrkt detsamma. I jordbruksutskottets utlåtande nr 19, som vi nu behandlar och vari revisorernas förevarande förslag också upptagits till behandling, har en förändring av rationaliseringsanslagets formella karaktär likaledes avisats. Denna sin inställning har utskottet — det framgick också tydligt av vad som alldeles nyss anfördes av utskottets talesman — motiverat med att de av statskontoret och riksräkenskapsverket vid remissbehandlingen gjorda invändningarna syntes böra tillmätas avgörande betydelse. Det förefaller som om jordbruksutskottet helt har byggt på dessa institutioners remissuttalanden. Då statskontoret i sitt utlåtande hänvisar till de synpunkter som riksräkenskapsverket anført i själva sakfrågan, kan det vara befogat att med några ord beröra de argument sistnämnda ämbetsverk åberopat till stöd för sin ståndpunkt.

Riksräkenskapsverket har framhållit, att det ur finanspolitiska synpunkter måste anses önskvärt, att av riksdagen beslutade utgifter så långt det låter sig göra omedelbart i sin helhet regleras genom anslag å riksstaten samt att det härigenom också blir lättare att överblicka och kontrollera den reella budgetutvecklingen. Häremot kan invändas, att anvisning av medel under rationaliseringsanslaget ingalunda är liktydigt med av riksdagen beslutade utgifter. Med nuvarande system innebär ju medelsanvisningen i realiteten ingenting annat än att riksdagen möjliggör för lantbruksstyrelsen att intill ett visst högsta belopp bevilja medel till företag, vilka erfarenhetsmässigt kommer till utförande först flera år efter vederbörande bidragsbeslut. Själva medelsutbetalningen aktualiseras sålunda vid en betydligt senare tidpunkt än medelsanvisningen. I sådana fall då vederbörande företag aldrig blir utfört utan bidragsbeslutet häves sker ju över huvud taget inte någon utbetalning; ut-

Lantbruksundervisningen m. m.

trycket »de av riksdagen beslutade utgifterna» är i dessa fall rena meningslösheten. Det är svårt att förstå hur det genom en sådan ordning skulle bli »lätare att överblicka och kontrollera den reella budgetutvecklingen». Sanningen är väl snarare den, att det av revisorer-na förordade systemet, enligt vilket för varje budgetår anvisas blott så stort belopp som beräknas komma att förbrukas under budgetåret, skulle underlätta både överblicken och kontrollen av budgetutvecklingen.

I anslutning till ovan anförda synpunkter har riksräkenskapsverket vidare understrukt, att en av de viktigaste av de till grund för vår budgetordning liggande principerna är den s. k. täckningsregeln, vilken innebär att varje riksdag i princip bör anvisa medel för hela den av dess beslut betingade utgiften. Härutinnan må först framhållas att den ifrågavarande regeln leder sitt ursprung från ett formal-juridiskt betraktelsesätt, som har föga med moderna bokföringsprinciper att skaffa.

Med hänsyn till de orimliga konsekvenser, som understundom skulle uppstå därest denna regel bokstavligen följdes, har den också i flera fall måst sättas ur kraft. Jag kan bland annat nämna de s. k. utgiftsbemyndigandena i fråga om vissa anskaffningsanslag under fjärde huvudtiteln samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond. Några principiella betänkligheter behöver därför knappast hindra ett genomförande av revisorer-nas förslag. De praktiska synpunkterna bör i stället vara utslagsgivande, och härvidlag är det anledning att uttala förvåning över att jordbruksutskottet, vilket ju borde förstå den institution som skall föra dessa anslag ut i levande livet och som tillstyrkt desamma, nämligen lantbruksstyrelsen, följt riksräkenskapsverkets ganska teoretiska uppläggning.

Inte minst med hänsyn till den finanspolitiskt verkligt grundläggande principen att riksstaten skall utgöra en

hushållningsplan för det budgetår för vilket den fastställs, synes det också mest ändamålsenligt att medelsanvisningen, såsom ovan framhållits, anpassas efter de utgifter som faktiskt väntas uppstå under vederbörande budgetår.

Enligt riksräkenskapsverkets mening skulle dessutom budgetkontrollen underlättas genom att riksdagens utgiftsmaximering framginge direkt av riksstaten. Värdet härav förefaller emellertid i realiteten vara ganska ringa. Budgetkontrollen tillgår ju på det sättet att det vid riksräkenskapsverkets budgetbyrå för varje anslag är upplagt ett särskilt kort, på vilket förekommande utgifter månadsvis noteras. På kortet är även angivet anvisat belopp samt vederbörande anslags karaktär. Eventuella anslagsöverskridanden på ett reservationsanslag, där ju sådana inte får förekomma, blir därigenom lätta att upptäcka och beivra. Det torde emellertid inte möta några större svårigheter att på kortet för rationaliseringsanslaget t. ex. anteckna jämväl för vederbörande budgetår av riksdagen fastställd bidragsram — här talar jag alltså för det system som begärts av revisorer-na — och av lantbruksnämnderna kontinuerligt meddelade bidragsbeslut. Budgetkontrollen bleve med en sådan anordning lika enkel som för närvarande, då utgiftsmaximeringen framgår direkt av riksstaten.

Riksräkenskapsverket har även funnit det särskilt betydelsefullt, att den ungefärliga storleken av beviljade men icke utbetalade bidrag kommer att kunna utläsas ur budgetredovisningen. Vari betydelsen därav skulle bestå nämner dock icke ämbetsverket försiktigtvis, och det är svårt att inse vilken reell nytta man har av en dylik redovisning. Det i förevarande sammanhang primära är väl snarare anslagsbelastningen. Det lär för övrigt icke möta något hinder att i budgetredovisningen angiva den för vederbörande

Lantbruksundervisningen m. m.

budgetår fastställda bidragsramen, om nu denna uppgift skulle vara av så stort intresse. Erinras må att riksdagen genom fastställelsen av en sådan ram skulle erhålla ett lika fast grepp över utgiftsutvecklingen som nuvarande anslagssystem möjliggör.

Jag vill slutligen också framhålla att riksräkenskapsverket anför att, därest medelsanvisningen anpassas så att reservationerna inte i större utsträckning kommer att utgöras av icke disponerade anslagsmedel, uppkomsten av reservationer blir en engångsföreteelse och att det synes saknas anledning befara att förekomsten av sådana reservationer, sedan de väl en gång uppkommit, skall i mera betydande grad medföra differenser mellan anslagsberäkningarna i riksstaten och det kassamässiga utfallet av dessa beräkningar. Även om ämbetsverket skulle få rätt däri att en stabilisering av reservationerna vid exempelvis innevarande nivå av 40 miljoner kronor, som vi nu talar om när det gäller jordbrukets rationaliseringsanslag, kan väntas ske, är det å andra sidan ovedersägligt att själva uppkomsten av denna reservationsmedelssumma inneburit ett eljest onödigt skatteuttag av motsvarande storlek. Det framstår även såsom fullkomligt obegripligt varför rationaliseringsanslaget allt framgent skall behöva dragas med en så avsevärd reservation, vilket ju måste bli fallet om ämbetsverkets ut-sagor visar sig riktiga.

Det må i detta sammanhang erinras om att både statskontoret och riksräkenskapsverket beträffande statens avdikningsanslag förordat ett system av just den karaktär som nu avstyrkts beträffande rationaliseringsanslaget. Systemet i fråga har ju varit i bruk sedan 1931 och visat sig fungera på ett tillfredsställande sätt. Vi är säkert inte heller främmande för att anslaget till folkskolebyggnader också har förslagsanslagskaraktär. Jag skall här citera vad riksräkenskapsverket framhöll när

det bland annat gällde detta anslag. Det framhöll, att »därest anslaget finge bibehålla karaktären av förslagsanslag, erhöles allt framgent garanti för att, sedan staten genom beviljande av statsbidrag till folkskolebyggnader gjort utfästelser gentemot skoldistriktet, tillräckliga anslagsmedel för ändamålet även funnes tillgängliga. Därest ett förslagsanslag anvisades å driftbudgeten, borde enligt ämbetsverkets mening riksdagen för varje budgetår bestämma det sammanlagda bidragsbelopp, som Kungl. Maj:t högst finge bevilja. Riksräkenskapsverket erinrade härvid om att den nämnda principen för medelsanvisning sedan flera år med fördel tillämpats beträffande vissa anslag å driftbudgeten, såsom statens avdikningsanslag.»

Jag har, herr talman, ansett det nödvändigt att här redogöra för några av de synpunkter som var grundläggande för det ståndpunktstagande, som statsrevisorerna i denna sak kom till.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för replik emedan jag ansåg, att herr Jons-son i Strömsund något fördomsfritt använde mitt uttalande om relationen mellan å ena sidan upplysnings- och konsulentverksamheten och å andra sidan subventionerna till jordbruket. Jag har givetvis aldrig talat om att mjölkpristilläggen i Norrland skulle användas för upplysnings- och konsulentverksamhet, och den allra närmaste eftertanke leder ju fram till att det inte finns någon rimlig anledning till en sådan förvrängning av uttalandet. Subventioneringen omfattar ett par hundra miljoner kronor, och en så omfattande upplysningsverksamhet kan man väl i alla fall inte begära.

Trots detta vill jag dock säga, att det kanske inte vore ur vägen att tänka på hur mjölkpristilläggen avvägs. En annan avvägning kanske kunde vara till jordbrukets bästa. Emellertid avser

Redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation

motionerna om en förnyad prövning av hela rationaliseringsproblemet att dessa frågor verkligen ventileras. Varken jag eller mitt parti har dock den uppfattningen, att mjölkpristilläggen bör användas för konsulentverksamhet.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11**Redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation**

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr EDBERG (s):

Herr talman! I samband med utrikesdebatten här i kammaren för halvannan månad sedan fanns det anledning att ingå på några principiella synpunkter beträffande Nordiska rådets arbete. Jag skall inte göra det i dag.

I den redogörelse som har lämnats från de två senaste sessionerna finns en katalog över de konkreta frågor som Nordiska rådet har behandlat och som har föranlett rekommendationer från rådets sida. Utrikesutskottet säger emellertid i sitt utlåtande, att utskottet finner det otillfredsställande att bara få ett sådant skelett, en naken katalog över rekommendationer, och anser att regeringen också bör lämna en redogörelse över vilka åtgärder som har vidtagits i anledning av beslutade rekommendationer. Någon sådan redogörelse från regeringen har inte framlagts i år, och utskottet har därför funnit det nödvändigt att självt införskaffa upp-

lysningar om hur rekommendationerna har behandlats i olika stycken.

Den redogörelsen är emellertid inte alldeles fullständig. Man frågar sig på en del punkter, var den eller den rekommendationen har blivit av och vad som har gjorts åt den.

Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på en speciell rekommendation, som har tilldragit sig en smula intresse i pressen på sistone. Det gäller den rekommendation som Nordiska rådet antog vid sitt oslomöte förra året. På basis av det förslag som hade framlagts av den nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsel önskade man att passfriheten skulle utsträckas till att gälla även icke nordbor som rör sig inom det nordiska området, alltså att all passkontroll, även för icke nordbor, skulle förläggas till det nordiska områdets yttergränser.

Ännu har ingen åtgärd redovisats i anledning av den rekommendationen. Det är bekant att ett sammanträde tidigare hållits mellan ombud för regeringarna, och det har meddelats att ett sammanträde på expertplanet kommer att hållas här i Stockholm i morgon och på fredag. Regeringarnas ombud har emellertid inte fullmakt att träffa någon som helst överenskommelse.

I Svenska Dagbladet efterlystes för ett par dagar sedan regeringarnas aktivitet i detta stycke. Man fann det befogat att fråga, varför regeringarna inte redan tagit steget fullt ut genom att slopa passkontrollen även för icke nordbor vid resa från ett nordiskt land till ett annat, och man sade att dröjsmålet med att förverkliga den nordiska passunionen är märkligt inte minst mot bakgrunden av de ytterst goda erfarenheterna av den snart tre år gamla passfriheten för skandinaver vid resor inom Norden. I själva verket har det ju varit så, att den nordiska parlamentariska kommittén har indelat sitt arbete på passfrihetens område

Redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation

i tre olika etapper. I första etappen siktade man bara till att slopa legitimationstvånget för nordbor själv som reser mellan de nordiska länderna. Den första etappen måste emellertid logiskt dra andra med sig.

Nästa etapp blev att slopa uppehållstillstånd och arbetstillstånd för nordbor, som tog vistelse eller arbete i annat land. Den nordiska passfriheten öppnade sålunda dörrarna till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden.

Den tredje etappen, som just nu är aktuell, avser att utvidga passfriheten till att gälla alla. Det måste nämligen ur kontrollsynpunkt och ur andra synpunkter vara högst otillfredsställande att resenärerna vid de inre nordiska gränserna skall separeras genom två olika insläpp, ett för nordbor och ett för icke nordbor. Teoretiskt sett kan detta system sägas innebära, att resenärerna själva avgör, om de vill låta sig kontrolleras eller inte. Jag skall i detta sammanhang inte tala om de smått grönköpingsmässiga förhållandena på nattågen, där resenärerna ofta väcks vid 5—6-tiden med förfrågan, om de är nordbor eller inte.

Det system, som vi nu har, var aldrig tänkt annat än som en övergångsform till den fullständiga passunionen. Man skulle ha förstått, om regeringarna hade vilat på hanen med att ta steget fullt ut, därest erfarenheterna av första etappen, passfriheten för nordbor, varit mindre tillfredsställande. Det har emellertid inte alls varit fallet. Den nordiska passfriheten har överträffat även tillskyndarnas djärvaste förväntningar. Resefrekvensen har, sedan passtvånget slopats, ökat tre gånger om inom det nordiska gebitet, och gnisslet har varit praktiskt taget inget. Detsamma gäller också i fråga om den gemensamma arbetsmarknaden.

När det första förslaget om passfriheten för nordbor kom, mötte detta motstånd, invändningar och farhågor

från polisiära och militära myndigheter i de olika länderna och även från utlänningsmyndigheterna. Erfarenheterna har visat, att dessa farhågor var lindrigt sagt överdrivna. Den här gången har invändningarna inte alls varit så stora som de var tidigare inför den första etappen. Desto märkvärdigare förefaller det då, att regeringarna skall töva så länge med att ta steget fullt ut.

Jag är övertygad om att ingen i dag skulle kunna tänka sig en återgång till den tidigare ordningen och det tidigare krånglet vid vårt gränser. Men om man tog steget fullt ut, är jag övertygad om att ingen om något år skulle kunna tänka sig en återgång till den ordning vi nu har med denna separation av resenärerna vid de inre gränserna.

Får jag slutligen erinra om ytterligare en sak. Passfriheten för nordbor infördes, innan ännu Nordiska rådet kommit till stånd. Den var ett faktum då Nordiska rådet startade sin verksamhet. Likaså var den gemensamma arbetsmarknaden förberedd innan dess. Däremot har Nordiska rådet ställt sig bakom kommitténs förslag om den utvidgade passfriheten. Vid oslomötet, som jag förut hänvisat till, gav Nordiska rådet förslaget sin anslutning med alla röster sånär som på två, en norrman, Hambro, röstade emot och en avstod. Nordiska rådet har efter en realistisk bedömning av möjligheterna ställt sig bakom detta förslag, och man skall inte tro, att det kommer att släppa saken i första taget.

Med dessa ord har jag, herr talman, bara velat understryka vikten av att regeringarna så snart som möjligt söker förverkliga detta förslag, så att vi, nästa gång vi får en redogörelse för vilka åtgärder, som regeringarna har vidtagit med anledning av Nordiska rådets rekommendationer, kan få ett besked om att även den tredje etappen har förts ut i verkligheten.

Häruti instämde herr *Dickson* (h).

Redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Det är värdefullt att vi fått denna redogörelse. Det diskuteras mycket vid höstriksdagen, om riksdagen över huvud taget skulle få informationer när det gällde Nordiska rådet. Emellertid har vi ju fått sådana nu. Utrikesutskottet har enligt min mening gjort ett riktigt påpekande, när det med anledning av regeringens proposition efterlyst vilka åtgärder som vidtagits med anledning av Nordiska rådets rekommendationer. Vi har ju fått en ganska nyttig innehållsöversikt.

Jag vill emellertid här framföra ett önskemål. Redogörelsen säger att det i vissa fall varit en intressant diskussion och att vissa frågor har väckt stort intresse. Då undrar man, eftersom det ju är många andra frågor, som också diskuterats och som även har väckt intresse, vilken gradering man har gjort. Det skulle också vara värdefullt att få reda på i vilka frågor det blivit diskussion och i vilka frågor det icke blivit det. I den mån det inte förts någon diskussion, behöver man ju inte gå i allmänhet till Nordiska rådets protokoll och studera vad som har förekommit. Man får här bara veta, att det i vissa fall varit diskussion och i andra inte.

Man får inte heller av utskottets utlåtande reda på vilka former utskottet tänker sig för detta i framtiden. Man skall ju diskutera den saken vidare. Det vore önskvärt, om någon av utskottets ledamöter ville lämna kammarens medlemmar närmare upplysning om detta.

I likhet med herr Edberg vill jag uttala min förvåning över dröjsmålet i en viktig fråga. Det måste te sig ganska egendomligt att det skall ta så lång tid, innan en fråga av så väsentlig vikt för det nordiska samarbetet blir föremål för åtgärd.

Jag skulle emellertid speciellt vilja fästa uppmärksamheten vid två rekommendationer, som Nordiska rådet tagit

upp. Den ena gäller enhetliggörande av de nordiska trafikreglerna. Det framgår av den redogörelse, som här lämnas, att Nordiska rådet var enhälligt med två undantag, herrar Fast och Werner, som inte givit sin mening till känna, som det ibland brukar sägas, när man avstår från att votera. Nordiska rådet har alltså såvitt jag kan förstå uttalat sig för önskvärdheten av högertrafik i Sverige. Hur kan man annars få till stånd ett enhetliggörande av de nordiska trafikreglerna, om de nordiska länderna skulle ha både vänster- och högertrafik? Det skulle enligt min mening vara glädjande, om svenska folket också följde denna rekommendation, men när man ser på de preliminära gallupundersökningarna, är det tyvärr risker för att svenska folkets uppfattning kanske inte överensstämmer med Nordiska rådets.

Sedan, herr talman, är det en annan fråga, som kanske inte har något större politiskt intresse men som enligt min mening är av ganska stor vikt, nämligen att man får översättning av finska och isländska vetenskapliga arbeten till de andra nordiska språken. Det publiceras inte minst i vårt östra broderland mycket framstående vetenskapliga verk på finska. Det är ju mycket få svenska forskare som kan ta del av de utomordentligt intressanta bidrag som den finska och naturligtvis också den isländska forskningen lämnar. Vi har lättare att få del av vetenskapliga arbeten som publiceras praktiskt taget i vilket annat europeiskt land som helst än när det gäller dessa finska arbeten som är skrivna på finska. När man vet att den finska vetenskapen på många områden står i främsta ledet, innebär det en ganska stor förlust för svensk forskning att inte ha denna litteratur tillgänglig. Jag tycker därför, herr talman, att det är en ytterst värdefull rekommendation som Nordiska rådet här givit inte bara i det nordiska samarbetets tjänst utan

Redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation

i hela vetenskapens intresse, och jag hoppas att denna rekommendation mycket snart skall leda till åtgärder.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Herr Braconier och likaså herr Edberg hade inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, och det kan därför vara tämligen onödigt att ingå i något utförligt svaromål.

Herr Braconier ansåg emellertid det värdefullt om någon från utrikesutskottet eller Nordiska rådet ville för riksdagen tala om, vilka frågor som varit föremål för debatt eller väckt särskilt stort intresse. Jag vill då framhålla, att Nordiska rådets protokoll utdelas till alla riksdagens ledamöter, men det är väl med dessa protokoll som med riksdagsprotokollen, att de läses nog inte alltid så noga. Men man kan ju inte gärna tänka sig, herr Braconier, att i denna debatt tynga riksdagens protokoll med att rekapitulera vad som förekommit i Nordiska rådet och där varit föremål för diskussion.

När det gäller enhetliga trafikregler tycker jag att vi inte har någon anledning att diskutera denna fråga nu. Den blir ju föremål, antar jag, för en omröstning, och då får ju svenska folket säga vad det anser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl har nog missuppfattat mig. Vad jag efterlyste var att det i denna redogörelse skulle talas om, i vilka frågor det hade varit diskussion, just för att riksdagens ledamöter i de frågor där de hyser särskilt intresse skulle kunna veta, om det varit diskussion i Nordiska rådet och i sådana fall, då diskussion förekommit, kunna gå till rådets protokoll. Finner man att det inte varit någon diskussion i en viss fråga,

behöver man inte gå till Nordiska rådets protokoll. Det var inte min mening att vi skulle ha en diskussion i dessa frågor här.

Att jag tog upp trafikreglerna beror på att jag ansåg det vara ett nordiskt intresse att få enhetliga trafikregler. Det har framkommit i Nordiska rådet att majoriteten var klart inställd på att få enhetliga trafikregler, och jag har svårt att tänka mig att man kan nå samförstånd beträffande trafikreglerna, om man inte i alla nordiska länder har högertrafik.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Braconier tycks mena att de frågor som är föremål för debatt är av större intresse än andra frågor. Jag vet inte om man har den erfarenheten från den svenska riksdagen. Ser man på dagens debatt skulle det innebära, att ålfisket i Skåne skulle vara ett övervägande intresse för hela svenska folket, och det skulle jag näppligen tro att man kan säga. Det är väl i Nordiska rådet som i riksdagen, att det är inte alltid de stora frågorna som blir föremål för den längsta debatten.

Herr **von FRIESEN** (fp):

Herr talman! Med anledning av vad utrikesutskottets vice ordförande nyss yttrade skulle jag till honom eller någon av de närvarande regeringsrepresentanterna vilja rikta den frågan: Vad ämnar man på regeringshåll göra åt den viktiga sak, som för närvarande måste intressera på det nordiska planet, nämligen frågan om Färöarna?

Jag är fullt medveten om att frågan kanske får betraktas som retorisk, men jag anser i alla fall, eftersom jag står antecknad under utrikesutskottets betänkande, att det är befogat att i dag ställa den.

Översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Då utrikesutskottets ärade vice ordförande fortfarande totalt missförstår mig, vill jag påpeka att det beträffande vissa frågor i här aktuella redogörelse står att diskussion förekommit, i andra fall står det inte, ehuru så varit fallet. Så är t. ex. fallet beträffande frågan om den tullfria provianteringen. Det fordras endast några få bokstäver för att upplysa om att diskussion förevarit, så att vi skall veta, om vi har anledning att gå till protokollet för att få närmare upplysning.

Så naiv är jag verkligen inte, herr talman, att jag vill göra någon gradering av frågornas vikt endast med utgångspunkt från om det har förts någon diskussion om dem eller inte. Men det måste vara av väsentlig betydelse att veta huruvida diskussioner förevarit i Nordiska rådet — t. ex. om det kommit fram norska farhågor i samband med förslag om en gemensam ekonomisk marknad. Om det inte förekommer någon diskussion alls i den frågan, har man nämligen anledning tro att det inte har varit så stora motsättningar där.

Vad skall man annars ha Nordiska rådet till, om talarna inte där skall kunna framföra sina betänkligheter?

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Herr von Friesen drog fram konflikten på Färöarna, men den får vi väl ändå säga är en intern dansk konflikt. Inte kan vi här i den svenska riksdagen ställa oss upp och diskutera den saken. Det skulle vara alldeles orimligt!

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag hoppas att utrikesutskottets ärade vice ordförande verkligen *uppfattade* att min fråga var en smula retorisk. Jag är fullt medveten om att det är en fråga med mycket vida aspekter, men att det är en *nordisk* fråga lär väl ändå ingen kunna bestrida.

Men om Nordiska rådet icke anser sig ha kompetens att behandla den frågan, så bör väl den institution jag själv har äran tillhöra, Europarådet, vara den som ligger närmast till hands — om Nordiska rådet sålunda över huvud taget icke mäktar ta upp den till behandling.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

Före behandlingen av de olika anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t (punkt 9, s. 15—20) lämnat en översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlön m. fl.* (I: 150) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 185), i vilka hemställts att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att låta under kalenderåret 1956 verkställa vägbyggnader för ett sammanlagt belopp av 355 000 000 kronor, dels ock för budgetåret 1955/56 anvisa anslag till statliga väg- och brobyggnader.

Översikt över beräkningen av väkanslagen m. m.

der med ett sammanlagt belopp av 177 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Björnberg m. fl.* (I: 281) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 352), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen måtte besluta att dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande vissa i motionerna berörda vägbyggnadsproblem, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att den av Kungl. Maj:t förutsatta medelsförbrukningsramen för väginvesteringar för framtiden skulle redovisas i anslutning till Kungl. Maj:ts anslagsäskanden, dels uttala att den i 5-årsplanen för vägväsendets upprustning förutsatta investeringsramen borde komma till utförande, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att låta under kalenderåret 1956 verkställa vägbyggnader för belopp av tillhoppa 355 000 000 kronor, dels ock för budgetåret 1955/56 anvisa anslag till statliga väg- och brobyggnader med ett sammanlagt belopp av 177 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 281 och II: 352, i vad de avsåge förslag om en fortlöpande redovisning av den för den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten avsedda investeringsramen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 281 och II: 352, i vad de avsåge förslag om fullföljande planen för vägväsendets upprustning, av den i det föregående berörda femårs-icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 150 och II: 185 samt I: 281 och II: 352, i vad de avsåge förslag om återgång till den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 281 och II: 352, i vad de avsåge förslag om utredning

av frågan om vägbyggandets lämplighet som sysselsättningsobjekt m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 277 och II: 354 samt I: 332 och II: 384, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i frågan om intagning av enskilda vägar till allmänt underhåll;

VI. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i övrigt anfört.

Reservationer hade vid denna punkt avgivits

a) av herrar *Ohlon, Sundelin, Alfred Nilsson, Svärd, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Ljungskile, *Staxäng, Widén* samt *Löfroth* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet under I., II. och III. bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 281 och II: 352 såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av Kungl. Maj:t förutsatta medelsförbrukningsramen för den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten måtte för framtiden redovisas i anslutning till vederbörande anslagsäskanden;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 281 och II: 352 såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:ts kommande förslag och beslut rörande väginvesteringarna måtte avse ett fullföljande av den i det föregående berörda femårsplanen för vägväsendets upprustning;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 150 och II: 185 samt I: 281 och II: 352, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta om återgång till budgetårsberäkning av anslagen till den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten;

b) av herrar *Svärd, Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet under IV. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 281 och II: 352, i vad de av-

Översikt över beräkningen av vägsanlag m. m.

såge förslag om utredning av frågan om vägbyggandets lämplighet som sysselsättningsobjekt m. m., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförde.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! På denna punkt föreligger en reservation av hr Ohlson jämte nio andra ledamöter av utskottet. Reservanternas har anslutit sig till den motivering som kommit till uttryck bland annat i motionerna I: 150 och II: 185 och som syftar till en återgång till budgetårsberäkning av anslagen till den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten samtidigt som man bibehåller den med anslagen avsedda verksamhetens arbetstekniska anknytning till kalenderår. Enligt vår mening föreligger i dagens läge så mycket större skäl att anpassa anslagsbeloppen efter det faktiska medelsbehovet, då reservationsmedelsbehållningen på grund av den av Kungl. Maj:t beslutade investeringsbegränsningen väntas bli särskilt stor vid innevarande budgetårs slut.

Någon djupplöjning av frågan såsom den nu föreligger torde knappast vara behöfvlig, detta inte minst med tanke på den utförliga debatt som i följd fördes i samband med behandlingen av automobilskattefrågan. Jag nöjer mig därför med att med det anförda yrka bifall till föreliggande reservation 1 a) under punkt 5 i utskottsutlåtandet.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Frågan om vägväsendets upprustning är icke ny. Vi har i denna kammare haft anledning att under flera år omsorgsfullt penetrera de problem som är förknippade med utbyggnaden av vårt vägnät. Vi kan väl i alla fall — även om meningarna i vissa stycken går isär — vara överens om att allt icke är så väl beställt som man kunde ha anledning att önska.

När vi från högerpartiet under flera år begärt en intensifiering av vägbyggandet, är detta resultatet av mycket noggranna överväganden. Jag tror inte att någon här i kammaren vill göra gällande att vi därvidlag skjutit över målet. Vi har bara varit på det klara med att den ansvällning av fordon, som vi kunnat konstatera och som vi också från alla håll bort förutse, fordrar större och bättre vägar. Bilisternas växande skara är ett bevis på att vi uppnått en högre levnadsstandard. Det är således icke genom en skärpt beskattning på bilismen utan genom en snabb utbyggnad av vägväsendet som vi skall möta människornas klart uttalade önskemål i denna fråga.

I enlighet med dessa allmänna grundsatser har vi från högerpartiet krävt att den förra året beslutade femårsplanen för vägväsendets upprustning skall förverkligas. Detta innebär icke att man nödvändigtvis varje år måste bygga för just det antal miljoner som angavs i den plan jag nyss nämnde. En viss förskjutning mellan det ena eller det andra året kan bli nödvändig. Men en sådan förskjutning får icke bli av den storleksordning, att ett fullföljande av femårsplanen omöjliggöres. Enligt vår uppfattning är det beslut som Kungl. Maj:t fattat tyvärr av den innebörden, att vi måste sluta oss till att femårsplanen redan nu är i fara. Den medelsförbrukning som Kungl. Maj:t angav för år 1954 understeg väsentligt det belopp som borde kommit till användning om anslagen under motsvarande tid fått vara avgörande. Än större blir skillnaden under kalenderåren 1955 och 1956 om Kungl. Maj:ts intentioner, såsom de nu redovisats, kommer att följas. Enligt de beräkningar som vi gjort och som finns redovisade i motion nr 352 skulle det vara nödvändigt att fördubbla investeringsverksamheten under de tre senare åren av femårsplanen, såvida denna vid utgången av femårsperioden skulle vara vägleddan-

Översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

de för investeringarnas storlek. Möjligheterna att ta igen dessa avsevärda belopp under dessa tre år framstår för oss som hypotetiska. Vi kan icke skaffa maskiner så snabbt och i den utsträckning som skulle fordras och icke heller synes det oss möjligt att tillgodose det behov av arbetskraft som skulle erfordras. Om Kungl. Maj:t sålunda icke har för avsikt att utvidga medelsförbrukningsramen för 1955 och 1956 är det enligt vår uppfattning liktydigt med att vi under ytterligare en lång tid får dragas med ett vägväsende som icke på något sätt motsvarar berättigade krav på detsamma.

Det system som Kungl. Maj:t nu använder sig av, att i riksdagen begära anslag till väginvesteringar och sedan med reducerade medelsförbrukningsramar torpedera riksdagens beslut om vägbyggandets intensitet, har även en annan sida. Det är nämligen på det sättet, att automobilskatternas höjd är beroende av väganslagen. Om således väganslagen icke kommer till användning innebär detta i realiteten att vi tagit ut för höga skatter av bilisterna. I så fall bör skattesatserna anpassas icke till anslagen utan till medelsförbrukningsramarna. Vi får säkerligen anledning att ta upp denna fråga i samband med bevillningsutskottets betänkande i anledning av våra motioner på den punkten, men jag har redan nu velat fästa kammarens uppmärksamhet på det samband som här finnes. Vi har fått ett överskott i automobilskattemedlens specialbudget, som är av en sådan storlek att det hos bilisterna måste uppstå ett betydande och berättigat missnöje över det sätt på vilket de utsetts till en speciell strykpojke ur skattesynpunkt.

När vi i vår motion och i den till utskottsbetänkandet fogade reservationen yrkat, att anslagen för nästa budgetår bör reduceras med hälften jämfört med Kungl. Maj:ts förslag och samtidigt föreslagit att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att verkställa vägbyggnader

för samma belopp som det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget, är detta till en del beroende på det stora överskott som jag nyss nämnde. Detta är emellertid icke den enda orsaken. När vi för ett par år sedan beslöt att lägga om väginvesteringsanslagen från beräkning per budgetår till en beräkning per kalenderår, gjorde vi detta därför att ett sådant system skulle underlätta planerandet av vägbyggandet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Vi har däremot icke från vårt håll gått med på att bilisterna genom denna omläggning skulle tvingas att lämna staten ett stående och ständigt växande räntefritt lån. Ur planeringssynpunkt är det för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till fyllest med beställningsbemyndiganden. Pengar finns och finns i överflöd utan en sådan speciell anordning.

Nu har emellertid det egendomliga inträffat, att regeringen, som varit förespråkare för detta nya system med den uttryckliga motiveringen att det skulle underlätta planeringen, själv i viss mån saboterar systemet i fråga. På denna punkt är, såvitt jag förstår, såväl utskottets majoritet som vi reserverar på samma linje. Hur skall det vara möjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att åstadkomma en vettig arbetsplan när Kungl. Maj:t icke meddelar verket, hur mycket det får bygga, förrän ett par månader gått på det nya året? Det måste under sådana förhållanden bli både dyrare och sämre, och för detta har ingen annan än Kungl. Maj:t ansvaret.

Vi är fullt medvetna om att det kan ha sina svårigheter att exakt ange den medelsförbrukningsram som skall gälla för väginvesteringarna ett år i förväg, men det måste ändå kunna ställas det kravet på regeringen, att den redovisar ett minimibelopp för det årets investeringar, för vilka den begär anslag av riksdagen. Debatten i denna kammare om vägbyggandet blir ju en ren skenfäktning i och med att Kungl. Maj:t

Översikt över beräkningen av vägsanlag m. m.

genom medelsförbrukningsramarna sedan själv avgör hur mycket vägar som skall få byggas under ett år. Jag vill därför, herr talman, uttala min förvåning och mitt beklagande över Kungl. Maj:ts nonchalans mot riksdagen och mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och mot bilisterna i denna fråga.

I vår motion har vi vidare anfört vissa synpunkter på vägbyggandet. Vi har begärt en utredning om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation och arbetsformer, om vägbyggandets lämplighet som sysselsättningsobjekt och om säsongutjämnings effekt i kostnadshänseende. Huvuddelen av dessa anslag kommer att behandlas i ett senare sammanhang, men eftersom utskottet ansett sig böra taga upp en del av våra förslag redan nu vill jag, herr talman, säga några ord om hur vi ser på detta problem.

Det är givetvis inte fråga om att man utan vidare skall bortse från angelägenheten av en viss säsongutjämnning inom vägbyggandet — en sådan är säkerligen nödvändig. Vad vi däremot vill är att man skall få klart för sig, så långt detta är möjligt, vilka arbetsmoment som är mest lämpliga och minst kostnadsdragande vid vinterarbetena. Vi vill veta, om det är nödvändigt att vägbyggandet bedrives i den omfattning som nu är fallet under den kalla årstiden. Vi vill ha en undersökning för att utröna, om det finns andra liknande arbeten, som är bättre lämpade att utföras under vintermånaderna än vägarbetet.

Själva vägbyggandet har undergått en radikal förändring och sker nu i stor utsträckning på maskinell väg. Det har helt enkelt ändrat karaktär. Detta får man ta hänsyn till när det gäller sysselsättningen av icke kvalificerad arbetskraft. Vi tycker att det är så mycket som hänt, att frågan är värd en närmare utredning. Det vore av intresse att få klarlagt, vad det kostar att bygga vägar på vintern jämfört med vad det kostar på sommaren. Om folk kommer

underfund med — vilket många förmodligen redan gjort — att statsmakterna inte drar sig för att betala så och så mycket — kanske miljoner — för att få ett visst vägbygge gjort under vintern, blir deras intresse av att under den varma årstiden pressa kostnaderna inte så stort. Jag tror att man genom en redovisning av skillnaden stärker kostnadsmedvetandet hos dem som sysslar med vägbyggandet.

Jag får som sagt anledning att senare ta upp denna fråga i samband med en del andra spörsmål, vilka vi även anser bör närmare utredas. Jag slutar med att yrka bifall till reservationerna 1 a) och 1 b), och jag kommer senare att ställa ett yrkande om bifall även till reservationen nr 2.

Herr JOHANSSON i Kastanjegården (fp):

Herr talman! Vid fjolårets riksdag väckte herr Nilsson i Steneberg i första kammaren och jag här i kammaren jämte ett flertal andra ledamöter motioner om att riksdagen måtte besluta, att intagning av enskilda vägar för allmänt underhåll skulle ske i väsentligt ökad omfattning. Statsutskottet vitsordade, att den underhållsskyldighet, som åvilar de enskilda väghållarna, i många fall är mycket betungande. Här om råder inte heller några tvistigheter. Där nya vägar dragits fram, är underhållet i vissa fall nästan omöjligt att utföra.

Statsutskottet skrev emellertid också, att det syntes som om vi motionärer inte hade tagit hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna av ett beslut i den riktning vi förordat. Men i alla de fall, där jag som ledamot av vägnämnden har varit med om att besluta, att en enskild väg skall tagas in till allmänt underhåll, har de som haft med vägen att göra måst förbinda sig att ställa vägen i ordning. Underhållet av vägarna blir ju ovillkorligen mycket dyrare än när vägkassan får sköta det

Översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

rationellt med sina moderna maskiner. Det är inte tu tal om att här kunde göras en del besparingar — det skulle alltså inte, som många tycks tro, bli något slöseri med pengar. Jag är övertygad om, att ifall väghållningsdistriktens maskiner komme till användning på de vägar det är fråga om, skulle det inte bli så mycket att göra som nu.

Vi har i år återkommit med ungefär samma motion och föreslagit, att man skulle ta in minst 50 mil vägar varje år. Men nu säger utskottet, och det är angeläget att påpeka, att en successiv förbättring måste ske. Om man begär en sådan, kan det väl inte bli tal om en kortare sammanlagd vägsträcka.

Dessutom har utskottet påpekat att en åtgärd av stort värde skulle vara om medel för erforderliga istandsättningsarbeten avsattes i vederbörande flerårsplaner och utskottet förutsätter att så framdeles kommer att ske. Ja så mycket bättre om det inte dröjer för länge.

En gång när vägarna intogs till allmänt underhåll motiverades detta bl. a. med att större belopp kunde utgå till småvägar. Särskilt jordbrukare på de platser, där nya vägar har dragits fram, har en mycket betungande underhållsplikt. Det kan vara fråga om en glesbebyggelse med åtta, nio hus, och till dem går slakteribilar, bageribilar och andra bilar och sliter dessa vägar, som ju inte underhålls, varför det till sist blir nästan omöjligt att komma fram på dem.

Jag har naturligtvis intet annat yrkande att ställa här än om bifall till vad utskottet föreslagit, men jag har velat påpeka hur nödvändigt det är att något göres på detta område. Det får inte dröja hur länge som helst, och det torde väl ändå taga en icke ringa tid i anspråk att få in dessa vägar till allmänt underhåll. Ju förr man kunde påbörja detta, desto bättre vore det. När man i fjol underströk att det borde tas in mera vägar, visste man att det 1951

togs in 17 mil sådana vägar, men efter detta konstaterande tog man bara in 13,6 mil för allmänt underhåll. Utvecklingen går alltså i alldeles motsatt riktning mot vad både vi och utskottet trott och detta är säkerligen felaktigt.

När utskottet nu rekommenderar en snabbare takt tror jag således att detta är mycket välbetänkt — jag vet bara inte hur det skall gå till. Vi får väl på nytt komma med en motion i förhoppning om att utskottet skall inta en mera positiv ställning än hitintills.

Herr MALMBORG i Skövde (fp):

Herr talman! För egen del har jag tyvärr inte haft tillfälle att delta i handläggningen av sjätte huvudtiteln, vare sig i avdelningen eller i utskottet, men jag dristar mig ändå att säga några ord. Jag anknyter därvid till den reservation under punkt 5 som är betecknad 1 a).

Denna reservation skiljer sig från majoritetens förslag i tre väsentliga punkter. Till att börja med förutsätter man att medelförbrukningsramen för den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten skulle redovisas i samband med vederbörande anslagsäskanden, såsom nu sker beträffande kommunikationsverken. Vidare föreslås att den framlagda femårsplanen för vägväsendets upprustning fullföljes. I en tredje punkt slutligen är det fråga om investeringsramarnas anknytning till kalenderår. Reservanterna är ense med utskottsmajoriteten därom att det är till mycket stor fördel att få dessa investeringar knutna till kalenderåret, men däremot menar de att kostnadsberäkningar och anslagsäskanden inte bör läggas fram kalenderårsvis utan bör följa budgetåret. Om anslagen knytes till kalenderår kommer det nämligen efter hand att uppstå mycket stora reservationsbehållningar och detta innebär ingenting annat, än att man tar ut förskott av skattemedel på ett sätt som inte svarar mot de nödvändiga kraven.

Översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att föredragande statsrådet i propositionen gör ett uttalande där han anknyter till den femårsplan som lades fram i fjol. Vi har hört det där resonemanget tidigare men det återkommer här. Det sägs där att det vid förändringen av skattens storlek förutsattes, att inkomsterna skulle komma att överstiga utgifterna under de första budgetåren av femårsperioden, men mot slutet av perioden väntades anslagsbehovet bli större än de inflytande bilskattemedlen, varför utgifterna komme att i stort sett balansera varandra.

Den utveckling som här skisseras har näppeligen senare inträffat. Inkomsterna har i stället ökat mycket mera än man då räknade med. Å andra sidan har utgifterna på grund av Kungl. Maj:ts begränsning av investeringsramarna blivit mindre och därför har tillgången på pengar blivit avsevärt större än vad man vid framläggandet av femårsplanen kalkylerade med.

Jag har här en tabell som visar motorfordonsbeståndets utveckling sedan 1924. Jag skall inte dra dessa siffror utan bara notera ett par. Den 31/12 1953 hade vi 431 000 personbilar och motsvarande datum 1954 närmare 540 000. Det är således en utomordentligt kraftig ökning på över 100 000. Bilskatteutredningen, vars utredning och förslag låg till grund för propositionen om femårsplanen, räknade med att vi den 1 januari 1959 skulle ha ett personbilsbestånd av 570 000. Denna siffra, mina damer och herrar, har vi således praktiskt taget nått redan vid årsskiftet 1954/55. Ja, det är kanske litet i överkant — vi hade ju 540 000 — men efter denna tidpunkt har bilbeståndet spåtts på bra, så att vi väl nu är framme vid 570 000 bilar.

Man beräknar så olika på skilda håll. Vi har i tidningarna sett en uppgift om hur man inom industriens utredningsinstitut har bedömt denna sak. Därifrån meddelas som resultat av en prövning,

att vi mot slutet av år 1960 torde ha mellan 1 miljon och 1 200 000 personbilar. Det kan man kalla differens på åtskillnad i fråga om resultat av beräkningar. Utvecklingen hittills har väl ändå visat, att industriens utredningsinstitut nog bedömt frågan mera realistiskt än vad bilskatteutredningen på sin tid gjorde.

Jag har här en tabell, som visar, att vi vid utgången av budgetåret 1953/54 hade ett underskott på specialbudgeten på ca 30 miljoner kronor och 1954/55 ett underskott på 20 miljoner kronor, men för 1955/56 beräknar vi ett överskott på ca 20 miljoner kronor.

Om man sedan ser på de beräkningar, som är gjorda beträffande inkomsterna på vägväsendet och utgifterna för det samma, vilka återfinnes såväl i propositionen som i utskottsutlåtandet, finner man, att det ursprungligen räknats med att vi 1955/56 skulle ha en inkomst på 825 miljoner kronor. Den har emellertid sedan uppräknats till 865 miljoner kronor och för dagen ytterligare till 870 miljoner kronor. Det skulle inte förvåna mig, om detta tal komme att stiga. Om jag i detta sammanhang tar upp utgifterna, innebär det hela, att det blir ett högst betydande överskott. Ja, herr talman, om man tar med i bilden också de 50 miljonerna på bilaccisen, skulle överskottet bli 131,3 miljoner kronor, ett belopp som får tillgodoföras automobilskattemedlens specialbudget. Det redovisas i propositionen, att vid slutet av budgetåret 1953/54 en reservationsbehållning förefanns på 290,75 miljoner kronor, och den har ökat och kommer att öka högst avsevärt.

De här anförda konkreta siffrorna tyder ovillkorligen på, herr talman, att reservanterna har rätt, när de i reservationen säger, att utvecklingen av systemet har lett till att vi har fått en för hög förskottsuttagning av skattemedlen och att det alltså finns verkliga motiv för att företa en reducering av skatten.

Översikt över beräkningen av väkanslagen m. m.

Nu har reservanterna, som jag inledningsvis antydde, fört det resonemanget, att de vill behålla investeringsramen i kalenderår men att de vill återgå till budgetårsberäkning för anslagen. Jag skall inte närmare uppehålla mig vid förutsättningarna för att få en sådan anordning till stånd. Jag tycker, att de är mycket klart och tydligt redovisade i reservationen. Jag har den bestämda uppfattningen, att det utan svårigheter låter sig göra att få ett sådant system genomfört. Detta medför också den stora förmånen, att vi slipper de stora ökningarna av reservationsanslagen och kan få en beskattning, som är anpassad efter det verkliga behovet.

Herr talman! Jag kan i övrigt understryka vad herr Staxäng anförde beträffande de två första huvudpunkterna i reservationen. Med stöd av vad jag här anför vill jag yrka bifall till reservationen under punkten 5 nr 1 a).

Herr ANDERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Det tycks som om de, som hittills haft ordet, uteslutande har hållit sig till reservationerna, motiverat dem och anslutit sig till dem. Jag skall nu be att få säga några ord från utskottets sida.

Man kan gärna dela upp det förevarande ärendet i tre stora frågor, kring vilka diskussionen kunde röra sig. De förekommer i reservationerna och har också tagits upp här. Den ena av dessa frågor rör förslaget, att riksdagen, när den beslutar ett anslag för vägändamål, samtidigt skall besluta medelsförbrukningsramen, hur mycket som skall användas av anslaget för den tid, som det avser. Så sker ju inte nu, utan riksdagen ger enligt Kungl. Maj:ts förslag ett anslag, och Kungl. Maj:t bestämmer sedan investeringsramens storlek. Hur skulle det bli, om reservanternas förslag gick igenom? Såvitt jag kan se, måste såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som departementet redan när

de gör upp sina förslag till riksdagen även ta upp medelsförbrukningsramen och bestämma dess storlek. Vad gäller vägbyggnadsarbeten skulle detta betyda att t. ex. för kalenderåret 1956, som vi nu behandlar, måste myndigheterna redan i slutet av år 1954 ha fullt klart för sig, hur mycket pengar som skall användas för sådana arbeten under 1956. Det är ju en orimlighet. Alla vet, hur konjunkturer, arbetsmarknadsförhållanden o. s. v. kan skifta, och jag anser det fullkomligt klart att hänsyn måste tagas till dessa skiftningar även när det gäller vägarbetena. Så har ju också i viss mån skett när kommunikationsverkens planer gjorts upp och beslut fattats därom. Det är emellertid omöjligt att ta en sådan hänsyn, om reservanternas förslag nu skulle bifallas. Men för att underlätta arbetet med planläggningen har vi inom utskottet gjort det uttalandet, att bestämmandet av medelsramen för ett kalenderår bör ske i så god tid att det inte kommer att uppstå några svårigheter beträffande planläggningen.

Jag kommer sedan till frågan om återgång från kalenderårs- till budgetårsberäkning i fråga om medelsanvisningen. Detta är i mångt och mycket en skattefråga, och den får vi ju senare ta ställning till, men i varje fall har saken diskuterats så utförligt — det har herr Löfroth rätt i — under fjolårets riksdag, att det inte nu finns någon anledning att ta upp en längre debatt på denna punkt. Vägmyndigheterna har för sin del alltid varit intresserade av att kunna hålla sig till kalenderår i vad gäller byggandet av vägar, då man därigenom får en bättre överblick över det hela och större möjligheter att planlägga och ordna arbetet. Av detta skäl vill varken vägmyndigheterna eller utskottet vara med om en återgång från kalenderår till budgetår.

Från reservanternas sida talas det om att det nu hopas automobilskattemedel som inte omedelbart kommer till an-

Översikt över beräkningen av vägsnåren m. m.

vändning. Det är riktigt att det inflyter mera pengar än som användes, men vi vet inte hur förhållandena kan komma att ställa sig; det kanske inte dröjer så länge, innan dessa pengar behöver tas i anspråk. Det talas om att bilismen nu förskottar medel för andra halvdelen av kalenderåret, men om man följer reservanterna, kan man komma i en situation, där det blir tvärtom. Vi skall nämligen komma ihåg att på andra halvdelen av ett kalenderår faller de största vägutgifterna och de minsta inkomsterna av bilskattemedel. Om det då inte finns några reservationer eller fondmedel att tillgå, måste staten släppa till pengar på annat sätt. I detta sammanhang vill jag påpeka att det kanske inte är automobilskattemedelsfonden som ökar så mycket, utan reservationerna, men i realiteten är det ju inte någon skillnad, eftersom pengarna skall användas till samma ändamål.

Det som jag nyss här sagt om medelssramen kan också gälla reservanternas yrkande beträffande femårsplanen. När vi inte ens vet, hur de ekonomiska förhållandena och läget på arbetsmarknaden kan komma att gestalta sig om ett eller två år, kan vi ju inte, såsom reservanterna vill, binda oss för fem år framåt.

Jag kan sålunda inte finna att reservanterna har något sakligt starkt underlag för sina yrkanden.

Jag skulle vidare vilja säga några ord om det yrkande i högerreservationen, som herr Staxäng här tagit upp och som grundar sig på en motion om en utredning rörande vägväsendets lämplighet som sysselsättningsobjekt och om säsongutjämnings effekt i kostnadshänseende m. m. Vi har inom utskottet inte kunnat finna att vad motionärerna anför i sin motion utgör ett tillräckligt underlag för ett förslag om utredning, och man skall väl inte begära utredningar utan att det föreligger starka skäl därför. Frågan om säsongutjämnningen inom väg- och vattenbyggnads-

verkets område har ofta behandlats här i riksdagen, och riksdagen har varit ense med utskottet därom, att även om det blir något dyrare att utföra vissa arbeten såsom vinterarbeten, måste man göra detta för att få en någorlunda jämn sysselsättning. Men det är klart att man härvidlag måste hålla sig inom rimliga gränser. Att ge sig in på en utredning på denna punkt skulle nog inte heller medföra några särskilda resultat med hänsyn därtill, att vägförvaltningarna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måste från fall till fall ta ställning till detta problem. Det är många olika omständigheter som härvidlag spelar in och som gör att man inte på förhand kan dra upp några bestämda riktlinjer för hur man skall handla.

Jag är tacksam för att departementschefen, arbetsmarknadsmyndigheterna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under fjolåret har kommit till det resultatet, att man skall hålla en någorlunda jämn sysselsättning bland vägarbetarna över hela landet — detta är dock inte möjligt i hela Norrland, för vilket vissa undantag har måste göras.

När man sedan kommer in på bedömandet av arbeten, vägarbeten eller andra, som sysselsättningsobjekt, kommer man ju in på arbetsmarknadsstyrelsens område. Jag vet att arbetsmarknadsstyrelsen mycket noga följer med på detta område. Även om vägarbete som sysselsättningsarbete inte är på grund av maskinarbetet så lämpligt som under gångna tider, är det dock mycket vägarbete som har utförts under senare tid och kommer att utföras som sysselsättningsarbete därför att man inte kan finna något lämpligare. Jag menar nu arbete med vägbygge, inte med beläggningar. Jag kan nämna att ett stort vägbygge i södra Sverige, som är lämnat på entreprenad för 700 000 kronor, inte hade blivit mer än 20 000 kronor billigare, om entreprenören inte hade behövt följa bestämmelserna i entreprenadhandlingen om att viss del av

Översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

arbetena skulle ske på vintern. Förhållandena kan naturligtvis vara olika i olika delar av landet, men där måste tydligen vägarbetet ha varit lämpligt som sysselsättningsarbete.

Jag vet inte om jag behöver säga något beträffande herr Johnssons i Kastanjegården anförande rörande de enskilda vägarna. Det föreligger ingen reservation i den frågan. Jag tycker det skulle ha varit uppenbart för alla dem som skrev på motionen, att man inte kan fastslå att precis 50 mil enskilda vägar årligen skall tas in till allmänt underhåll. Man får väl anlägga någon annan måttstock. Det är ett par saker jag vill erinra herrarna om som betyder förbättringar i detta avseende. Det ena är utskottets förslag nu, att enskilda vägar vid intagningen till allmänt underhåll skall iordningställas med allmänna medel, såvida det inte är ett bolog eller ett kraftverk som skall anlägga vägen. Denna regel har tillämpats på många håll inom vägförvaltningarna, men inte överallt. Vidare blir det enligt uppgifter från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen en mycket enklare utredning i alla de fall, som avser prövning av intagning av enskilda vägar till allmänt underhåll.

Till slut vill jag erinra om vad utskottet har sagt beträffande bidragen till underhållet av enskilda vägar. Dessa bidrag har blivit till stor hjälp för alla de enskilda vägarna i landet. Med hänsyn till det ökade bilbeståndet och trafikens intensitet och karaktär på ifrågavarande vägar har vi gått med på att föreslå Kungl. Maj:t att göra en omprövning av procentsatserna i fråga om bidrag till detta underhåll.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von SETH (h):

Herr talman! Min vän herr Andersson i Malmö var förespråkare för utskottsmajoriteten och yrkade bifall till

utskottets förslag. Men jag konstaterar med glädje att den gamle överrevisorn i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lyste fram då och då och att det fanns en del som tydde på att han hade en viss välvilja även mot reservanterna.

1954 års riksdagsbeslut beträffande femårsplanen var en glädjande tilldragelse för dem som arbetade med vägarna och var ett gott grepp för att komma till rätta med den eftersläpning som otvetydigt finns på vägväsendets område. Bilismen har ju ökat språngartat, men vägarbetena har inte ökat språngartat och till och med tidvis stått stilla. Därför kan vi, som är intresserade av vägväsendet, inte hålla tyst med att regeringens beslut av den 25 februari var en återgång till sämre förhållanden.

Nu förstår vi fuller väl — och detta kommer säkerligen vägministern, herr statsrådet Hjalmar Nilson, att framhålla när han tar till orda — att den sektor av arbetsmarknaden, som kan ställas till förfogande för vägbyggnad och vägunderhåll och annat sådant, tyvärr måste begränsas ganska kraftigt för att arbetskraften skall räcka till för de andra områden inom samhället som pockar på att bli delaktiga av den mer eller mindre ringa tillgången på arbetskraft. Det är naturligtvis fullt riktigt detta, men man kan ändå fråga sig, om inte mera kan göras genom att mekanisera, utlämna arbeten till entreprenörer som har tillgång till moderna maskiner, som nu under vissa tider måste stå stilla på grund av att inte entreprenaderna räcker till. Svårigheter är ju till för att övervinnas.

Jag har ingen anledning att hårt kritisera vägministern. Jag skulle vilja säga, att det är svårt att komma till tals med finansministern och med arbetsmarknadsstyrelsen, men det hade varit önskvärt att statsrådet Hjalmar Nilson än kraftigare hade framhållit vägväsendets befogade önskemål för att vi inom vägväsendet skulle kunna

Översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

knappa in på den, som jag förut talat om, ofrånkomliga eftersläpningen. Jag skall inte vidare uppehålla mig vid denna sak, men jag har velat betona detta.

När det sedan gäller bilskattemedlen och att ta ut dessa i förskott har herr Staxäng yttrat sig på sådant sätt, att jag ber att få instämma med honom i denna sak. Vad man emellertid när det gäller vägväsendet nu måste se till är att planera framåt och planera i tid, så att det inte uppkommer en situation där man kör fast. Ty vi har i dag kört fast på vissa svårigheter i fråga om planeringen av vägväsendet!

I årets remissdebatt hade jag tillfälle framställa en fråga till statsrådet Hjalmar Nilson om hur det låg till med rikshuvudväg nr 1, d. v. s. den planering för omläggning av vägen som pågått sedan flera år genom Jönköpings län på sträckan Huskvarna och norrut. Då svarade statsrådet Nilson välvilligt, att han hoppades att den planering av arbeten, som pågått under 1954, skulle kunna ge ett gott resultat redan under förvintern eller våren 1955.

Vad har då hänt på denna vägsträcka? Jo, man har stött på oanade svårigheter, vilka varken statsrådet eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan hjälpa, eftersom de beror på gamla försyndelser. Man har nämligen inom Huskvarna stad drivit en bygghus på sådant vis, att det nu uppstått ytterligare svårigheter att genomföra projektet med igångsättandet av ombyggnaden av denna rikshuvudväg från Huskvarna över Gränna och norrut. Trafikintensiteten under högsäsong uppgår till över 5 000 fordon per dygn. Varje dygn inträffar flera olyckor med skada på materielen. Tyvärr händer ofta allvarliga personskador, och det är ingalunda sällsynt att människor får sätta livet till. Vägförvaltningen, länsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och även vägministern är högst

angelägna om att man skall få arbeten till stånd där, men på grund av att försyndelser begåtts — jag anklagar ingen särskild för dessa — har planeringen råkat i ett dödläge. Den planering, som statsrådet syftade på vid remissdebatten i januari, har nu fått läggas om, och man har kommit till det resultatet, att rikshuvudvägen vid sin utfart norrut från Huskvarna riskerar att få skjutas ned till Vätterns strand och kanske i vissa fall ända ut i sjön Vättern. Detta medför ökade kostnader, och framför allt kommer detta arbete att fördröja byggandet och färdigställandet av denna nödvändiga vägsträcka.

Jag har med detta exempel velat framhålla, att man borde ta lärdom av de försyndelser i fråga om brist på planering som begåtts och i tid sätta in alla tillgängliga krafter för att planera för rikshuvudvägarnas sträckning. Vi förstår fuller väl alla dem som sysslar med vägar och vägorganisation när de menar, att allt ingalunda kan göras vare sig under ett år eller under en femårsperiod, men man bör redan nu planera så att inte byggnationen inom städer och samhällen och även på landsbygden sker så, att den lägger allvarliga hinder för blivande vägförbättringar.

Herr talman! Med dessa ord har jag velat understryka de spörsmål, som framför allt ligger oss om hjärtat inom Jönköpings län men som säkert är av mycket stor betydelse för planerandet av hela vårt vägväsende för mycket lång tid framåt.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon större anledning att nu här på samma sätt som i fjol diskutera frågan om kalenderårs- eller budgetårsberäkning av vägenslagen. Riksdagen fattade förra året ett beslut, som väl kan anses vara ett principiellt ställningstagande. Det skulle i dag inte gagna så mycket, om vi ginge tillbaka

Översikt över beräkningen av väkanslagen m. m.

och upprepade de skäl som den gången användes. De skäl för den kalenderårsberäkning vi nu har och som den gången anfördes äger alltså sin giltighet, inte minst när man ser på detta spörsmål från praktiska utgångspunkter.

Frågan om sysselsättningen, som också här tagits upp från olika håll, är ju en av huvudpunkterna för vägväsendet för närvarande. Att vi också därvidlag har kännning av den situation som i dag råder i vårt samhälle är ganska naturligt. När vi har för hög sysselsättning över huvud taget måste staten på olika områden begränsa sina egna uppgifter, och detta har inte spårlost kunnat gå vägväsendet förbi. Jag vill i detta avseende endast peka på att, medan åtskilliga andra ytterligt angelägna områden fått anslag och ramar beskurna, har vägväsendet för närvarande en ram som är lika stor som den i början av föregående år fastställda. Man har inte behövt gå under den ramen trots olika svårigheter beträffande arbetskraften på en mångfald andra områden.

Herr Staxäng ställde frågan hur det i denna situation skulle gå med femårsplanen. Jag skulle där kunna erinra om att utvecklingen inom vägväsendet under de senaste åren väl visat, att det finns betydande möjligheter att snabbt öka ut sysselsättningen inom detta område, om arbetskrafttillgången gör detta möjligt. Jag tror alltså att man har möjligheter att i stort fullfölja femårsplanen, om sysselsättningsgraden i det svenska samhället i fortsättningen inte tvingar till begränsningar av den art som vi för närvarande har. Utvecklingen exempelvis under 1952 och 1953 visar att det är mycket svårt att ens en kortare tid i förväg bedöma sysselsättningsmöjligheterna. Jag kan bara säga att varje möjlighet, som yppar sig, kommer att begagnas för att utöka sysselsättningen inom vägväsendet.

Det har påtalats att ramen för innevarande kalenderår fastställdes så sent som den 25 februari, och jag är medveten om att detta kan medföra och har medfört vissa olägenheter för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planeringsarbete. Å andra sidan var det fråga om att dröja så länge som möjligt i förhoppning att det, om man väntade, skulle bli större förutsättningar för en utvidgning av ramen än man tidigare antog. Om ramen fastställts tidigare hade det alltså varit risk att den kunnat komma att bli snävare, och det var detta vi ville undvika då vi dröjde med fastställandet av ramen så länge som denna gång skedde.

Frågan om sysselsättningsobjekt, säsongsutjämning och andra ting, varom i en högermotion har påkallats utredning, är väl knappast ett spörsmål som huvudsakligast berör vägväsendet. Där är man inne på en fråga som har så väsentliga beröringspunkter med arbetsmarknaden i övrigt, att ställningstagandet till de motionsledes framförda yrkandena snarare bör ske i annat sammanhang än i samband med diskussionen av vägfrågorna. Om man ger sig in på en utredning av detta slag kommer man enligt min mening in på överväganden som mera har sammanhang med arbetsmarknadsproblemen än med vägfrågorna.

Herr von Seth var inne på önskvärdheten av att planera för framtiden och planera i tid. Jag är fullt ense med herr von Seth på dessa områden, och jag anser mig kunna säga att väg- och vattenbyggnadsverket vad gäller planeringsverksamheten numera har fått sådana resurser, att verket kan anställa all den personal verket anser sig behöva för planeringsarbete.

Jag kanske inte har någon anledning att ta upp lokala problem här, men eftersom herr von Seth talade om situationen utefter vätterstranden i Jönköpings län, beklagar också jag att man där stött på svårigheter som ingen

Översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

kunde förutse, men som man allt emellanåt möter vid vägplaneringen. Med den utrustning på planeringsområdet som väg- och vattenbyggnadsverket nu fått och med det starka intresse verket visat och visar för att lösa problemen, är jag emellertid förvissad om att varken här eller på andra håll, där viktiga problem föreligger, någon tid skall försittas innan man kan få en lösning som gör det möjligt att sätta i gång vägarbetena på de planerade vägsträckningarna.

Jag vill också något beröra de problem som herr Johnsson i Kastanjegården här talat om. Det har ju inte yrkats bifall till motionen av herr Nilsson i Steneberg i första kammaren, men det kanske ändå finns anledning att klargöra ett par ting som upptagits i den samma.

Det förhåller sig inte så att delägarna i en väg alltid ålägges att ställa i ordning de vägar som avses skola intagas till allmänt underhåll. Jag tror inte det är möjligt att såsom motionärerna uppställa bestämda krav på antalet mil som skall tas in, utan man får i dessa frågor söka sig fram på andra vägar. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tar varje år in ett stort antal vägar till allmänt underhåll om vilkas intagande ansökan gjorts. I ett fåtal av de fall, där väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har avslagit framställningarna, anförs det besvär, och i en del av dessa få fall finner vi vid prövningen i departementet, att det finns skäl att ändra besluten, varigenom ytterligare intagning av vägar sker.

Vad som på det här området kanske är mera väsentligt än allt detta är, att länsstyrelserna allttjämt arbetar med litet olika praxis. Det finns en bestämmelse i vägstadgarna, att ansökan om intagande av en enskild väg kan avslås av länsstyrelsen, om det är uppenbart att vägen inte kan förändras till allmän väg. Vissa länsstyrelser begagnar sig aldrig av den bestämmelsen för att meddela avslag, men det finns andra läns-

styrelser som gör det rätt ofta. Det kanske vore önskligt med en litet mer ensartad praxis på det området.

Vidare blir förhållandena på detta område, som herr Andersson i Malmö också anförde, bättre i och med att medel numera kommer att ställas till förfogande för iordningställande av vägarna i större utsträckning än som tidigare har skett. Vidare kommer prövningen av ärendena i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i fortsättningen att bli enklare och gå snabbare. En annan omständighet av väsentlig vikt är, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under de senaste åren har lagt ned ett stort arbete för att avverka den balans av ärenden av detta slag som tidigare har förekommit. Allt detta kommer på olika sätt att leda till att man når snabbare resultat och får en bättre överblick av situationen på detta område.

Som en sammanfattning, herr talman, vill jag säga att jag tror att kammaren gör klokt i att följa utskottets förslag i denna fråga. Vi är i en onormal situation, och det är naturligt att väg- och vattenbyggnadsverksamheten i viss mån har fått kännning av detta.

Herr von SETH (h):

Herr talman! Herr statsrådet säger att de synpunkter som har framförts i högermotionen angående vinterarbetskraften närmast hör hemma på ett annat område. Men jag skulle då vilja säga att det ju är bilisternas pengar som används för denna byggnadsverksamhet. Då nu bilisternas pengar redovisas under sätte huvudtiteln finner åtminstone vi på vårt håll att det är högst angeläget, att man tar upp denna fråga till behandling när den huvudtiteln står på dagordningen.

Vad så gäller arbetskraftsproblemet är vi överens om att vi är i en svår situation, men det har dock vid ett föregående tillfälle förts interna diskussioner mellan vägministern, arbetsmarknadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnads-

Översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

styrelsen och en del andra vägintressere angående problemet att använda utländsk arbetskraft. Nu vet jag fuller väl att detta möter stort motstånd från vissa håll — det har sina problem — men om en sådan eftersläpning i vägbyggandet som vi nu har skulle visa sig även under nästa år, vill jag ändå framföra en undran, huruvida det inte då vore lämpligt att på nytt ta upp dessa diskussioner om att, hur besvärligt det än må vara, under sommarhalvåret, när det är varmt nog exempelvis för den italienska arbetskraften, söka avhjälpa arbetskraftsbristen inom vägbyggandet genom utnyttjandet av utländsk arbetskraft.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**:

Herr talman! Det var inte själva spörsmålet om vinterarbetskraften som jag syftade på när jag talade om de föreslagna åtgärder som mera hör hemma bland arbetsmarknadens problem, utan jag avsåg de längre syftande utredningar som motionen förordar.

En så långt möjligt jämn sysselsättning är ju ett önskemål som ligger helt i väg- och vattenbyggnadsverkets intresse, eftersom en jämn sysselsättning säkrar åt verket en fackkunnig personal, som har möjligheter att göra mycket goda insatser i verkets tjänst. En ojämn sysselsättning skapar i dessa tider av rörlighet på arbetsmarknaden långt större problem med arbetskraften och därmed också svårigheter, som blir kostsamma för bilismen att bära.

Om frågan om import av utländsk arbetskraft skulle bli aktuell, var vi självfallet beredda att pröva den. De interna överläggningar, som en gång tidigare har ägt rum i denna sak, har inte givit mig det intrycket att arbetsmarknadsstyrelsen är principiellt avvisande, men det är självklart att man, så länge som man tror på möjligheterna att bemästra problemen utan så exceptionella åtgärder, strävar efter att komma fram efter andra linjer.

Herr **STAXÄNG (h)**:

Herr talman! Jag hade inte tänkt uppträda vidare i denna debatt, men statsrådet har nu berört frågan om vägarbetenas lämplighet ur sysselsättnings-synpunkt, och jag kan inte fria mig från den uppfattningen, att de synpunkter statsrådet nu framhåller i hög grad talar just för en undersökning i enlighet med motionärernas hemställan. Vid ett sådant tillfälle, d. v. s. under arbetslöshet, gäller det nämligen i hög grad att man får in ovan arbetskraft.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner i avseende å mom. I—III, nämligen dels på bifall till vad utskottet under dessa moment hemställt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) mom. I—III i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 82 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Statliga farledsarbeten

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande mom. IV, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den av herr Svärd m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

På av herr talmannen givna propositioner biföll kammaren slutligen vad utskottet under V och VI hemställt.

Punkterna 6—17

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18

Statliga farledsarbeten

Kungl. Maj:t hade (punkt 22, s. 38 och 39) föreslagit riksdagen att till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson m. fl.* (I: 93) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson i Torp m. fl.* (II: 127), i vilka hemställes att riksdagen måtte besluta att till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 93 och II: 127, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Iwar Anderson, Leander, Gustaf Andersson, Thun, Erik Svedberg, Nils Theodor Larsson, Svärd, Skoglund* i Doverstorp, *Bergström, Andersson* i Malmö, *Eriksson* i Sandby, *Akerström, Pettersson* i Degerfors och *Onsjö*, vilka ansett att ut-

skottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 93 och II: 127, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Malmö (s):

Herr talman! På denna punkt, som gäller ett anslag till statliga farledsarbeten, föreligger en reservation av i det närmaste halva antalet av statsutskottets ledamöter.

Departementschefen har föreslagit ett anslag på 50 000 kronor. Det har också framlämnats en motion om ett anslag på 500 000 kronor, och denna motion har vunnit majoritet i statsutskottet. Vi reservanter håller oss emellertid till Kungl. Maj:ts förslag om 50 000 kronor. Vi utgår från att de statliga utgifterna inte bör ökas, om det inte är absolut nödvändigt, och vi har frågat oss huruvida inte detta är ett arbete som kan anstå.

Det arbete som förut har utförts med hjälp av detta anslag har gällt farleden Hamburgsund—Hornö ränna, och det arbetet är nu slutfört. Motionärerna och statsutskottet vill att man nu skall börja med en ny del av den planerade inomskärsfarleden i Bohuslän, men såvitt vi kan se finns det ingenting som hindrar ett uppskov med påbörjandet av arbetet på denna nya led.

Vid diskussionen om denna fråga har det anförts, att de specialarbetare och de maskiner som väg- och vattenbyggnadsverket utnyttjar för detta ändamål skulle bli oanvända. Det är ingen som vågar göra något bestämt påstående om den saken. Det rör sig kanske om ett tiotal specialarbetare och ett par muderverk, och det finns troligen sysselsättning för dem vid hamnarna i Bohuslän. För övrigt måste vi säga oss, att det väl är arbetets art som skall vara avgörande vid beslut om anslag

Statliga farledsarbeten

och inte frågan om huruvida några maskiner eventuellt vid något tillfälle kan bli överflödiga.

Herr talman! Jag skall inte trötta med någon längre utläggning om denna sak. Jag har här redovisat våra synpunkter. Det gäller att hålla igen på alla håll och kanter med statens utgifter, och det har varit huvudsynpunkten för oss. Därför vill jag också yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Vad utskottet har anfört visar att det inte minst av praktiska skäl är nödvändigt, att arbetena på farleden får fortsätta när maskiner och arbetskraft finns tillgängliga. Eftersom det endast gäller ett belopp på en halv miljon kronor har utskottet ansett, att motionärernas framställning kan bifallas. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Jag skall efter fattig förmåga försöka följa de två föregående talarnas exempel och fatta mig kort.

Inomskärsfarleden i Bohuslän är som projekt betraktad en tämligen gammal sak. Den har diskuterats i årtionden och även i små stycken bitvis förverkligats, och det förefaller som om det även i fortsättningen skulle gå mycket sakta med detta arbete på en skyddad farled mellan Göteborg i söder och Strömstad i norr. För den som har upplevt Bohuslän som turist eller sommargäst kanske detta dröjsmål inte är så särskilt anmärkningsvärt — det kan vara uppfattningen hos den som har rest där en vacker sommardag. Men begreppet den bohuslänska inomskärsfarleden hör inte hemma i sommar-

landskapet Bohuslän, utan det får sin betydelse under den ogästvänliga årstiden, då västanstormarna ligger på och det är ganska farligt att passera dessa farvatten, då människoliv och värden i form av båtmaterial kan stå på spel, då det är sådant väder att söndagsseglarna ligger hemma. De kan ligga still vid en brygga medan nyttrafikerna för fisket och fraktfarten måste fram, och då är det av ytterst stor betydelse att man har en skyddad led att gå i. Det kan, som jag nyss sade, vara fråga om värden, som i förhållande till det anslag till anläggningskostnaderna, som det här är fråga om, kanske kan väga ungefär jämnt bara i ett enda fall.

Då det här — det har redovisats i utskottsutlåtandet och även såvitt jag känner till, bekräftats från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — är fråga om ett ganska begränsat antal anställda och då det inte är alldeles utan betydelse rent ekonomiskt om maskinparken kan komma till användning eller inte, har vi ansett att det är befogat med denna fortsättning, som utslutande avser uppmuddringsarbete. Jag ber att få erinra om att i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens petita till regeringen ingår även ett påbörjande av Sannäskanalen i norra Bohuslän, som är av betydligt större mått och mer kostnadskrävande. Detta har vi inte ställt något yrkande om, utan vi har nöjt oss med den enklare och billigare delen längre söderut.

Jag skall med denna motivering be att få instämma i det tidigare framställda yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr Staxäng (h).

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Så länge som den yttre bohuslänska skärgården är befolkad, så länge är invånarna på de yttre öarna beroende av kommunikationerna längs

Statliga farledsarbeten

kusten. Kommunikationerna där fyller samma funktion som tåg, buss och andra förbindelser gör på landbacken.

Jag vill instämma i vad herr Johansson i Torp sagt, att vid gott väder betyder det ingenting, om man går utom eller inomskärs, men vid vissa tillfällen måste de inre lederna anlitas. Vi minns alla, hur det var under beredskapstiden, de fem mörka år som ligger bakom oss. Vi vet vilken oerhörd betydelse inomskärsledningarna då hade för de mindre enheterna ur flottan. Sin största betydelse har emellertid dessa farleder för skärgårdsbefolkningen.

Jag kan förstå reservanterna när de säger, att det bör sparas i nuvarande läge. Det är inte bara i nuvarande läge det bör sparas. Det har på detta område sparats även förut alldeles för mycket. Vi vågar påstå att tiderna varit relativt goda — det har påståtts att det rått högkonjunktur — men trots detta har medelsanvisningen till inomskärsfarleder varit ganska blygsam. Att vi kommit i det läge, där vi nu befinner oss, beror på att detta område blivit eftersatt under den tid som har gått.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! När utskottet behandlat denna punkt har man haft all vederbörlig respekt för att man skall spara så mycket som möjligt. Det absolut avgörande skälet för att utskottet begärt ett anslag på 500 000 kronor har varit, att föredraganden från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i utskottet klart och tydligt sagt ifrån, att det inte fanns möjlighet för närvarande att sysselsätta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens två stora mudderverk med annat arbete. Det gav avdelningen anledning till att vid behandlingen av detta ärende fundera på om man inte skulle räkna upp detta anslag med ett så relativt blygsamt belopp som 450 000 kronor.

Reservanternas talesman, herr Andersson i Malmö, erinrade i sitt inlägg om att man från reservanternas sida vid bedömandet av detta ärende också tagit någon liten hänsyn till arbetets art. Enligt vår mening är det emellertid lika angeläget att få ett arbete av denna art genomfört som att på någon annan punkt anvisa ett anslag för investering. Här ligger det uppenbarligen så till, att en stor del av Bohuslänns småfartygsflotta måste ligga stilla flera dagar på grund av att man inte vågar att i hårt väder gå den yttre farleden. Det måste därför vara angeläget för riksdagen att fullfölja ett sådant projekt som gör det möjligt även för dem som färdas på sjön att dagligdags kunna företa sina resor.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Jag blev en aning förvånad när jag läste vad utskottsmajoriteten här har sagt och fann, att utskottet i sin motivering använt sig av att den befintliga arbetsorganisationen skulle berövas både sin personal och de arbetsuppgifter, för vilka den var avsedd, och att även om budgetläget var ansträngt så var det dock inte så ansträngt att inte den här åsyftade verksamheten skulle kunna behållas vid ungefär nuvarande nivå.

De frågor som utskottet här varit inne på är ju först och främst avvägningsfrågor. Jag är säker om att det är bekant för utskottsmajoriteten att man i år har fått säga nej i avvägningsfrågor, där det gällt arbeten av ännu mindre storlek än detta och där stora grupper av vårt folk har haft den uppfattningen att för dem har angelägenheten av de arbeten som man sagt nej till varit lika stor eller större än angelägenheten av denna farled.

Jag har vidare frågat mig om man, ifall man säger ja till utskottets yrkande här, över huvud taget har några möjligheter att styra sysselsättningen och konjunkturerna från statens sida.

Statliga farledsarbeten

Då innebär det väl, att motiveringar av detta slag skulle skänkas företräde framför önskemålen att ur statliga synpunkter hålla tillbaka på investeringsanslagen.

Jag vill till utskottets talesmän också säga, att om vi skulle ha möjligheter att öka anslagen till den grupp av ärenden, som hör till hamnbyggnads- och farledsärendena, så finns det alldeles säkert många andra ändamål utefter hela vår långa kust, beträffande vilka man med minst samma skärpa som man här har använt i argumenteringen, skulle kunna anse, att man hade ytterligt angelägna uppgifter att få genomförda med statlig hjälp.

Det har talats om möjligheten att sysselsätta personalen vid mudderverken. Jag tror att det finns vissa möjligheter att sysselsätta personalen där inom väg- och vattenbyggnadsverkets arbetsområde, och jag vill här förklara, att om inte de möjligheterna skulle vara tillräckliga, skall vi från departementets sida försöka åstadkomma sådana möjligheter att dessa mudderverk kan ställas till förfogande åt kommuner, som har för produktionen viktiga hamnarbeten att utföra inom nära framtid, ibland med och ibland utan statligt bidrag, och där de flesta av dessa kommuner, när hamnarbeten skall utföras, är intresserade av att hyra mudderverk. Jag tror alltså inte att de anförda svårigheterna i detta speciella fall bör tillmätas alltför stor betydelse.

Herr Johansson i Torp sade till sist, herr talman, att frågan om inomskärsfarleden är en fråga, som diskuterats i årtionden, och att man under denna tid bara lyckats med att med små steg komma vidare fram mot ett förverkligande i detta avseende. Ja, jag vet detta. Men när man under årtionden, då det under åtskilliga år har rått betydligt bättre möjligheter att förverkliga ett sådant arbete som detta, ändå har ställt sig så kallsinnig som man

har gjort, så frågar jag mig ytterligare: Är detta ett arbete av den speciella angelägenhetsgrad, att det framför så mycket annat skall skänkas företräde i en tid, då vi har så onormala sysselsättningsförhållanden som nu, då man måste begränsa även mycket angelägna arbeten på andra områden av samhälls- lig verksamhet?

Herr talman! Jag tror att kammaren gör klokt i att följa den mening, som reservanterna här har givit uttryck åt.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Det är ju två år sedan anslag först utgick till det här ändamålet. Det tillkom ju på grund av en motion. Vi hade ju också då delade meningar om huruvida det här arbetet på denna inomskärsfarled vid Hamburgsund kunde höras till dem som borde ha företräde framför andra många arbeten, som vi kan ha att välja mellan. Det visade sig då vara möjligt att här i kamrarna få en majoritet för motionärernas uppfattning. Vi, som var på den andra sidan, hade ju då och har alltiämt den uppfattningen, att vid en avvägning mellan olika investeringsbehov vore inte detta att hänföra till de mest angelägna.

Nu har första kammaren bifallit reservationen med mycket stor majoritet, och jag skulle för min del betrakta det som fördelaktigast, inte minst under hänsynstagande till vad det på den här punkten ansvariga statsrådet har anfört, att också andra kammaren handlar på samma sätt som första kammaren och biträder reservationen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med över-

Byggande av fiskehamnar

vägaende ja besvarad. Herr Andersson i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaren ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Johansson i Torp begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 71 ja och 131 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 19**Byggande av fiskehamnar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 23, s. 39) föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Herbert Hermansson m. fl.* (I: 334) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson i Torp m. fl.* (II: 414), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att till före-

varande ändamål anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 334 och II: 414, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Sundelin, Alfred Nilsson, Svensson i Ljungskile, Staxäng och Löfroth*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 334 och II: 414, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Jag hade begärt ordet på ett tidigt stadium i dagens debatt i denna fråga, men sedan dess har diskussionen givit klarhet i åsikterna. Om man skulle gå in på någon detaljerad motivering för vårt yrkande skulle det därför i stort sett bli en upprepning av de synpunkter, som redan anförts i föregående fråga. Jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng (h)* och *Carlsson i Bakeröd (bf)*.

Herr ANDERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den

Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Torp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 19:o i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmanen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Torp begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid afgavs 134 ja och 66 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 20—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 23***Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp**

Kungl. Maj:t hade (punkt 27, s. 43—48) föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft bl. a. en inom första kammaren av herr *Helmer Pers-*

son väckt motion (I: 272), vari hemställts att riksdagen till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1955/56 måtte anvisa ett reservationsanslag av 30 milj. kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av vad föredraganden i förevarande fråga anfört ävensom motionerna I: 271, I: 333 och II: 419 samt I: 273 och II: 302, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att någon ändring av nuvarande bestämmelser rörande statsbidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp tills vidare icke skulle ske;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 272 samt I: 273 och II: 302, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Det hör väl inte till vanligheten att ett regeringsförslag blir så totalt sönderkritiserat som nu har skett med propositionen om vatten och avlopp. Men det var ju också ett särskilt otäckt exempel på en snedvriden socialpolitik. Det är inga överord när de socialdemokratiska motionärerna betecknar regeringens inställning som »cynisk» och särskilt påpekar att den anslagspolitik regeringen ville driva igenom skulle medföra nya orättvisor mot landsbygdens folk.

I fråga om bidragsreglerna har regeringsförslaget blivit underkänt av ett enhälligt statsutskott, och det finns därför inte anledning att syssla så mycket med den delen av förslaget. Inom kort skall ju emellertid statsbi-

Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp

dragsbestämmelserna över huvud taget läggas i stöpsleven, och man kan väl därför på denna punkt uttala förhoppningen att den bakläxa jag hoppas regeringen får i dag skall bli en nyttig fingervisning när det gäller utformningen av statsbidragsreglerna över huvud taget. Det handlar framför allt om en erinran till regeringen att inte fortsätta med metoden att lägga på kommunerna nya bördor.

Redan nu finns det också anledning understryka att statsbidragsbestämmelserna måste utformas med större hänsyn till landsbygdens befolkning och bör sättas i samband med strävanden över huvud taget att medverka till ekonomisk förkovran av eftersatta landsdelar. Då gäller det naturligtvis främst näringspolitiska ingripanden av annat slag, men i det *hela* spelar också vattenförsörjning och avlopp och andra liknande åtgärder för att göra landsbygdens folk jämställda med tätorternas inbyggare en mycket betydande roll. Det har ju också framhållits att nuvarande principer för bidragsgivningen ofta verkar förödande för strävandena att förbättra bostadsstandarden på landsbygden. Så långt är utskottets förslag enligt min mening bra när man nu avvisar det förslag som av regeringen ställts härvidlag.

I ett avseende är utskottsförslaget emellertid inkonsekvent; det påpekas ju för resten också litet försiktigt av utskottet självt. Sedan utskottet på goda grunder har ställt sig avvisande till själva den grundval som regeringen har byggt sitt förslag på, hade det varit konsekvent av utskottet att också gå med på en ökning av bidragsbeloppet. Det är begripligt att utskottet inte har kunnat anföra några argument för sin ståndpunkt i den frågan; man har i stället tillgripit metoden att sätta in den slitna klichén »det rådande ekonomiska läget», en kliché som används för såväl goda som dåliga ekonomiska lägen. Det finns därför enligt min me-

ning anledning att fästa större avseende vid de delar av utskottets betänkande, där utskottet redovisar de skäl som talar för att man nu skall godkänna den anslagshöjning som föreslagits i två motioner, dels nr 272, den kommunistiska, och dels nr 302 av socialdemokraterna.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag i punkten nr I men bifall till motionerna under punkten nr II.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! Vi har inte inom utskottet avsett att markera vår ståndpunkt så starkt, som herr Holmberg här försöker utläsa ur utskottsutlåtandet. Vad vi velat markera är bara att frågorna rörande de allmänna statsbidragen för närvarande ligger under utredning, och vi har då ansett det lämpligt att även bidraget till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp tages med i den utredningen. Detta är det sakliga innehållet i utskottets ställningstagande på denna punkt. Vi har inte satt oss till doms. Det väntar vi med. Utskottet kommer att ta slutlig ståndpunkt i denna fråga, när utredningen har lagt fram sitt förslag rörande de allmänna statsbidragen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr GAVELIN (s):

Herr talman! Herr Holmberg har här yrkat bifall till dels vårt förslag och dels förslaget om höjning av här ifrågavarande anslag med fem miljoner kronor. Om utskottet hade gått oss till mötes, skulle jag givetvis hälsat detta med tillfredsställelse, men å andra sidan anser jag att spörsmålet om på vilket sätt bidrag skall utgå i framtiden är huvudfrågan, och ny utredning kommer enligt löfte att företagas.

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar

I nuvarande läge kommer jag därför att rösta för utskottets förslag, trots att det som sagt inte har tagit upp förslaget om en höjning av anslaget. Jag anser nämligen att det har mindre betydelse om anslaget höjes i år med fem miljoner kronor då utskottet förutsätter, att hela frågan om bidraget till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp skall upptagas på allvar senare i ett större sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad. På av herr talmannen given proposition biföll kammaren till en början utskottets hemställan under I. Herr talmannen gav herefter i fråga om mom. II propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen I: 272; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 24—70

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71

Lades till handlingarna.

§ 13

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen nr 137 gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

**Universitetskanslersämbetet:
Avlöningar**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt för att säga några ord i den synnerligen aktuella frågan om universitetens upprustning. För att en modernisering av undervisningen och forskningen skall komma till stånd är det nödvändigt, att en verklig upprustning genomföres och det i snabbt tempo. Visserligen innebär årets statsverksproposition i fråga om den högre undervisningen ett framsteg, men ännu återstår mycket innan man kan tala om att den värsta eftersläpningen ens till närmelsevis inhämtats.

Frågan är som bekant utredd av 1945 års universitetsberedning. Denna beredning var färdig för fem år sedan, och en del av dess förslag har genomförts. Andra, och mycket viktiga sådana, har emellertid fått anstå. Belastningen på de akademiska läroanstalterna har under tiden blivit allt större. Antalet tillgängliga lärarkrafter är på tok för litet. Enligt uppgifter från Sveriges förenade studentkårer, bekantgjorda i en skrivelse till ecklesiastikministern den 25 november förra året, har studentantalet vid de humanistiska fakulteterna fördubblats sedan 1938.

Vid de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna är ökningen 144 procent. Antalet studenter per lärare är därför på flera områden högre än tidigare. Medan universitetsberedningen ansåg, att antalet deltagare i proseminarier borde vara högst 15, har proseminariegrupperna i pedagogik i Stockholm 75 deltagare och i litteraturhistoria i Lund 50 deltagare. Vid räkneövningarna i matematik i Uppsala undervisas 140 studenter. Tre lärare i sociologi vid Stockholms högskola har att handla över 150 studenter o. s. v.

I vissa fall måste studenter till ganska betydande antal avvisas. Enligt uppgift avvisades i höstas 200 studenter från de naturvetenskapliga kurserna och institutionerna vid universiteten och Stockholms högskola. I Göteborg

har man från universitetet sänt ut en förhandsvarning till årets abiturienter, att de inte kan vara säkra om plats vid universitetet till hösten. Här är det kanske främst bristen på lokaler, som spelar in, och jag skall senare visa, hur det står till i detta avseende.

Det ständigt stegrade studieintresset skapar givetvis stora problem för undervisningen, men det vore en chikan för ett land som Sverige, om man inte skulle kunna hålla undervisningen i nivå med det ökade studieintresset. Då måste det emellertid till andra tag än hittills. Anmärkas bör, att den högskolestuderande ungdomen vid andra världskrigets utbrott uppgick till ett antal av 11 000, medan antalet vid krigets slut var 14 000. Statistiken visar, att detta antal stigit högst väsentligt och kommer att stiga ännu kraftigare i framtiden, naturligtvis under förutsättning att det skapas resurser, tillräckliga för att möta den väntade tillströmningen.

Situationen i Göteborg utgör ett särskilt bedrövligt kapitel. Även där är lärarbristen påfallande. När Göteborgs högskola tog sin vackra byggnad vid Vasagatan i bruk år 1907, var studentantalet 119. I dag har universitetets filosofiska fakultet över 1 100 studenter. 1938 var studenternas antal 490. Då fanns det 21 professorer. I dag, när studentantalet är 1 103, finns det 19 professorer. Lärarbristen i övrigt är också ett påtagligt faktum.

Sämst är det emellertid ställt med lokalutrymmena och utrustningen av universitetet. I åtskilliga fall är förhållandena sådana, att de närmast väcker löje. Göteborgs högskolebyggnad behövde, som jag nämnt, vid sin tillblivelse inte mottaga mer än 119 studenter. I dag är antalet vid filosofiska fakulteten som sagt över 1 100. Av de omkring 30 ämnen, som finns upptagna på fakultetens undervisningsplan, undervisas det numera bara i en tredjedel i den gamla byggnaden. Undervisningen

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar

i de övriga har man fått inhysa i villor eller hyresvåningar.

Seminariet för nordiska språk förfogar över ett halvt rum. Den andra hälften disponeras av litteraturhistorien. Seminariebiblioteken användes som undervisningslokaler. Dessa bibliotek skall ju eljest stå till förfogande för enskilda studier under hela dagen. När biblioteken skall användas för undervisning, blir följaktligen de studenter utdrivna, som behöver utnyttja biblioteken för sina enskilda studier.

Det finns 180 studerande i engelska språket, trots att en viss spärr redan tillämpats. Dessa studenter sitter praktiskt taget på varandra. Tyska språket är ett annat exempel. För denna undervisning finns det ett rum på 38 kvm. Det skall rymma 90 studenter. Professorerna har tvingats att under senare år ha samma föreläsningsserie under vår- och höstterminerna *i förhoppningen att 50 procent av studenterna skulle utebli*, detta enligt professorernas egna uppgifter! När det gäller seminarieövningarna var man en termin tvungen att uppmana nybörjarna bland de 70 studenterna att bli borta första terminen. Undervisningsrummet har ca 30 sittplatser.

Den geografiska institutionen har inrymmts i en villa. Föreläsningssalen har plats för 20 studenter. Ofta får emellertid 80 studenter tränga sig in i denna sal. Inga bord finns, och takhöjden i denna förnämliga »universitetslokal» är så låg att man inte kan hänga upp en väggkarta. Det finns professorer som saknar tjänsterum och tjänstetelefon. Amanuenser har ingen arbetsplats och måste därför dirigeras per post eller telefon; de får ibland vistas i hemmet i något slags beredskap.

Undervisningsmaterielen är inte sällan rent av undermålig. För undervisning i engelsk fonetik och intonation tillhandahålls en för undervisningsändamål obrukbar grammfon. Tills för kort tid sedan saknades bandinspelningsapparat. Vid ett tillfälle har en

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar

sådan gratis ställts till förfogande av en folkskola i staden, vid ett par andra tillfällen av andra institutioner.

Vad jag här anfört utgör bara några exempel ur högen, ägnade att belysa det oeffterättlighetstillstånd som råder på denna viktiga del av landets undervisningsväsende. Man bör då inte förvåna sig över att det växt fram en opinionstorm bland den studerande ungdomen liksom också bland professorer och lärare med syfte att söka tvinga fram en verklig viljeyttring från statsmakternas sida. Själv var jag nyligen närvarande vid ett opinionsmöte för göteborgsuniversitetets upprustning. Där blottades sådana interiörer, inte minst av professorer och lärare, att man, även om man tidigare visste att den högre utbildningen och forskningen var svältfödda, blev överraskad. Det var omöjligt att på förhand tänka sig att ett så abderitiskt tillstånd existerade som det som blottades under debatten.

Som jag tidigare framhöll har i årets statsverksproposition en viss anslagsökning skett. Men — för att citera vad ordföranden i Sveriges förenade studentkårer yttrade under debatten i Göteborg — »eftersläpningarna är så betydande, att bidragsökningen enbart innebär en urskuldande gest för ackumulerade förseelser». Jag vill för min egen del tillägga att den heller inte alls representerar »gränsen för resurserna». Om statsmakterna inte fallit offer för inflationsmetafysiken, så skulle inte detta viktiga område av undervisningsväsendet vara så försummat som det är. Jag vill också påtala det anmärkningsvärda förhållandet att vi ännu inte fått ens en utredning till stånd beträffande den länge aktuella frågan om ett norrlandsuniversitet.

Det betalar sig nationalekonomiskt sett att investera pengar i forskning och undervisning. Det är ingen lyx att satsa kapital för dessa ändamål. Det är investeringar som lönar sig. Omvänt kan man säga att det är rena slöseriet

att låta det nuvarande tillståndet fortsätta. Forskning och undervisning är ju en nödvändig förutsättning för ett modernt samhälles utveckling.

Det bör i detta sammanhang framhållas att ungefär var tredje student avbryter sina studier i förtid. Det är naturligtvis svårt att utan särskild undersökning fastslå orsakerna, men utan tvivel är de missförhållanden, som jag här sökt ge en bild av, en starkt bidragande orsak. Undervisningen blir därigenom försämrad och studietiden förlänges. Dessa omständigheter kan givetvis ofta vara skäl nog till ett för tidigt avbrytande av studierna. Uppenbart är att studieavbrotten blir dyrare för samhället än en ordentlig upprustning av undervisningen.

Snabba åtgärder är därför behövliga. Det finns sannerligen anledning för ecklesiastikministern att ta av sig kavajen, kavla upp skjortärmarna och ta ett verkligt krafttag i denna fråga. Resurserna finns. Har man råd att utan betänkande anslå miljardbelopp till den militära upprustningen, så finns det råd för en upprustning av folkbildningen på alla dess områden.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter för att bringa till kammarens kännedom hurdana förhållandena ter sig på detta område, och jag förväntar att statsmakterna vid en kommande behandling av frågan om anslag till den högre undervisningen och forskningen skall visa sig generösare än de varit hittills.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det finns knappast anledning att taga upp någon diskussion på denna punkt. Vi har nämligen i avdelningen att behandla flera motioner, som berör de speciella spörsmål, vilka herr Senander här dragit fram. Emellertid har vi på grund av arbetsanhopningen avsett att skjuta på dessa motioner till hösten. När behandlingen av dem då blir klar, finns det anledning

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

att i samband därmed ta upp diskussionen om dessa spörsmål.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under föreliggande punkt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24**Karolinska mediko-kirurgiska institutet:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 97, s. 189—201) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56, dels ock till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 4 375 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av fru *Ewerlöf m. fl.* väckt motion (II: 115), vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den redan beslutade professuren i barnpsykiatri vid Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus måtte inrättas den 1 juli 1955,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göransson m. fl.* (I: 287) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 332), i vilka hemställts att riksdagen måtte från och med budgetåret 1955/56 på karolinska mediko-kirurgiska institutets

personalstat uppföra en laboratorstjänst i lönegrad Ca 34 för antropologisk forskningsverksamhet vid rättsmedicinska institutionen.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 115 samt I: 287 och II: 332,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, som föranleddes av vad departementschefen anförte;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

c) till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 4 375 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fröken *Vinge*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Under denna punkt föreslår vi i motionen II: 332 inrättandet av en laboratorstjänst för antropologisk forskningsverksamhet vid karolinska institutets rättsmedicinska institution. Vi menar, att få kunskap om sin härkomst är en mänsklig rättighet både av biologiskt-etiska skäl och därför att föräldraskapet har verkningar i medicinskt, socialt-ekonomiskt och juridiskt-arvsrättsligt hänseende. Genom den höga skilsmässofrekvensen och det stora antalet barn födda utom äktenskapet har faderskapsfrågorna speciell aktualitet här i Sverige.

Ungefär en månad efter det att vi hade framlagt denna motion avlämnades proposition nr 91, vari föreslås,

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

att avdelningen för antropologisk faderskapsbevisning skall överflyttas till statens rättsläkarstation. Vi har i dag senare till behandling statsutskottets utlåtande nr 83, som behandlar denna proposition, där det alltså föreslås, att en arvodestjänst skall inrättas. Kommer verkligen det behov, som här föreligger, att bli tillfredsställande tillgodosett med detta förslag om en arvodestjänst? Nej, det tror jag inte av följande skäl: det är här dels fråga om forskning, dels om att verkligen kunna stå svenska medborgare till tjänst i en personligen så viktig angelägenhet som för fadern att få fastställt, om barnet är hans, och för barnet att få veta vem som är fadern, en angelägenhet av mycket stor betydelse för individen.

För närvarande finns det bara en person i Sverige i offentlig tjänst, som utför sådana undersökningar. Det är detta arbete, som man nu tänker avlöna med en arvodestjänst, överflyttad till Rättshjälpen. Dessutom finns det en person, som privat hjälper till med en del forskning.

Hur har vi det då i Sverige? Statsrevisorerna har i december 1954 tagit upp frågan om fastställda faderskap till barn utom äktenskapet och därvid lämnat en viss statistik. Enligt denna fanns det år 1952 sammanlagt 85 934 utom äktenskapet födda barn, för vilka barnavårdsman var förordnad. Av dem var 9,31 procent utan fastställt faderskap, d. v. s. 7 999 barn. Deras ålder kanske inte i detta sammanhang spelar så stor roll.

Man har inte börjat med dessa undersökningar förrän i november 1953. Om vi jämför med de fjorton månader, som därifrån förflutit till december 1954, har det redan under första halvåret i år begärts lika många undersökningar som under denna tidsperiod. Hur har då undersökningarna lyckats? Man har för närvarande avgjort 50 st. faderskapsärenden, där det gällde två fäder, och 50, där det gällde en fader.

Det är helt enkelt en tillfällighet, att siffrorna blivit lika. När det gällde två fäder har man genom forskningen i 20 procent av fallen med visshet kunnat fastställa faderskapet, och i 68 procent har man kunnat påvisa stor osannolikhet eller stor sannolikhet. När det gäller de andra fallen med en fader har man inte med visshet kunnat säga någonting, men i 48 procent av dem har man funnit faderskapet vara antingen mycket sannolikt eller mycket osannolikt.

Detta arbete är alltså av stort värde. Man vet också genom dem, som håller på med det, att där kommer ungdomar upp till 20 år gamla och är kolossalt ivriga att få sin mänskliga rätt, nämligen att få reda på vem som är deras fader, helt enkelt därför att det ger dem en annan ställning i livet. Det kan också bero på att de inte har någon annan att lita till i ekonomiskt avseende.

Kostnaden för en sådan undersökning är 150 kronor för fadern, modern och barnet. Är det fråga om flera tillkommer 50 kronor för var och en därtöver. De privata forskarnas priser går däremot upp till 1 000 kronor. Man kan inte få socialhjälp till faderskapsundersökningar, som man dock tycker är så viktiga, att de borde berättiga därtill. Det går endast om det har varit rättegång. Man kan alltså få bidrag domstolsvägen men inte annars.

Det råder också stor efterfrågan på faderskapsundersökningar. Det skulle behövas en ambulatorisk verksamhet. I Skåne har man bestämda bevis på att skåningarna far över till Köpenhamn för att få undersökningen utförd. Skall det verkligen vara nödvändigt för svenska medborgare? Nu är det ju så, att om det inom en forskningsgren bara finns en arvodestjänst och inte heller någonting annat, som är lockande, så söker sig inte de unga krafterna till detta forskningsområde. Det är detta som är det viktiga i detta

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

sammanhang. För mig är det inte något speciellt intresse, att denna tjänst lyder under ecklesiastikdepartementet eller inrikesdepartementet, utan det betydelsefulla är att det inrättas en fast tjänst, så att det markeras att man menar allvar med det hela och att man får de unga krafterna att verkligen ägna sig åt denna verksamhet. Det är för få som för närvarande sysslar därmed.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motion nr 332 i denna kammare. Om inte detta yrkande bifalles, vill jag uttala en förhoppning om att chefen för inrikesdepartementet måtte till nästa år ägna speciell uppmärksamhet åt denna fråga med hänsyn till dess stora sociala betydelse.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas också frågan om tidpunkten för inrättandet av en professur i barnpsykiatri. Denna fråga behandlades ju delvis av 1954 års höstriksdag i samband med propositionen om läkarutbildningen, och utskottet och därmed riksdagen gjorde då ett mycket positivt uttalande i saken. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att professuren skulle komma till stånd först fr. o. m. budgetåret 1958/59, men utskottet ifrågasatte, om inte med beaktande av de på förevarande område föreliggande förhållandena denna professur borde inrättas tidigare än som angivits i propositionen, och utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t skulle ta frågan under särskilt övervägande.

Vi har nu på utskottsavdelningen haft att behandla en motion av fru Ewerlöf och herr von Friesen m. fl., däri yrkas att professuren skulle komma till stånd redan den 1 juli 1955. Utskottet har i anledning därav i sitt utlåtande hänvisat till den positiva ståndpunkt, som utskottet tidigare intagit, men också till de förhandlingar som skall komma till stånd eller eventuellt

redan har påbörjats mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting. Med hänsyn till dessa förhandlingar har jag inte ansett mig kunna yrka bifall till motionen. Men man har nog en ganska sorglig erfarenhet av att förhandlingar av detta slag brukar dra ut på tiden, och såvida vi nu inte gör något för att skynda på de förhandlingar det här gäller, finns det risk för att det kommer att dröja längre än utskottet förutsatte vid sin behandling av ärendet i höstas, innan denna professur i barnpsykiatri kommer till stånd.

Det är emellertid viktigt att denna professur snarast möjligt kan inrättas. Riksdagen fattade redan år 1945 beslut om en upprustning av den psykiska barna- och ungdomsvården, men denna upprustning har i stor utsträckning inte kunnat äga rum på grund av bristen på barnpsykiatriker. Att det bara är ett par landsting här i landet, som har barnpsykiatrisk rådgivning, har kanske i några fall berott på bristande intresse från landstingens sida, men i åtskilliga fall sammanhänger det helt enkelt därmed, att man inte har kunnat få läkare för verksamheten; i ett fall har landstinget anställt en läkare, som kort därefter har slutat.

I höstas blev vi inom utskottet uppvaktade av en deputation från Föreningen för utvecklingsstörda barn. Man framhöll att det antal barn, som är i behov av barnpsykiatrisk undersökning, är mycket stort — dessa barn lär kunna räknas i tiotusental.

Det gäller här ett problem, som inte bara har mycket stor allmänmänsklig räckvidd, utan också stor social betydelse. Det är viktigt att så många barn som möjligt hjälpes till psykisk hälsa och därmed till anpassning i samhället, så att de med tiden kan klara sin egen försörjning. Genom tillkomsten av en professur i barnpsykiatri kan utbildningen av barnpsykiatriker på ett helt annat sätt intensifieras. Det

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

brukar framhållas att detta är viktigt först och främst med hänsyn till barnens psykiska hälsa, men en forskning på detta område kan säkerligen också belysa sådana faktorer som orsakar psykiska sjukdomar hos vuxna.

Jag har, herr talman, velat understrika dessa synpunkter och få till protokollet antecknad en vädjan till statsrådet, som jag ser här närvarande, att han måtte göra allt vad som göras kan för att skynda på förhandlingarna med staden och landstinget, så att denna professur i barnpsykiatri kan utan alltför långt dröjsmål inrättas.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Som enträgen motionär i denna fråga, inrättandet av en professur i barnpsykiatri — jag kan inte erinra mig hur många motioner jag framburit när det gäller denna sak — skall jag be att få säga några ord.

Fröken Vinge har här rekapitulerat händelseförloppet och framhållit att riksdagen 1954 beslöt en professur i barnpsykiatri med placering vid kronprinsessans barnsjukhus, vilken skulle inrättas från och med budgetåret 1958/59. Jag skall emellertid be att få citera vad statsutskottet självt skrev angående tidpunkten för inrättandet av denna professur. Utskottet ifrågasatte nämligen, huruvida icke »med beaktande av de på förevarande område föreliggande förhållandena nämnda professur borde inrättas tidigare än vad ovan angivits». Den 1 december 1954 tillsattes vid barnsjukhuset en överläkartjänst i samma ordning som gäller för professur. Således synes i nuvarande situation inte något hinder föreligga för att denna professur inrättas redan den 1 juli 1955. I vad fröken Vinge här har sagt om de utvecklingsstörda barnen och behovet även för deras del av denna professur vill jag helt instämma.

Jag ber således, herr talman, då behovet av specialistutbildning och forskning på barnpsykiatriens område är trängande, att få yrka bifall till min motion i andra kammaren, nr 115, i vilken jag anhåller, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den redan beslutade professuren i barnpsykiatri vid kronprinsessan Lovisas barnsjukhus inrättas den 1 juli 1955.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Med hänvisning till den skrivning som föreligger angående bägge de motionsledes gjorda framställningarna ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan utom i vad denna avsåg motionen II:115, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i dessa delar dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II:332; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen. Här efter gav herr talmannen propositioner beträffande motionen II:115 nämligen dels på bifall till densamma dels ock på avslag därå; och blev motionen av kammaren avslagen.

Punkterna 25—44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

Kungl. Maj:t hade (punkt 121, s. 260—265) föreslagit riksdagen att till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 780 000 kronor.

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått bland annat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmqvist* och *Bergman* (I: 343) och den andra inom andra kammaren av herrar *Adamsson* och *Nilsson* i Östersund (II: 318), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 3 111 000 kronor, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att antalet stipendier för nästkommande budgetår måtte anpassas så, att 1950 års riksdagsbeslut och studentsociala utredningens förslag om stödet till mindre bemedlade universitets- och högskolestuderande samt studerande vid socialinstituten kunde förverkligas.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 343 och II: 318 — såvitt de avsåge anslagsbeloppets storlek — samt motionen II: 307, till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 780 000 kronor;

b) att motionerna I: 343 och II: 318 — såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t — icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Hesselbom*, *Bergman*, *Holmqvist*, *Arrhén* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottet bort under a) hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 343 och II: 318 — såvitt de avsåge anslagsbeloppets storlek — ävensom med avslag å motionen II: 307, till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för bud-

getåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 3 111 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag tar till orda på denna punkt med anledning av att jag har en motion i ärendet, men också därför att jag gärna vill begagna tillfället att framlägga några synpunkter på behovet av ökat anslag till den högre utbildningen.

Någon har sagt: Välvilja i småproportioner men oförstående inför de anspråk utvecklingen ställer är fortfarande karakteristiska för svensk kulturpolitik. Det är måhända sant. Låt mig, herr talman, med en gång erkänna att jag tillhör dem, som har den meningen att vi i vårt land vuxit ur vårt utbildningsväsende. Det krävs på detta område enligt mitt bedömande djärvare grepp än dem man för närvarande tar. Glädjande nog börjar insikten härom vinna inslag i allt bredare kretsar. Statsutskottets ställningstagande till stödet åt folkhögskolan och — på en punkt i detta utlåtande som vi kommer att behandla något längre fram — nämligen motionen med krav på utredning och förslag till avveckling av terminsavgifterna vid läroverken är tecken på att en dylik insikt är på väg.

Vad som i dagens läge krävs har enligt mina bedömanden på ett utmärkt sätt kommit till uttryck i en artikel i tidskriften *Tiden*, där det bl. a. står följande: »Det som krävs är en genomgripande omställning i vår attityd till vad som är rimligt att lägga ned på utbildningsväsendet, en omställning av precis samma slag som den som medförde att man utan större svårighet plötsligt kunde mångdubbla anslagen till socialpolitik, militära ändamål och vägväsende.» Artikeln fortsätter: »Liknande expansionsbehov föreligger också beträffande den vetenskapliga forskningen.»

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

Vid en debatt i Göteborg för en tid sedan ställde en talare frågan: »Har vi råd att underlåta att skapa förutsättningar för en vidgad och intensifierad forskning och en högre undervisningskapacitet och kvalitet — med andra ord, är det ur krass materialistisk, ekonomisk synpunkt realistiskt att snåla på anslag till dessa ändamål?» Enligt referat vände sig talaren mot den förlegade åsikten att forskning och högre undervisning bara utgör toppen av kulturen, en produkt av välståndet vars omfång och kvalitet kan ökas endast då välståndet ökar. I stället ville han kasta om förhållandet och karakterisera den högre undervisningen som en produktiv faktor, som välståndsskapande. Behovet och efterfrågan på arbetskraft med akademisk och därmed jämförlig utbildning har utmärkt blivit belyst av Nils-Otto Witting i det senaste numret av Arbetsmarknaden, som jag ber att få hänvisa till.

En annan sida av problemet har blivit belyst i Sten Sture Landströms undersökning om ämbetsmannayrkets rekrytering. Där påvisar han hurusom detta fortfarande är starkt privilegiebetonat. Av de tjänstemän, som mellan 1937 och 1947 tillträdde högre tjänster i förvaltningen, var inte ens var tolfte utgången från socialgrupp III, som ju omfattar mer än hälften av befolkningen. Det innebär, att av tolv nyanställda tjänstemän i genomsnitt elva kommer från de två socialgrupper, som tillsammans utgör en minoritet. Det sammanhänger med att de statliga myndigheterna av sina ämbetsmän kräver en viss formell kompetens. Statsförvaltningens rekrytering får därför ses mot bakgrunden av rekryteringen till de högre studierna. Mera överraskande är emellertid, att av universitets- och högskolestudenterna icke mer än en tiondel kommit från den socialgrupp, som omfattar mer än hälften av befolkningen. Arbetarpojken som blir student är alltså jämt en sällsynt företeelse. Ännu på

1940-talet var det bara ett par, tre procent av sönerna från bonde- eller arbetarhem, som tog studentexamen, och knappast mer än hälften av dessa fortsatte med akademiska studier.

Studentstatistiska utredningen 1952 kunde beträffande socialgruppsrekryteringen till universiteten anförda att »arbetarsöner och arbetardöttrar är något mindre företrädna nu än tidigare».

När det gäller rekryteringen till ämbetsmannayrkena är det ett klart demokratiskt önskemål, att de politiska beslutens förberedare och verkställare någorlunda allsidigt rekryteras. Dessutom är den nuvarande situationen ingalunda förenlig med en praktisk tillämpning av begreppet lika startmöjligheter för alla ungdomar. Därtill kan sägas, att medborgarnas utbildning alltid måste anpassas efter samhällets faktiska krav. De utbildningsbehov, som funnits i tidigare skeden av samhällsutvecklingen, har helt naturligt förändrats i samma mån som den sociala ordningen fortgått. Dagens svenska samhälle måste därför ge det uppväxande släktet en i många avseenden annan utbildning än gårdagens. Vi kräver här krafttag av statsmakterna. Främst vilar ansvaret på ecklesiastikministern.

I det senaste numret av tidskriften Fönstret heter det i en artikel under rubriken »Kultur på undantag», att vi skall vara tacksamma för att Skabersjö åtminstone inte använder sin post till att regera. Jag delar inte den meningen. Detta är inte sagt som någon kommentar till tidningsskriverierna i dag. Nog kräves det att ecklesiastikministern regerar. Vad jag sagt om den skeva rekryteringen har naturligtvis haft och har ekonomiska orsaker. Det är ett obestridligt faktum. Jag delar därför ecklesiastikministerns målsättning när det gäller att tillgodose behovet av nya naturastipendier åt studerande vid universiteten med flera läroanstalter. Det är helt enkelt angeläget att åtminstone den målsättningen upprätthålles, att

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

någon inskränkning i jämförelse med innevarande år icke behöver ske. Där- om synes alla vara överens. Vad frågan gäller är om man kan räkna med att detta blir möjligt inom ramen för departementschefens anslagsäskande. Av allt att döma är detta inte möjligt.

Utöver vad som anförts i den till utskottets utlåtande fogade reservationen och till motionerna I: 343 och II: 318 som skäl för bifall till en höjning av anslaget på denna punkt med ca 330 000 kronor tillkommer emellertid två omständigheter, som ej påtalats i detta sammanhang. Det är framför allt det förhållandet, att antalet nya ansökningar i år stigit till 2 631 mot 1 395 i fjol, dvs. nära nog en fördubbling. Jag tror inte, att detta har varit förutsett av ecklesiastikministern vid den tidpunkt då propositionen skrevs. Därför kan man inte räkna med att departementschefens beräkning av 600 nya stipendier kommer att motsvara behovet.

Därtill kommer ju att studenternas levnadskostnader under nästa år kommer att stiga. Vi såg nyss av tidningarna att restaurangpriserna kommer att stiga med tio procent, och statsstipendienämnden i Stockholm räknar med att såväl hyror som restaurangpriser kommer att öka ca tio procent. Det betyder att ett stipendium som i år beräknas ha ett värde av 2 135 kronor, för nästa år kommer att ta i anspråk 2 360 kronor, vilket enligt uträkningar som gjorts här i Stockholm innebär att hela 30 stipendier förloras, därest det inte blir en förstärkning av anslaget på denna punkt.

Jag vill klart understryka att det samtidigt betyder, att det även om motionerna bifalles, vilket yrkas i reservationen, ändå inte är möjligt att infria garantilånenämndens målsättning i detta avseende, men detta är så mycket mer omöjligt med det förslag som föreligger från departementschefens sida. Utskottet har dock ansett sig böra biträda departementschefens yrkande.

Det föreligger emellertid en reservation av herr Hesselbom m. fl., vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 343 och II: 318 — såvitt de avser anslagsbeloppets storlek — och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

I motionerna yrkas dessutom att riksdagen måtte till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse med hemställan att antalet stipendier för nästkommande budgetår anpassas så, att 1950 års riksdagsbeslut och studentsociala utredningens förslag om stödet till mindre bemedlade universitets- och högskolestuderande samt studerande vid socialinstituten kan förverkligas. I fråga om den takt i vilken detta mål skall kunna realiseras har departementschefen sagt, att detta självfallet är beroende av den ekonomiska insats från statens sida, som vid budgetavvägningen anses kunna göras på denna anslagspunkt. Jag kommer, herr talman, att med hänvisning till det av utskottet gjorda uttalandet, vilket jag vill beteckna som vänligt pådrivande, icke att framställa yrkande om bifall till motionen på denna punkt.

Detta mitt anförande kan måhända betecknas som välvilja i små proportioner, men det innebär därför inte att jag är oförstående för de anspråk utvecklingen ställer. Jag väntar att ecklesiastikministern med kraft skall ta nya initiativ och fortsätta på den väg han har anvisat.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Hesselbom m. fl.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! I en annan motion till årets riksdag har den grupp jag tillhör ställt frågan om verkliga krafttag för att bryta dödläget i fråga om den högre undervisningens demokratisering. Det måste göras slut på de förmögna, de besuttna skiktens faktiska monopol i detta avseende. Som här tidigare an-

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

förts går socialgrupp III:s andel av studenterna vid universitet och högskolor under långa tider inte framåt utan tillbaka. Studiebegåvningarna från dessa skikt stoppas mycket tidigt. Det är klart att de flesta av dem stoppas redan vid inträdet till realskolorna och gymnasierna eller under studietiden där, men för dem som lyckats ta sig igenom studentexamens tränga och järnbeslagna gallergrind är, vid sidan av lånemöjligheterna, just det nu aktuella anslaget till naturastipendier avgörande för om de skall lyckas ta examen.

Utskottet säger att detta anslag har undergått mycket kraftiga höjningar. Jag var motionär i denna fråga redan vid min första riksdag. Vad som skett sedan dess är att området för dessa stipendier utvidgats från universiteten till de flesta högskolorna. Vidare har man kommit så långt, att medan gränsen förut sattes vid total medellöshet och AB+ i genomsnittsbetyg — ett högt genomsnittsbetyg — är man nu nere vid AB i genomsnittsbetyg. Procenten av dem som beräknas få dessa naturastipendier har visserligen gått upp till 13 av de över 30 procent — en tredjedel av samtliga — som begärt sådana stipendier.

Sveriges förenade studentkårer har vänt sig mot de stränga, restriktiva reglerna, vilka som en förutsättning för att få dessa stipendier uppställer en kombination av exceptionell studiebegåvning och total medellöshet. De har velat mjuka upp behörighetsreglerna i bägge fallen, så att dels betygskraven skulle bli mindre rigorösa och dels även de mindre bemedlade studenterna skulle få vara med. De har därvid kommit fram till att 26 procent av de nytillkomna studenterna skulle vara meriterade för stipendier, och det är på denna grundval herr Holmberg och jag väckt vår motion, som betyder en uppskrivning av anslaget i enlighet med vad Sveriges förenade studentkårer har begärt.

Medan denna fråga var under utskottsbehandling visades det, såsom herr Adamsson nyss antydde, vid en uppvaktning inför statsutskottet från studentkårernas sida, att tillströmningen av sökande i år har fått en omfattning, som varken ecklesiastikministern eller utskottet torde ha beräknat. Antalet ansökningar har nästan fördubblats. Det har nämligen stigit från 1 395 till 2 631. Herr Adamsson nämnde inte att icke mindre än 1 220 av de sökande har minst AB i genomsnittsbetyg.

Utskottet och ecklesiastikministern räknar med att antalet nya stipendier skall ökas från 548 till 600. Med hänsyn till den uppgång i livsmedelspriserna som här redan har nämnts är det emellertid klart, att det i bästa fall blir stillastående och inte något framsteg.

Vi instämmer för vår del i studentkårernas krav, när de säger att »det måste vara samhällets uppgift att undanröja de bestående ekonomiska och geografiska utbildningshindren och därigenom ge studiebegåvad ungdom ur alla samhällsskikt lika möjligheter att både påbörja och genomföra akademiska studier».

Vår motion bygger på principen att stipendier bör kunna tilldelas de mindre bemedlade studenter, som har styrkt sin studielämplighet. Det beräknas att detta skulle betyda 26 procent av de nyinskrivna, under det att bara 13 procent nu får del av naturastipendierna.

Med denna motivering vill jag i första hand yrka bifall till herr Holmbergs och min motion. Då jag dock anser det tämligen uteslutet att få majoritet för ett sådant yrkande kommer jag i andra hand att stödja reservanternas förslag, som åtminstone minskar antalet besvikna. Det sägs ju av den myndighet som fördelar anslagen, att i år ett mycket större antal studenter än tidigare har räknat med att få sådana stipendier, och de blir naturligtvis mycket

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

besvikna när detta icke lyckas. Med reservanternas förslag blir åtminstone ett något mindre antal besvikna.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i vad de båda föregående talarna här har sagt. Dessa naturastipendier, som de svenska studenterna under senare år har haft möjlighet att få, har blivit mer och mer eftersökta ju mer det har blivit bekant för studenterna att det har funnits sådana. För ett tiotal år sedan var det ju ytterst få som hade någon aning om att de fanns.

Hela tiden de har funnits har de varit begränsade till en så ringa del av de studenter som har legat vid våra universitet och högskolor, att man kan säga att de som har fått dem har utgjort en privilegierad klass, men en klass som man har haft mycket höga krav på. Studentbetyg på AB eller därutöver är sannerligen inte alltför vanliga i våra svenska läroverk.

Faktum är att en lärare som vet att han har en elev, som är lämplig för studier vid ett universitet eller en högskola, kanske helt enkelt gör sig skyldig till någonting som han inte borde göra, nämligen att sätta något för högt betyg i syfte att verkligen få denna lovande unga man eller kvinna att slå in på den väg som läraren anser att vederbörande bör gå.

Att vara totalt medellös och dessutom ha så högt betyg som AB i studentexamen, det är en kombination som är sällsynt. Det är, efter mitt förmenande, absolut nödvändigt att vi bygger ut denna institution så, att allt flera kan komma i åtnjutande av naturastipendierna.

Jag har på grund av min erfarenhet som läroverkslärare kommit till den slutsatsen, att de elever som har goda betyg men som kommer från fattiga hem har väldigt svårt att tänka sig in i den situationen, att de skall kunna

studera på skuld. Skulder är för dem någonting fruktansvärt. Nu kan man ju säga att det är sunt att tänka på det sättet, men den skuld, som man skaffar sig genom att studera och därigenom dels ge sig själv ett rikare liv, dels skaffa sig kunskaper som kommer samhället till godo, ger ju så småningom återbäring i form av en något högre lön. Faktum är emellertid att man är rädd att sätta sig i skuld, och jag tror att det är viktigt att ge dem, som har sådana tankar, möjlighet att åtminstone under de första åren få en lättnad genom sådana naturastipendier som det här är fråga om. Har de bara kommit in i studerandet vid högskolorna och universiteten så ordnar de nog så, att de kan ta sina examina och komma fram till att bli till nytta i samhället på ett annat sätt och med andra förutsättningar än de skulle kunna göra utan dessa högre studier.

Herr Johansson i Stockholm var inne litet grand på den sociala sammansättningen av studentmaterialet, och han menade att det är alltför få unga män och kvinnor ur arbetarklassen som studerar vid universitet och högskolor. Jag håller med honom, men jag tror att en stor del av förklaringen ligger i vad jag nyss har sagt. Det finns andra skikt, t. ex. vårt prästerskap. Där har det varit tradition sedan mycket lång tid tillbaka att låta söner och, så långt det har gått, även döttrarna ta studentexamen och sedan fortsätta studierna vid universitet och högskolor. Även om det för var och en av dem betytt en skuldsättning, har man ändå gjort det, och jag får säga att vi nog bör vara tacksamma för att denna ambition har funnits.

Genom att utdela naturastipendier i större utsträckning kommer vi också att öka den s. k. ståndscirkulationen, som ju är av stor betydelse och gör det trivsammare i samhället.

Jag finner den väg, som ecklesiastikministern har börjat vandra i år, myc-

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

ket god. Jag hoppas att han med det stöd han här får från olika håll skall kunna gå vidare på den vägen, bredda den och göra studiemöjligheterna större för ett undan för undan större antal av de fattiga studenter och studentskor som vi har.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr Norrby (fp).

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det finns inte från min sida någon anledning att ta upp en diskussion om önskemålen och behoven i det avseende som vi nu diskuterar. Vi är ju alla överens om att målsättningen skall vara att studentsociala utredningens önskemål kommer att uppfyllas. Men när det gäller att fullt ut genomföra dessa önskemål måste meningarna framför allt i dagens läge bli delade; det är helt naturligt. Man måste helt naturligt ställa frågan: Har vi ekonomiska möjligheter därtill just nu? Åtminstone den stora delen av kammarens ledamöter tycks vara ense om att det inte kan gå på en gång och i ett sammanhang, vilket herr Johansson i Stockholm förordar. De flesta säger att vi inte är beredda att genomföra allt detta på en gång utan att vi får ta ett steg i taget. Sedan är det en öppen fråga hur långt steget skall bli. Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t själv i år har tagit ett mycket stort steg, nämligen att öka anslaget till dessa stipendier med hela 816 000 kronor. Jag vill dessutom framhålla att anslaget till detta ändamål för 1952/53 var 658 000 kronor, och här föreslås i dag 2 780 000 kronor. Det har således skett en förstoring av detta anslag $4\frac{1}{2}$ gånger.

Det är klart att det skulle vara önskvärt att genomföra förslaget i ett sammanhang, men jag tror, herr talman, inte att detta är ekonomiskt möjligt. Jag finner det nog också vara en avvägningsfråga mellan olika studie-

sociala åtgärder. Jag vill erinra om att vi i många av våra skolformer fortfarande har terminsavgifterna kvar, och detta verkar också betungande för de studerande. Jag menar således att vi måste se dessa studiesociala åtgärder i ett sammanhang och få en avvägning ekonomiskt mellan olika studie- och skolformer, som blir så rättvis som möjligt. Jag vill också erinra om att vi har en annan form av studiehjälp, som på ett mycket värdefullt sätt kan kombineras med dessa naturastipendier, nämligen studielånen. Dessa lån har säkerligen många studerande haft mycket stor nytta av.

Till slut vill jag bara, herr talman, understryka vad utskottet har sagt, att i den mån det ekonomiska läget så medger naturastipendiesystemet successivt bör utbyggas i riktning mot det slutmål, som anges för det direkta statliga stödet till förevarande kategorier av studerande. Jag vill också understryka att vi då måste ha klart för oss — det har ju i olika sammanhang tidigare uttalats önskemål därom — att terminsavgifter och andra liknande spärrar i vårt skolväsen också skall kunna tas bort.

Jag menar alltså, herr talman, att detta är en avvägningsfråga som vi till sist inte kan komma ifrån. Vi får ta precis de steg vi ha ekonomiska möjligheter till för att nå slutmålet, som jag önskar skall ske så fort som möjligt. Men vi kan inte komma längre i år, herr talman, än vad som har skett.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Det var ett par ord av herr Johansson i Mysinge som föranledde mig att begära ordet.

Herr Johansson säger att man i år har tagit ett stort steg framåt. Han tänker — förmodar jag — på det uttalande som finns i statsutskottets utlåtande, att det nu skall bli möjligt att ge

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

600 stipendier i stället för 548. Men sedan detta förslag lades fram har ju en del inträffat, herr Johansson. Jag föreställer mig i varje fall, att den jordbruksuppgörelse som har förelagts riksdagen måste innebära en nedgång antingen i antalet stipendier eller i stipendiernas storlek — det är ju fråga om naturastipendier. Det där stora steget framåt reduceras alltså egentligen till att man inte sackar efter.

Jag är fullt medveten om att det inte alltid går att ta hänsyn till händelser som har inträffat efter det att förslag har lagts på riksdagens bord, men i detta fall anser jag det verkligen finnas skäl att göra ett undantag, då sambandet mellan de inträffade händelserna och det behov man vill tillfredsställa är så uppenbart. Jag menar, herr talman, att de som har starkt intresse av att underlaget av studerande vid våra universitet och högskolor breddas inte kan känna sig tillfredsställda med detta förslag.

Med detta, herr talman, vill jag endast motivera att jag kommer att rösta för reservationen.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Herr Dahln tycks lägga stor vikt vid jordbruksprisuppgörelsen, och det är obestridligt att denna liksom en del annat kommer att leda till en viss ökning av levnadskostnaderna. Jag vill dock påpeka för herr Dahln, att den framlagda propositionen om statstjänstemännens löner ställer staten inför ökade utgifter för andra ändamål också i framtiden, och det måste man givetvis ta hänsyn till också i detta sammanhang.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag vill endast säga till herr Johansson i Mysinge, att det förefaller något djärvt att jämföra några hundratusen kronor som det här är fråga om för att hjälpa studenter, vilka annars har svårt att klara sin ekonomi,

och de miljoner som det kostar att ge de statsanställda en rättmätig kompensation. Jämförelsen är onekligen en aning djärv.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Var den ena jämförelsen för djärv, var säkerligen den andra lika djärv eller kanske något djärvare.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag vill säga till herr Johansson i Mysinge, att uppskrivningen av summan i år bara är en automatisk följd av vad riksdagen beslutade i fjol och inte innebär någon förbättring av grundvalarna för stipendiegivningen.

Herr Johansson i Mysinge sade i en replik till herr Dahln, att förutom att jordbrukspriserna stiger har en del skikt fått löneförhöjning. Jag vill betona att studenterna inte har fått det, och det är dem frågan gäller nu. De har tvärtom kommit i en sämre situation än tidigare genom att naturastipendiernas antal minskas just till följd av prisförhöjningarna.

Argumentet att vi inte har råd att gå längre, kan jag för min del icke tillmäta någon vikt. När vi i andra sammanhang utan att blinka voterar igenom miljardanslag, kan denna futtiga lilla summa inte betyda så mycket.

Under tiden som denna fråga har vandrat från departementschefen genom utskottet till kamrarna har det nya inträffat, att studentkårerna har uppvaktat statsutskottet — enligt pressen — talat om att antalet sökande nära nog har fördubblats. Bland dessa sökande finns icke mindre än 1 220, som har minst det magiska AB i genomsnittsbetyg. Borde inte detta, herr Johansson i Mysinge, ha givit utskottet anledning att skriva upp summan åtminstone till samma belopp som reservanterna nu begär?

För att inte åstadkomma någon splitt-ring bland dem som önskar en förbätt-

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

ring återtar jag, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen och förenar mig med dem som hemställer om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Dahlén och Adamsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 45:o i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Stockholm och herr Adamsson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 132 ja och 69 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 46—100

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101**Skolöverstyrelsen: Avlöningar**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken AGER (fp):

Herr talman! Jag har till denna punkt fogat en blank reservation. Det gäller utökning av personalen för skolmåltidsverksamheten vid överstyrelsen. Den frågan var uppe redan 1953 och utskottet uttalade då, att uppgifterna motiverade en förstärkning av skolöverstyrelsen. Någon sådan har emellertid inte blivit av, och nu har utskottet också avstyrkt en motion härom men med en sådan motivering, att jag inte velat reservera mig för bifall. Jag vill emellertid här anföra några synpunkter på frågan.

Man har vid årets riksdag beviljat skolöverstyrelsen ett anslag på 100 000 kronor för arbetsstudier vid dessa skolmåltider. Men för att detta belopp till arbetsstudier skall kunna utnyttjas effektivt och man fortare skall komma fram till användbara resultat av undersökningarna, bör skolöverstyrelsens konsulentorganisation utökas. De är i alla fall experter på detta speciella område och kan följa arbetet på ett helt annat sätt och bearbeta detaljerna. Dessa skolöverstyrelsens konsulenter har ju all anledning att följa med studierna och göra upp matsedlar för undersökningarna. De bör också föreslå produkter lämpliga för prövning, och dessutom bör de i egen regi göra förberedande och kompletterande undersökningar. Allt detta skall bearbetas. Det finns ingen möjlighet, att den personalbesättning som vi har på denna avdelning — två konsulenter — kan hinna med det. De skall också i praktiken omsätta resultatet av dessa tidsstudier. Man hoppas också att dessa tidsstudier skall medföra att skolmåltidslokaler blir utrustade på ett helt annat sätt. Därför måste man få fram anvisningar på hur skolmåltidslokaler skall vara utrustade och vilken apparatur man över huvud taget bör ha för dem.

Man behöver också förbereda och se till användningen av industriellt ut-

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

förd matlagning. Därför behöver det utarbetas recept. Man behöver vidare göra en hel del prov och informera personalen vid skolmåltidsförläggningarna. Konsulenterna måste också få mera tid till kontakt med industrierna vad beträffar apparater, redskap och matvaror.

Som jag sade tidigare finns det två konsulenter hos skolöverstyrelsen på detta område, av vilka den ena skall ha hand om skolmåltiderna och den andra undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål, men situationen är den, att båda konsulenterna får arbeta den mesta tiden just med skolmåltiderna, och ändå står vi just nu inför mycket stora arbetsuppgifter på denna avdelning, framför allt på grund av enhetsskolans utbyggnad. Dessutom har det kommit en ny undervisningsplan för folkskolan och även andra undervisningsplaner håller på att omarbetas.

Konsulenterna skulle därför behöva göra nya studieplaner, utarbeta nya metodiska anvisningar och sammanställa lämplig undervisningsmateriel, informera lärare och anordna kurser. De bör även resa ut mycket mera och göra besök på skolmåltidsförläggningarna. De behöver också på ett helt annat sätt än nu vara utrustade för att kunna gå igenom ritningar till både skolmåltidslokaler och kök. Detta hinner de inte med. Det är för mycket tid som krävs för det löpande arbetet och som nämnts tar skolmåltidsverksamheten alltför mycket tid i anspråk.

Som jag sade tidigare, anser jag det fullkomligt lönlöst att reservera mig på denna punkt, men jag vill uttala den förhoppningen, när jag nu ser departementschefen sitta här, att vi till ett kommande år, när resultatet av dessa arbetsstudier kommer fram, får en konsulent på detta område placerad i skolöverstyrelsen och över huvud taget får en förstärkning av denna avdelning i skolöverstyrelsen.

Jag har som sagt inget yrkande på den föredragna punkten.

I detta yttrande instämde fru *Andrén* (fp).

Fröken *VINGE* (fp):

Herr talman! Den blanka reservation, som jag fogat till denna punkt, avser bara en liten detalj, nämligen löneställningen för skolbibliotekskonsulenten.

Skolöverstyrelsen hade föreslagit att man inte skulle fixera en bestämd lönegrad, och anledningen till detta var att man tänkte sig, att man på befattningen inte skulle ha samma person under hans eller hennes hela livstid. Under en viss period, när man sysslar med folkskolans biblioteksväsende, skall man ha en folkskoleman med erfarenhet från bibliotek, och under andra tider tänker man sig en person som är verksam inom läroverken. Under sådana förhållanden hade det varit klokt att ha samma system för löneställningen som man har beträffande ämneskonsulenterna, så att vederbörande skulle få ett arvode motsvarande ett visst antal löneklasser, i detta fall tre löneklasser, utöver lönen i innehavd tjänst.

Att jag besvårar kammaren med detta detaljproblem beror på att detta är en situation som jag tror att vi kommer i många gånger under kommande år, ju mer vi får en sådan sammansmältning mellan den forna folkskolan och det forna läroverkssystemet som vi arbetar för.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr *JOHANSSON* i Mysinge (bf):

Herr talman! Jag ber att med hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr

talmannen att uppskjuta den fortsatta handläggningen av förevarande ärenden ävensom behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.54.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 27 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel (Forts.)

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen nr 137 gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas.

Punkten 102

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 103

Allmänna läroverken: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 179, s. 359—392) föreslagit riksdagen att dels besluta omorganisation av vissa undervisningsanstalter m. m., dels upprättande av nya sådana, dels ock uppflyttning i högre lönegrad av rektorstjänsterna vid sex samrealskolor, som före-

slagits ombildade till högre allmänna läroverk, samt inrättande av vissa nya tjänster.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne m. fl.* (I: 96) och den andra inom andra kammaren av fru *Andrén m. fl.* (II: 118) hade hemställts att riksdagen måtte besluta i enlighet med skolöverstyrelsens äskanden under åttonde huvudtiteln punkt 179 och således för budgetåret 1955/56 bevilja ett anslag på 102 000 kronor för skolkuratorsverksamhet.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte besluta, att samrealskolorna i Borlänge, Enköping, Falköping, Filipstad, Nässjö och Ängelholm från och med budgetåret 1955/56 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, skollande ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad

Allmänna läroverken: Avlöningar

åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning;

II. att riksdagen måtte

a) besluta, att ett treårigt, för manlig och kvinnlig ungdom öppet försöks-gymnasium från och med budgetåret 1955/56 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle successivt upprättas vid högre allmänna läroverket i Linköping under villkor att Linköpings stad åtog sig dels att tillhandahålla för detta gymnasium erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning, dels ock att för anskaffande av undervisningsmateriel och bibliotek bevilja ett engångsbidrag av 10 000 kronor eller det lägre belopp, Kungl. Maj:t bestämde;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa linjeorganisationen vid det föreslagna försöksgymnasiet i Linköping;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 304 och II: 338 samt I: 96 och II: 118,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1955/56, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärtjänst vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skulle kungöras ledig såsom

adjunktstjänst eller ämneslärarintjänst;

c) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

d) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 121 800 000 kronor;

IV. att motionen II: 338 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken Vinge och fröken Ager, vilka ansett att utskottet bort under III hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 96 och II: 118 ävensom med avslag å motionerna I: 304 och II: 338,

c) godkänna i reservationen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

d) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 121 850 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! Utskottet har såväl i år som förra året funnit, att en fortsatt försöksverksamhet med kuratorer är synnerligen värdefull, men trots detta vill utskottet inte tillstyrka, för att citera utskottsutlåtandet, en »fixerad medelsanvisning för verksamheten». Utskottet vill med andra ord inte ge skolöverstyrelsen möjlighet att inrätta vissa kuratorstjänster, som man två år på rad begärt. Det betyder först och främst att den banbrytande och i viss mån normgivande kuratorsinstitution, som byggts upp vid ett par läroverk här i Stockholm, löper risk att få läggas ned. Den provisoriska karaktär som verksamheten haft har skapat så osäkra

Allmänna läroverken: Avlöningar

anställningsförhållanden, att en av de båda kuratorerna nu övergår till annan verksamhet. Därmed löper man ju risk att förlora dels den erfarenhet man vunnit i decennier, dels den förutsättning, som nu finns till organisk utveckling av detta pionjärarbete, dels också de möjligheter man nu har till den utbildning av kuratorsaspiranter som sker just vid dessa stockholmsläroverk.

Jag skall inte upprepa alla de tungt vägande skäl varför kuratorsinstitutionen måste få en fastare utformning och ett större ekonomiskt stöd. Skälen härför finns redan utförligt redovisade både i utredningar, framställningar och uttalanden från såväl myndigheter som organisationer. Jag skall i stället berätta vilket starkt intryck jag fått av den positiva faktor i skolans dagliga liv som en kurator är. I måndags gjorde jag et par timmar långt besök hos kuratorn vid norra latinläroverket här i Stockholm. Strax innanför entrén till stora hallen ligger kurators-expeditionen med två små rum. Dörren stod på vid gavel, och ut och in strömmade pojkar. Det var ingen stängd dörr med anslag om bestämda besökstider. Man skall inte knacka på en sådan här dörr, ty då är man genast ett »fall»; det var kuratorns uppfattning. Nej, här kommer man in bara för att få ett stycke tape eller låna telefonen eller få en blankett ifylld till sommarkolonien, anmäla sig till en mopedkurs, som just skall börja i skolans regi, eller texta en affisch till en soaré, som man skall ha på lördagen, höra på radio eller ordna med extra-lektioner. Där kommer till exempel den polioskadade pojken. Han är skygg, men han söker kamratskapet. Där kommer skilsmässopojken och frågar på äkta stockholmska: ere nå't i dag? Han vill ha uppdrag, han vill ha kontakter. Där kommer gymnasisten-konvalescenten bara för att hälsa. Han har varit sjuk ett halvt år nu och skall

försöka ta fatt på skolarbetet. Jag räknade ut att de tre timmar jag satt där hade var tionde elev i skolan varit innanför dörrarna. Visserligen var det en rörlig dag, det var ju studentdag i norra latin.

Vilken strålande kontakt har inte den kuratorn skaffat sig genom att finnas till hands skoldagen igenom! Hon hjälper ungdomarna med en rad till synes små ting men når på detta vis fram till de stora problemen. När det sedan litet längre fram på dagen blir lugnare i skolan, ja, då blir det kuratorn som får tala förtroligt med en och en, utreda de besvärliga fallen och verkställa de skolsociala ärendena.

Det finns problem — det vet vi alla — i legio. Det gäller studier eller fritid, kamrater och familjeförhållanden, det gäller ekonomi eller sjukdom. Det är här som kuratorn gör sitt betydelsefulla arbete för den enskilde eleven, för familjen, för skolan, ja, för samhället, gör det genom att hjälpa eleverna till den rätta studiemiljön, som ju är grunden för allt arbete i skolan.

Men detta förutsätter ju att skolkuratorns yrke får en fast förankring i skolorganisationen så att det kan dra till sig den mest lämpade och bäst utbildade arbetskraften. Den förutsättningen kan endast och allenast riksdagen själv åstadkomma genom att ställa till förfogande de ekonomiska resurser med vilka denna verksamhet skall byggas upp.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den reservation av fröken Vinge och fröken Ager, som är fogad vid denna punkt 103 i statsutskottets utlåtande nr 8.

Fröken AGER (fp):

Herr talman! Jag vill till alla delar instämma i vad fru Andrén här anfört om skolkuratorverksamheten. Jag har själv en del erfarenheter av denna verksamhet genom mitt samarbete med den kvinnliga kuratorn här i Stock-

Allmänna läroverken: Avlöningar

holm. Jag tror mig kunna säga att vi tack vare detta samarbete under två år har kunnat rädda åtminstone ett par tre flickor från att omhändertagas av samhället, vilket skulle ha skett, om inte kuratorn sökt kontakt med oss, så att vi kunnat ta hand om fallen på den skola där jag är verksam.

Denna kurator tog bl. a. initiativ till olika fritidskurser, men allt detta har nu upphört, i och med att kuratorn frånträtt sin befattning och ingen av lärarna har tagit upp verksamheten. Det är givet att det inte är bara på de allmänna läroverken vi vill ha skolkuratorer, utan det önskar vi för alla skolors vidkommande, inte minst beträffande yrkesskolorna.

Vad är det då för frågor en skolkurator tar upp? Ja, jag skall här bara nämna några saker, som hon kan ta itu med. Vi har t. ex. fördelningen av de medel, som ställes till förfogande av stat och kommun. Det gäller att använda dem rätt. Hon kan påverka stipendiefördelningen, fördelningen av läroböcker, fri sommarvistelse, fria resor o. s. v. och se till att allt detta sker så att elevernas och föräldrarnas intressen bäst bevakas.

Vidare tycker man att lärarnas undervisningstid kan utnyttjas mera och bättre, om man på skolorna får anställa dessa kuratorer. Vi har ont om lärare och behöver därför utnyttja dem till undervisning så mycket som möjligt. De bör därför inte spilla mycken tid på elevernas personliga omvårdnad. Därmed fräntar vi inte lärarna det svar, som de skall ha för sina elever, men det är så mycket som för närvarande åligger lärarna att sköta ändå i samband med elevernas personliga omvårdnad. Läraren måste göra utredningar av olika slag — det förekommer som bekant en del stölder och annat i skolorna — och han har därför över huvud taget inte tid att informera eleverna om ekonomiska frågor och om sociala hjälpkällor m. m.

Kanske behöver eleverna också ta extra lektioner. När skall läraren ha tid med allt detta? Han får inte tid att göra det under lektionstimmarna. Om han har en eller annan håltimme, finns det ofta ingen möjlighet att få kontakt med eleverna, ty vederbörande är då upptagen av lektioner, och läraren får därför söka kontakt med eleven efter skoldagen. Man frågar sig om läraren verkligen har skyldighet att söka sådan kontakt efter arbetstiden.

Det är också svårt för föräldrarna att få kontakt med lärarna, särskilt vid läroverken, där lärarna kanske bara tjänstgör någon timme per dag eller någon dag i veckan med samma elever. Det enda tillfälle de har att få kontakt med lärarna är därför per telefon om eftermiddagarna eller också vid besök i hemmen. Man frågar sig som sagt om läraren verkligen har skyldighet att ta emot föräldrarna efter den tunga arbetsdag han har. Många gånger är kanske inte heller lärarna insatta i alla de problem som kan bli aktuella.

Då är det många som säger att rektorn väl kan ta hand om det hela. Han känner emellertid ofta inte till eleverna, och han har dessutom så mycket med administrativa ting att göra på sin expedition att han inte har tid med alla de elever, som kommer till honom och vill fråga om saker och ting. Skall rektorn över huvud taget få tid att sysselsätta sig med eleverna, så måste han få en personell utrustning på expeditionen, som jag tror är fullt lika dyrbar som att anställa en skolkurator.

I skolorna finns nu skolsköterskor, som i många fall får sköta skolkuratorns verksamhet och i mycket stor utsträckning ägna sig åt ungdomarna. Det är alldeles givet att ingen skada härmed är skedd, om denna ordning inte inverkar på den sjukvårdande verksamheten. Det sägs emellertid att i de skolor där det finns skolkurator kan man utnyttja skolsköterskan på ett helt

Allmänna läroverken: Avlöningar

annat sätt än annars. Vidare vill man att ungdomarna skall få en bättre kontakt med samhället, och att över huvud taget skolan och samhället skall få bättre kontakt. En del barn blir ju omhändertagna av barnavårdsnämnd, och där kan kuratorerna på ett fin känsligt sätt åstadkomma ett samarbete med barnavårdsnämnden. Vidare kan kuratorn söka kontakt med olika organisationer, t. ex. nykterhetsföreningar o. s. v. Det är även värdefullt med en god kontakt med organisationerna på arbetsmarknaden, speciellt i Stockholm och andra storstäder. Vi har också märkt att kontakten mellan ungdomsförmedlingen och skolan är ganska ytlig. Skolan slutar i allmänhet klockan 15—15.30 och ungdomsförmedlingarna klockan 16.00 — med undantag för en gång i veckan. På ungdomsförmedlingarna står långa köer av ungdomar som väntar, och det därför svårt för ungdomarna att där få någon yrkesvägledning.

Det har också visat sig att man på skolor med skolkurator har kunnat undanröja en hel del expeditionella göromål, och de mera svårlösta fallen har tagits upp av ungdomsförmedlingen. Arbetsmarknadsstyrelsens orientering om arbetsmarknaden har skickats ut till eleverna i form av cirkulär av olika slag.

I och med den införda skolreformen har lärarna ideligen matats med nya problem. De har inte alltid haft tid att sätta sig in i förordningar och cirkulär och har kanske därför måst ge ungdomarna rent av felaktiga upplysningar ibland. Över huvud taget tror jag att det i skolor med skolkuratorer skapas större trygghet mellan parterna: lärare, föräldrar och elever.

Det är sällan som en försöksverksamhet av det slag, som nu pågått på skolkuratorsområdet, har visat så positiva resultat som i detta fall. Det är här inte fråga om en utbyggnad av det expeditionella arbetet, utan här gäller det

att öka tryggheten för dem, som arbetar med ungdom.

Vi har två av pionjärerna anställda vid läroverk här i Stockholm, en manlig och en kvinnlig för närvarande. Den ene av dessa kuratorer har redan sagt upp sig och slutat. Det är givet att de inte kan fortsätta att arbeta rent ideellt utan att få sin anställningsform ordnad. Att arbeta fram till jul och sedan inte uppbära någon lön, därefter arbeta på vårterminen till den 10 juni eller något datum däromkring och sedan inte få någon lön utan endast semesterersättning på 520 kronor och därtill ovissheten, om de kan få komma tillbaka, allt detta måste göra att även den som har det allra största intresse för uppgiften måste tröttna så småningom.

Jag tycker det är egendomligt att vi av statsmedel kostar på kurser och utbildar praktikanter men sedan inte ger dem möjlighet att få anställning. De stimuleras alltså inte till att söka sådana platser. Endast en av de fyra praktikanter som utbildats här i Stockholm har haft plats ett år, vid Blackebergs läroverk, och där var det målsmännen själva som bekostade kuratorn i fråga. Året därefter begärde man anslag av statsmedel. Man fick 1 000 kronor och kunde alltså inte fortsätta med att hålla någon kurator, och därför har också den personen gått förlorad. Jag tycker det är underligt att man skall kasta bort pengar på detta sätt.

Det är givet, som jag sade tidigare, att det inte är fråga om att inte lärarna skall få tillräcklig kontakt med eleverna. Det behöver vi nog inte heller befara, ty har man varit lärare i 15—20—25 år vet man, att för varje år blir besvärligheterna för ungdomarna i detta samhälle allt större — de behöver mer och mer hjälp.

Det har i en motion föreslagits, att man skulle ha ett kuratorsråd, som även skulle bestå av lärare. Man kan ju försöka med en sådan verksamhet,

Allmänna läroverken: Avlöningar

men jag ställer mig mycket tveksam inför den dels med hänsyn till lärarnas arbetsbörda, dels med hänsyn till de stora klasserna. Det är ju också ont om lärare, och vi måste ordna snabbkurser för att utbilda dem. Man frågar sig därför, om vi skall minska undervisningsskyldigheten eller om vi inte hellre skall anställa dessa redan utbildade kuratorer.

Vad vi alltså vill är att de kuratorer, som nu är utbildade, skall få en fastare anställning, så att det finns möjlighet att få behålla dem. Det är inte fråga om att på något sätt bygga ut verksamheten kraftigt och inte heller att man skall försöka sig fram på olika vägar. Men man förstår, att de kuratorer, som arbetat under dessa år och ändå inte fått sin anställningsfråga löst, tröttnar på arbetet.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nihlfors* (fp), fröken *Vinge* (fp), herr *Norrby* (fp), fru *Sjöstrand* (fp) och fröken *Elmén* (fp).

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! I vad som sagts om behovet av socialkuratorer vill jag livligt instämma. Det gäller ju en grupp som förutom frågor rörande yrkesvägledning, studielån, läxhjälp, feriearbete etc. har att handha och ägna sig åt elevernas personliga problem.

Jag vill nu ta upp det problem som det talas om i motion nr 338. Vi har en annan grupp som arbetar i skolorna och som har hand om barnens hälsa både fysiskt och psykiskt, nämligen skolsköterskorna. Av deras instruktion framgår att de med aktgivande på elevernas hälsotillstånd och deras fostran i sunda levnadsvanor, med beaktande av miljön både i skola och hem, bör ägna uppmärksamhet åt de sociala förhållanden, vilka speciellt inverkar på lärjungarnas hälsa både fysiskt och

psykiskt. De har därvid bland annat, säger instruktionen, att förmedla kontakt mellan skola och samhällsorgan på det socialmedicinska området.

För detta arbete har man beräknat cirka 2 000 lärjungar per skolsköterska. För ett mindre antal elever anlitas deltidsanställda. Skolöverstyrelsen har år efter år upprepade gånger talat om för riksdagen — genom att skolöverstyrelsens önskemål framförts i propositioner, som inte har biträttts av departementet — att somliga av dessa deltidsanställda måste ägna sig åt så många lärjungar, att man nu bör ordna med heltidstjänst för deras vidkommande. Två skolsköterskor har exempelvis 1 943, respektive 1 930 lärjungar. För dem kan man för närvarande, enligt gällande kvot — eftersom det krävs att de skall vara deltidsanställda trots att det gäller olika skolor — endast få beräkna vissa heltidsveckor. Det är 13 å 15 veckor för dessa båda skolskötersketjänster och i övrigt 30 timmar i veckan i stället för 48 timmar för en vecka med full arbetstid.

Riksdagen — jag tror att de flesta av er knappast ville vara med om detta — passar nu på att nagga litet på arbetstiden och tänker inte så mycket på att samma arbete skall utföras under en helt annan arbetstid. För detta arbete ger man ett arvodesbelopp. Man beviljar varken semester eller några som helst andra anställningsförmåner. Är det då någon som tror att man kan få kompetent folk till denna uppgift? Det förhåller sig så att vederbörande skall ha inte endast sjuksköterskeutbildning utan också genomgått en distriktssköterskeskola eller central barnsköterskeskola.

Nej, säger skolöverstyrelsen, man kan inte få kompetent folk, och det är inte så underligt. Tror man också att man alltid kan få detta arbete, som i de fall där man har kompetent folk verkligen har visat sig så utomordentligt värdefullt, väl utfört? En av dessa rektorer

Allmänna läroverken: Avlöningar

sade till mig att varje månad han betalar ut denna avlöning så skäms han, och jag förstår det. Som ni kanske vet är avlöningen till denna kategori över huvud taget inte någonting att det minsta pruta på.

Jag har, herr talman, tagit upp denna fråga därför att jag tror det är på tiden att riksdagen tänker en smula på hur man ordnar med hälsovården också vid våra skolor. Jag har tagit upp den därför att jag hoppas att statsrådet till nästa år skall se ännu litet djupare på detta spörsmål. Jag tänker inte yrka bifall till min motion, ty det förstår jag vore meningslöst. Jag hoppas att det skall kunna bli något resultat till nästa år. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 4, som gäller skolkuratorerna.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Utskottet anser alltså, att det är värdefullt att försöksverksamheten med skolkuratorer fortsätter. Det är i och för sig tacknämligt, att det står »alltjämt», men man torde knappast gissa fel om man fruktar, att det blir svårare att fortsätta verksamheten, för den händelse Kungl. Maj:t och riksdagen i fortsättningen följer samma snäva linje, som man hittills gått efter.

Försöksverksamheten har givit sådana resultat, att skolöverstyrelsen vill stabilisera den genom att ge en säkrare ställning åt skolkuratorerna. Målsmännens riksförbund, Läroverkslärarnas riksförbund, Stockholms rektorskonvent och skolornas elevorganisationer har gjort framställningar om ett utbyggande av skolkuratorsverksamheten. Bakom dessa framställningar ligger starka motiveringar, och de stöder skolöverstyrelsens och socialstyrelsens krav på att stabiliseringsåtgärder snarast bör vidtagas.

Jag skulle vilja fråga herr ecklesiastikministern: Vad tänker egentligen

herr statsrådet om skolkuratorernas verksamhet?

Utskottet säger, att det inte kan råda något tvivel om att det i skolorna finns arbetsuppgifter, som många gånger med fördel kunde anförtrös åt kuratorer. Samtidigt måste emellertid beaktas, anser utskottet, att man inte bör vidtaga åtgärder, som medför ett tillbakaskjutande av den skyldighet till personlig omvårdnad för eleverna, som åvilar lärarna och särskilt klassföreståndarna. Det ligger mycket i detta, men kan en klassföreståndare utträtta allting? Hur många gånger händer det inte, att klassföreståndaren inte har mer än två veckotimmar i klassen, speciellt på gymnasiestadiet? Ofta faller också en veckotimme bort på grund av skrivningar, idrottslov och sådana saker. Klassföreståndaren får kanske inte mer än en eller två timmar i veckan, och vad skall han kunna hinna med på denna korta tid, när kraven på att han skall hinna med kursen är oerhört stora? Det absolut primära för läraren är ju, att han sköter sin undervisning. Det blir inte lätt för honom att hålla kontakt med eleverna på ett önskvärt sätt. De stora klassavdelningar vi nu har — det är ju i regel mellan 30 och 35 elever i varje klass på lågstadiet och inemot 30 i de flesta gymnasieavdelningar — gör att arbetet blir oerhört krävande och lägger hinder i vägen för lärarna att klara av den verksamhet, som en skolkurator skulle kunna sköta om.

Vi får också en mängd unga lärare till våra skolor, som inte har någon erfarenhet. Hur dessa, som kommer direkt från utbildningsanstalterna, skall kunna sköta ett sådant arbete som det vi inlägger i skolkuratorsverksamheten, har jag väldigt svårt att förstå. Det är klart, att de kan klara upp vissa delar av arbetet, men i de flesta fall kommer de att gå bet.

Sedan har vi en annan svårighet,

Allmänna läroverken: Avlöningar

som ökat med åren. Det är möjligheten att hålla kontakt med föräldrarna. Naturligtvis är det tacknämligt att det numera i de flesta skolor finns målsmannaföreningar, men jag skulle vilja fråga: Hur många målsmannaföreningsmöten skall en lärare anse sig vara skyldig att gå på? Det har visat sig, att de bästa målsmannaföreningsmötena är sådana som hålls med *en* klass. Har man bara en klass är det lätt att få kontakt med elevernas målsmän. Om en lärare undervisar i 8—9 klassavdelningar skall han emellertid gå på 8—9 föräldramöten, och det blir nog litet för mycket.

Vi har också — åtminstone hemma hos oss och, tror jag, i andra städer av samma storlek — nu ett stort antal elever, som reser mellan hem och skola. De kommer ganska långt bortifrån, kanske ett par mil, och reser varje dag. Det är ju oerhört svårt att få någon kontakt med deras hem. Det går kanske endast per telefon. Det är också svårt för lärarna att finna kontakt med föräldrarna, liksom det för dessa är svårt att få kontakt med lärarna. Vidare har vi ett växande antal inackorderingar. Jag tycker, att det alldeles speciellt för deras målsmän skulle vara en oerhörd styrka att ha en särskild person att vända sig till med sina bekymmer. Som det nu förhåller sig, drar sig de flesta för att vända sig till klassföreståndaren eller till någon annan lärare. Det finns naturligtvis undantag, men svårigheterna har blivit allt större genom den tilltagande mängden elever vid våra läroverk. Det är ingenting ovanligt med läroverk på 800 eller flera elever. Då måste man också förstå att det otvivelaktigt på det sättet blir svårare och svårare för lärarna — för att inte tala om rektorn — att hålla kontakt med eleverna.

Kungl. Maj:t, ecklesiastikministern och utskottet har mycket snävt behandlat skolöverstyrelsens anhållan

att få göra kuratorsinstitutionen något fastare. Om en utvidgning av densamma har man knappast något hopp, ty det är klart, att det inte går att bygga ut skolkuratorsverksamheten i ett enda huj; det tar lång tid och vi har inte de personella resurserna. Jag har i detta fall — då jag är övertygad om att skolkuratorsinstitutionen har en stor uppgift att fylla — i den motion, som jag lagt fram, föreslagit att man, innan vi har tillräckligt många skolkuratorer, skulle kunna göra försök med skolkuratorskollegier vid skolorna, inte bara vid läroverken utan vid alla slags skolor. Man skulle kunna tänka sig, att några speciellt intresserade lärare skötte om denna verksamhet. I de fall, då det gäller yrkesvägledning o. dyl., finns det möjlighet för dem att vända sig till arbetsförmedlingen på platsen eller till länsarbetsnämnden och där få den hjälp, som kan behövas. Det bör icke möta några större svårigheter.

Detta skolkuratorskollegium skulle kunna ta hand om det arbete, som annars skulle åligga skolkuratorerna. Det komme att medföra den fördelen, att man inte hade en kurator, som vore anställd på livstid, utan om någon visade sig olämplig för arbetet behövde hans förordnande inte förnyas. Genom att det blir flera om sysslan bör man också, efter mitt förmenande, få större kontaktmöjligheter; dels kommer de själva att undervisa ett stort antal av eleverna i skolan och får därvid den personliga kontakten, och dels kommer de att ha mycket lätt att hålla kontakt med klassföreståndare och med övriga lärare. På detta sätt bör man på ett tämligen tidigt stadium kunna komma underfund med en hel massa fall, som nu ofta leder till att eleven gör sig mer eller mindre omöjlig i skolan genom sitt uppträdande eller genom bristande kunskapsinhämtning.

Utskottet har sagt, att den framkomna tanken att för kuratorsverk-

Allmänna läroverken: Avlöningar

samhetens besörjande vid skolorna anordna särskilda skolkuratorskollegier, bestående av ett antal för saken intresserade och lämpade lärare, synes vara ett uppslag, värt att prövas vid den fortsatta verksamheten på området. Detta är ju precis vad jag har menat. Nu återstår bara att hoppas, att skolöverstyrelsen verkligen får medel till sitt förfogande, så att den kan åstadkomma något i denna riktning. Det skulle vara tacknämligt att få höra vad ecklesiastikministern anser om den saken. Jag har nämligen tänkt mig, att dessa skolkuratorer, som på samma gång är lärare, skulle avlönas på det sättet, att de finge betalt för en extratimme — timlärararvode kan vi alltså kalla det — för varje timmes kuratorsarbete, exempelvis två i veckan. De skulle då svara för 150 à 160 elever vardera.

Detta är naturligtvis en sak, som behöver prövas, men jag menar, att det är nödvändigt att lägga det ungefär på den bogen för att verkligen få fram de lärare, som kan vara lämpliga.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det är nog ingen tvekan om att försöksverksamheten med skolkuratorer har visat sig vara en för eleverna och skolan mycket värdefull institution. Orsaken till att det inte skett den stora utbyggnad av denna verksamhet, som många uppenbarligen väntat med det snaraste, är alltså inte att försöksverksamheten på något sätt har misslyckats, utan det beror helt och hållet på att man måste söka hålla igen med utgifterna. Vi har inom ecklesiastikdepartementet sagt oss att det varken finns ekonomiska eller personella resurser för att under den närmaste tiden bygga ut skolkuratorsverksamheten till att omfatta alla

högre skolor. Det har ju t. o. m. framkommit önskemål om en sådan verksamhet även vid enhetsskolor och folkskolor, men det är nog en mycket vittutseende sak.

Vi har emellertid inte varit så återhållsamma, att det över huvud taget inte skett någon utbyggnad av försöksverksamheten under de senaste åren. Jag vill erinra om att medan det förra budgetåret användes något mer än 30 000 kronor för denna verksamhet, så utgör beloppet detta budgetår 45 000 kronor, och även om kamrarna nu följer utskottet, är det inte otänkbart, eftersom det här rör sig om ett förslagsanslag, att det även för nästkommande budgetår kan ske någon ökning av verksamheten. Det kommer att bero på vilka läroverk som ansöker om att få skolkuratorer. Vi strävar nämligen efter att få verksamheten utspridd på så olika typer av läroverk som möjligt, och vi har nog i viss utsträckning lyckats därmed, även om de ärade talarna här liksom även debatten i allmänhet mest har uppmärksammat kuratorsverksamheten vid de stora stockholmsläroverken, som ju är den verksamhet som har pågått längst. Det finns dock nu kuratorer vid elva olika läroverk. En av de första talarna i debatten här talade om sex kuratorstjänster. Jag förstod inte riktigt vad som avsågs med detta, om det nu inte är så att man räknar med att för de 50 000 kronor, som begäres i reservationen, kunna tillsätta sex kuratorstjänster ytterligare. Jag vet ju inte, hur man har tänkt sig det hela, men såvitt jag kan se måste vi nog hålla oss till deltidstjänster, så länge det inte kan ske någon allmän utbyggnad av denna verksamhet, och även vid en sådan utbyggnad kan det för övrigt på en del mindre orter aldrig bli tal om annat än deltidstjänster.

Det är klart att det uppslag, som den siste ärade talaren framfört i sin motion och som utskottet i sitt utlå-

Allmänna läroverken: Avlöningar

tande ställer sig välvilligt till, kan vara förtjänt att prövas. Jag tycker mig emellertid med detsamma kunna konstatera, att en så upplagd försöksverksamhet ingalunda skulle bli billig. Men det förefaller mig inte otänkbart att man prövar detta uppslag såsom ett led i försöksverksamheten.

Det är emellertid nödvändigt att vi ytterligare någon tid går försiktigt till väga när det gäller att bygga ut försöksverksamheten. Det behövs säkerligen en ganska ingående utredning, innan man kan våga sig på en mera allmän utbyggnad av denna verksamhet.

Reservationens företrädare säger nu att vad som först och främst behövs är reglerade tjänster, så att de som sysslar med denna verksamhet kan känna en viss trygghet i sitt arbete. Det låter naturligtvis mycket bra, men vi får ändå komma ihåg att det här gäller en försöksverksamhet, och man brukar ju inte inrätta lönereglerade tjänster, förrän man är någorlunda på det klara med vart man vill komma med en viss verksamhet. Vi får inte heller glömma att med den karaktär av deltidsarbete, som har måst utmärka den hittillsvarande försöksverksamheten, har det inte kunnat uppställas några bestämda kompetenskrav. De personer, som skött detta arbete, har sålunda haft ganska olika utbildning, och det är naturligtvis inte under sådana förhållanden lätt att komma och begära lönegradsreglerade tjänster, placerade i, låt mig säga lönegrad 25, såsom visst har ifrågasatts. Vi måste tänka på vilka konsekvenser detta skulle ha i fråga om andra liknande tjänster. De ärade kammarledamöterna vet nog att på andra områden, där det finns kuratorer, t. ex. vid sjukhusen och andra anstalter, har det varit fråga om väsentligt lägre löner, och man kan inte göra den invändningen att det därvidlag gäller en kuratorsverksamhet av helt annat slag, ty i viss mån har nog arbetsuppgifterna

sammanfallit. Var och en förstår att det under sådana förhållanden är utomordentligt svårt för mig att föreslå, att det skall för skolkuratorernas del inrättas ett antal tjänster i en väsentligt högre lönegrad än man är van vid när det gäller kuratorstjänster.

Herr talman! Med det anförda hoppas jag ha klargjort min ståndpunkt. Jag är givetvis positivt inställd till denna verksamhet, men jag har inte ansett mig ha möjlighet att till denna riksdag föreslå en utökning på det sätt som här motionsledes begärts. Jag tror vi har anledning att bygga ut försöksverksamheten ganska sakta. Det är ett önskemål att få den så differentierad som möjligt, åtminstone någon tid framöver.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Efter ecklesiastikministerns anförande på dessa punkter finns det inte någon större anledning för mig att uppta tiden med någon ingående argumentation. Jag inskränker mig därför till, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken AGER (fp):

Herr talman! Jag är fullt ense med herr statsrådet om att vi inte alls skall bygga ut denna institution fortare än vi har personalutrustning till. Som jag sade i mitt anförande tidigare har vi emellertid personer, som varit anställda inom denna verksamhet men som slutat på grund av att anställningsförhållandena är så pass lösa, att de inte kan stanna kvar. Jag känner inte till hur det är med de manliga, men på den kvinnliga sidan är fyra praktikanter färdiga och skulle kunna gå ut i praktik. Det är väl för dyrbart när staten kostar på medel till deras utbildning och sedan inte utnyttjar dem. Det gäller att få en fastare anställningsform.

Jag kan inte fatta herr statsrådet här när han inte är ense med oss om att dessa kuratorer är så nödvändiga inom

Utbildning av lärarinnor i barnavård

skolvärlden nu, att vi kan sätta upp kompetenskrav för dem. Det är givet att dessa kompetenskrav skall vara så höga, att vi får goda krafter. Jag vill knappast göra en jämförelse med dem herr statsrådet här drog in i resonemanget. Om vi inte får högt utbildad arbetskraft på detta område är det bättre att vara helt utan skolkuratorer.

Jag tar fasta på herr statsrådets intresse för denna fråga och hoppas, att vi till nästa år får en kraftigare utbyggnad av denna verksamhet än i år. Jag drar mig till minnes att 1945 års lönekommitté rekommenderade att man inte skulle ha arvodestjänster för länge, ty då får man inte behålla personalen på dessa tjänster. Så är faktiskt förhållandet nu med dessa kuratorer. De båda som vi haft här i Stockholm har sagt upp sig, och den kvinnliga kuratorn har redan slutat. Jag tycker att denna arbetskraft är för värdefull att mista.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ager begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 103:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Ager begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 146 ja och 37 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 104—121

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 122***Utbildning av lärarinnor i barnavård**

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* (I: 300) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ager* (II: 366), hade hemställts, att riksdagen ville besluta att till bidrag för anordnande av en provisorisk kurs för utbildning av lärarinnor i barnavård anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 300 och II: 336 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrarna *Ohlson*, *Sundelin*, *Alfred Nilsson*, *Arrhén*, *Svenson* i Ljungskile, *Hoppe*, *Widén* och *Cassel*, fröken *Vinge*, fröken *Olsson* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 300 och II: 336, till Kurs för utbildning av lärarinnor i barnavård för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken AGER (fp):

Herr talman! Jag är ledsen att behöva ta kammarens tid i anspråk igen. Det gäller utbildningen av barnavårdslärarinnor. Det är nu tredje året i rad jag motionerar om detta, och bristen på barnavårdslärarinnor är lika stor som tidigare. Utskottet har varit välvilligt i sin skrivning liksom tidigare år, men vi kan knappast utbilda några lärarinnor bara på utskottets välvilja.

Om några dagar eller kanske veckor kommer vi här i riksdagen att behandla yrkesskolornas utbyggnad. Man rekommenderar en utbyggnad av yrkesskolorna med cirka 1 000 avdelningar, varav de flesta skall gälla huslig utbildning. På de flesta av dessa kurser förekommer barnavård. Dessutom finns det också speciella kurser för barnavård. Likaledes skall man skapa möjlighet för sådan utbildning i andra skolformer, enhetsskolan, realskolan o. s. v. Men var skall man få lärare för allt detta? Vi beslutar här i riksdagen ofta stora skolreformer utan att se till att vi får de resurser vi behöver, vare sig pengar till skolbyggnader eller personell utrustning.

Utskottet hänvisar i sin motivering till 1953 års utredning rörande lärarutbildningen på det husliga området. Skolöverstyrelsen har rekommenderat den provisoriska utbildningen av barnavårdslärarinnor. Förslaget har varit på remiss hos utredningen, som visserligen var tveksam men ändå tillstyrkte, att denna utbildning sätts i gång, emedan den inte föregriper utredningen.

Det finns både lokaler och personal för denna utbildning och det är väl knappast alltför stora summor det rör sig om när det gäller 30 000 kronor. Det är givet att riksdagens ledamöter tycker detta är en liten fråga jämförd med alla de miljoner vi beslutar om. Men det är sannerligen ingen liten fråga för alla dem som arbetar ute på fältet.

1953 års utredning kan, beräknar

Utbildning av lärarinnor i barnavård

man, tidigast vara färdig i höst, men eftersom den har fått nya uppdrag — den skall behandla både en professur i näringslära och ekonomiföreståndarutbildningen — är det troligt, att den blir klar 1956. Detta innebär, att vi här tidigast kan ta ställning till den 1957 eller 1958 och att några nya lärare kan examineras först 1960 eller 1961, alltså om sex år. Det är för närvarande brist på lärare för den kursverksamhet vi redan har. Man räknar med ungefär 150 barnavårdslärarinnor i vår nuvarande verksamhet. Av dessa är ungefär hälften fackutbildade. För övrigt får man ta den personal, som över huvud taget finns att tillgå. Då kan man undra om denna kurs, som bara skall utexaminera 12—16 om året spelar någon roll. I den katastrofsituation, som vi för närvarande är i, är det bättre att få detta antal än inte några alls.

Utskottet skriver också, att man bör ta vara på den lokala arbetskraft som finns ute i kommunerna. Detta är en sådan vänlig klapp som utskottet kan ge. Men är man verksam ute i kommunerna, vet man att denna arbetskraft redan är utnyttjad så långt det går. Jag sitter själv i den situationen i dag, att en av mina barnavårdslärarinnor har råkat ut för ett olycksfall och blir sjukskriven i tre veckor eller en månad. Det finns inga möjligheter att uppbringa en vikarie för kortare tid. Så mycket värre är det att anskaffa lärare för kurser för längre tid.

Det är över huvud taget brist på alla lärare. Skall vi sätta oss i samma katastrofsituation här också? Det är redan en katastrofsituation, men den blir värre ju längre vi får vänta på denna utbildning.

Denna kurs skall arbeta i två år. Skulle vi få sätta i gång till hösten, skulle vi alltså kunna ha 12—16 barnavårdslärarinnor färdiga 1957—1958, när utredningens resultat kommer. Man föregriper alltså inte utredningen och det är väl ganska unikt, att en utred-

Utbildning av lärarinnor i barnavård

ning som sitter yrkar bifall till en sådan sak som denna.

Med denna motivering, herr talman, yrkar jag bifall till vår reservation vid denna punkt.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Detta är utan tvivel en angelägen sak. Som fröken Ager sade har hon energiskt motionerat varje år på denna punkt. För min personliga del tycker jag att det hade räckt med motionen första gången, då riksdagen välvilligt beslöt en utredning, vilken Kungl. Maj:t också effektuerade i så gott som omedelbar anslutning till riksdagsbeslutet. När vi sätter till en utredning brukar vi ju inte föregripa denna utrednings resultat utan avvakta och se vad utredningen kan komma fram till.

Jag är medveten om, herr talman, att det finns stora behov på detta område. Vi hyser således gemensamt den förhoppningen, att ifrågasvarande utredningsarbete kommer att bedrivas så, att på detsamma grundat förslag till avhjälpan av de brister, som vidlåder den nuvarande utbildningen på området, inom en snar framtid skall kunna föreläggas riksdagen. Till dess tror jag, herr talman, att vi så gott sig göra låter får klara oss med de krafter som står till buds. Jag skulle tro, att det kommer att gå tills vi får fram de lärarinnor, som vi alla är angelägna om att så snabbt som möjligt kunna utbilda.

Fröken Ager säger att det behövs en kurs på två och ett halvt år för den här uppgiften. Det är möjligt att fröken Ager har rätt, men jag är inte säker på att detta kommer att bli utredningens förslag. Därom vet vi ju ingenting. Jag ber att få erinra om att 1947 års riksdag anvisade medel för en ettårig provisorisk kurs, och jag har också hört andra siffror på kurslängden anges, siffror som jag för min del givetvis inte har någon som helst anledning att

ta ställning till nu. Inför sådana omständigheter måste man väl säga att en kursverksamhet av det här slaget nu inte kan anses så lämplig. Risk kan kanske föreligga att utredningens resultat föregripes.

När fröken Ager vill styrka behovet av kursen med 1953 års lärarinneutbildningskommittés uttalande och säger, att den har tillstyrkt inrättande av kursen, så kanske det är litet väl mycket sagt. Kommittén har i stället uttryckt sig så att den inte vill *motsätta* sig, att kursen inrättas, vilket kanske ger en viss nyansskillnad.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Av de flickor som vi har i skolorna kommer det stora flertalet en gång att sköta egna hem, och den husliga utbildning vi kan ge dem i skolan är alltså inte bara en yrkesutbildning, utan för flertalet är den också en förberedelse för deras uppgifter som mödrar och husmödrar. Vi har nu en ganska välordnad skolköksundervisning och slöjdundervisning. Flickorna lär sig alltså att laga mat, och åtminstone de som går litet längre i skolan och väljer praktisk linje får lära sig sömnad. De får lära sig alldeles tillräckligt mycket för att kunna klara dessa uppgifter själva i sina hem, men vi har ingen möjlighet att ge dem någon undervisning i barnavård.

Vad beträffar detta, som utskottet är så förtjust i och som utskottet anförde även förra året, att man kan utnyttja barnmorskor och distriktssköterskor för denna undervisning, har fröken Ager redan anfört att dessa personer inte har tid. De får för övrigt över huvud taget inte binda sig för att vara i skolan vissa timmar, ty det hindrar dem deras instruktion från att göra, men även om de kunde göra det är de helt enkelt inte kompetenta. En barnmorska följer

Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

inte barnen längre än under den allra första tiden efter födelsen. Det är mycket värdefullt om man i en barnavårds-kurs på en huslig linje i skolan kan få barnmorskan att komma till en eller annan lektion och berätta om spädbarnsvård eller om vård av nyfödda, men det räcker sannerligen inte som barnavårds-kurs. Distriktssköterskan behärskar naturligtvis ett litet mera vidsträckt område, men ändå inte tillnärmelsevis hela det område som det är fråga om. Det är dock fråga om att ta hand om friska barn i alla åldrar.

Rekryteringen till den husliga linjen i skolorna är också en sak att tänka på. Husligheten är inte populär bland våra tids flickor. Det är på många håll svårt att få flickorna att välja huslig linje. Både föräldrar och lärare anser att flickorna skulle ha allra största nytta av att välja den linje i skolan, som ger dem tillfälle till huslig utbildning, men det vill de inte. Flickorna är intresserade av barnavård, men när det gäller skolkök och sömnad anser de, att det räcker med den obligatoriska undervisning de har haft i lägre klasser. Kunde vi lägga in en kurs i barnavård skulle den husliga linjen få en annan dragningskraft på flickorna och ge dem bättre möjlighet att fylla sin uppgift som mödrar i framtiden. Den skulle dessutom ge dem en bättre grund för deras fortsatta yrkesutbildning, eftersom många av flickorna tänker ägna sig åt sjukvård och barnavård. På det området får de för närvarande ingen som helst hjälp.

Det är en rätt obetydlig sak, detta att komplettera med barnavårdslärarinnor för att få en fullgod yrkesutbildning på ett visst avsnitt. När vi nu skall ta upp yrkesutbildningen i dess helhet, kommer vi att för en lång tid framåt få reda oss med provisorier på många områden. Det finns ingen anledning för oss att inte omedelbart sätta i gång med att avhjälpa de brister som vi ser hur vi skall kunna avhjälpa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ager begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 122:o i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Ager begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 60 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 123—137

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 138**Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter**

Kungl. Maj:t hade (punkt 214, s. 429 och 430) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1955/

Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

56 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor, innebärande oförändrad medelsanvisning.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Widén m. fl.* inom andra kammaren väckt motion (II: 389), vari hemställts, att riksdagen måtte a) medgiva, att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter måtte meddelas intill ett belopp av 3 000 000 kronor, b) till bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

Utskottet hemställde

I. att motionen II: 389, i vad det däri gjorda yrkandet avveke från Kungl. Maj:ts förslag, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte till Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Svensson* i Ljungskile och *Widén*, fröken *Vinge* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet bort under I hemställa att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 389, i vad det däri gjorda yrkandet avveke från Kungl. Maj:ts förslag, medgiva att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter måtte meddelas intill ett belopp av 3 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **WIDÉN** (fp):

Herr talman! Frågan om sådana här skolhem har blivit mer och mer aktuell i våra gymnasiestäder. Tidigare var det inte så stora svårigheter för landsbygdsungdomen som kom till gymnasiestäderna att där erhålla bostäder och även

helinackordering. Detta problem har blivit svårare för varje år, och för närvarande kan visserligen en stor del av denna ungdom få inackordering, som innebär att de får bostad och kanske ett mål mat per dag, men i allmänhet måste de äta både lunch och middag ute på restaurang. Dessa förhållanden är självfallet långt ifrån tillfredsställande. En undersökning som gjorts i tre gymnasiestäder i Dalarna visar, att cirka 80 procent av den landsbygdsungdom, som bor i staden under sin skolgång, har att äta ute på restaurang.

Detta spörsmål har mer och mer aktualiserat frågan om anskaffande av skolhem. På flera håll har man tagit sådana initiativ. Förra året begärde skolöverstyrelsen ett anslag på 4 miljoner kronor för byggande av skolhem. Styrelsen fick då 1,2 miljoner kronor. I år har styrelsen varit mera försiktig och begärt endast 2 miljoner kronor, men även nu skulle man få 1,2 miljoner kronor i anslag enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Kungl. Maj:t har för närvarande att pröva fem ansökningar om byggande av nya skolhemsanläggningar. Hos skolöverstyrelsen ligger ytterligare fem ansökningar, och minst ett tiotal ytterligare ansökningar är under förberedande. Detta innebär att de anslag, som beviljades förra året och som nu ifrågasatts för nästa budgetår, inte på långt när räcker för det behov som här föreligger. Det har visat sig att en skolhemsanläggning kostar 500 000 å 600 000 kronor. Det är mot denna bakgrund vi i en motion begärt att man i detta avseende skulle gå längre än som skett. Vi har inte föreslagit en höjning av det direkta anslaget utan har menat, att man här liksom i många andra fall skulle kunna göra om anslagspunkten, så att Kungl. Maj:t får möjligheter att bevilja anslag inom en viss ram för att, när det aktuella anslagsbehovet föreligger, erhålla de pengar som är nödvändiga för att täcka detta behov. Vi före-

Idrottens främjande

slår alltså en omläggning av själva anslagstypen från ett reservationsanslag till ett förslagsanslag med möjligheter till en anslagsram. Jag tror att man på detta sätt skulle gagna den landsbygds- ungdom som måste in till våra gymnasiestäder för att få den vidareutbildning som man eftersträvar och som även är önskvärd.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid punkten 138 fogade reservationen av herr Sundelin m. fl.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! På punkt efter punkt i detta utlåtande angående åttonde huvudtiteln kan vi konstatera de stora och behjärtansvärda önskemål som föreligger, och det är naturligtvis önskvärt att dessa tillgodoses så långt det över huvud taget är möjligt. Från utskottets sida har vi emellertid inte ansett oss kunna gå hur långt som helst. Resurserna är begränsade och rättvisa avvägningar svåra att göra mellan olika önskemåls realiserande. Vi måste konstatera att den utvidgning av anslaget som här föreslagits dock skulle ge en avsevärd utgiftsökning, även om den kanske inte kommer omedelbart. Utskottet behjärtar dock och är ense med motionärerna om behovet och önskvärheten av att denna verksamhet kan utvecklas och utvidgas. Det är av betydelse inte minst för landsbygdens ungdom. Utskottet kan därför helhjärtat instämma i den här förda argumenteringen och har därför sagt, att det förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på angelägenheten av att ökade anslagsmedel framdeles ställes till förfogande för ifrågavarande ändamål.

Utskottet har också sagt att det förslag, som skisserats i motionen, om uppläggande av en ram för denna verksamhet är synnerligen lämpligt och ur praktiska synpunkter klokt, och att förslaget därför borde vara förtjänt av

att tas under övervägande i samband med den prövning av frågan om förstärkning av förevarande anslagsmedel, som jag tidigare här har talat om.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Widén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 138:o i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammaréns ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 139—190

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 191 och 192

Lades till handlingarna.

§ 2**Idrottens främjande**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1955/56

Idrottens främjande

till avsättning till fonden för idrottens främjande jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln (punkt 101, s. 138—141 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1955) föreslagit riksdagen att till avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 9 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Norling* (I: 323) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* (II: 258), hade hemställts, att riksdagen, under uttalande av att tipsmedelsnettot från och med budgetåret 1956/57 måtte disponeras enligt 1939 års principbeslut, måtte besluta att under punkt 101 i statsverkspropositionens bilaga 12 till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 11 500 000 kronor samt att under samma punkt bevilja ett särskilt anslag på 6 000 000 kronor, avsett att fördelas på lokala idrottsföreningar efter 10 kronor per år och aktiv medlem.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 322 och II: 344 samt I: 323 och II: 258, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge anslaget, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 9 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 323 och II: 258, i vad de icke behandlats under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits

1) av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Do-verstorp och *Hjalmarson*;

2) av herr *Ståhl*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Bakom den blanka reservation, som av mig fogats vid förevarande utlåtande, ligger den uppfattningen, att de medel till bidrag till ungdomsvårdsverksamhet som går till idrottsrörelsen, borde kunna lämnas direkt till denna utan att som hittills kanaliseras dit över åttonde huvudtiteln och skolöverstyrelsen.

Det är ju så att idrottsrörelsen torde ha varit den rörelse som beträffande ungdomsvårdsverksamheten tagit initiativen och i långa stycken varit vägleddande för andra rörelser. Jag vill inte säga att det därför är något av mindervärdesstämpel, men det är ändå något oegentligt att dessa pengar liksom på en omväg skall behöva komma idrottsrörelsen till handa.

Jag hade gärna velat ställa ett yrkande i antydd riktning redan i år, men utskottet har ju gått den tanken ett stycke till mötes genom att i utlåtandet skriva att det anser, att i motionerna avsedd överflyttning av medel från åttonde till tionde huvudtiteln icke nu kan komma i fråga. Orsaken därtill är ju, att när denna punkt behandlades var redan åttonde huvudtiteln klar i utskottet. Men jag tolkar detta som ett bevis för att utskottet inte är oförstående för den tanke som jag här har gett uttryck åt.

Eftersom det i dagens tidningar meddelas att handelsministern tillsatt en utredning, som skall ta itu med alla de frågor som tillhör idrottsanslaget, skall jag här, herr talman, nöja mig med att uttala den livliga förhoppningen, att denna utredning även vill ta den av mig här berörda tanken under övervägande. Jag skärper den förhoppningen dithän att jag tror, att både idrotts-

Idrottens främjande

rörelsen och många utanför densamma med tacksamhet skulle se att den tanken kunde förverkligas, att medel till ungdomsvården via idrottsrörelsen också direkt kan ställas till idrottsrörelsens disposition.

Jag nöjer mig med detta, herr talman, och har i övrigt intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Allard* (s), *Gezelius* (h), *Stenberg* (fp) och *Norrby* (fp).

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! I press och radio hör man rätt ofta jämmer och tandagnisslan över att Sverige inte på samma sätt som tidigare kan göra sig gällande på idrottens internationella tävlingsbanor, att vår gamla idrottsära håller på att försvinna.

Det är klart att Sverige inte kan göra sig gällande på samma sätt som under de första efterkrigsåren, då vårt land var skonat och andra länder led av krigets offer i människor och av den utmattning som följde. Men utan tveivel skulle vi hävda oss mycket bättre, om den svenska idrotten hade mera stöd från statsmakternas sida, om man inte visade idrottsrörelsen den njugghet som under många år kännetecknat de statliga anslagen.

Nu senast har det klagats över våra motgångar i Karlsruhe i vår gamla paradgren grekisk-romersk brottning. Men brottningsförbundet har ju tidigare visat under vilka förhållanden man måste arbeta. De gamla kämparna blir till åren, och det går inte att få några nya i större utsträckning, när det är brist på lokaler, brist på träningsmöjligheter, brist på pengar, när många brottarklubbar inte ens har någon brottarmatta och de som har lokaler ofta inte kan utnyttja dem därför att det bara finns en enda brottarmatta. Detta är bara som några exempel.

Den svenska idrotten får cirka 10 procent av vad den behöver från statliga och kommunala källor, 40 procent kan den ta in på sina nöjesskattereducerade inkomster från tävlingsarrangemang, och ytterligare 40 procent brukar tas in på fester, basarer och allt möjligt sådant.

Vi kan jämföra detta med vad en rad andra länder ger. Vi behöver inte gå långt. Vi kan se på vårt grannland Finland, som inte är något rikt land — »Vårt land är fattigt, skall så bli» heter det ju. Trots att Finland har bara hälften av Sveriges invånarantal ger man dubbelt så stort idrottsanslag, eller i svenska pengar cirka 21 miljoner kronor. Räknat i proportion till folkmängden betyder detta fyra gånger så mycket som det svenska anslaget. I Finland går en mycket större procent av tipsmedlen till idrotten än i Sverige.

Sverige är det enda land i Norden som belägger idrottsevenemang med nöjesskatt. Nöjesskatten reducerar i stor utsträckning idrottsorganisationernas inkomster, för att inte tala om att organisationerna själva måste bekosta polisbevakningen vid sina evenemang. Det händer vid våra storevenemang — exempelvis vid VM i skidor — att myndigheterna genom landshövdingarna först lovar skattebefrielse och sedan trots detta löfte tar in 70 000 kronor i nöjesskatt och därmed avsevärt reducerar den ekonomiska behållningen. Som det nu är kan man knappast tala om att staten ger anslag. Här som när det gäller filmen plockar staten ut en massa pengar och betalar sedan igen en del.

År 1939 beslöt riksdagen i princip, att idrotten skulle få tillbaka 70 procent av tipsmedlen. Tipsmedlen är en mycket god inkomstkälla för staten, som inte skulle stå till buds om inte idrotten fanns. Men detta löfte har inte infriats, lika litet som så många andra goda löften. Sveriges riksdag är ganska lösaktig vad beträffar löften

Idrottens främjande

och principer. För närvarande går 10 å 12 procent tillbaka till idrottsrörelsen. Enligt 1939 års beslut skulle idrottsrörelsen i år ha 48 miljoner — den skall få 9.

Följden av detta är att idrottens aktivister, de människor som uppoffrar sin fritid för att hålla idrottsorganisationerna flytande, inte så mycket får ägna sig åt instruktörs- och organisationsverksamhet. De måste i stället hålla i gång basarer och fester, och nere i småorganisationerna får man samlade tombuteljer och papper för att kunna hålla sig ovan vattnet. Jag såg vid skidtävlingarna i Norrbotten, att funktionärerna måste ägna mycket mer tid åt festarrangemangen, som skulle finansiera det hela, än åt själva tävlingarna.

Även de internationella tävlingsarrangemangen lider av detta. Det är besöken av utländska idrottsmän som skall ge pengar, men då vill utlandet också tjäna på oss. De svenska förbunden anordnar därför tävlingar på tider som är mycket olämpliga för oss, och vi får mycket mer stryk än vi annars skulle ha fått. Stjärnidrottsmännen hetsas av ett överdrivet tävlande. Som exempel kan jag ta fotbollen, som dock är mest gynnad gren och tar in mest pengar. Man måste i år ta en landsmatch mot Frankrike vid en tidpunkt när svenskarna knappt hade snuddat vid en boll i snödrivorna och tjälarna här hemma men då fransmännen redan varit i gång en tid.

Jag kan citera vad en känd idrottsledare, ishockeyförbundets VU-ordförande, Dagens Nyheters sportredaktör, Rudolf Eklöw, säger om dessa saker: »Härigenom kommer det sig att svenska idrottsförbund, som fotboll, fri idrott, ishockey etc., måste ge sig in i landskampsarrangemang som inte alltid är önskvärda. Men för att få utlänningarna hit har vi också skyldigheten att ge utlänningarna bortamatcher. Och då går det som det går. —

Förbunden kommer i kontrovers med sina egna klubbar om de bästa och mest attraktiva dagarna på hemmaplan, och vi måste representera utomlands (stundom med B-lag) därför att vår korta säsong är så belastad med evenemang, att vi ohjälpligt blir splittrade i stället för samlade i landskamperna. — Önskvärt vore att våra stora idrottsförbund av staten erbjöds en så lugn tillvaro att man kunde ransonera landskamperna till vad som är absolut minimum, samt låta klubbarna ta hand om spelet i övrigt.»

Sedan har jag också en känsla av att de 10, 12 procent av tipsmedel som går till idrotten, till stor del går till toppen och aldrig silar ned till de lokala småorganisationernas verksamhet. Jag kan där citera ytterligare en fackman, som är mycket kritisk mot idrottens höga ledning, nämligen signaturen Bom, Stockholms-Tidningens sportredaktör, som ger följande karakteristik: »Huvudparten slukas av den administrativa myrstacken och de hundra och tusen finfodelade anslagen till bl. a. de löjligt överskattade kurserna av olika schatteringar. Men där de verkligen behövs, där finns inte pengarna. Specialidrottsförbunden, där den verkliga sakkunskapen finns och det praktiska arbetet utförs, är bundna till händer och fötter av stelbenta anslagsbestämmelser.»

Bom späder sedan på med följande bredsida åt riks-idrottsförbundet: »... i dagens läge framstår detta riks-förbund som en hisklig byråkratisk överbyggnad, vars effektivitet är ringa. Dess kraft och resurser silas ut i ett virrvarr av korridorer och kanaler till ett ständigt ökande antal av förbund, föreningar, kommittéer, utredningar, utskott, kurser, läger och konsulenter.»

Jag tror det ligger rätt mycket också i denna kritik. Det blir inte så mycket över till de små idrottsorganisationerna ute i landet, som dock är basen för Sveriges idrottsrörelse, det grundlägg-

Idrottens främjande

gande för den fysiska fostran av Sveriges ungdom.

Det är därför som vi i vår motion har föreslagit att årets anslag skall ökas med de 3,5 miljoner som förbundet har begärt, att man från och med nästa budgetår skall börja åtminstone nalkas principen att godkänna 1939 års beslut och att man därutöver skall anslå 6 miljoner att fördelas mellan lokalorganisationerna efter principen 10 kronor per aktiv medlem. Det skulle vara ett verkligt stöd, ty vad de kämpar emot och sliter med är att de inte har pengar. De har inte instruktörer och tränare, därför att de inte har pengar, och de har ofta inte heller lokaler. Detta skulle vara ett radikalmedel för att ge de små idrottsorganisationerna ute i landet ett verkligt stöd. Vi skulle då börja från botten, ty stjärnidrottsmännen i all ära, utan bredd blir det inga stjärnidrottsmän och utan bredd på idrottsrörelsen blir det heller ingen verklig fysisk fostran.

Detta innebär också att den nuvarande takten i fråga om byggandet av idrottsplaner och hallar måste utvecklas i stället för att strypas. Vi har i vår motion anfört en mycket talande jämförelse, nämligen att under åren 1936—1945 uppfördes 26 simhallar och 20 sporthallar, men under de tio följande åren bara 4 simhallar och 2 sporthallar, de nyss invigda i Eskilstuna och Hudiksvall.

Räntehöjningen kommer ytterligare att beskära möjligheterna till sådana byggen. Redan har en del projekterade byggen blivit ställda på framtiden.

Som föregående talare anförde har det i dag tillsatts en utredning. Utredningar kan påskynda, men utredningar kan också fördröja. Det kan hända att här bara är fråga om en omfördelning av den lilla procent som nu ges. Jag hoppas emellertid att en kraftig opinion från idrottsrörelsens sida, från de ungdomar som bedriver idrott, skall leda till att det blir litet bättre resul-

tat av denna utredning, så att riksdagen i fortsättningen skall kunna behandla sådana förslag mera positivt och därmed skapa större möjligheter för Sverige att åter göra sig gällande internationellt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår motion II: 258.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Herr Svärd, herr Hjalmarson och jag har också fogat en blank reservation till detta utskottsutlåtande. Skälen till att vi antecknat denna blanka reservation är i stort sett desamma som herr Ståhl tidigare angivit för sin reservation.

Vi anser att de 330 000 kronor, som anvisats över åttonde huvudtiteln för utbildning av ungdomsledare och till bidrag till ungdomens fritidsverksamhet och bidrag till instruktörsverksamheten inom ungdomsrörelserna skulle ungdomen få ännu effektivare och bättre nytta av, om medlen ställdes till idrottens förfogande. Därför har i motioner av herr Hagberg i Malmö och herr Svärd yrkats, att de 330 000 kronorna inte längre skulle utgå på åttonde huvudtiteln utan att i stället anslaget till fonden för idrottens främjande skulle höjas med detta belopp.

Nu har emellertid riksdagen redan fattat beslut beträffande åttonde huvudtiteln, som innebär, att pengarna skall utanordnas från denna huvudtitel. Under sådana förhållanden har jag, herr talman, för närvarande intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Det är ju så att den ekonomiska situationen tvingar oss till återhållsamhet på en mängd områden, där det är fråga om i och för sig synnerligen behjärtansvärda ändamål. Detta betraktelsesätt måste också gälla det anslag, som idrottsrörelsen behö-

Pension åt förra städerskan Thyra Ingeborg Andréa Sallberg

ver, men vi skall ändå vara medvetna om att trots denna återhållsamhet innebär Kungl. Maj:ts förslag, som ju statsutskottet har tillstyrkt, en ökning av detta anslag från åtta till nio miljoner kronor, alltså en ökning på en miljon kronor.

Vad beträffar herr Johansson i Stockholm och det parti han representerar känner vi ju alla till, att de inte bryr sig så synnerligen mycket om huruvida utgifterna springer upp, och så är det tydligen också i detta fall. Vi, som ändå känner oss ha ett visst ansvar för samhällsekonomin, skall inte handla på samma sätt.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Vi har vid denna riksdag föreslagit motsvarande besparingar på en hel del punkter, som räcker till både detta och andra nödvändiga anslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 258; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till bidrag till vissa privatläroverk jämte i ämnet väckta motioner,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens rättsläkarstationer för budgetåret 1955/56 m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till epileptikervården jämte i ämnet väckta motioner,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m. och

nr 86, i anledning av väckta motioner om ändrad lönegradsplacering av vissa tjänster m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4**Pensioner eller understöd**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Pension åt förra städerskan Thyra Ingeborg Andréa Sallberg**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Utskottet har i sitt yttrande över motionen sagt följande: »I och för sig kunde denna tjänstgöring måhända motivera ett beslut från riksdagens sida om någon pension eller något årligt understöd åt henne. Emellertid föreligger det förhållandet att Sallberg lämnat sin statstjänst vid en levnadsålder av allenast 53 år. I motionen göres visserligen gällande att Sallberg lämnade sin anställning på grund av sjukdom. Att så skulle ha varit fallit har dock ej blivit styrkt, och uppgiften därom motsäges f. ö. av att Sallberg efter avgången tillträtt anställning som städerska i privat tjänst.»

Jag skulle vilja förklara att jag anser, att utskottet behandlat denna sak alltför formellt. Det hade inte varit omöjligt för utskottet att kontrollera, att den slutsats utskottet drar beträffande fru Sallbergs sjukdom inte är så

alldeles riktig. Fru Sallberg var på sin tid städerska vid tullförvaltningen i Malmö. Hon var då fränskild och hade då hon lämnade sin tjänst ett understöd från mannen på endast 75 kronor i månaden. Trots att hon var sjuk tvingades hon senare att ta en anställning för att få tillskott till sin försörjning; hon ville helst inte ligga socialvården till last. Det är uppenbart att om hon inte varit sjuk, då hon lämnade sin tjänst, skulle hon försökt skaffa sig ett ännu bättre betalt arbete. På grund av att hennes kännedom om pensionsförhållandena för städerskorna var bristfällig och under intryck av psykisk depression lämnade hon sitt arbete utan att ta närmare reda på hithörande förhållanden, och därför råkade hon i detta läge. Jag vill i sammanhanget säga, att jag väckt denna motion på uppdrag av Svenska tullmannaförbundet, som mycket noga undersökt fru Sallbergs förhållanden och ansett, att här vore det berättigat, vilket också utskottet delvis erkänner, att ge henne någon pension. Nu är det väl så att yrkandet i motionen inte är av den art, att jag kan yrka bifall till densamma. Jag skulle nämligen i motionen ha nämnt en summa, vilket emellertid inte var möjligt, då det här gäller en skälighetsprövning och jag har därför ingenting annat att göra än att avstå från ett sådant yrkande. Men då utskottet förklarar att dess avstyrkande grundar sig på att sjukdomen inte varit styrkt, vill jag redan nu signalera, att jag till en kommande riksdag ämnar på nytt motionera i denna sak och då förete de intyg från den tiden, som kan vara erforderliga för att övervinna motståndet från utskottets sida.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi har i utskottet ganska ingående studerat alla akter som berör detta fall, och av dessa framgår inte att det är styrkt, att fru Sallberg

Pension åt f. d. biskop Dick Helander

lämnade sin anställning som städerska på grund av sjukdom. Av akterna framgår emellertid att hon på annat håll tagit anställning av samma art som den hon lämnat. Då vi hade att handlägga motionen hade vi detta faktiska källmaterial att utgå från. Om det är så att herr Senander kan framlägga ytterligare ting, som styrker att det är sjukdom som gjort att fru Sallberg lämnat sin tjänst, kommer frågan givetvis i ett annat läge. Men såsom akterna för närvarande är finns det inte underlag för ett bifall till motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställa bifölls.

Punkten 4

Pension åt f. d. biskop Dick Helander

I de likalydande motionerna I: 245 och II: 377, väckta den förra av herr *Huss* och den senare av herr *von Friesen*, hade hemställts, att riksdagen måtte bevilja f. d. professorn och biskopen Dick Helander professors förtidspension från och med den dag han blev avstätt från sitt biskopsämbete.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 245 och II: 377 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Staxäng* (h).

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag anhåller först om kammarens benägna overseende med att jag vid denna sena timme tar till orda i en fråga, som för mig är en mycket stor fråga, en rättsfråga. Jag skulle emellertid till mitt försvar kanske kunna säga vad en god vän till mig, en bekant själsläkare i Göteborg, brukar säga: Du är inte ensam om det.

Pension åt f. d. biskopen Dick Helander

Jag har jämte riksdagens andre läkare, doktor Ragnar Huss i första kammaren, väckt en motion, vars motivering statsutskottet haft vänligheten att in extenso återge på s. 17 i detta utlåtande. Det säger kanske en del att det är riksdagens läkare som står som undertecknare av de likalydande motionerna. Doktor Huss har redan i första kammaren i ett utomordentligt anförande, med vilket han kommenterade sitt sedermera framställda yrkande, antytt en av motiveringarna till att det just är läkare som uttalar sig i denna fråga. Måhända kommer jag att något senare uppehålla mig vid denna sak, men ett måste i denna kväll vara alldeles klart, nämligen att det är en humanitär synpunkt vi i denna fråga förfäktar.

Man har från kammarens kansli sagt mig, att denna motion är till formen ovanlig. Ja, herr talman, den är utan tvivel mycket ovanlig. Jag vet inte om det förut har förekommit att en sådan motion i jagform väckts här i kammaren. Men så är det också ett mycket ovanligt ärende det här rör sig om, ett unikt ärende med, tror jag, endast ett stort prejudikat i världshistorien.

Jag skulle här vilja citera vad en berömd, numera avliden fransk författare och nobelpristagare sagt, nämligen att de vapen man många gånger får tillgripa, även då man är ute i krigarens lovliga avsikt, är att ta ironien och medlidandet som bundsförvanter. Jag kommer också att i denna fråga ha starkt behov av dessa båda vapen.

Vi lever måhända i en värld utan nåd, men vi lever också i en värld full av motsättningar och paradoxer. Man skulle också kunna säga att vi just nu upplever en motsättningarnas och en de hastiga omkastningarnas tid i svensk inrikespolitik, utan motstycke under i varje fall de år, som jag har haft äran att tillhöra denna kammare. Jag har också så pass länge följt svensk politik, att jag tror mig våga påstå att

situationen är ganska unik även för vårt lilla land.

Jag kommer kanske att i någon mån apostrofera min ärade vän herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet även i denna fråga. Det var nämligen på hans föredragning som Konungen utnämnde professor Dick Helander till biskop i Strängnäs stift. Det förelåg icke något annat omedelbart tvång än samvetstvång för statsrådet Persson att lägga fram det förslaget. Han hade två andra att välja på. Efter vad jag inhämtat hade det också till honom uttalats varningar för att utse just den, som statsrådet föreslog Konungen att utnämna, men av skäl som är mig förborgade och som jag inte här skall ingå på, valde han att förordna omförmälde Dick Helander. Detta är emellertid en sak mellan honom och hans samvete, och det är något som jag till fullo respekterar, eftersom jag helt och fullt respekterar en människa, som handlar efter sitt samvete.

Efter detta vill jag gå över till vad utskottet skriver på s. 18 som stöd för sin framställning i ärendet. Låt mig som ett allmänt omdöme om vad statskontoret haft att anföra i denna fråga säga, att ärendet är formellt oklanderligt. Det finns bara på en enda punkt en liten blotta, och den skall jag strax återkomma till. Jag förstår mycket väl att det höglövliga statsutskottet har varit praktiskt taget enigt vid behandlingen av detta ärende, och jag förstår också att man därvid har åberopat en sådan auktoritet som statskontoret. En lång riksdagserfarenhet säger mig emellertid att statskontoret icke brukar vara en auktoritet i lika hög grad för samtliga ledamöter av denna kammare, men det kanske också tillhör tillvarons paradoxer och är måhända ett utslag av den ironi, om vilken jag här talat. Någon medlidandeskampanj har jag här inte för avsikt att inleda vare sig mot statskontoret eller statsutskottet.

Jag tror att de klarar sig ganska bra den förutan.

Längre ned på s. 18 i statsutskottets utlåtande åberopar statskontoret emellertid ett prejudikat och säger där följande: »Statskontoret får vidare erinra, att Kungl. Maj:t nyligen i ett med det förevarande liknande ärende genom beslut den 17 september 1954 funnit i ärendet gjord hemställan om förtidspension icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Av handlingarna i nämnda ärende framgår att sökanden, som i motsats till Helander fyllde de formella förutsättningarna för erhållande av förtidspension, genom lagakraftäggande dom avsatts från sin innehavande tjänst.»

Jag har gjort en del efterforskningar angående detta andra ärende. Det rörde sig om en tjänsteman — jag tror inte att han hade någon särskilt hög ställning — som gjort sig skyldig till något brott. Självfallet måste man när det gäller statens ämbets- och tjänstemän, med hänsyn till den löneställning de innehar och även utan hänsyn till löneställningen, iaktta mycket rigorösa föreskrifter när de inte följer lagen. Jag vill minnas att vederbörande i detta fall hade varit ohederlig, fifflat med pengar eller liknande och därför avsatts från sin tjänst. Men jag tror att kammarens ledamöter skulle få en felaktig uppfattning om hela denna fråga, om man tror att detta fall är prejudicerande för fallet Helander. Efter vad jag inhämtat på femte avdelningens kansli har man nämligen följt humanitära principer och berett ifrågavarande tjänsteman någon form av anställning i statens tjänst — jag förmodar att det rör sig om någon sorts arvodes-tjänst — ett förfarande som jag finner helt och fullt riktigt.

Nej, herr talman, det prejudikat jag skulle vilja åberopa hör inte hemma i vårt eget land utan i ett annat land, ett land som står mitt hjärta mycket nära, nämligen Frankrike. Vi har vis-

Pension åt f. d. biskop Dick Helander

serligen ett annat prejudikat från England, som kanske till de yttre formerna mera överensstämmer med detta. Jag har anledning erinra mig det mycket väl, då en nära anförvant till mig har skrivit en tidningsartikel härom.

Det gällde en hög prästman som gjorde sig skyldig till något, som efter mycket strängt bedömande skulle kunna kallas en sedlighetssårande handling. Han tog in på ett hotellrum med en kvinna som icke var hans hustru. Denna sak, som upprörde hela England, ett land som har mycket starkt intresse för sådana frågor som ligger på det moraliska planet, hade sina efterdyningar i många år. Jag är övertygad om att affären diskuteras ännu i denna dag, även om jag ju inte tycker att den innehållsmässigt motsvarar ärendet Dick Helander.

Det var nämligen så i det fallet, i likhet med det prejudikat jag nu kommer att åberopa, att vederbörande energiskt förklarade sig oskyldig till det brott för vilket man anklagade honom. Om sanningen har kommit fram i denna sak vet jag inte, men i det ärende jag syftar på, ärendet Dreyfus, har sanningen kommit i dagen. Det är just om detta fall som man många gånger åberopat den berömda sentensen om sanningen som är på marsch, ingenting kommer att hindra den.

Jag har noggrant genomgått de olika aktstyckena i dessa båda ärenden. Jag skall bara för kammarens begrundan läsa upp början och slutet av den förvarsskrift, som helt nyligen har utkommit, författad av Dick Helander och kallad — en smula ironiskt — »I domkyrkans skugga». I förordet heter det: »Jag har blivit oskyldigt dömd. Dessa rader nedskrivs medan domen ännu kastar sin första slagskugga över min väg. Det orätta kan inte i längden bestå. Det bär inom sig en rot till upplösning. Följaktligen kan ej denna dom bestå. Varje bindande bevis för

Pension åt f. d. biskopen Dick Helander

min skuld saknas. Ohållbara indicier . . .»

Här avbröts talaren av herr *talmannen*, som yttrade:

Jag får anmoda talaren att inte ingå på kritik av fällda domar.

Talaren fortsatte:

Herr talman! Jag läser upp innehållet i en tryckt skrift. Jag hemställer att detta förord till den tryckta skriften måtte intagas i kammarens protokoll. Jag kommer att sluta mitt anförande med att göra en anmälan till riksdagens justitieombudsman. Jag förmodar, herr talman, att jag har rättighet att såsom riksdagsman göra detta även i denna form.

Herr *talmannen*: Jag hemställer till den ärade talaren att avstå ifrån detta.

Talaren fortsatte:

Herr talman! Jag kommer att följa mitt samvetes bud i denna fråga. Jag hemställer att till kammarens protokoll måtte fogas detta förord liksom det slutord, som finns i denna bok och som börjar med orden »Med lugnt samvete» och slutar med orden »att jag är oskyldig».

Det må tillåtas mig att ur en annan tryckt skrift, åberopande tryckfrihetsförordningens föreskrifter — som är en av våra grundlagar, herr talman! — till jämförelse citera en bok, vilken jag har hämtat i riksdagens bibliotek och som heter »Fem år av mitt liv» — »Cinq années de ma vie» — författad 1901 av Alfred Dreyfus. Jag hemställer att företalet till denna bok, som är ett historiskt aktstycke som jag avser att åberopa i denna sak — oavsett vad ni har att anföra, herr talman — måtte intagas i kammarens protokoll. Det lyder:

»Jag berättar på dessa sidor endast mitt lif under de fem år, jag varit af-

skuren från de lefvandes värld. De händelser, som tilldragit sig under processen 1884 och under de följande åren i Frankrike ha förblifvit obekanta för mig ända till processen i Rennes.»

Denna tryckta skrift slutar med ett brev till en av de inblandade i komplotten mot Dreyfus, general de Boisdeffre. Det lyder:

»Herr general! Jag tillåter mig att förnya den bön jag ställde till er för två månader sedan, då jag anhöll om er välvilja och er mellankomst för att understödja mina böner i syfte att göra slut på vårt fruktansvärda martyrskap och likaså anropa er om ert beskydd åt mina olyckliga barn, de mest beklagansvärda offren i detta förskräckliga drama.

I förtröstan till er rättvisa ber jag er mottaga uttrycket af mina hängifna och aktningfulla känslor. Alfred Dreyfus.»

Brevet är daterat den 8 januari 1898, och orten där det är skrivet kallas för Frälsningsöarne. Då jag har studerat Dreyfusprocessen, herr talman, har jag alltid funnit denna ort betecknad med namnet Djävulsön. Förmodligen tillhör det också en av de paradoxer, en av de ironier, om vilka jag tidigare har talat, att Alfred Dreyfus, då han fått klart för sig hela sammanhanget i den affär som rörde honom och hans kamp för rättvisa, kallade platsen Frälsningsöarne. Det var först något senare som opinionen kallade den för Djävulsön. Jag anhåller om talmannens medgivande att få fortsätta min granskning av statsutskottets utlåtande. Utskottet framhåller, att i förevarande motioner yrkas, att Helander måtte tillerkännas »professors förtidspension». Uppenbarligen är emellertid för professor tillämpliga pensionsföreskrifter i förevarande fall utan intresse, eftersom — såsom också statskontoret påpekat — en befattningshavare icke kan vid avgång från en med fullmakt tillsatt tjänst erhålla pension för en tidigare

innehavd, frivilligt frånträd dylik befattning.

Jag kommer strax till den för mig djupt ointressanta frågan, hur statsutskottet och riksdagen ställer sig till detta rent formella spörsmål. Jag hyser den djupaste aktning i denna stund för riksdagen och riksdagens ledamöter, som har vänligheten att höra på mitt anförande, och jag tillåter mig, mina damer och herrar, att litet grand friska upp ert minne av prejudikatet Dreyfus.

Det rörde sig där inte om några präster, utan det rörde sig om officerare — en camarilla av officerare. De hade en förutfattad mening i denna fråga — från början ansågs Dreyfus skyldig, därför att han var jude och därför att han tillhört en armé, som lidit nederlag i det fransk-tyska kriget. Jag tror, att jag inte behöver sära kammaren eller kammarens talman genom en hemställan till kammarens ärade ledamöter att bara av detta konstaterande dra de erforderliga konklusionerna.

Jag kan också gå vidare i min text. Det rörde sig om en handskrift, en s. k. envoi de bordereau, sedermera förkortat till bordereau, som uppenbarligen visade sig förfalskad. Den visade sig förfalskad, trots att de mest framstående experter granskat den och funnit, att på grundval av denna bordereau var Dreyfus skyldig. Den kanske mest framstående expert, som var inblandad i denna sak, var Bertillon, som väl alla känner till såsom fader till läran om fingeravtrycket. Fingeravtryck har ju i ett senare rättsfall — icke av mig nämnt, herr talman — ju haft ett alldeles speciellt intresse. Man skulle kanske kunna säga, att Bertillon på sitt område var vad professorerna Wellander och Johannisson är på sitt område. Naturligtvis fanns det också andra experter. Jag erinrar mig inte namnen för ögonblicket, men det var någon chef för nationalarkivet i Paris, som vid närmare granskning av handskrifterna

Pension åt f. d. biskop Dick Helander

fann, att i varje fall bordereaun inte kunde ha varit skriven av Dreyfus.

Vad gjorde man då i den militära camarillan? Jo, man frångick den föregående ståndpunkten. Det är ju rätt vanligt i riksdagskretsar men kanske inte inom andra hierarkier, att man överger sin ståndpunkt men fasthåller vid sitt votum eller tvärtom — vad det nu kan ha förekommit för prejudikat i det avseendet. Man hävdade, att bordereaun inte hade någon som helst betydelse för sammanhanget och talade om »ce canaille Dreyfus» — alltså »individen Dreyfus». Det uppstod en »Dreyfuspsykos» i Frankrike, som är väl värd att lägga märke till.

Vi har ju också haft olika uppmärksammade rättsfall i vårt land — och särskilt inom arbetarrörelsen har man anledning att erinra sig ett av dem, som utspelade sig i slutet av 1910-talet, nämligen processen mot Hedén, Oljelund och Z. Höglund. Jag skall inte störa känsliga sinnen med att återropa fall, som jag såsom läkare skulle vilja betrakta som rättspsykosor — de som har någorlunda gott minne torde kunna erinra sig dem.

Det som Ibsen en gång kallade »det gode selskab» i Frankrike var mycket angeläget, liksom »det goda sällskapet» i dag i de allra högsta och samhällsbevarande kretsar, att framhålla för eventuella s. k. kverulanter och bråkmakare, att det passar sig inte att uttala sig på detta sätt. Jag har till och med i kväll fått goda och älskvärda råd från många ledamöter av denna kammare — råd för vilka jag tackar — men jag beklagar, att en viss incident under detta anförande gör, att jag inte kommer att tillmötesgå ens vänliga människors framställningar. Jag är just nu ganska vänlig.

Pressen var också inblandad. Det finns alltid en press, som representerar »det gode selskab», en konservativ press. Det fanns den franska tidningen Le Figaro, som uttalade sina mer eller

Pension åt f. d. biskopen Dick Helander

mindre förnumstiga varningar till dem som tviplade på Alfred Dreyfus' skuld.

Ja, jag erinrar mig i samband med pressen, att det förekom också en plåt-låda i sammanhanget, vilken man öppnade för att finna bevisningsmaterial mot Dreyfus. Det är möjligt, att man hittade några gamla aktier i en eller annan konservativ tidning — det känner jag inte till. Men vad man inte hittade i denna låda var handlingarna i Dreyfusprocessen. När det gällde de handlingar, som var det väsentliga i det sammanhanget, innehöll lådan ingenting.

Jag har inte på något sätt, herr talman, tagit ställning till frågan, huruvida den tilltalade Dick Helander är skyldig eller inte skyldig till det brott, för vilket han dömts. Såsom herr talmannen säkerligen erinrar sig, förklarar vi i vår motion att den svenska rättsordningen genom den ingående domstolsprövningen har fungerat oklanderligt. Men det var då det, herr talman. Vilken ståndpunkt jag privat har i detta ärende, skall jag med hänsyn till nervsystemet hos olika personer icke tala om. Jag kan emellertid nämna att det här i landet finns andra än biskop Helander, som för mig har uttalat tvi-velsmål i själva skuldfrågan, något som ju bör vara intressant för riksdagens justitieombudsman att veta.

Här avbröts talaren av *herr talman-nen*, som yttrade: Med hänsyn till att den ärade talaren trots min vädjan till honom icke avstår från att uttala om-dömen om fällda domar, ser jag mig nödsakad att fråntaga honom ordet.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! I en del av sitt anförande berörde herr von Friesen utskottets handläggning av detta ärende. Jag noterar att herr von Friesen därvid förklarade att ärendet inom utskottet handlagts formellt oklanderligt. Men när det rent formellt inte kan göras

någon anmärkning mot utskottets sätt att handlägga ärendet, torde det väl också i sak ha skett en riktig handläggning från utskottets sida.

Enligt de regler som gäller kan man icke biträda det i motionen framställda yrkandet — det torde stå klart genom åtskilliga tidigare inträffade fall — och eftersom jag inte anser mig ha någon anledning att ingå på övriga av herr von Friesen här framförda synpunkter, så vill jag begränsa mig till att med stöd av det anförda hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag har inte varit när-varande, när detta ärende behandlades på statsutskottets femte avdelning, men jag har vid handläggningen av detsamma vid statsutskottets plenum anmält en blank reservation. Jag har inte gjort detta i avsikt att här framställa något annat yrkande än vad utskottet gjort, men jag har velat signalera att jag vid kammarens behandling av frågan ämnade säga några ord.

Jag vill inte klandra utskottet för dess ställningstagande. Även om jag i likhet med herr von Friesen anser att utskottet har tagit ganska formellt på frågan, så ligger däri icke någon kritik. Det har även anförts, att det skulle bli prejudikat i denna sak. Statskontoret har också i sitt yttrande omnämnt detta. I likhet med herr von Friesen tycker jag nog, att det av statskontoret påtalade fallet inte är helt analogt med det föreliggande.

I motionen — ur vilken jag citerar en enda mening: »Att den svenska rättsordningen genom den ingående domstolsprövningen fungerat oklanderligt skall ej bestridas.» — förekommer alltså inte kväljande av dom. I fortsättningen står det emellertid: »Ändock framstår förhållandet i detta fall mellan brottet och straffet med en i nyare svensk rättshistoria ganska enastående disproportion.» Detta är väl, vad vi var

för sig går och tycker. Domen är givetvis korrekt, men proportionen mellan förseelsen och den avsättning, som här har ägt rum, finner man ur ren barmhärtighetssynpunkt vara mycket beklämmande. Varför har avsättningen skett? Jo, därför att det gällde ett sådant ämbete; personen befann sig i en sådan ställning och hade en sådan uppgift, att detta blev följden. Det är just detta förhållande, som gör, att känslösträngarna kanske här har vibrerat.

Jag kan påpeka, att i det anförande, som herr Huss höll i första kammaren och som var utomordentligt och fick många instämmanden, nämnde han, att det för länge sedan, då kyrkan fick ta hand om domstolsförfarandet i detta avseende, fanns fall, då man måste avsätta en viss präst, då man måste gå fram på en hård väg. Han fick alltså inte fortsätta sin verksamhet som präst. Sedan kom emellertid barmhärtigheten in: han fick så att säga utan att fungera som präst dock vara kvar vid sitt boställe eller behålla något av lönen. Det är sådana fall, herr talman, som jag här skulle vilja erinra om.

Vi skall inte här tala om domen; man går dock och grubblar över förseelsen och dess straff. Jag vill uttala den förhoppningen, att det skall kunna vara möjligt att inför den tragedi, som här spelats ut, på något sätt komma denna människa till hjälp. Det var dessa ord, herr talman, som jag ville knyta till den blanka reservationen utan att ha något särskilt yrkande gentemot utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Staxäng nyss yttrade. Jag har under flera år samarbetat med Dick Helander, och därför måste jag säga, att den tragedi, som har inträffat med honom, smärtar mig mycket djupt. Det skulle enligt min mening vara synnerligen behjärtansvärt, om man kunde bereda honom och hans fa-

milj ett litet stöd i den svåra belägenhet, som de nu råkat in i. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som herr von Friesen har väckt.

Häruti instämde herr Andersson i Dunker (bf).

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o i utskottets utlåtande nr 87, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 5 och 6

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5

Föredrogs statsutskottets memorial nr 88, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ersättning till vissa beställningshavare i reserven m. fl. för minskning i avlöningsförmåner till följd av beslut vid 1940 års lagtima riksdag jämte i ämnet väckta motioner.

Den i detta memorial framlagda voteringspropositionen godkändes.

Ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.**§ 6**

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner angående skatteinbetalning hos postverket medelst check,

nr 36, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för beräkandet av värdeminskningssavdrag å byggnader i förvärvskällan jordbruksfastighet samt om avdrag för täckdikningsanläggningar m. m., och

nr 37, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av bestämmelserna om skyldigheten att erlagga fastighetsskatt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7**Ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 99 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 133 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte antaga däri framlagt förslag till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), innebärande, att 47 och 58 §§ samt anvisningarna till 47, 58 och 60 §§ skulle erhålla ändrad lydelse.

2) de likalydande motionerna I: 145 av herr *Spetz m. fl.* och II: 159 av herr *Sjölin m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att 47 § kommunalskattelagen samt anvisningarna till 47 och 60 §§ skulle erhålla angiven lydelse.

I de föreliggande motionerna hade

yrkats vissa ändringar i fastighetsbeskattningen. Sålunda hade hemställts i motionerna I: 99 och II: 133 att procenttalet för beräkning av garantibelopp för fastighet måtte sänkas från fyra till tre samt viss justering av bestämmelserna i 58 § kommunalskattelagen rörande fördelning mellan olika kommuner av inkomst av rörelse, som bedrivs från fast driftställe i mer än en kommun. I motionerna I: 145 och II: 159 hade yrkats, att ett belopp av 20 000 kronor av fastighets taxeringsvärde måtte undantagas vid beräkning av garantibeloppet.

Utskottet hemställde

1) att de likalydande motionerna I: 99 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 133 av herr *Hjalmarson m. fl.* om sänkning av repartitionstalet för den kommunala fastighetsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 145 av herr *Spetz m. fl.* och II: 159 av herr *Sjölin m. fl.* om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett att utskottet bort under punkten 1) hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 99 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 133 av herr *Hjalmarson m. fl.*, för sin del antaga i motionerna intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med viss ändring av anvisningarna till 60 §;

II) av herrar *Söderquist*, *Anders Johansson*, *Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort under punkten 2) hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 145 av herr *Spetz m. fl.* och II: 159 av herr *Sjölin m. fl.*, för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till

Ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAGBERG** i Malmö (h):

Herr talman! I likalydande motioner, som väckts i första kammaren av herr Ewerlöf m. fl. och i andra kammaren av herr Hjalmarson m. fl., hemställles, att procenttalet för beräkning av garantibelopp för fastighet måtte sänkas från fyra till tre. Som kammarens ledamöter erinrar sig företog 1953 års riksdag vissa betydelsefulla ändringar i fastighetsbeskattningen. Då sänkte man sålunda repartitionstalet från fem till fyra med tillämpning från och med 1954 års fastighetstaxering. Vi menar att man bör gå vidare på den vägen. Helst önskar vi visserligen att dessa bestämmelser avlägsnas. Vi förstår emellertid att detta inte kan ske i ett sammanhang. Därför har dessa motioner väckts. Vad som där föreslås innebär ytterligare ett steg på vägen. Med dessa få ord, herr talman, hemställer jag om bifall till den reservation som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande av herrar Velandér och Nilsson i Svalöv.

Herr **SJÖLIN** (fp):

Herr talman! Med hänsyn till den rådande stämningen i kammaren avstår jag från det anförande jag hade tänkt hålla och inskränker mig till att yrka bifall till reservationen nr II, som är fogad till detta utlåtande.

Herr **OLSSON** i Gävle (s):

Herr talman! Som situationen är den, att ingen kan påverka kammaren i den ena eller andra riktningen nöjer jag mig med att hemställa om bifall till vad bevillningsutskottet föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner i enlighet med de under överläggningen framställda yrkandena; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 8

Föredrogs vart för sig

jordbruksutskottets utlåtande nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1955/56 m. m., och

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning angående åldringarnas anpassning i produktionslivet.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 214, till Konungen i anledning av väckta motioner om behörighet för kvinna att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst.

§ 10

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 193, med förslag till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.05.

In fidem
Gunnar Britth